

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nihal TÜNER

122558

LYKIA YERLEŞİM COĞRAFYASI'NDA YENİ LOKALİZASYONLAR

Y.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ADAK

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2002

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eskişehir Dilleri ve Kùltürleri
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Prof.Dr. Sencer ŞAHİN Başkan

.....

Doc.Dr. Mustafa ADAK Üye (Danışman):

.....

.....

Doc.Dr. Burhan VARLIANAN Üye

.....

.....

Üye

.....

Üye

.....

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

İmza

.....

Müdür

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLGENİN GENEL TOPOGRAFYASI.....	5
2. YERLEŞİM TARİHİ	9
2.1. En Erken Yerleşim Kalıntıları	9
2.2. Klasik, Helenistik ve Roma Dönemi'nde Bölgenin İskan Durumu	10
3. YERLEŞİM ESASLARI	14
3.1. Sympoliteialar	14
3.2. Köy, Çiftlik ve Kuleliçiftlik yerleşimleri	19
3.3. Limanlar	23
4. DOĞU LYKIA	29
4.1. Doğu Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri.....	29
4.2. Doğu Lykia Bölgesi'nin yerleşim yoğunluğu.....	36
4.3. Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Doğu Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri.....	44
4.3.1. <i>Typallia (Τυπάλλια)</i>	46
4.3.2. <i>Kosara (Κόσαρα)</i>	49
4.3.3. <i>Mnarike (Μναρική)</i>	51
4.3.4. <i>Kitanaura (Κιτάνουρα)</i>	55
4.3.5. <i>Lykai (Λύκαι)</i>	62

4.3.6.	<i>Kollyba (Κόλλυβα)</i>	64
4.3.7.	<i>Pygela (Πύγελα)</i>	65
4.3.8.	<i>Laodikea (Λαοδικήα)</i>	67
4.3.9.	<i>Korykos (Κώρυκος)</i>	68
4.3.10.	<i>Madnausa (Μάδνανουσα)</i>	73
5.	ORTA LYKIA	75
5.1.	Orta Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri	75
5.2.	Bölgenin Yerleşim Yoğunluğu	79
5.3.	Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Orta Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri	84
5.3.1.	[...] <i>lensei</i> [...]	84
6.	KUZEY LYKIA	87
6.1.	Kuzey Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri	87
6.2.	Kuzey Lykia Bölgesi'nin yerleşim yoğunluğu	92
6.3.	Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Doğu Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri	98
6.3.1.	<i>Soklai (Σόκλαι)</i>	99
6.3.2.	<i>Akarassos (Άκαρασσός)</i>	100
6.3.3.	<i>Kodopa (Κόδοπα)</i>	102
6.3.4.	<i>Plata[...] (Πλατα[...])</i>	103
7.	BATI LYKIA	104
7.1.	Batı Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri	104
7.2.	Bölgenin Yerleşim Yoğunluğu	109
7.3.	Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Batı Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri	111
7.3.1.	<i>Kastabara (Καστάβαρα)</i>	111
7.3.2.	<i>Oktapolis (Όκτάπολις)</i>	113
7.3.3.	<i>Lyrnai (Λύρναι, Λόρναια)</i>	115
7.3.4.	<i>Hippukome (Ίππουκώμη)</i>	116
7.3.5.	<i>Symbra (Σύμβρα)</i>	117
8.	TESTIMONIA LITERATŪR	119
9.	TESTIMONIA EPIGRAPHICA	160

10. SONUÇ	192
KAYNAKÇA KISALTMALARI VE KAYNAKÇA.....	194
ANTİK KAYNAK EDİSYONLARI VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	209
İNDEKS I – YAZAR ADINA GÖRE	215
İNDEKS II – YENİ LOKALİZASYONLARA GÖRE.....	221
İNDEKS III – EPİGRAFİK BELGELERE GÖRE	227
ÖZGEÇMİŞ	240

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Harita 1: Lykia-Pamphylia sınırını gösteren harita (Şahin, <i>Olbia</i>, Harita I)	35
Harita 2: Orta ve Kuzey Lykia Yerleşimleri.....	86
Harita 3: Ptolemaios'un koordinatlarına göre Lykia toponymon'ları.....	86
Harita 4: Batı Lykia Yerleşmeleri.....	108
Harita 5: Lykia Yerleşim Haritası	240

KISALTMALAR LİSTESİ

bd.	band
bkz.	bakınız
çev.	çeviren
dpn.	dipnot
ed.	editör
fig.	figür
fr.	fragment
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
krş.	karşılaştırınız
lev.	levha
nr.	numara
res.	resim
s.	sayfa
str.	satır
suppl.	supplementum
yak.	yaklaşık

ÖZET

İ.S. 45 yılında dikilmiş olan Stadiasmus Patarensis Anıtı yeni kurulan Lykia Eyaleti'nin sınırları içinde kalan pek çok kent ve bölge ismini içermektedir. Bunların bazıları antik belgelerde isimlerine rastlamadığımız yeni yerleşimlerdir. Bazı yerleşimlerin ise isimleri bilinmektedir, ancak nerede konumlandıkları henüz kesin saptanamamıştır. Tezde bu yerleşimlerin, söz konusu anıtta verilen yol güzergahları ve uzaklık mesafeleri sayesinde yerleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için önce bölgedeki ören yerleri saptanmış ve bunlar arasında anıtta verilen güzergahlara ve mesafelere uygun olanları ayrıntılı olarak gözden geçirilmiştir.

Daha ayrıntılı bir çalışma için, bölge topografik özelliklerine uygun olarak dörde kısma ayrılmıştır; Doğu, Orta, Kuzey ve Batı Lykia olmak üzere. Çalışma sırası doğudan batıya doğru takip edilmiştir. İlk olarak bütün antik kaynaklar göz önünde tutularak bölgenin sınırları çizilmiş, topografik durumu anlatılmıştır ve şimdiye kadar bilinen önemli yerleşimleri bu topografya içindeki yerlerine oturtulmuştur. Yerleşimlerin daha çok hangi bölgede yoğunlaştıklarını tespit etmek içinse, bilinen kentlerinin yanında bilinmeyen ören yerlerinden kalıntı olarak ya da buldukları coğrafik konumları açısından önem taşıyanları da çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın asıl konusunu oluşturan ve Stadiasmus Patarensis'te geçen yerleşimler de bu ayırım göz önünde tutularak incelenmiştir. Buna göre Typallia, Kosara, Mnarika, Kitanaura, Lykai, Pygela, Laodikea, Korykos, Madnausa ve Kollyba Doğu Lykia Bölgesi içinde; [...]lesei[...] Orta Lykia Bölgesi içinde; Soklai, Akarassos, Kodopa ve Plata[....] Kuzey Lykia Bölgesi içinde; Kastabara, Oktapolis, Lyrnai, Hippukome ve Symbra ise Batı Lykia Bölgesi içinde ele alınmışlardır.

Yapılan araştırmalar sonucunda Doğu Lykia yerleşmelerinden Typallia, Attaleia'nın 27 km güneybatısında, Çandır Çayı Vadisi'nin batı tarafında, Çitdibiköyü'nün batısında bulunan Karabel mevkiindeki kalıntılara; Kosara, Kozarası mahallesinin kuzeyindeki Kaplan Dağı'nda yer alan harabeliğe; Mnara, Kosara ile Phaselis arasında konumlanan Kavak Dağı'ndaki harabeliğe; Kitanaura, Antalya'nın 40 km güneybatısında yer alan Saraycık mevkiindeki örene; Lykai, Antalya'nın 37 km güneybatısında, Gedalma'nın yaklaşık 2 km batısında, bugünkü Bölücekaş Tepesi üzerindeki harabeliğe; Pygela, Korydalla'dan 11 km. kuzeydoğusunda, Savrun'un kuzeyinde yer alan bugünkü Kepez Tepe üzerindeki harabeli-

ge; Laodikea, Tahtalı Dağ'ının güneydoğu eteklerinde, bugün Yukarı Beycik ya da Fırın-cık/Gavurpazarı olarak geçen mevkideki kalıntılara; Korykos, Olympos'un konumlandığı Deliktaş harabeliğine yerleştirilmişlerdir. Doğu Lykia'nın son kenti olan Madnausa ise arazi araştırması yapılamadığından dolayı tam olarak lokalize edilememiştir. Fakat Kızıldağ'da yer alan harabelik konum olarak bu yerleşime uygun gözükmektedir. Orta Lykia'da olduğu düşünülen [...]lesei[...] yerleşmesi içinse tam bir saptama mümkün ola-mamıştır. Bunun için bölgede kapsamlı bir yüzey araştırması yapılması gerekmektedir.

Kuzey Lykia yerleşmelerinden Soklai, Elmalı'nın 12 km. güneyinde, Elmalı Yaylası'nın güneydoğu eteklerindeki Söğle Kasabası'na; Akarassos, Elmalı Yaylası'nın merkezi kenti olan bugünkü Elmalı Kasabası'na; Kodopa kesin olmamakla birlikte Elmalı Ovası içindeki Kızılbil harabeliğine yerleştirilmiştir. Son olarak Batı Lykia yerleşmelerinden Kastabara, Akdağ'ın yukarısında, Komba'dan 11 km kuzeybatıda, Fırnaz Yaylası ile Darıözü arasında yer alan Deliktaş'a; Lyrnai şimdiye kadar Oktapolis'in lokalize edildiği Kızılkaya'ya; Hippukome, Telmessos'un 25 km kuzeybatısında, Çökmen/Çöğmen Köy'ünün 2 km gü-neybatısındaki İthisar/Atasar'a; Symbra ise Telmessos'un 24 km kuzeydoğusunda, Glaukos Potamos'un kaynağı yakınında, bugün Arpacık olarak adlandırılan mevkiide yer alan Nif Köy'e yerleştirilmiştir.

SUMMARY

The monument of Stadiasmus Patarensis built in 45 AD shows that the then recently founded Lycian province included numerous regions and cities. Some of the cities mentioned on the monument are not known from any other source. Other cities from the Stadiasmus are mentioned in other ancient sources, but their location is unknown. The aim of this thesis is to locate the cities whose direction is mentioned in the Stadiasmus Patarensis. To do this, initially the cities whose location is already known to us was plotted on a map and the distance and direction of the individual city was compared to that given on the monument.

In order to make a more detailed examination Lycia was divided into four regions by its topographical features – north, south, east and west. The study proceeded from east to west, the borders of the region being drawn according to the ancient historical and epigraphical sources, and the topographical features being noted. All known ancient cities were then plotted on the map and an attempt was made to plot the hitherto unknown cities from the Stadiasmus Patarensis onto the map, using the directions given on the monument, the calibrated distances and the geographical limitations of the region.

Ancient sources, epigraphical documents, archaeological remains and modern literature have been examined and compared with the new information from the Stadiasmus Patarensis for the use of this study. According to our results Typallia (= Karabel Mevkii), Kosara (= ruins in Kaplan Dağı), Mnara (= ruins in Kavak Dağı), Kitanaura (= Saraycık Mevkii), Lykai (ruins in Bölüncekteş Tepesi), Pygela (ruins in Kepez Tepe), Laodikea (ruins in Fırincık/Gavurpazarı Mevkii), Korykos (= ruins in Delikteş), Madnausa (= ruins in Kızıldağ?) and Kollyba are located in eastern Lycia. The location of (...)lese(...) in central Lycia is still unknown but may be clarified through future research. Soklai (= ruins in Söyle Kasabası), Akarassos (= ruins in Elmalı Kasabası), Kodopa (= ruins in Kızılbel?) and Plata(...) are located in northern Lykia. Finally, Kastabara (= ruins in Delikteş), Oktapolis, Lyrnai (= ruins in Kızılkaya), Hippukome (ruins in İthisar/Atasar) and Symbra (ruins in Nif Köy) are located in western Lykia.

GİRİŞ

Antik Dönem’de Indos olarak adlandırılan Dalaman Çayı ve Antalya Körfezi’nin batı sahil arasında ve kuzeyde Rahat Dağ’ı kütesine kadar uzanan tüm Teke Yarımadası’nı kapsayan Lykia Bölgesi, Küçük Asia’nın diğer bölgeleri arasında daima ayrı bir öneme sahip olmuştur. Antik kaynaklarda övgüye değer, kahraman insanların yaşadığı yer olarak gösterilen, korunaklı bir kaleyi çevreleyen surlara benzer, geçit vermez dağ sıraları ile dışarıdan soyutlanmış olan Lykia, 18. yüzyıldan itibaren dünyanın ilgisini çekmeye başlamıştır.

İlk olarak 18. yüzyılın sonuna doğru, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu’nda büyük elçi olan Graf Choiseul-Gouffier’in¹ 1776’da Telmessos’u keşfederek agorasındaki yapıların çizimlerini ve tasvirlerini yayınlamıştır². Bundan yaklaşık 10 yıl sonra, Captain Francis Beaufort, İngiliz Amirallığı adına Güney Anadolu sahilinin bir haritasını hazırlamakla görevlendirilmiş, bu vasıtaıyla da Patara ve Ksanthos gibi birçok yerleşimi keşfetmiştir³. Bu dönemde W. M. Leake, Antiphellos’ta araştırmalara başlamıştır⁴. Bu sırada bölgede etkili olan salgın bir hastalık nedeniyle Lykia araştırmaları bir süreliğine kesintiye uğramıştır. Bundan yaklaşık 10 yıl sonra bölgeye gelen F. V. J. Arundell⁵, Ch. Texier⁶, T. A. B. Spratt/E. Forbes’in⁷ ve Ch. Fellows’un⁸ bölgede yaptıkları araştırmalar ve seyahatleriyle kaldığı yerden başlamıştır.

¹ Comte de Choiseul/Gouffier, *Voyage pittoresque dans l’Empire ottomane, en Grèce, dans la Troade, les îles de l’Archipel et sur les côtes d’Asie Mineure* (Paris, 1782).

² Lykia araştırmalarının tarihçesi için krş. Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 32dd; Metzger, *Lycien*, 4vdd; Keen, *Dynastic Lykia*, 3vd; Akşit, *Lykia Tarihi*, 7vdd.

³ F. Beaufort, *Karamania, or a brief Description of the South Coast of Asia Minor and of the Remains of Antiquity* (London, 1817).

⁴ W. M. Leake, *Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of that Country* (London, 1824).

⁵ F. V. J. Arundell, *Discoveries in Asia Minor, Including a Description of the Ruins of Several Ancient Cities, and Especially Antioch of Pisidia, I–II* (London, 1834).

⁶ Ch. Texier, *Description de l’Asie Mineure, faite par ordre du gouvernement français, de 1833 à 1837, I–III* (Paris, 1839–1849).

⁷ T. A. B. Spratt–E. Forbes, *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis, in company with the late Rev. E. T. Daniell* (London, 1847).

Seyahat incelemeleri niteliği taşıyan bu araştırmaların ardından bilimsel bir temelde Lykia'yı inceleyen ilk ciddi araştırmacı A. J. Schönborn olmuştur. 1841'de bölgeye gelen Schönborn, iç kesimlere de ilerlemiş ve ünlü Trysa Heroon'unu keşfetmiştir. Fakat Schönborn'un tuttuğu notlar maalesef kaybolup gitmiş ve sadece C. Ritter'in alıntı ve dolaylı anlatımları aracılığıyla korunabilmiştir⁹. Bunun ardından, 1844 yılında Alman filolog L. Ross Lykia'ya bir seyahat yapmış ve buradaki kalıntıları çizmiştir¹⁰.

Belirli bir çalışma amacı çerçevesinde, sistematik olarak düzenlenmiş ilk Lykia araştırması, Wien Üniversitesi'nde klasik arkeoloji profesörü olan Otto Benndorf yönetiminde Avusturya Bilimler Akademisi tarafından yürütülmüştür. Onlar 1881'den 1884 yılına kadar sadece Trysa Heroon'unun rölyeflerini Wien'ne taşımamışlar ve sistematik olarak yazıtların kaydını tutmuşlardır. Bölgenin arkeolojik ve epigrafik envanterine büyük katkıda bulunan bu araştırmaların¹¹ disiplinli yönteminden, ciddiyetinden ve muazzam başarısından bilim dünyası bugün dahi yararlanmaktadır. Benndorf ve çalışma arkadaşlarının başlattıkları ve içinde Lykia'dan yazıtların da bulunduğu "Tituli Asiae Minoris" projesi kapsamında yazıtların sistemli bir biçimde toplanması devam etmektedir.

I. ve II. Dünya Savaşı arasında bölgeye girilemediği için, Lykia araştırmaları yine kesintiye uğramıştır. Bundan sonra bölgedeki ilk kazı çalışmaları 1950 yılından itibaren Fransız ekibi tarafından Ksanthos ve Letoon'da başlatılmıştır¹². Takip eden yıllarda Amerikalı kazı ekibi Elmalı Ovası, Karataş-Semahöyük'te, Türk kazı ekibi Arykanda'da ve Avusturya kazı ekibi Limyra'da kazılara başladılar. Bunları 70'li yıllarda Türk kazı ekiplerinin Ağva, İdyros ve Phaselis'te başlattıkları kazılar takip etti. Lykia araştırmaları özellikle son 20 yılda büyük aşama kaydetmiştir¹³.

⁸ Ch. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia* (London, 1840).

⁹ C. Ritter, *Die Kleinasien II im Verhältnis zur Natur und zur Geschichte des Menschen usw. 19. Theil: Klein-Asien, Band II* (Berlin, 1859).

¹⁰ L. Ross, *Kleinasien und Deutschland* (Halle, 1850).

¹¹ O. Benndorf, "Vorläufiger Bericht über zwei österreichische Expeditionen nach Kleinasien", *AEMitt* 6, 1882, 151-252; O. Benndorf/G. Niemann, *Reisen in Lykien und Karien (Reisen im südwestlichen Kleinasien I)* (Wien, 1884); O. Benndorf/G. Niemann, *Das Heroon von Gjölbashi-Trysa* (Wien, 1889).

¹² Kazı ve araştırma sonuçları FdX serisinde düzenli olarak yayınlanmaktadır.

¹³ 1989 yılında Türk ekibi Patara'da kazıya, Kyaneai ve çevresinde Alman ekibi yüzey araştırmasına başlamış ve yine Türk epigrafistleri Arykanda ile Termessos teritoryumunda uluslararası kabul gören çalışmalar yapmışlardır (Şahin, *Inschriften von Arykanda*; İplikçioğlu/Çelgin, *Epigraphische Forschungen I-III*). Lykia üzerine 1979 yılında Paris'te (Actes Lycie), 1990 yılında Viyana'da (Akten Lykien) olmak üzere iki uluslararası sempozyum düzenlenmiştir.

Lykia sikkeleri üzerindeki çalışmalar da 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Ch. Fellows¹⁴ ve J. P. Six'in¹⁵ ilk denemelerinden sonra bu sikkeler G. F. Hill¹⁶ tarafından gruplandırılmış ve onun ortaya sürdüğü kronoloji E. Babelon¹⁷ ve B. V. Head¹⁸ tarafından kabul edilmiştir.

Lykia'nın pek çok yerinde arkeolojik ve tarihsel araştırmaların devam etmesine rağmen, bölgenin araştırılması hala çok başlarda bulunmaktadır. Araştırmalar genellikle büyük yerleşim yerlerinde ve onların teritorium'ları çerçevesinde yürütülmekte ve kırsal kesim hakkında hala pek bir şey bilinmemektedir. Lykia Bölgesi, birkaç yer dışında geçit vermeyen zorlu bir doğaya sahip olmasına rağmen, erken dönemlerden itibaren yoğun olarak iskan edilmiştir. Büyük kentlerin dışında, oldukça sık köy ve çiftlik yerleşimleri vardır. Bölgede geniş kapsamlı arazi araştırmaları eksiktir. F.Kolb yönetiminde, Kyaneai ve teritoriumu çevresinde yürütülen arazi araştırmaları sayesinde, Lykia'nın merkezindeki kırsal yerleşim hakkındaki bilgilerimiz oldukça artmıştır. Stadiasmus Patarensis çerçevesinde, Mustafa Adak yönetiminde son iki yıldır yaptığımız Doğu Lykia araştırmaları sonucunda da, şimdiye kadar literatürde bilinmeyen pek çok yerleşim yeri tespit edilerek, diğer yerlere oranla daha dağlık bir karaktere sahip olduğundan dolayı az iskan gördüğü düşünülen bölgenin, aslında yoğun olarak iskan edildiği anlaşılmıştır.

Bu çalışmada,1994 kazı sezonunda Patara'dan ele geçen ve Prof. Dr. Sencer Şahin/Doç. Dr. Mustafa Adak tarafından yayıma hazırlanan Stadiasmus Patarensis Anıtı çerçevesinde, bugüne kadar antik literatürde isimleri bilinip de yerleri lokalize edilmemiş ya da yerleri bilinip de isimleri bilinmeyen kentlerin araştırılması ve bu kentlerin tarihinin antik literatür ve yazıtlar aracılığı ile tespit edilip, bu bağlamda epigrafik, kent topografisi ve mimarisi açılarından incelenmesi amaçlanmıştır. Bölgenin yerleşim yoğunluğunu vermesi açısından, Stadiasmus Patarensis'te geçen ve şimdiye kadar bilinen yerleşimlerin dışında, kırsal kesimde yer alan ve henüz araştırması yapılmamış yerleşimler de araştırma kapsamı içine alınarak, kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır. Yerleşim sürekliliğinin daha iyi anlaşılması için, bölgenin yerleşim tarihi üzerine de kısa bir araştırma

¹⁴ Ch. Fellows, *Coins of Ancient Lycia before the Reign of Alexander* (London, 1855).

¹⁵ J. P. Six, *Monnaies lyciennes* (Paris, 1887).

¹⁶ G. F. Hill, *Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Lycia, Pamphylia, Pisidia* (London, 1897).

¹⁷ E. Babelon, *Traité des Monnaies Grecques et Romaines* (Paris, 1901).

¹⁸ B. V. Head, *Historia Numorum* (Oxford 21911).

yapılmış ve yerleşim tipleri incelenmiştir. Lykia Bölgesi'nin geneli için böyle bir araştırmanın eksik olması ve Stadiasmus Patarensis'te geçen yeni yerleşimlerin araştırılması açısından böyle bir çalışmanın yararlı olduğu düşünülmüştür.

1. BÖLGENİN GENEL TOPOGRAFYASI

Doğuda Antalya Körfezi (*mare Pamphylum*), batıda Fethiye Körfezi (*sinus Glaucus*) arasında, güney yönünde Akdeniz'e (*mare Mediterraneum*) doğru uzanmış bulunan bugünkü Teke Yarımadası, Antik Dönem'de *Lykia* olarak adlandırılmıştır. Sınırları zaman zaman değişmiş olduğundan ve bu değişiklikleri kaydeden antik yazarların aktarımlarındaki tutarsızlıklardan dolayı, bölgenin kapladığı coğrafyayı tam olarak belirlemek mümkün değildir. Güçlük arzeden bu konu, çalışmanın Doğu, Batı ve Kuzey Lykia başlıkları altında işlenen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Teke Yarımadası dağlık bir arazidir. Güneybatı Toroslari'nı teşkil eden dağlar, bütün yarımadaıyı sahil boyunca sardığı gibi iç kısımlarda da devam etmektedir. Bölgenin doğusunda, Karadağ ve Kepez Dağı ile başlayıp Tahtalı Dağ ile devam eden, güneye doğru Gugu ve Kozlu Dağları ile yavaş yavaş yükseltisini kaybedip Gelidonya Burnu'nda denize dalan dağ sırası uzanmaktadır. Tahtalı Dağ silsilesi ile aynı yerden başlayan Beydağları ise, önce güneybatıya doğru, sonra ise Ksanthos Vadisi'nin doğusunu oluşturan Akdağ silsilesi ile kesilerek güneye doğru uzanmaktadır. Beydağları'nın Akdağ ile birleşip güneye ve kuzeye yöneldiği yerde Katran ve Karapınar dağları bulunmaktadır. Dumanlı Dağ, Akdağ ve Gürdef Dağı buradan kuzeye doğru uzanır. Bölgenin kuzeyinde Bubon, Balbura ve Oinoanda kentlerinin yer aldığı yöre, Kapaklı Dağ ile bu dağ silsilesine katılmaktadır. Batıda Dodurga ve Mendüs Dağları uzanmaktadır.

Bölgenin tamamını saran bu dağ silsilelerinin arasında, genelde kuzey-güney yönünde akan nehirler yer almaktadır. En doğuda, Ulupınar Köyü'ü çevresinden doğup Atbükü limanında denize dökülen Kargayanı Deresi bulunmaktadır. Yine Ulupınar'da düdenbaşı olarak çıkıp birkaç ufak derecik ile beslenip büyüyen Ulupınar Deresi ise Atbükü'nün güneyinde, Olympos'ta denize ulaşmaktadır. Bölgenin en büyük nehirlerinden olan Alakır Çayı, Beydağları'ndan doğup, birkaç küçük derecikle beslendikten sonra Finike Ovası'nın ortasına yakın bir yerde denize karışmaktadır. Alakır'ın batısında ve onunla aynı istikamette akan Başgöz-Aykırıçay, Arif Köyü'nün Başgöz ve Aykırıçay mahallerindeki düdenlerden beslenip, Gökçekaya yönünden gelen Akçay ile birleştikten sonra Alakır gibi Finike Ovası'na akmaktadır. Demre'nin kuzeyindeki dağlardan doğan Demre Çayı, derin vadiler oluşturarak Demre Ovası'nda denize dökülmektedir. Bölgenin en büyük nehri olan Eşen Çayı

(Ksanthos) ise Kibyrtis Bölgesi'nden çıkıp, Akdağ'dan katılan birkaç derecikle beslendikten sonra Patara yakınında denize ulaşmaktadır.

Bölgenin genel karakteristiğini oluşturan dağ sıraları ve bunları birbirinden ayıran nehir vadileri arasında, yapıları birbirinden farklılıklar gösteren ovalar uzanmaktadır. Beydağları ile Elmalı Dağı arasında yer alan Elmalı Ovası bölgenin en geniş düzlüğünü oluşturmaktadır. Aynı karakterdeki, ancak denizden yüksekliği ve kapladığı alan olarak daha ufak boyuttaki diğer bir düzlük ise Kasaba çevresinde yer almaktadır. Bu iki ovanın dışındaki düzlükler genellikle nehirlerin denize döküldükleri yerlerde oluşan alüvyonlu ovalardır. Doğudan batıya doğru incelendiğinde, Gelidonya Burnu'ndan başlayıp Finike'ye kadar uzanan Finike Ovası Doğu Lykia'nın en büyük ovasıdır. Alakır ve Aykırıçay'ın suladığı bu ovayı batıda Demre Çayı'nın suladığı Demre Ovası izler. Batı Lykia'da, Ksanthos Nehri'nin, Kemer'den başlayıp denize kadar uzanan kısımda oluşturduğu, bütün bölgenin en büyük düzlüğü olan Kınık Ovası uzanmaktadır. Fethiye Körfezi'ni çevreleyen ve yine alüvyonlu yapıdaki Fethiye Ovası ise batıdaki son düzlüğü oluşturmaktadır.

Antik Dönem'de bu ovalardan ve verimli alüvyonlu düzlüklerden tarımsal olarak yoğun bir şekilde faydalanılmış olmalıdır. Antik kaynaklar ve bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar, yetiştirilen ürünler ve bölge ekonomisinde öne çıkan doğal ve mesleki üretimler hakkında bilgiler vermektedirler. Bölgenin temel zenginlik kaynağı bugün hala dağ sıralarının yamaçlarını kaplayan çamlardan, gemi yapımında kullanılan birçok sedir çeşidinden ve daha aşağı rakımlarda yetişen selvi ağaçlarından oluşan ormanlarıydı. Plinius Lykia'da yetişen sedirlerin kaliteli olduğunu¹⁹ ve bunlardan iyi reçine sağlandığını bildirir²⁰. Bölgenin çınarları da ünlüdür²¹.

Tarımsal açıdan önemini bugün de koruyan Elmalı Ovası ve Ksanthos Vadisi bölgenin tahıl depolarını oluşturmuşlardır. Telmessos'tan ele geçen bir yazıttan tahıl dışında baklagiller ve susam yetiştirildiği öğrenilmektedir²². Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne ait çeşitli antik kaynaklar sayesinde Lykia Bölgesi'nde hem bağcılık hem de zeytin ağacı yetiştiriciliğinin olduğu belirlenmiştir. Plinius'un bildirdiğine göre Telmessos şarabı çok

¹⁹ Plin., *Nat. Hist* XII 132; Theophrastos, *Hist. Plant.* 3, 12, 3.

²⁰ Plin., *Nat. Hist* XIII 52.

²¹ Plin., *Nat. Hist.* XII 9.

²² TAM II/1 1 = OGIS 55.

ünlüdür²³. Nikolaos, Metropolis'e sadece Myra'nın hinterlandından şarap temin edilmediğini, Sion manastırındaki bahçelerden de şarap sağlandığını bildirmektedir²⁴.

Zeytinyağı da en az şarap kadar önemlidir. Zeytin sadece besin ve kozmetik amaçlı değil aydınlatma amacıyla da kullanılırdı. Rhodiapolis'li Opramoas 141 depreminden sonra Myra kentine 12.000 denaria değerinde zeytin ağacı bağışlamıştır²⁵. Lykia'da zeytin yağı ve zeytin yağı üretimine dair yazılı belgeler eksiktir, fakat bölgede zeytin yetiştiriciliğinin yaygın olduğu, zeytin yağı işlikleri sayesinde arkeolojik olarak açıklanmaktadır²⁶.

Şarap ve zeytinden başka Olympos'ta iyi safran yetiştirdi²⁷. Phaselis'in de kırmızı zambakları ünlüydü. Nergis diye adlandırılan bu zambaklar Lykia dağlarında yetiştirdi²⁸. Zambağın yanında Phaselis'in gülleri de ünlüydü ve bu ün gülyacağı için de geçerliydi (*rhodinum*)²⁹. Lykia'da kızilot/eşşekkulağı otundan (chirianian = cantaurian) Lycium olarak adlandırılan³⁰ bir ilaç üretiliyordu. Myra'da da sedefotu/üzerlikotu'nun yetiştigi bilinmektedir³¹.

Üç tarafı denizle çevrili olan Lykia için balıkçılık ve deniz ürünleri de oldukça önemliydi. Andriake'den ele geçen bir yazıt purpur üretimi ve purpur ticareti ile ilgili gümrük kanununu içermektedir³². Aperlai'daki purpur üretimi ise papyrüsler üzerindeki vergi listeleri sayesinde de ispatlanmıştır: ἡ κατὰ τὴν Λυκίαν πορφυρικὴ³³. Plinius

²³ Plin., *Nat. Hist.* XIV 74: ab his dignatio est Sic<y>onio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Ber<y>tio, Tyrio, Sebenn<y>tico. (Bunlardan sonra kayda değer diğer şaraplarsa Sicyon, Cyprus, Telmessus, Tripolis, Berytus, Tyre ve Sebennus şaraplarıdır.).

²⁴ Vita Nik. Sion 82, 96.

²⁵ TAM II/3 905 XIX B.

²⁶ bkz. Konecny, *Ölpresen* I s. 121 vdd; Konecny, *Ölpresen* II s.141 vdd.

²⁷ Plin., *Nat Hist.* XXI 31.

²⁸ Plin., *Nat Hist.* XXI 24-25.

²⁹ Plin., *Nat Hist* XIII 5; Ritter, *Kleinasien* II 757.

³⁰ Plin., *Nat Hist.* XXV 66-67, Magie, *Roman Rule* I 518.

³¹ Athenaios, *Deipnosophistai* II 59 a.

³² Şahin, *Inschriften aus Pamphylien*, s. 38.

³³ Magie, *Roman Rule* II 1373, 1379; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 205, dpn. 116; Marksteiner, *Siedlung von Limyra*, s. 26 dpn. 22.

Antiphellos'un surları önünde çok yumuşak ve kaliteli süngerler çıkarıldığını bildirmektedir³⁴.

Teke Yarımadası, doğal coğrafi donanımı göz önüne alındığında, farklı topografik özelliklerine göre 4 farklı bölgeye ayrılabilir: Doğu, Orta, Kuzey ve Batı. Bu tek bölgenin topografik ve doğal coğrafi olarak farklı durumu kentlerin sayısında ve dağılımında da açıkça ortaya çıkmaktadır. Bölgenin bu özellikleri göz önünde tutularak, burada ele alınacak çalışma Doğu, Orta, Kuzey ve Batı Lykia Bölge'leri başlıkları altında dört bölüme ayrılarak ele alınacaktır.

³⁴ Plin., *Nat. Hist.* IX 149, XXXI 131: *medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firminus sit robur, Rhodiacasque ad fovendum molliores. nunc autem mollissimae circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor est circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatae sint spongeae, Polybius super aegrum suspensos quietiores facere noctes. (Eski tıpçılar az bilgileriyle süngerleri iki sınıfa ayırmışlardı: sert ve dayanıklı olan Africa süngeri ve yumuşaklığı sıcak su kesesi için uygun olan Rhodos süngeri. Bununla birlikte bugün oldukça yumuşak süngerler Antiphellos'un surları civarında bulunmaktadır. Trogus, Lykia civarında denizde sünger toplanan alanlarda pek yumuşak süngerler yetiştiğini, Polybius da hasta bir insanın yatağının başına bunlardan asılınca, o kişinin rahat bir gece geçirdiğini anlatmaktadır.)*

2. YERLEŞİM TARİHİ

2.1. En Erken Yerleşim Kalıntıları

Lykia'nın yerleşim tarihi bugüne kadar ayrıntılı bir şekilde araştırılmamıştır. Bölgede yürütülen arkeolojik kazılar ve arazi araştırmalarının yetersiz olması nedeniyle, henüz bu konu hakkında kesin sonuçlara varılamamaktadır. Antik kaynaklar da bu konuda yetersiz kalmaktadır. Kuzeyinde yer alan dağlar yüzünden çok zor geçilebilir olan, denizden de ancak büyük tehlikeleri göze almak şartıyla ulaşılabilen; üstelik, bazı yerleri çorak ve verimsiz arazilere sahip olan, Anadolu'nun güney sahilindeki bu bölge erken dönem yerleşmecileri için pek de cazip olmasa gerektir.

Lykia'lıların atalarına ilişkin en erken veriler Erken Bronz Çağ'da karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 2. binyıl Hitit, Mısır, Alaşia (= Kıbrıs) ve Ugarit kaynaklarında *Lukka Halkları* ve *Lukka Ülkesi*'nden bahsedilmektedir. Bu kaynaklarda geçen Lukka Bölgesi'nin lokalizasyonuna ilişkin tartışmalar halen devam etse de, son zamanlarda Lukka'nın, Anadolu'nun güneybatı sahillerine, yani Lykia ve Pamphylia'yı içine alan bir bölgeye yerleştirilebileceği görüşü kabul görmektedir³⁵. Buna göre, bölgenin söz konusu dönemlerde iskan edilmiş olması, henüz arkeolojik olarak belgelenmemiş olmakla birlikte, beklenir bir durumdur.

Lykia'nın kuzeyindeki yüksek havzada yürütülen arkeolojik araştırmalar sayesinde, burada Bakır Çağı'ndan itibaren (Khalkolitik) yerleşik bir tarım ahalisinin var olduğu ve şimdiye kadar bilinmeyen çok sayıda erken dönem yerleşiminin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elmalı Ovası'nda en azından 8 adet prehistorik Bronz Çağ höyüğü tespit edilmiştir³⁶. Bunlardan başka Oinoanda ve Balbura territorium'ları içinde üç höyüğün daha varlığı bilinmektedir³⁷. Bronz

³⁵ Lukka ile ilişkili bütün doküman ve literatür için bak.: Del Monte, *RGTC VIII*, s. v. Lukka. Krş.: Bryce, *Lycians*, s. 1-10; Bryce, *Lukka Problem*, s. 395dd; Bryce, *Kingdom*, s. 56, 382vd; Steiner, *Lukka*, s. 123Vdd; Gurney, *Annals of Hattusilis III*, s. 138vd, dn. 22 ve 23; Yalburt Anıtı ve Bronz Tablet'in yayınlanmasıyla elde edilen bilgiler sayesinde Lukka Ülkeleri'nin güney-batı doğrultusunda Klasik Lykia'nın tümünü (hatta, belki de daha büyük bir bölgeyi) kapsamı gerektiği hakkında bak.: Hawkins, *Tarkasnawa King of Mira*, s. 1; Keen, *Lycia*, s. 219; Yalburt yazıtında geçen Pina(li), Talawa, Wiyanawanda, Awarna, Patar, Kuwalatarna toponymon'larının Klasik Lykia yerleşimleri Pinara, Tlos, Oinoanda, Ksanthos, Patara ve Telandros ile örtüşmesi hakkında bak.: Hawkins, *Hierpgraphic Inscription*, s. 49 ve 54d; krş.: Takmer/Arca, Ogyges**, aleyhte krş.: Otten, *Das Land Lukka*, s. 118.119, dn. 17.

³⁶ Mellaart, *Survey of Preclassical Remains*, s. 192; krş. Coulton, *North Lycia*, s. 80. Laroche, *Lyciens et Termiles*, s. 16 vdd.

³⁷ Coulton, *North Lycia*, s. 80.

Çağ höyüklerinin bir çoğu, Çaltılar Höyük, Semahöyük, Söğle ve Elmalı Ovası'nda ortaya çıkan kırmızı üzerine siyah *bikrom* (iki renkli) ve diğer karakteristik kapların da gösterdiği gibi İ.Ö. 1. binyılda da iskan edilmeye devam etmiştir³⁸. Bununla birlikte asıl Lykia olarak adlandırılan bölgeden hiçbir prehistorik höyük saptanamamıştır. Bu bölge için en erken veriler İ.Ö. 1. binyıldan başlamaktadır. Fakat Lykia sahili önündeki Myken batıkları, Mısır'ın Doğu Akdeniz'le yaptığı deniz ticaretinin Küçük Asya kıyılarını takip ettiğini göstermektedir. Bu zaman için tasavvur edilebilen sahil denizciliğinin bir günlük mesafelerde bulunan yerleşim yerlerine ihtiyaç duyması, en azından sahil kesimi ve nehir vadilerinin erken dönemden itibaren iskan edildiğini düşündürmektedir.

Lykia'lılar, Antik Kaynak'larda ilk olarak, Troia'lıların müttefiki ve önderleri Sarpedon ve Glaukos hakimiyeti altında Ksanthos Vadisi'nde yaşayan etnik bir grup olarak tasvir edildikleri Ilias'ta karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede en erken İ.Ö. 8. yüzyıla tarihlenen seramik kalıntıları ele geçmiştir. Ne Ksanthos'ta 1950'den beri devam eden Fransız kazıları, ne de Limyra'da 1969'dan beri devam eden Avusturya kazıları İ.Ö. 8. yüzyıldan daha erkene giden bir malzeme bulabilmişlerdir. Bu dönemden kalan mimari kalıntılar ise yok denecek kadar azdır, olanlar da, daha sonra inşa edilen üst katman yapıları yüzünden ciddi şekilde zarar görmüşlerdir. Ksanthos akropolünde bir saray bölümü olarak yorumlanan ve İ.Ö. 7. yüzyıldan mimari yapı kalıntıları tespit edilmiştir³⁹. Bu döneme ait buluntular Ksanthos, Patara, Limyra ve Avşar Tepesi'nde karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Klasik, Helenistik ve Roma Dönemi'nde Bölgenin İskan Durumu

Klasik Dönem Lykia yerleşmeleri daha çok iç kesimlerde ve dağlarla çevrelenmiş korunaklı ve verimli vadilerde konumlanmışlardır. Klasik Dönem yerleşimlerinin konumları güvenlik ve savunmaya verilen önemi yansıtmaktadır. Zira bu dönemin şartları düşünüldüğünde yerleşim alanının seçiminde ekonomik gözlemlerin yanında, her şeyden önce savunma göz önünde tutuluyor olmalıydı. Klasik Dönem Lykia'sı için akropoller ve kuleli kaleler karakteristik yerleşim özelliklerinden olmuştur. Arkaik ve Klasik Dönem Lykia yerleşmeleri Grek polis merkezlerine benzemezler. Bir Lykia hanedan yerleşiminde ne gymnasium, ne buleuterion ne de stoalar bulunmaktadır. Mahallelerin inşa edilmesi ve yolların düzenlenmesinde, yamaçların topografik

³⁸ Coulton, *North Lycia*, s. 80.

³⁹ Metzger, *L'Akropole Lycienne*, s. 16vd, res.3.

koşullarına uyulmuştur ve Grek kentlerindeki gibi orthogonal bir şehir planlaması yoktur⁴⁰. Grek polis yerleşimlerinden farklı olarak mezarlıklar da yerleşimin içinde yer almaktadır. Pinara'da bir kaya mezarına işlenmiş olan kent tasviri de bu dönemin yerleşim özelliklerini açıkça yansıtmaktadır; kuleli bir kalenin içinde evler, mezarlar ve tapınaklar teraslarda üst üste yığılmış olarak betimlenmiştir. İ.Ö. 4. Yüzyılın ortalarından itibaren Akhemenid Krallığı'nın uyguladığı politika sonucu Lykia'da otonom bir kent sistemi kurulmuştur⁴¹. Buna göre daima daha yukarıda konumlanan tahkimatlı kalelerde yerel dynastlar otururken, bölge halkı bu tepenin yamaçlarında iskan etmiştir.

Geç Arkaik ve Klasik Dönem mezarları gibi belli tipte anıtların dağılımı bu dönemlerde bölgedeki yerleşim yoğunluğunu ve şehirlerin sahip oldukları önemi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Şehirlerin arkeolojik malzemeyle açıklanan önemleri hakkında bir yargıya varabilmek için Lykçe yazıtlar, mezar tipleri ve bunların dağılımları hakkında bazı araştırmalar yapılmıştır⁴². Buna göre, dikme mezarların dynastlara, Trysa ve Phellos'daki gibi peribolostipteki ya da Ksanthos Nereidleri gibi teras/podyumlu mezarların üst derecedeki yöneticilere, ahşap öyküneli mezarların ise üst ve orta sınıf ailelere ait olduğu düşünülmekte ve böylece Klasik Dönem kentlerinin yoğunlukları ve önemleri ortaya konmuş olmaktadır⁴³.

Limyra (*Zemuri*), İsinde (*Isñt(a)*), Tyberissos (*Tubure*), Trysa (*Trusñ*), Sura (*Surezi*), Aperlai (*April*), Kandyba (*Xākbi*), Phellos (*Wehñtezi*), Patara (*Pttara*), Ksanthos (*Arñna*), Tlos (*Tlawa*), Pinara (*Pinale*), Kadyanda (*Xadawāti*), Araksa (*Araththi*) ve Telmessos (*Telebehi*) Klasik Dönem'den adı bilinen Lykia kentleridir. Fakat bunların dışında adı bilinmeyen fakat erken dönem kalıntıları gösteren bir çok yerleşim daha vardır; Myra, Apollonia, Avşar Tepesi, Gürses, Hoyran, Korba gibi. Arkeolojik, nümizmatik ve metinsel kanıtlar Ksanthos'un bu dönemin en önemli kenti olduğunu göstermektedir. Bundan sonraki diğer üç merkez Limyra, Phellos ve Myra'dır. Bunlara göre Klasik Lykia'nın sınırları da şöyle çizilebilir; Batı sınırı Telmessos, Kadyanda'nın kuzey kısmı, Ksanthos'un yukarısındaki Araksa ve verimli Kasaba Ovası'nın kuzey sınırındaki Arneai, doğu sınırını ise Alakır Vadisi oluşturmaktadır. Fakat Lykçe yazıtlı kaya mezarlarının gösterdiği gibi İ.Ö. 4. yüzyılda bu sınırların, doğuda Rhodiapolis, Korydalla ve Gagai'nin doğusunda kalan bölgeyi, kuzeyde ise, Podalia ve Khoma'ya da içine alacak şekilde genişlemiştir.

⁴⁰ Kolb, *Akültürasyon*, s. 42. Ayrıca Wurster, *Romanisierung*, s. 161 vdd.

⁴¹ Kolb, *Akültürasyon*, s. 46.

⁴² Kjeldsen/Zahle, *A Dynastic Tomb*, s. 29 vdd; Zahle, *Lycian Tombs*, s. 37 vdd.

⁴³ Zahle, *Lycian Tombs*, s. 37 vdd.

İskender'in bölgeyi fethinden sonra, Lykia doğuyla olan bağlarını koparmış ve Hellen Dünyası içine çekilmiştir. Lykia'nın Helenistik Dünya'ya dahil olması, onun politik ve ekonomik ortamında derin değişikliklerin olmasına ve bunun sonucunda da yerleşim yapısının oldukça değişmesine sebep olmuştur. Bu dönemde Lykia'da, dik bir tepenin zirvesinde yükselen, iyi tahkim edilmiş ve kuvvetli bir beyin egemenliği altında bulunan bir kaleden, kolay ulaşılır, muhteşem yapılarla süslenmiş ve eşit haklara sahip kentlilerin oturduğu şehirlere doğru bir yerleşim gelişimi yaşanmıştır⁴⁴. Bu dönemde yükseklerde kurulmuş Klasik Dönem yerleşmeleri kısmen terk edilerek, bölgesel olarak dağınık olan yerleşimler daha alçakta, verimli tarım alanlarında toplanmışlardır. Klasik Dönem'de pek yerleşme görülmeyen sahil kısmı da bu dönemle birlikte yoğun olarak iskan edilmeye başlamıştır. Çok sayıdaki Lykia kenti Helenistik Dönem'de tahkimat tesislerini genişletmiş ya da yeniden inşa etmiştir, bazı durumlarda tahkimatların ilk olarak bu dönemde yapıldığı ispatlanmıştır (örneğin Balbura, Oinoanda, Idebessos, Phaselis gibi)⁴⁵. Ksanthos ve Pınara'daki Helenistik Dönem'e ait koruma duvarları Klasik Dönem'dekinden çok daha geniş bir alanı kaplamaktadır. Helenistik Dönem'le birlikte bölgedeki Grek etkisi artmaya başlamış ve hamam yapıları, tiyatro, kent meclisi için toplantı yeri olan *buleterion* ve de *agora* gibi Grek unsurları kent dokusuna dahil edilmeye başlanmıştır. Hippukome'den ele geçen bu döneme ait bir yazıt⁴⁶ köy birliklerinin o zamanlar bir hamam inşasını yaptıklarını belgelemektedir. Helenistik Dönem'de de kentsel yerleşmeler yanında askeri nitelikte kale yapıları vardır. Bölgede bu döneme tarihlenen çok sayıda kale ve kuleli çiftlik yapısı tespit edilmiştir⁴⁷.

Lykia, İ.S. 43 yılında Claudius tarafından bir Roma Eyaleti olarak düzenlenmiştir. İmparatorluk Çağı, Roma İmparatorluğu'nun diğer eyaletlerinde olduğu gibi Lykia'da da sosyal yapılanmayı kuvvetlendirmiştir. Roma İmparatorluğu'nun uzun barış dönemi bölgenin refahına katkıda bulunmuştur⁴⁸. Flaviuslar Dönemi'nden itibaren (İ.S. 69-96) Lykia kentleri lüks kamu binaları ve çok sayıda heykelle donatılmıştır. Hamamlar, aquadüktler, görkemli caddeler, onur takları, agoralar, tiyatrolar, stadyumlar, belediye binaları, kütüphaneler ve buna benzer yapılar her yerde inşa edilmiştir. İmparator, vali, senatörler, atlılar, yerel yöneticiler, atletler, oyuncular ve diğerleri için yapılmış onur heykelleri kamuya açık yerleri ve yapıları doldurmaya başlamış-

⁴⁴ Kolb, *Akültürasyon*, s. 38.

⁴⁵ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 54.

⁴⁶ TAM II 168. Trihlemesi hakkında bkz. L. Robert, *Documents d'Asie Mineure*, s. 316 vd: İ.Ö. 2. ya da 1. yüzyıl.

⁴⁷ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 54.; Konecny, *Turmgehöfte*, s. 13 vdd.

⁴⁸ Kolb/ Kupke, *Lykien*, s. 77.

tır. Küçük Asia'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi Lykia'da da bu gelişmenin en yüksek noktası İmparator Hadrian ve Antoninus Pius'un hakimiyet yıllarında yaşanmıştır. Zengin bir şekilde donatılmış imparator kültleri, bayramlar ve oyunlar – Roma'dan ithal edilen gladyatör'ler ile birlikte – kentsel merkezlerin ve çevre halkının eğlencesini garanti eden bir nitelik kazanmıştır.

Bölge içindeki bazı merkezler Geç Helenistik Dönem'den itibaren diğerlerine göre daha hızlı gelişerek territorium'larını genişletmeye başlamıştır. Bu süreç İmparatorluk Dönemi'ne kadar devam etmiş gözükmektedir. Plinius bu dönem için Lykia'daki kentlerin sayısının 70'den 36'ya düştüğünü bildirmektedir (*TLİ.29*). Fakat bölgede tespit edilen yerleşim kalıntıları bu sayının kesinlikle çok daha fazla olduğunu göstermektedir. Plinius'un aktardığı bu durum birkaç kentin birleşerek oluşturduğu sympoliteia'larla açıklanabilir. İmparatorluk Dönemi'nde kent sayısının azalmasında yeni kurulan sympoliteialar dışında bazı kentlerin territorium sahalarını genişletmeleri de etkili olmuştur. Örneğin; İmparatorluk Dönemi mezar cezalarının nereye ödeneceğinin belirtilmesi sayesinde tespit edilebilen Kyaneai territoriumu bütün Yavu üzerindeki yerleşimleri kaplamaktadır. Phellos kentinin territoriumu da Kyaneai ile sınır oluşturacak kadar büyümüştür⁴⁹. İmparatorluk Dönemi'nde Kyaneai ve Phellos gibi Myra bölgesi de fark edilebilir şekilde genişlemiştir. Tirmısın etrafındaki ova bu dönemde Kyaneai ve Myra arasındaki sınırı oluşturur; Tyberissos yerleşimi ile bu ovanın doğusu Myra, ovanın batısı ise Kyaneai territoriumu içine girer⁵⁰. Batı Lykia kenti Patara da, territorium'unu, merkezi Lykia'ya kadar genişletmiş gözükmektedir.

Lykia Bölgesi Geç Antik Dönem'e kadar yoğun bir şekilde iskan edilmiştir. Bizans Dönemi'nde Lykia kentlerinin görünüşleri büyük ölçüde değişmiştir. İmparatorluk Dönemi'nin kamu yapıları dejenere olmuşlar, bunların yerine kiliseler cemaat yaşamının merkezi yerleri olarak tahsis edilmişlerdir. İ.S. 4. ve 5. yüzyıldan itibaren bölgede piskoposların oturduğu piskoposluk merkezleri ortaya çıkmıştır. Hierokles *Synekdemos* adlı yapıtında bu dönemin önemli merkezlerini vermektedir (*TLİ.16*)⁵¹. Bunlardan en önemlisi Myra kentidir. Theodosios II zamanında (İ.S.408-450) Pamphylia'dan ayrılan Lykia Eyaleti'nin başkenti ilan edilen Myra, Hierokles'te de "Μύρα μητρόπολις" olarak geçmektedir (*TLİ.16*).

⁴⁹ Antiphellos, Teimiusa ve İsinda kentlerinden ele geçen mezar yazıtlarında, mezara yapılacak olan suçun cezasının Phellos kentine ödenmesi gerektiği belirtilmektedir. Krş. Zimmermann, Grenzen lykischer Poleis, s. 103.

⁵⁰ Zimmermann, Untersuchungen, s. 120vd.

⁵¹ Buna göre Lykia Bölgesi batıda Kaunos'u da içine alacak kadar genişlemiştir.

3. YERLEŞİM ESASLARI

3.1. Sympoliteialar

Antikçağ'ın siyasi kelime terminolojisindeki sympoliteia terimi en basit ifadeyle birden fazla kentin çeşitli nedenlerden dolayı bir araya gelerek oluşturdukları siyasi birliğe verilen addır. Küçük bir kentin ancak diğer bir kentin himayesi altına girerek varlığını devam ettirebilmesi, bu nedenlerin başında gelmektedir⁵². Kentlerin yerleşim konumları ve içinde buldukları topografya da onların yakınlaşmalarında ve birleşmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Farklı kentlerin, ortak kurumları olan bir politeia içinde birleşmesiyle oluşan federal sympoliteia'lar yanında, Klasik ve de özellikle Helenistik Dönem'den iki ya da daha çok kentin oluşturduğu resmi bağlantılar, birliklerin nasıl meydana çıktıklarını belgelerle ispat etmektedir. Bu belgelerde birliğin tarihsel gelişimi ve yerleşim coğrafyası açısından devamlılığı bakımından iki sympoliteia tipi ayırt edilebilir⁵³; birinci tipte, komşu kentlerin zamansal birlikteliği söz konusudur, genellikle çok kısa bir süre var olan birliğin dağılmasından sonra üye kentler tekrar özgür birer polis olarak karşımıza çıkarlar; ikinci tip ise, buna karşı sürekli bir birlik olarak karakterize edilebilir. Bu sympoliteia'lar, farklı güç faktörleri sayesinde politik üstünlüklere sahip olan her bir kentin teritoryal gücünü gösterir⁵⁴.

Birleşme, bir ya da daha çok kentin büyük bir kent içinde tamamen kaybolması şeklinde tanımlanabilir⁵⁵. Böylesi bir konsantrasyon süreci, kentlerin yerleşim hiyerarşisi içinde sahip oldukları öncelik yerlerini değiştirmektedir. Önemlerini kaybederek bir sympoliteia altında birleşmiş olan bu kentlerin gerek politik gerek ekonomik yetkileri yeni merkezi yerleşime devredilirdi. Sympoliteia'ya üye olan kentler kendi siyasi özgürlüklerine dair ne kadar çok fonksiyon kaybetmişlerse, bunun yerleşimin gelişmesine olan etkisi de o kadar büyük olmuştur. Birleşmiş olan topluluklar siyasi özgürlüklerini kaybederler ve yeni yerle-

⁵² Euripides, *Supplices* 267: μή δῆτ'· ἔχει γὰρ καταφυγὴν θῆρ μὲν πέτραν, δοῦλος δὲ βωμοῦς θεῶν, πόλις δὲ πρὸς πόλιν ἔπτηξε χεϊμασθεῖσα· τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς (*Vahşi hayvan kayalar arasına sığınaarak, bir köle tanrıların tapınağına kaçarak, bir kent ise, diğer bir kentin himayesi altına girerek kendini tehli- keden koruyabilirdi.*)

⁵³ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 123.

⁵⁴ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 124, dpn. 6.

⁵⁵ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 125.

şimin vatandaşlığına geçiş yaparlardı⁵⁶. Sympoliteia'larda ortak vatandaşlık hakkı politik, kültürel, askeri ve özellikle ekonomik aktivitelerin kent merkezinde toplanmasına yol açmış ve sympoliteia vatandaşlarını düzenli olarak oraya çekmiştir. Halkın büyük bir kısmının başkente göçmesi ayrı ayrı kararlarla düzenlenmiştir⁵⁷.

Lykia'da da küçük kentlerin, birliğin başkenti olan daha büyük bir kentle birleşerek sympoliteia oluşturmaları sık sık karşımıza çıkmaktadır⁵⁸. Batıda Telmessos ve doğuda Rhodiapolis arasında kalan, birçok küçük iskan bölgesine bölünmüş Lykia Ülkesi, geç Helenistik ve Roma Dönemi'nde kanıtlanabilir olduğu üzere çoğu kez sympolitei'alar halinde birbirlerine bağlanan polis'lere dönüşmüş bir çok küçük egemenlik merkezinin oluşumuna olanak sağlamıştır. Sympoliteialar'ın Lykia Bölgesi'ndeki işlevleri onun, gerek kendi içinde gerekse Lykia Birliği'ndeki siyasal ve idari rolünü, üretim ilişkilerinin ve ticaretin yönünü, tapınakları ve kutsal alanlarıyla dinsel gelişimini, askeri ve savunma sistemiyle de toplumsal güvenliğini belirlemiştir. Küçük yerleşimlerin Lykia Birliği'ne kabul edilebilmeleri, ancak bir sympoliteia altında birleşmeleri ile mümkün olabilmıştır. Bunların sympoliteia'lar sayesinde birleşmeleri kent sınırlarını genişletince, büyüyen kent territorium'uyla birlikte askerlik, ulaştırma, iletişim ve yönetim teknikleri de gelişiyor ve böylelikle Lykia Birliği'ne katılmaya hak kazanıyorlardı. Strabon İ.Ö. 1. yüzyıl için, birlikte 23 kentin yer aldığını bildirir; fakat Lykia'da daha çok yerleşim olduğu bölgeye ilişkin antik kaynaklar⁵⁹, epigrafik belgeler ve arkeolojik araştırmalar sonucunda kanıtlanmıştır. Bu durumda söz konusu sympoliteia'ların, politik olarak Lykia Birliği'nde temsil edilmeleri akla yakın gelmektedir. Birliğe kabul edilmeleriyle bağlantılı olan ve Strabon'a göre (TLİ.52), bütün üyelere oy oranlarına uygun olarak dağıtılan finansal yükleri karşılamak da bu şekilde daha kolay oluyor olmalıydı⁶⁰. Fakat Helenistik Dönem'de Birlik Sikkesi basan 18 kent içinde küçük polis'lerin de yer alması⁶¹, birliğe kabul edilmenin, ekonomik ve politik yönden yeterlilik ve de büyük bir kent olmanın yanı sıra başka sebeplerinin

⁵⁶ Schuler, *Ländliche Siedlungen*, s.43 vdd.

⁵⁷ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 125, dpn. 7.

⁵⁸ Schuler, *Ländliche Siedlungen*, s. 47.

⁵⁹ Antik literatürde yer alan farklı bilgiler için bkz. *TLİ.16,34,35*.

⁶⁰ Zimmermann, *Untersuchungen*, s.127.

⁶¹ Örneğin Kandyba (Head HN² 695) ve Trebenda (Head HN² 698) kentleri.

litik yönden yeterlilik ve de büyük bir kent olmanın yanı sıra başka sebeplerinin olduğunu göstermektedir⁶².

Lykia'daki kentlerin sympoliteialar halinde politik olarak bir araya gelme çalışmalarını ilk olarak İmparatorluk Dönemi yazıtlarından biliyoruz. Bu sayede, şimdiye kadar Lykia Bölgesi'nde açık bir şekilde şu sympoliteia'lar belgelenmiştir.

Trebenna'nın⁶³; Onobara'yla

Akalissos'un⁶⁴; Idebessos ve Korma'yla

Arykanda'nın⁶⁵; Tragalassos'la

Myra'nın⁶⁶; Trebendai'la

Aperlai'nin⁶⁷; Simena, Apollonia ve Isinda'yla

Arneai'nin⁶⁸; Koroa ve bilinmeyen başka bir yerleşimle

Bunların dışında Spratt ve Forbes⁶⁹ tarafından aktarılan; fakat çok kesin olmayan bir bilgi, Doğu Lykia yerleşmeleri olan Rhodiapolis, Gagai ve Korydalla arasında bir

⁶² Zimmermann, *Untersuchungen*, s.127vd. Birlik kentlerinin önemi ve teşekkülü hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmediğinden, kentlerin büyüklüklerinin Lykia Birliği'ndeki üyelikleri için bir mazeret olarak gösterilmesi ikna edici değildir.

⁶³ Ruge, *Trebenna*, s. 2268.

⁶⁴ TAM II 830 (= IGR III 640): 'Ιδεβησσεών ο δήμος συνπολιτευόμενος 'Ακαλισσεῦσι καὶ Κορμεῦσι.; 833 (= IGR 647): 'Ακαλισσεών καὶ 'Ιδβ[ησσε]ών 'Ιδεβησσεών καὶ Κορμέων οἱ δ[η]μοί ; 834: δεκαπρωτεύσαντα τῆς συνπολιτείας ἐπεικῶς. 835 (= IGR III 653): 'Ακα(λισσίδα) ἀπὸ 'Ιδεβησοῦ Πίγρης β ; 844; 846-9; 902: τειμηθέντα [ὑπὸ τῆς συνπ]ο'λειτείας .

⁶⁵ Arykanda'dan ele geçen bir yazıt, Arykanda ile Tragalassos arasında Helenistik Dönem'den bir sympoliteia antlaşmasına işaret etmektedir (Şahin, Arykanda, s. 1vdd.). Fakat burada sözkonusu olan sympoliteia birden fazla küçük kentin, var olabilmek için büyük bir kent etrafında politik bir birlik oluşturarak meydana getirdikleri “synoikistik sympoliteia”lardan farklıdır. Bu iki kent arasında daha çok bir symmakhia (müttefiklik) ve bu symmakhia'ya dayanan dostluk antlaşması mevzubahistir. Burada adı geçen Τραγαλασσός Myra ve Arneai arasında, Arykandos Vadisi'nin batısında yükselen Gülmez-Alaca Dağ'ın güneybatısında, muhtemelen Karabel'de, yer almaktadır. Bu yerleşim yerinin ismi Arykanda'dan ele geçen bu yazıtın dışında sadece Sion'lu Aziz Nikolaos'da geçmektedir (Anrich, Hagios Nikolaos, s. 1, str. 3: ἐν χώρᾳ Τραγαλασσῶν; s. 9, str. 10.

ἦλθαμεν ἐν τῇΛυκίᾳ ἐν τῇ Τραγαλασσῶν κώμῃ; s. 53, sat. 41: ἐν τῇ Τραγαλασσῶν κώμῃ; s. 54, sat. 42: ἐν Τραγαλασσῶ).

⁶⁶ SIG³ 1234; krş. Ruge, *Trebendai*, s. 2267vd; Robert, *Lycie*, s. 206 vd.

⁶⁷ IGR III 692: 'Απερλειτῶν ο δήμος καὶ οἱ συνπολιτευόμενοι αὐτῶ Σιμηνέων καὶ 'Απολλωνειτῶν καὶ 'Ισινδέων δ ἡμοί 'Ιππόλοχον 'Απελλέους Μύρέα καὶ 'Απερλείτην ἀπὸ Σιμήνων; krş. 690.

⁶⁸ TAM II 765 (= IGR III 640) str2, 3 ve 9: 'Αρνεα[ι]τῆν ἀπὸ Κοροῶν; str. 13/14: [ἄν]δρα ἐκ τῶ[v] γραμέναις πογεγραμμέναις τειμαῖς. 'Αρνεατῶν ο δήμος μετὰ τῶν συνπολιτευομένων πά[v]των :766 (=IGR III 642): [Α]ρνεατῶν καὶ τῶν συνπολιτευ[ο]μένων οἱ δῆμοι.

⁶⁹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 182.

sympoliteia'nın olabileceğini gösterir. Bu kentler Plinius'ta (*TLit.28*) Güneydoğu Lykia'daki dağlık kentler olarak anılmaktadırlar. Fakat Sprat ve Forbes tarafından görülen yazıt ortada olmadığından bu kentlerin gerçekten bir sympoliteia oluşturup oluşturmadıkları kesin olarak bilinmemektedir. Yine Orta Lykia kentleri olan Tyberissos ve Teimiusa içinde benzer tarzda bir birleşmenin olduğu düşünülmektedir⁷⁰. Kuzey Lykia'da yazıtlar yoluyla bilinen Oktapolis ise, muhtemelen Hippukome, Kastanna, Loanda, Lyrnai, Myndos, Pallene, Sestos ve büyük bir ihtimalle Symbra yerleşimlerinin birleşmesiyle oluşan bir sympoliteia'dır⁷¹. Bizans Dönemi'nde piskoposluk olan Lyrnai (Lornaia) kenti muhtemelen bu sympoliteia'nın başını çekmekteydi. Oktapolis sympoliteia'sı göz önüne alınırsa, aynı büyüklükte olan bir çok demos'un güçlü komşu kentlere karşı kendi bağımsızlıklarını koruyabilmek için birleştikleri düşünülebilir. Bu muhtemelen Termessos'a karşı birleşmiş olan Trebenna ve Onobara için de geçerli olabilir. Zira Batı Lykia'da özellikle de Ksanthos Vadisi içinde yer alan kentlerin sympoliteia oluşturmamaları dikkat çekicidir. Bu durum, buradaki kentlerin hem teritoryal genişlikleri hem de ekonomik olarak güçlü olmalarıyla ilişkili olmalıdır. Lykia'nın kuzeybatısındaki en uç noktada yer alan Arymaks ve Kreneis'lilerin Lydai demos'una katılıp katılmadıkları açık değildir⁷².

Lykia'daki bir sympoliteia için en erken belge, Simena'lı bir vatandaşın İ.S. 1. yüzyılda Aperlai'lilerin ve kendisiyle sympoliteia oluşturan Simena, Apollonia ve Isinda kentlerinin δῆμος'ları tarafından onurlandırılmasıyla ilgili olan yazıttır⁷³. Letoon'da bulunan İ.Ö. 2. yüzyılın son çeyreğiyle 1. yüzyılın ilk çeyreğinde, Lykia Birliği tarafından düzenlenen Romaia şenliklerine katılanların listesini içeren yazıtta Simena'lı Kallippos ve Apollonia'lı Demetrios Σιμηνεύς 'Απολλωνιάτης etnikonu ile anılmıştır⁷⁴. Bu durum Aperlai etrafındaki sympoliteia'nın en erken İ.Ö. 1. yüzyılda kurulmuş olabileceğini gösterir⁷⁵. Fakat

⁷⁰ Wörrle, *Epigraphische Forschungen II*, s. 243, dpn 211; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 126, dpn. 12. ve s. 214vdd.

⁷¹ Robert, *Évêché*, s. 319; Hild, *Oktapolis*, s 151-153.

⁷² Wörrle, *Epigraphische Forschungen II* s. 243 dpn. 218. Resmi onurlandırmayı yapan sadece Λυδατῶν ὁ δῆμος (TAM II 131-137)'dir. Vatandaşlar kent bölgesinde ya 'Αρυμαξεύς (130) ya Κρηνεύς/Κρηνεῖτις (148), ya da sadece Λυδάτης etnikonu ile, ve Λυδάτης δήμου 'Αρυμαξέων (151, 155, 157) bağlantısıyla gösterilmektedir.

⁷³ IGR III 692.

⁷⁴ Robert, *Romaia de Xanthos*, s. 277 vd, sat. 39vd ve 44vd.

⁷⁵ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 130, dpn. 26. Bununla bağlantılı olarak Apollonia ismindeki bir kentin, Kos'ta ele geçen ve İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenen yazıtta, bir tetrapolis'in üyesi olarak geçmesi ve bunun Lykia'daki Apollonia olup olmadığı hakkındaki tartışmalar için bkz. Robert, *Documents* 1983,s.500vdd; Wörrle, *Epigraphische Forschungen II*, s. 244vd.

yine de Helenistik Dönem’de genişleyen bir liman yerleşimi etrafında oluşturulan bu birliğin ilk olarak ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir şey söylenemez.

Arneai⁷⁶ çevresindeki ve Myra ile Trebendai arasındaki sympoliteialar ilk olarak İ.S. 2. yüzyılda kesin bir şekilde ispat edilirler. Verimli Kasaba Ovası’nın kenarında yer alan Arneai’in, yazıtlardan bilinen Koroa dışında hangi yerleşimlerle sympoliteia oluşturduğu bilinmemektedir. Fakat bu kentin yakınında konumlanmış olan Çağman ve Killipe’deki yerleşimlerin Arneai’in başını çektiği sympoliteia’ya dahil olabilecekleri düşünülmektedir⁷⁷. Ele geçen yazıtlarda sympoliteia’ya dahil kentlerin isimleri anılmadığından bunların sayısı da bilinmemektedir.

Lykia’daki küçük kent devletlerinin sympoliteia çatısı altında örgütlenişinin süreklilik kazanması, kentlerdeki demokratik kurumlarının genişletilmesine, sınıf bilincinin uyanmasına ve politik gurupların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Lykia’lıların özgürlüklerine ve kentlerine düşkünlükleri, bunların bazı imtiyazlarını korumalarında etkili olmuştur. Etnikonların gösterdiği gibi bir sympoliteia’nın üyeleri yavaş yavaş baş yerleşimin hukuki statüsü altına girmişlerdir⁷⁸; fakat yerel demos’larını korumuşlar ve sınırlı da olsa idari ve hukuki özgürlükleri olan özel halk toplantılarından vazgeçmemişlerdir. Sympolitea’da ortak karara bağlanan onurlandırmaların yanında, yerel halk meclisleri tarafından yapılan onurlandırmalar⁷⁹ ve mezar suçları karşısında yapılacak ceza ödemesinin yerel demos’lara sevk edilmesi de bunun açık göstergesidir⁸⁰. Yerel demos’ların varlığı ve yerel kültür geleneğinin korunması Kyaneai khora’sı içinde yer alan Trysa, Korba ve Hoyran ya da Myra khora’sı içindeki Tyberissos ve Istlada’da tespit edildiği gibi kısmi özgürlüğü belgelerler⁸¹.

Sonuç olarak Lykia’daki sympoliteialar’ın ortaya çıkışlarındaki asıl sebep hala karanlıkta kalmaktadır. Aperlai etrafındaki sympoliteia’nın, bölgenin Claudius Dönemi’nde eyalet yapılması sırasında ortaya çıkması ve Arneai etrafındaki ise, Vespasianus Döne-

⁷⁶ Arneai’dan ele geçen yazıtlar (TAM II 765-767) sympoliteia’nın İ.S 1. Yüzyılın 3. çeyreğindeki varlığına tanıklık etmektedirler. Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 134.

⁷⁷ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 133, dpn 40.

⁷⁸ Απερλείτης ἀπὸ Σιμήνων, ἀπὸ Ἀπολλωνίας, ἀπὸ Ἰσίνδων (Robert, *Villes d’Asie Mineure*², s. 56vd.); Μυρεὺς ἀπὸ Τρεβένδων (SIG³ 1234); Ἀρνεάτης ἀπὸ Κοροῶν (TAM II/3 765);

Ἀκαλισσεὺς ἀπὸ Ἰδεβησσοῦ (TAM II/3 836vd; 844vdd.).

⁷⁹ Örn. Apollonia (IGR 694); Arneai (TAM II/3 772); Trebendai (IGR III 704).

⁸⁰ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 51 nr. 92.

⁸¹ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 141.

mi'ndeki yeniden düzenleme sırasında kurulması, eyalet yönetiminin gereklerine işaret ediyor olabilir⁸².

3.2. Köy, Çiftlik ve Kuleli Çiftlik yerleşimleri

Lykia Bölgesi'nde şu ana kadar gerçekleştirilmiş arkeolojik araştırmaların büyük bir kısmı kent merkezlerinde odaklanmıştır, bu yüzden kırsal yerleşimler hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Ancak kentlere ilaveten araziye yayılmış bir çok ufak yerleşme, sayısız köy, çiftlik ve mülk merkezleri bulunmaktadır⁸³. Öyleyse, Lykia'da küçük kentler, köyler ve çiftlikler yerleşim sisteminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni bölge topografyası bakımından dağların çevrelediği çok sayıdaki küçük düzlüklerin, en kolay biçimde, ancak küçük yerleşimler tarafından işlenebilir olmasıdır. Bu bakımdan Lykia Bölgesi'ndeki ana kentlerin haricinde daha küçük topluluklar tarafından oluşturulan pek çok küçük kent, dağınık köy ve çiftlikler bölgenin temel yerleşim düzenini oluşturmaktadır.

Kırsal yerleşimlerin yapısı ve dağılımlarının nasıl olduğu, konuya ilişkin yeterli bilgiler içeren yazılı kaynakların eksikliği nedeniyle tam olarak açık değildir. Lykia'lılar şehirlerde yaşayıp, kent yakınındaki çevreyi buradan mı yönetiyorlardı ya da bunu territorium içindeki çiftliklerden mi yapıyorlardı? Yerleşim hiyerarşisi ve kent-ülke ilişkisi, ulaşım ağı, yerleşmelerin pazar fonksiyonu ya da bölgenin yönetim formu gibi karışık yapılanmalar hakkındaki bilgiler oldukça eksiktir. Bu problemler sadece arazide yapılacak yoğun çalışmalar sonucunda açıklığa kavuşturulabilir. Bu bağlamda Merkezi Lykia'da, Kyaneai territoriumu çerçevesinde F. Kolb ve ekibi tarafından yapılan survey çalışmaları daha da önemli bir hal almaktadır. Zira bu araştırmalar sırasında 60 Kuleli Çiftlik tespit edilmiştir⁸⁴.

En az 3, genel olarak ise aralarında 150 m'yi aşmayan uzaklıklarda inşa edilmiş 10 ile 20 arasında ev yapısını kapsayan iskan yerleri köy yerleşimleri olarak adlandırılmıştır. Bu yerleşimler gösterdikleri özelliklere göre iki tipe ayrılabilir. Buna göre; birinci tip savunmaya elverişli, genelde kayalık tepe zirvelerinde ve kısmen yamaçlarda kompakt bir bi-

⁸² Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 140 .

⁸³ Coulton, *Termessians at Oinoanda*, s. 123.

⁸⁴ Kolb, *Akültürasyon*, s. 46.

çimde yayılan yapılardan oluşmaktadır. Bu tipin içinde bulunan yapılar kısmen doğal kayalıkların da işlenmesiyle oluşturulmuştur. İkinci tip yerleşimlerde görülmeyen böyle yapılar, bitişik düzende inşa edilmiş oda planlarıyla bir savunma karakteri de taşımış oldukları izlenimi vermektedirler. İkinci yerleşim tipi ise, çekirdek bir yapı -genelde bir kule çiftliği ya da erken bir çiftlik yapısı- etrafında seyrek olarak gruplanmış yapılardan oluşmaktadır. Savunma karakterine sahip olmayan bu tür seyrek yapılaşmalar alçak bir tepenin yamaçlarında veya bir ovada karşımıza çıkmaktadır. Bu tipin geç örneklerinde yerleşimin dış sınırında bazen bir ya da iki kilise bulunmaktadır.

Bu iki ana tip kendi aralarında da küçük gruplara ayrılabilir. Çünkü birçok yerleşim yerinde seyrek yapılaşmanın bir kule çiftliği ya da daha erken bir çekirdek yapı olmadan da mevcut olduğu örnekler saptanmıştır. Ayrıca iki tipin de özelliklerini taşıyan karışık tip olarak adlandırabileceğimiz köy yerleşimleri bulunmaktadır. Köy yerleşimlerinde kiliseler dışında başka umumi yapılara hemen hemen rastlanmamaktadır⁸⁵. Kiliseler genelde küçük, yarım daire biçimli apsise sahip tek nişli şapeller şeklinde karşımıza çıkmaktadırlar. Köy yerleşimindeki yağ ve/veya şarap işlikleri, hayvan ağılları dışındaki diğer yapılar konut yapıları olarak betimlenmiştir. Bu konutlar şimdilik 4 ana tip altında gruplandırılmıştır.

Birinci tipi teraslanmış tepe yamaçlarında yan yana sıralanan oda kompleksleri oluşmaktadır. İkinci grup altında, yerleşim alanı içinde sıkça rastlanan tek odadan oluşan konut yapıları toplanmıştır. En geniş grubu 2-4 odalı, dikdörtgen planlı konut yapılarından oluşan üçüncü tip teşkil etmektedir. Bunlar bir ön oda, ve bu ön odadan girilebilen bir ana mekana sahiptirler. Bu ev tipi bazen avlu biçiminde bir eklentiye de sahiptir. Dördüncü ve son tipe giren konut yapıları, bir avlu etrafında gruplanmış, kapalı bir karakteri olan oda komplekslerinden oluşmaktadır. Saptanan örnekler bir ovada ya da yamaçta inşa edilmişlerdir. En küçük yerleşim birliklerini genellikle şarap ya da zeytin işliğine sahip çiftlikler oluştururlar. Genel olarak tarım arazisi etrafında ve uygun iklim şartları gösteren tepeler üzerinde ya da bir tepenin yüksek eteklerinde yer alan bu çiftlikler iki fakat bazen de 6 ya da 7 oda gösterirler. Tepe etekleri üzerinde yer alan çok sayıdaki teras duvarı şüphesiz olarak zeytin ağacı ya da asma bahçesine hizmet ederler ve tarım arazisinin tamamen kullanıldığını gös-

⁸⁵ Böylesi küçük yerleşimler içinde yer alan tek umumi yapının kiliseler olması dikkat çekicidir. Buradaki kiliseler sadece dinsel işlevlerinin yanısıra çevredeki tarım alanlarından elde edilen sermayenin toplanmasıyla da ilgili olmalıdırlar.

terirler. Bunlar hukuksal statülerini bilmediğimiz çiftçi aileleri tarafından iskan edilmişlerdir⁸⁶.

Kırsal kesimde, köyler ve çiftliklerin yanısıra sıkça karşımıza çıkan kulelerin işlevleri hakkında ise, farklı yorumlar yapılmıştır. İlk olarak bunların haberleşmede postanın el değiştirdiği menzil istasyonları olarak⁸⁷, daha sonra ise, herhangi bir tehlike karşısında korunaksız bir çevrede yaşayan halkın sığınabilecekleri bir mekan ya da küçük askeri üsler⁸⁸ olarak, en son da haydutlara karşı nöbet tutulması amacıyla⁸⁹ yapıldıkları düşünülmüştür⁹⁰. Fakat son zamanlarda bu yapıların anlamları değişmiştir; burada anlatılan kuleler, şüpheye yer bırakmayacak şekilde bir çiftliğin çekirdeğini oluştururlar. Geç Klasik-Erken Helenistik Dönem’de Ege Bölgesi ve çevresinde ortaya çıkan⁹¹ ve genel olarak, çok fonksiyonlu kullanılan bir kuleden (konut yapısı, çalışma alanı, zemin katında ahır ve depo olarak), yan yapılardan ve duvarla çevrilmiş bir avludan oluşan bu yapı tipi “Kuleli Çiftlik” (Turmghöfte) adıyla tanımlanır.

Burada söz konusu olan kuleler genellikle bugün hala tarımsal olarak yararlanılan ovaların hemen kenarında, direk ortasında ya da muhafazası kolay ve fazla yüksek olmayan tepelerin üzerinde kurulurlar ve sadece kendileri tarafından hükmedilen bölgenin en iyi şekilde korunabilen yerlerinde değil, tersine surla çevrilme bakımından uygun görünen ve aynı zamanda kolay geçilebilir yerlerde bulunurlardı⁹². Kuleleri tesis edenler, bunların savunulabilme kabiliyetlerinden çok tarımsal açıdan günlük kullanılabilirliklerine önem vermişlerdir. Çoğu zaman zeytin yağı üretimine hizmet eden ve bu kulelerle bağlantısı tespit

⁸⁶ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 72.

⁸⁷ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 90vd. buna itiraz eder. Zira bu kulelerin haber istasyonu olarak algılanabilmeleri için, önemli bağlantı hatları kenarında ya da görüş sahası oldukça geniş olan zirveler üzerinde yoğunlaşması beklenirdi. Fakat Lykia’daki kuleler için bu iki durum da sözkonusu değildir, tersine buradaki kuleler genellikle verimli küçük arazilerin kenarında yer alırlar. Bundan başka var olan ek yapılar ve tarımla ilgili donanımları da haber istasyonu için kullanılmayacak şeylerdir, ayrıca buradaki yapılar arasındaki mesafenin çok az oluşu da bunların haber istasyonu olmadığına işaret eder.

⁸⁸ Kulelerin ülke üzerine dağılmış küçük askeri destek noktaları olarak yorumlanmaları da kabul edilemez. Bunların savunma tekniği açısından genellikle uygun olmayan konumları ve sur bakımından genişletilmiş olan yan yapıları dışında böylesi bir kullanıma yönelik başka donanımları yoktur. Bunlardan sadece bazıları küçük bir garnizonu kabul edebilecek büyüklüktedir; fakat pek çoğu 10 ya da 15’den daha fazla kişiye hizmet edemeyecek kadar küçüktür. Krş. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 91.

⁸⁹ Bu bağlamda bu kalelerin territorial savunma sisteminin bir parçası olarak yorumlanması da doğru değildir. Krş. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 92.

⁹⁰ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 13.

⁹¹ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 13.

⁹² Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 86vd.

edilen presler⁹³, bu yapıların tarımsal açıdan kullanıldıkları yönünde başka bir delil sunmaktadır⁹⁴. Bu yapıların büyük çiftliklerin çekirdek tesisleri olarak yorumlanması antik literatür sayesinde de desteklenmektedir⁹⁵.

Çiftliklerin kuleli yapılmasının nedenlerinden en önemlisi, özellikle tahkimatlı kentlerin dışında yaşayan insanlar ve onların malları için korunaklı bir mekan yaratmaktır. Zira özellikle Helenistik Dönem'deki stratejik planlanmanın en önemli aracı olan yağmalama ve haraca bağlama operasyonları kapsamında silahlanmış küçük gurupların savunmasız çiftliklere yaptıkları baskınlar fakirleşme, köleleşme ya da ölüm anlamına gelebiliyordu. İskender'in ölümünden sonra haleflerin savaş alanına dönen Anadolu huzurunu yitirmişti⁹⁶. Bu uzun savaş dönemlerinde istila kuvvetleri buldukları bölgeden beslenmek zorunda kalıyorlardı. Bu dönemde kuzeyden hareketlenen Galatlar'ın yağmalama seferlerinin Lykia üzerine genişletilmesi tehlikesi de baş göstermiştir⁹⁷. Kırsal kesimde yaşayan halk bu tehlikeler karşısında canını, malını korumak ve de tarım ekonomisini muhafaza altına almak için etkili bir çare bulmalıydı. Seçilen çare de küçük, merkezi ve tahkimli bir birliğin kurulmasıydı⁹⁸.

Kulelerin tarihlenmesi, bunlardan hiçbirinin kazılarak araştırılmaması ve çevrelerindeki yoğun bitki örtüsü yüzünden tarihlemeye yarayacak seramik buluntuların bulunamamasından dolayı sorundur. Klasik Dönem kaleleriyle karşılaştırılan kuleli çiftliklerin duvarları daha yüksek teknolojik bir gelişim yansıttıkları için, daha geç bir döneme işaret ederler. Buna göre kuleli çiftlikler Helenistik Dönem'de ya da daha erken bir tahmin olarak Geç Klasik Dönem'e tarihlendirilebilirler⁹⁹. İmparatorluk Dönemi'nde ise kuleli çiftlikler yeri-

⁹³ Konecny zeytin yağı işlikleri hakkında geniş kapsamlı iki araştırma yapmıştır. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Konecny, *Ölpresen I ve Ölpresen I*.

⁹⁴ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 87.

⁹⁵ Xen. *Anab.* VII 8; 12 vd; Plutarkhos, *Eum.* 8, 9; Demosthanes XLVII 53-57; krş Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 88.

⁹⁶ Lykia'nın Helenistik Dönem'deki durumu için bkz. Wörrle, *Epigraphische Forschungen I*, s. 46 vdd.

⁹⁷ Bithynia kiralına hizmet vermek için İ.Ö. 3. Yüzyılda Anadoluya gelen Galatlar'ın Lykia üzerine yaptıkları akınlar hakkında bkz. Borchhardt, *Limyra*, s. 82 vd; Arslan, *Galatlar*, s. 67, 71.

⁹⁸ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 96.

⁹⁹ Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 73.

ne tahkimatsız çiftliklerin kurulması dikkat çekicidir. Buna göre Roma'nın İmparatorluk Dönemi kuleli çiftlikler için üst sınır olarak kabul edilebilir¹⁰⁰.

3.3. Limanlar

Limanlar yeni bir malın alınması ve var olan malın değiştirilmesi için farklı halkların ve kültürlerin temsilcilerinin karşılaştığı ve malların değiş tokuş yapıldığı yerler olarak karşımıza çıkarlar¹⁰¹. Antik Dönem'de farklı bölgelerinin kültür değişimlerinin odak noktası olan limanlar kültür tarihsel bir önem taşırlar. Büyük bir kısmı parçalanmış kayalıklardan oluşan Lykia sahili, doğal limanların oluşumuna sadece bazı yerlerde müsaade eder. Lykia sahillerinin bu durumu, kayaların arasında korsanların manevra kabiliyeti büyük olan küçük gemileri için sığınma yeri sunan dağlık Kilikia ile karşılaştırılabilir. Kayalıkların arasındaki bu küçük sığınakların yanında, kenarında buldukları büyük ovalardan faydalana-bilen Telmessos, Patara ve Andriake gibi büyük limanlar da vardır. Strabon Lykia sahilinin engebeli ve geçilmesi zor olmasına rağmen son derece iyi donatılmış limanlara sahip olduğunu bildirir (*TLit.51*). Doğudan batıya doğru Lykia liman yerleşimlerine bir göz attığımızda oldukça yüksek bir sayıyla karşılaşırız. Bu liman yerleşmelerinden pek çoğu İ.Ö. 4. yüzyıl deniz güzergahlarını aktaran Pseudo-Skylaks'ta ve geç dönem güzergahlarını bildiren Stadiasmus Maris Magni'de de geçmektedirler (*TLit.39,40*); Idyros, Phaselis, Korykos, Olympos, Posidarisus¹⁰², Gagai, Melanippe, Phoinikos, Andriake, Simena¹⁰³, Teimiusa, Aperlai, Antiphellos, Kalamaki, Phoinike, Patara, Pydnai, Artymnessos/Perdikiai, Kalabantia, Karmylessos, Telmessos, Krya, Lissa, Lydai. Fakat burada geçen limanların yanında adları bilinmeyen pek çok küçük sahil yerleşimi ve içerideki kentlere bağlı olan iskeleler de vardır. Lykia liman kentleri arasında lokalizasyonları ve varlıkları sorunlu iki liman yerleşimi vardır; Siderus¹⁰⁴/Sidarus¹⁰⁵ ve Phoinikos limanları. Bunlardan ilkinin

¹⁰⁰ Roma otoritesinin korsan savaşlarıyla yaşadıkları tecrübelerden sonra bu bölgede küçük de olsa tahkimat kurulmasına müsaade etmesi beklenemezdi bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte*, s. 81.

¹⁰¹ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 168.

¹⁰² SMM 230'da geçen bu liman eski ismi Adrasan olan bugünkü Çavuş limanı ile özdeşleştirilmektedir.

¹⁰³ Simena'nın kuzeyinde birden yükselen ve yaklaşık 400m. yüksekliğindeki dağlar bu liman yerleşiminin iç bölgeler ile olan ulaşımını keserek yerleşimin gelişmesini engellemiştir. Bunun sonucu olarak da territorium'unu iyice genişleten Aperlai'nın başını çektiği sympoliteia'ya katılmak zorunda kalmıştır.

¹⁰⁴ bkz. (*TLit.39*) (ἀκρωτήριον καὶ λιμὴν Σιδηροῦς).

Plinius'ta geçen Simena'yı karşıladığı düşünülmemekte¹⁰⁶, fakat lokalizasyonu henüz yapılamamaktadır. İkincisinin ise bugünkü Kalkan'da yer aldığı düşünülmektedir. Livius¹⁰⁷ Phoinikos limanının Patara yakınında yer aldığını söyler. Fakat bu limanın adı Livius dışında başka hiçbir kaynaktan geçmez. Geç dönem portulalarında Kalamın¹⁰⁸ ve Khalamata¹⁰⁹ olarak adlandırılan Kalkan, asıl yerleşimleri iç kısımda olan limanlardan farklı olarak Patara limanı için ön rıhtım görevi görmüş ve fırtınalı havalarda iskele görevini üstlenmiştir¹¹⁰.

Lykia limanları öncelikle deniz ticareti ve deniz ulaşımına hizmet etmişlerdir. Zira Antik Dönem denizciliği günümüzdeki gibi açık deniz denizciliği değil, bir sahil denizciliğiydi. Bu dönemin gemileri uzun süre açıklarda kalabilecek donanıma sahip olmadıkları için kıyıda gitmek zorundaydılar. Teke Yarımadası'nın Akdeniz'e doğru öne çıkan coğrafik konumundan dolayı, Lykia limanları en erken dönemlerden itibaren Akdeniz-Ege arasındaki deniz ticaretinin vazgeçilmez uğrak ve durak noktaları olmuşlardır. Kap Gelidonya¹¹¹ ve Ulu Burun'da¹¹² iki gemi enkazının bulunması, Bronz Çağ'ın sonlarına doğru Lykia sahili boyunca işlek bir denizciliğin var olduğunu belgelemektedir. Oldukça kalabalık bir nüfusu sahip olan Roma'nın beslenmesinde Doğu Akdeniz'in önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Mısır'dan Roma'ya tahıl taşıyan gemilerin, Kıbrıs ve Güney Anadolu kıyılarından sonra Roma'ya ulaşmak için Lykia limanlarına uğramaları gerekmektedir¹¹³. Sonraki dönemlerde, Aleksandria'dan gelen tahılın Lykia'nın liman kentlerinden Patara'da ve Andriake'de geçici olarak depolanması için muazzam büyük tahıl depolarının

¹⁰⁵ bkz. (TLit.40) Σιδαρῶς πόλις [Λυκίας] καὶ λιμὴν.

¹⁰⁶ Kalinka, *Topographie Lykiens*, s. 176.

¹⁰⁷ Livius Patara yakınında bir fırtınaya maruz kaldığında buradan iki deniz mili uzaklıkta bulunan "Phoenicus portus'a" sığındığından bahseder (TLit.19).

¹⁰⁸ Delatte, *Portulans*, s. 25.

¹⁰⁹ Kretschmer, *Portolane*, s. 525.

¹¹⁰ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 183.

¹¹¹ Kap Gelidonya batığı asıl olarak bakır, bronz ve kalay külçeleri ve de bronz av saçması taşıyordu ve 13. yüzyılın ikinci yarısında ya da 12. yüzyılın ilk yarısında batmıştı. Tayfanın kişisel eşyalarından da çıkarılabileceği gibi burada bir Phenike gemisi söz konusudur. Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bass et al., *Cape Gelidonya*.

¹¹² 1982 yılında keşfedilen Ulu Burun batığının kazıları hala devam etmektedir. Diğer ticari malların yanında büyük miktarda metal taşıyan gemi Gelidonya batığından iki yüzyıl daha yaşlı olabilir. Geminin iskeleti büyük oranda korunduğundan bunun kazılarında bronz çağ gemi tekniği hakkında bilgiler edinilebilir. Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bass, *Bronze Age Shipwreck*, s. 269-296.

¹¹³ Zimmermann, *Lykiesche Häfen*, s. 201 vd.

(granariumlar) yapılması tesadüf olmamalıdır¹¹⁴. Bölgede belgelenen yabancılar¹¹⁵ ve de Akdeniz'in diğer kıyılarında belgelenen Lykia'lı naukleroi¹¹⁶ (= denizciler), bölgeler arası yapılan ticarete Lykia'luların da katıldığını göstermektedirler. Bölgede bulunan onur yazıtlarında geçen εἶναι δὲ καὶ εἰσπλοῦν καὶ ἔκπλοῦν αὐτοῖς τε [κ]αὶ τοῖς ἐκγόνοις καὶ ἐμ πολέμῳ [κ]αὶ ἐν εἰρήνῃ ἀσυλεῖ καὶ ἀσπρον[δ]εῖ¹¹⁷. (onlara ve torunlarına savaşta ve barışta herhangi bir anlaşma ve izin olmaksızın ithalat ve ihracat yapabilmeleri izinli olsun) gibi onurlandırmalar da, ticaretin Lykia için önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Antik kaynaklardan Lykia'dan ihraç edilen mallardan bazılarının Antik Dönem'de oldukça ünlü olduklarını öğrenmekteyiz. Plinius'un bildirdiğine göre Antiphellos ve çevresinde çok kaliteli ve çok yumuşak sünger çıkarılmaktadır¹¹⁸. Patara sandalları da bölgenin önemli ihraç ürünleri arasında sayılmaktadır¹¹⁹. Khelidonia ve Khelidonia Adaları üzerindeki erguvan renkli salyangozlardan da bahsedilir (*purpureai Chelidoniae*)¹²⁰. Andriake'den ele geçen bir yazıt purpur üretimi ve purpur ticareti ile ilgili gümrük kanununu içermektedir¹²¹. Limandan, büyük olasılıkla purpur suyunun çıkarıldığı, işliğe giden yol kanarında yer alan bu yazılı levha granarium yakınında bulunmuştur. Bu yapının çevresinde metrelerce midye yığını görülmektedir. Antik kaynakların aktardığına göre Lykia Bölgesi sedirlerinin kalitesi çok yüksektir¹²². Denizcilikte, özellikle de gemi yapımında kullanılan sedir ağaçları ihraç maddesi olarak oldukça büyük önem taşımaktadır. Antiokheia'lı ünlü hatip Libanios, Lykia'da filozof ve sofist olarak ders veren dostu Severus'tan Lykia ve Kilikia ağacı satın almıştır¹²³.

¹¹⁴ Andriake *Annona* teslimi için önemli bir istasyondur (krş. Balland, *Inscriptions*, s. 217; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 223, 225; Foss, *Lycian Coast*, s. 25), Patara granarium'u da bölgesel ve uluslararası bir öneme sahipti (krş. Foss, *Lycian Coast*, s. 14).

¹¹⁵ Bölgede belgelenen yabancılar için bkz. TAM II 80, 95, 97, 355, 368, 427, 438, 485.

¹¹⁶ Sicilya ve Kuzey Afrika'da belgelenen Lykia'lı naukleroi için bkz. IG XIV 404; krş. Zimmermann, *Lykiesche Häfen*, s. 201; Karadeniz ile Lykia arasında ticaret yapmış naukleros için bkz. Adak/Atvur, *Das Grabhaus Zosimos und der Schiffseigner Eudemos*, s. 11 vdd.

¹¹⁷ TAM II/1.2.

¹¹⁸ Plin., *Nat. Hist.* IX 149, XXXI 131; Magie, *Roman Rule* I 518, II 1373; Jameson, *Antiphellos* 49vd; Jameson, *Lykia*, s. 288; Zimmerman, *Lykiesche Häfen*, s. 201.

¹¹⁹ Lukian dial. Meretr. 14,2vd.

¹²⁰ Columella, *De re rustica* X 415.

¹²¹ Şahin, *Inschriften aus Pamphylien*, s. 38.

¹²² Plin., *Nat. Hist.* V 101.

¹²³ Libanius, *epistulae*, 568, 1191, 1383. Bkz. TIB 8,D.

Akdeniz’de yapılan deniz ticareti açısından çok büyük önem taşıyan Lykia sahil kesiminin, buradan geçen tüccarlarca yapılacak değiş tokuştan bir şeyler kazanmak isteyen Lykia’lılarca yoğun bir şekilde iskan edilmesi doğal bir sonuçtur. Şu halde ticaret istasyonları için gerekli olan liman yerleri hemen hemen daima cazip olmuşlar ve iskan görmüşlerdir. Yukarıda saydığımız liman yerleşimlerinin sayısı bunun açık bir göstergesidir. Antik kaynaklarda açıklandığı ve arkeolojik belgeler tarafından da onaylandığı gibi bu liman yerleri arasında bazı farklılıklar vardır. Lykia limanlarının pek çoğunun asıl yerleşim yeri sahilde değil de iç kesimlerde yer almaktadır. Phoiniks Limyra’nın, Andriake Myra’nın, Teimiusa Kyaneai’ın, Aperlai Apollonia’nın, Antiphellos ise Phellos’un¹²⁴ liman yerleşmeleridir. Bunlardan daha batıda yer alan ve Faralya ile özdeşleştirilen Artymnessos/Perdikiai Pinara’nın, Perdikiyai’dan 50 stadia uzaklıkta bulunan ve Sancaklı ile özdeşleştirilen Kalabatia ise Sidyma’nın limanlarıdır. İç kısımda yer alan asıl kentlerin sahil yerleşimlerine verdikleri öneme rağmen, bunlar hiçbir durumda asıl yerleşim merkezinin yerleşim tarihi üzerinde sürekli bir etkiye sahip olamamışlardır¹²⁵. Örneğin Pinara deniz ticaretinin iyice yayıldığı dönem olan İmparatorluk Dönemi’nde Faralya’daki liman yerine rağmen önemini kaybetmiş ve Lykia Birliği içindeki yerini büyük bir liman kenti olan Telmessos’a kaptırmıştır. Ticaret ve denizciliğin gelişmesiyle, özellikle Hellenistik Dönem’le birlikte, bu durumdaki kentlerden iç kısımda olan giderek değer kaybetmiş, politik merkez sahile taşınmıştır. Arkeolojik belgelerin de gösterdiği gibi Lykia limanlarının önemi Hellenistik Dönem’de artmıştır. Andriake’de Hellenistik Dönem’de garnizon, yan kapılar ve büyük sarnıç tesisleri ile kente olan girişi korumak için denize karşı bir set duvarı kurulmuştur¹²⁶. Teimussa limanındaki küçük klasik kale bu dönemde modernleştirilmiştir¹²⁷. Antiphellos bugün hala temelleri için kaya yataklarının korunduğu ve denize karşı devam eden koruma duvarını muhafaza etmiştir¹²⁸. Hellenistik Dönem’de kendi sikkelerini basan kentin tiyatrosu da aynı dönemdedir. Aperlai ve Phaselis’in kent duvarları ve belkide Olympos rıhtımı da bu döneme aittir¹²⁹.

¹²⁴ Bu iki kent ismi arasındaki ses benzerliğinin yanı sıra Pseudo-Skylaks 100’de Phellos’un πολίς καὶ λιμὴν olarak verilmesi ve Antiphellos’dan ele geçen çift dilli yazıtta (TL 56) Antiphellos ve Phellos ethnikonlarının yan yana verilmeleri bu kentler arasındaki bağlantı için en önemli verilerdir.

¹²⁵ Zimmermann, *Untersuchungen*, s.182.

¹²⁶ Wurster, *Die Sperrmauer oberhalb der Südstadt von Andriake*, s. 52 vd.

¹²⁷ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 54.

¹²⁸ Beaufort, *Karamania*, s. 14 vd.

¹²⁹ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 54.

Akdeniz ticareti için erken dönemlerden beri önemli bir noktada bulunan Lykia bu konumundan ötürü İ.Ö. 2. bin yıldan itibaren önemli bir deniz gücüne de sahip olmuştur¹³⁰. Daha sonraki dönemlerde Lykia donanmasının daha da güçlenmiş olduğu gözlenmektedir. 5. yüzyılın başlarında Kserkses'in Grek'lere karşı başlattığı savaşa katılmak için Kybernis ismindeki dynastın kumandasında 50 gemi sevk edilmiştir¹³¹. 4. yüzyılın sonlarında Tyros'dan önce Aleksandros'a ise 10 gemi sağlanmıştır¹³². Mısır ile Ege limanları arasında, donanmaların korunmak için kullandıkları Lykia, Mısır donanması'nın korunması için Ptolemaios'lar Dönemi'nde de önemini korumuştur¹³³. Yaklaşık olarak İ.Ö. 150-60 yılları arasında devam eden korsan faaliyetleri yüzünden Akdeniz ticareti huzursuz bir dönem geçirmiştir. Kilikia ve Pamphylia'nın liman kentlerinden pek çoğu korsanlarla işbirliği yaparken Lykia'da Olympos, Korykos ve Phaselis dışında hiçbir kent korsanlarla işbirliği yapmamıştır¹³⁴. Ksanthos'tan ele geçen üç yazıt muhtemelen korsan savaşları sırasında Lykia Birliği'nin komutanı olan Patara Sarpedon phyle'sinden Aikhmon komutasındaki Lykia donanmasının Gelidonia açıklarında bir deniz savaşı yapmış ve bu savaşı kazanmış olduğunu gösterirler¹³⁵. Lykia'lılar Mithridates'e karşı Rhodos ile müttefiklik (symmakhia) anlaşması yaparak bu savaşta kullanılmak üzere Artapates oğlu Pataralı Krinolaos komuta-

¹³⁰ Bryce, *Lycians*, s. 5'e ve Frei, *Solymer*, 87vd'na göre: Amarna mektupları arasında bulunmuş olup Alasiya (Kıbrıs Adası) kralından firavun Akhneton'a gönderilmiş bir mektup, Lukka Ülkesi halklarının Alaşya ve hatta Mısır sahillerine kadar gerçekleştirmiş oldukları yıllık akınlara değinmekte; dolayısıyla bölgenin o dönemde sahip olduğu deniz gücü ortaya çıkmaktadır. Ugarit metinleri de Lukka'nın stratejik önemini açığa çıkarmaktadır. Astour, *New Evidence*, 255'e göre: Ugarit'in İ.Ö. 13. yüzyılda deniz halkları tarafından tahrip edilmesinden önceki son kralı olan Hamurrabi'nin Alaşya kralı Pgn'ye gönderdiği mektupta şunlar yazılıdır: "... şu bilinsin ki, düşmanın gemileri (buraya) geldi; kentlerim (?) yakıldı ve onlar ülkeme çok kötü şeyler yaptılar. Babam (Alaşya kralı) birliklerimin ve atlılarımın (?) Hatti Ülkesinde ve gemilerimin de Lukka kıyılarında olduğunu bilmiyor mu? ... Bu yüzden ülke kendi kendine bırakıldı. Babam bilsin ki, düşmanın buraya gelen yedi gemisi bize büyük yıkımlar getirdi". Astour'a göre, Ugarit'in bütün deniz gücü, kara birlikleri Kizzuwadna'da kara güzergahını kapatırken; her ne kadar düşmanın (Deniz Halkları) küçük filoları bu kısılcı aşmayı başarmış gözükse de, asıl gücü hala Ege'de bulunan söz konusu bu düşmanın Akdeniz'e geçişini engellemek için Lykia kıyılarında bulunuyordu.

¹³¹ Hdt. 7.92; ya da Diodoros'a göre 40 gemi (Diod., *Bibl. Hist.* 11, 3, 7).

¹³² Arr., *Anab.* 2.20.2.

¹³³ Jameson, *Lykia*, s. 276.

¹³⁴ Strabon Lykia'lıların korsanların elde ettiği utanç dolu kazançtan hiçbir pay edinmek istemediklerini söyler (*TLit.* 51).

¹³⁵ OGIS 552-553. 554 bu yazıtlar Xanthos'un kent kapısı yakınında bulunmuşlardır. Yazıtlarda geçen savaş muhtemelen Mithridates savaşı ile aynı savaştır. Eğer pirat komutanlarının bu savaş zamanında Mithridates ile ortak bir şey yaptıkları ve bunların Mithridates'e destek noktaları ve gemilerine demirleyebilecekleri alanları temin ettikleri varsayılırsa Khelidonia adaları çevresindeki savaş ve Korykos, Olympos ve Phaselis'e çıkışın kontrol edildiği sahil kısmı Lykia'nın savunma girişimleri çerçevesi içinde düşünülebilir. Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Marek, *Lykischer Bund*, s. 17vd.

sına bir donanma vermişlerdir¹³⁶. Roma'nın karışıklık döneminde Dolabella'nın Lykia'dan çok sayıda gemi sağladığı bilinmektedir¹³⁷. Bütün bunlar Lykia'nın Akdeniz'de oynadığı önemli rolü açıkça ortaya koymaktadır.

¹³⁶ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Marek, *Lykischer Bund*, s. 15vdd.

¹³⁷ Appian, *Bell. Civ.* IV 60.

4. DOĞU LYKIA

4.1. Doğu Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri

Yukarıda da değindiğimiz nedenlerden dolayı, doğu, orta, kuzey ve batı olarak dört bölgeye ayırdığımız Lykia Bölgesi'nin doğu kısmı; batıda Masikytos'un (= Bey Dağları) uzantısı Gülmez Dağı ve Arykandos Nehri, kuzeyde Kesme Boğazı'ndan akan Idyros Potamos (Ağva Çayı) ve Klimaks'ın¹³⁸ batı eteğindeki Çandır Vadisi'nin Pamphylia Ovası'na açıldığı nokta ile sınırlanmaktadır. Bölgenin doğu sınırı, antik kaynakların bu konuda verdikleri birbirini tutmayan bilgilerden dolayı, şimdiye kadar bir netlik kazanamamıştır. Kültürel ve politik olarak birbiri içine girmiş olan bu sınır durumu giderek bir karmaşaya neden olmuştur. Öyle ki Strabon, Lykia ile Pamphylia arasındaki sınır için bir pasajında Khelidonia Adaları'nı (Beş Adalar) gösterirken (*TLit.48,50*), başka bir pasajında bu sınıra Phaselis'i yerleştirir ve bu kenti Lykia'ya dahil eder (*TLit.56*). Sencer Şahin tarafından Kemer'deki Çalışdağ'a yerleştirilen Olbia'nın¹³⁹ da, Pamphylia'nın ilk kenti olduğunu belirtir (*TLit.57*). Strabon'un ilk dediğiyle uyum içinde olan Stadiasmus Maris Magni de bu iki bölge arasındaki sınır için Hiera Akra'yı göstererek (*TLit.40*), Side'den Hiera Akra'ya kadar bütün sahil kesimini Pamphylia Bölgesi'ne dahil eder. Pseudo Skylaks ise Lykia'yı Perge'ye kadar genişletmek suretiyle, Stadiasmus Maris Magni'ye tamamen zıt düşen bir bilgi verir (*TLit.39*). Livius, Phaselis'in Lykia ile Pamphylia arasındaki sınır kenti olduğunu söylerken (*TLit.20*), Plinius (*TLit.27*), Mela (*TLit.22*) ve Athenaeus (*TLit.6*) da bu kentin Pamphylia kenti olduğunu bildirirler. Stephanos Byzantios ise Pamphylia-Lykia sınırı için bir yerde Phaselis'i gösterirken (*TLit.47*), başka bir yerde Olympos'u Pamphylia kenti olarak göstermektedir (*TLit.45*),

¹³⁸ Antik Dönem'de, Koca Burun'un (Cap Avova) kuzeyinde kalan sahil dağlarının hepsi, İskender'in yürüyüşü sırasında Klimaks olarak -yani merdiven ya da dağ kademesi- adlandırılıyordu. Strabon, sahil kenarındaki bu dağları Klimaks adı altında anar. Strabon'un anlatımına göre, Pamphylia denizinin hemen kenarında yükselen bu dağ sırası, Arrian'ın da dediği gibi, sadece kuzey rüzgarı estiğinde ya da deniz sakinse geçiş için dar bir geçite izin vermekte, fakat güney rüzgarları yüzünden denizin yükseldiği zamanlarda ise, geçişi imkansız kılmaktadır. Kış ayında buraya gelen ve şansına güvenen İskender fırtınada, ordusunu bütün bir günü göbeklerine kadar su içinde yaya olarak yürütmeye mecbur ederek burasını geçmiştir. (*TLit.5,30,56*); Ayrıca Klimaks'ın yeri ve tasviri hakkında bkz. Treuber, *Geschichte der Lykier*, s. 134vdd; Kalinka, *Topographie Lykiens*, s. 162; Stark, *Alexander's March*, s. 115 vdd; Stark, *Spuren Alexanders*, s. 243 vdd; Seibert, *Eroberung*, s. 53. ve Burak Takmer, *Lykia Oroğrafyası* adlı tez çalışması.

¹³⁹ Şahin, Olbia, s. 145 vdd.

İ.S. 2 yüzyılın ünlü coğrafyacısı Ptolemaios'a göre, Lykia'nın doğu sınırı, Pamphylia ile Asia Eyaleti'nin sınır noktasından başlayarak, Masikyotos Dağları arasından denize kadar ulaşmaktaydı (*TLit.35*). Ptolemaios'un verdiği bu bilgi, Claudius zamanında askeri vali Quintus Veranius tarafından Pamphylia ile Lykia arasında saptanan idari sınırın hemen hemen aynıdır. Öyle ki burada adı geçen Masikyotos, Beydağları'na denk düşmekte ve bunun eteklerinde de Stadiasmus Patarensis'e göre Lykia'nın sınır kentleri olan Trebenna ve Onobara yer almaktadır. Stadiasmus Patarensis'te Onobara'dan sonraki güzergah denize doğru devam etmektedir¹⁴⁰. Lykia Eyaleti, Claudius'un valisi Quintus Veranius tarafından ilkin tek başına bağımsız bir eyalet olarak organize edilince¹⁴¹, diğerlerine oranla küçük olan Eyaletin idari sınırları Çandır Vadisi'nden geçirilerek Onobara üzerinden denizdeki bir noktaya kadar genişletilmiştir¹⁴². Buna göre Pamphylia Körfezi'nin batı kıyılarının bir kısmı Pamphylia Bölgesi'nde kalmaktaydı. Bu durum, Ptolemaios'un Pamphylia kentleri sıralamasında daha da netlik kazanmaktadır. Buna göre, Phaselis Lykia'nın son kentidir, Olbia ise, Phaselis kentinin Lykia Birliği'ne dahil edilmesiyle (yak. 130) iki bölge arasındaki sınır olmuştur (*TLit.34*).

Strabon'da Pamphylia'nın başlangıcında tahkimli bir kale olarak verilen Olbia'nın, Kemer'deki Çalışdağ kalıntılarına yerleştirilmesiyle, Lykia-Pamphylia arasındaki sınır karmaşası son bulmaktadır. Zira Olbia'nın bulunduğu Çalışdağı, önünde uzanan Koca Burun ile birlikte Lykia-Pamphylia arasındaki sahilde oldukça kesin bir sınır çizgisi oluşturmaktadır¹⁴³. Olbia'da başlayan bu sınır çizgisi yaklaşık 10 km uzunluğundaki Kesme Boğazı'ndan geçmektedir. Stadiasmus Patarensis'in güzergahlarına baktığımızda, bölgenin doğu sahilindeki son güzergah, Phaselis'ten sonra Kesme Boğazı arasından Kosara'ya doğru yönelerek iç kısımlara sarmaktadır. Phaselis'ten Attaleia'ya doğru, Beldibi'ne kadar yol

¹⁴⁰ Bölgenin Pamphylia Denizi'ndeki en doğu noktası olan bu istikamet, Gökdere Boğazı'nı ve Karadağ'ın eteklerini takibeden Sarısu'nun denize döküldüğü nokta olması büyük bir olasılıktır. Antik Dönem'de ticaretin kara yollarından ziyade deniz yolları aracılığı ile yapıldığı ve gemilerin nehirler üzerinden içerilere kadar girebildikleri bilindiğinden, Onobara'nın kıyıda sahip olabileceği iskele için bu yer çok uygun gözükmektedir.

¹⁴¹ Lykia'nın şimdiye kadar savunulunun aksine Pamphylia ile birlikte değil de tek başına bağımsız bir eyalet olarak organize edilmesi konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin/Adak, *Stadiasmus Patarensis**.

¹⁴² Bu genişletme Termessos territoriumu aleyhinde yapılmıştır. Arrianos'un Aleksandros'un Phaselis'ten geçişini anlattığı pasajından (*TLit.4*), Termessos'un egemenlik alanının Aleksandros'un Phaselisliiler'in isteği üzerine fethettiği Marmara'ya kadar ilerlemiş olduğunu öğreniyoruz. Nitekim, Arrianos Aleksandros'un saldırdığı bu kentin Pisidia sınırında bulunduğunu söylemektedir. Zira Stadiasmus Patarensis de Marmara yakınındaki Kitanaura'nın Termessos'un egemenlik sahasında bulunduğunu göstermektedir, krş. Şahin/Adak, *Stadiasmus Patarensis*.

¹⁴³ Şahin, Olbia, s. 152 vd.

yapımı için çok müsait bir arazinin bulunmasına rağmen, sahil yolunun verilmeyişi Kemer ile Antalya arasındaki dar sahil şeridinin, Lykia değil de Pamphylia Bölgesi sınırları içinde olduğunu açıkça göstermektedir. Bütün bunların yanında Antalya Körfezi'nin Antik Dönem'de Pamphylia Denizi olarak (Παμφυλία θάλαττα, Παμφύλιος κόλπος, *sinus Pamphylus* ya da *mare Pamphylium*)¹⁴⁴ adlandırılması da bu sonucu desteklemektedir¹⁴⁵.

Bölgenin sınırlarını böylece çizdikten sonra topografyasına ve yerleşmelerine bakabiliriz. Teke Dağlık Bölgesi olarak da adlandırılan, eskiçağın Lykia Bölgesi'nin geneli, Batı Toroslar'ı içinde barındırdığından dolayı engebeli bir yapı gösterir, fakat bölgenin doğu kısmı diğer yerlere oranla daha sarp ve geçit vermez bir karaktere sahiptir. Bölgeyi dış tehlikelerden korur nitelikte, adeta bir koruma duvarını andıran Lykia dağları, doğuda sadece Çandır Vadisi arasından Pamphylia Ovası'na doğru açılan bir geçişe olanak vermektedir. Rhodiapolis, Madnausa, Akalissos, Korma ve Kitanaura istikametinde devam eden Roma yolları Alakır Çayı Vadisi arasından geçtikten sonra Çandır Vadisi'nin arasından Attaleia'ya ulaşmaktadır. Çandır Vadisi Claudius zamanına ait yol yapımından önce de, bölgede karayolu ulaşımına imkan sağlamaktaydı; bunu İskender'in ordularının Phaselis'ten Kesme Boğazı arasından Perge'ye geçerken aynı güzergahı kullanmış olmasından anlıyoruz. Çandır Vadisi, Kemer Dağı, Kepez Dağı, Kavak Dağı, Delik Dağ, Kara Dağ ve Çamlar Dağı gibi Antalya Körfezi'nin güneyinden Kemer'e kadar uzanan bazı ufak dağların oluşturduğu kıyı dağlarını, daha batıdaki Beydağları silsilesinden ayırmaktadır. Bu dağ silsilesinin Çandır Vadisi'nin doğu yamacını oluşturan batı tarafı, bölgede ele geçen epigrafik belgelerin gösterdiğine göre İmparatorluk Dönemi'nde Phaselis'e bağlanmıştır¹⁴⁶.

Kıyı şeridinde yer alan bu dağların kuzeybatısında, Karadağ ile Hurma Dağ arasındaki Gökdere Boğazı'nın yukarısında, Deveboynu'nda, yazıtlar sayesinde Trebenna'ya bağlı olduğu bilinen Onobara¹⁴⁷ kenti yer almaktadır. Stadiasmus Patarensis'in verdiği bilgilere göre, yeni kurulan eyaletin kuzeydoğudaki son noktası olan bu yerleşmenin bir de limanı vardır. Bölgenin topografyasına uygun olarak bu liman ya da iskele muhtemelen Kara-

¹⁴⁴ Bu adlandırmaların geçtiği antik kaynaklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ruge, RE XVII 3,407 s.v. *Mare Pamphylium* ve Hild/Hellenkemper, TIB 8 s.v. *Pamphylus Kolpos*.

¹⁴⁵ Şahin, Olbia, s. 158 vd.

¹⁴⁶ Bölgede bulunan yazıtlar, Çandır Vadisi'nin doğu yamaçlarındaki antik yerleşimlerin mezar suçlarından doğacak para cezaları için Phaselis'i yetkili kasa olarak vermektedir: Anti, *Esplorazioni*, 735-738 Nr. 3 = SEG VI 735; bu hususta karşılaştırma Robert, *Documents*, s. 42 d. 4; İplikçioğlu, *Termessos IV* *

¹⁴⁷ Heberdey/Kalinka, *Bericht 1987* s. 36 vd, nr. 47; Viale, *Relazione*, s.382, nr. 32; Zgusta, *Kleinasiens. Ortsnamen* 936; SEG VI 737.

dağ'ın batı eteklerini takip ederek, Gökdere Vadisi içinden denize ulaşan Sarısu'nun bittiği noktada olmalıdır. Onobara'nın güneybatısında, Çandır Çayı Vadisi'nin batı tarafında yer alan Karabel mevkiinde, ileride ayrıntılı bir şekilde değinilecek olan Typallia kenti yer almaktadır. Çandır Vadisi'nden Kemer Ovası'na doğru devam eden ve Ağva Çayı'nın (Idyros Potamos) geçtiği Kesme Boğazı, hala sahilden iç kısımlara olan geçişin sağlandığı tek geçit yeridir. Hatta İskender'in orduları da Phaselis'ten Perge'ye geçerken bu boğazı kullanmışlardır (*TLit.5,30,56*).

Kesme Boğazı arasından akan Ağva Çayı, denize döküldüğü yerde iki küçük alüvyonlu ova meydana getirmektedir: Kemer Ovası ve Ağva Ovası. İki ovanın arasında, Kemer'in hemen güneydoğusunda, Çalışdağ Tepesi'ne yerleştirilen ve Strabon tarafından Pamphylia'nın başlangıcında tahkimli bir kale olarak verilen Olbia, muhtemelen bu boğazı gözetleyen önemli bir merkezdi. Kesme Boğazı'nın sonunda, Tahtalı, Teke ve Kavak Dağı arasındaki bir dağ çanağı üzerinde kurulmuş olan ve Sencer Şahin¹⁴⁸ tarafından Olbia'nın kolonisi Kadrema ile özdeşleştirilen Gedelma'da yer alan Bizans Ortaçağı'na ait kale de bu güzergahın önemini vurgular niteliktedir. Gedelma dağ çanağının kuzey doğusunda yer alan Kavak Dağı üzerinde, yine ileride ayrıntılı olarak anlatılacak olan Mnara/Marmara kenti yer almaktadır. Çandır Çayı Vadisi - Kesme Boğazı Vadisi ve Alakır Çayı Vadisi'nin kesiştiği noktadaki Kaplan Dağı'nda yer alan ve Kosara ile özdeşleştirilen kale yapısı¹⁴⁹ bölgenin önemli konumunu göstermektedir. Bir kavşak noktası niteliğindeki Kosara'nın doğusunda, Gedelma'nın ise hemen batısında, Teke Dağı'nın doğu eteğinde, karşıdan bakıldığında çıplak bir kayalık olarak göze çarpan 1276m. yüksekliğindeki Bölücekteş Tepesi üzerinde Roma Çağı'nda da varlığını sürdüren, küçük bir Klasik ve Helenistik Çağ yerleşmesi olan Lykai yer almaktadır (bu yerleşim ileride ayrıntılı şekilde anlatılacaktır). Buradan doğuya doğru bakıldığında, Kesme Boğazı üzerinden Kemer'i görmek mümkündür.

Tahtalı Dağ'ı 2366 metrelik zirvesiyle Doğu Lykia Bölgesi'nin en yüksek doruğunu oluşturmaktadır. Tahtalı Dağ'ın doğu eteğinde üç limana sahip bir liman kenti olan Phaselis (*TLit.56*) kenti yer almaktadır. Bölgenin bu kısmında, Tahtalı masifinden doğan Boncuk Çayı Phaselis'in 3 km. güneyinde denize ulaşmaktadır. Phaselis'ten aşağıya, güneye inildiğinde, Karadağ'ın güney sahilinde Tatlısu Limanı ile Beycik Limanı yer almaktadır. Kara-

¹⁴⁸ Şahin, Olbia, 147vd.

¹⁴⁹ Lykia bölgesinde önemli yolları gözetlemek ya da bir kentin territoriumunu emniyet altında tutmak için Kosara'dakine benzer pek çok kale yapısı bulunmaktadır, krş. Konency, *Hellenistische Turmgehöfte*.

dağ'ın eteklerinin meydana getirdiği çıkıntı dönülünce Atbükü Koyu¹⁵⁰ gelir. Skylaks'ın (TLit.39) da belirttiği gibi, Siderus Limanı'nın yukarısında, Quintius Smyrnaios'un (TLit.37) Korykos Kayalığı (Κωρυκία πέτρα) olarak adlandırdığı kayalığın üzerinde, pek çok antik kaynağın Bellorophontes efsanesi ile birlikte andığı¹⁵¹ Khimaira Dağı bulunmaktadır. Korykia kayalığından güneye doğru Κώρυκος ὁ αἰγιαλός (sahil şeridi Korykos) (TLit.55) uzanmaktadır, bunun güney ucunda, Musa Dağı'nın üzerindeki Yaylalık mevkiinde erken dönem yerleşmesi bulunan ve daha sonra sahilde yer alan Korykos'un yerini alan, Strabon'un Lykia birliğinde üç oy hakkına sahip kentler arasında saydığı Olympos kenti konumlanmaktadır (TLit.52). Olympos kentinin içinden Boncuk Çayı gibi ahşap ihracatında kullanılan ve antik kaynaklarda Phoinikos (TLit.40,55) olarak adlandırılan nehir akmaktadır. Olympos'un güneydoğusunda Ceneviz Limanı uzanmaktadır. Burayı takiben denize doğru uzanmış, eskiden Adrasan şimdi ise Çavuş Köyü olarak adlandırılan yerde Atrasas yer almaktadır.

Lykia sahilinin kuzey güney yönündeki uzanışı Gelidonya Burnu'nda (Hiera Akra) sona ermektedir. Gages¹⁵² ile özdeşleştirilen, antik kaynaklarda anlatıldığına göre, su ile alevlenip zeytin yağı ile sönen bir özelliğe sahip olan Gagates taşının¹⁵³ çıktığı Gavur Çayı, Gelidonya Burnu'nun kuzeybatısında, Alakır Çayı'nın 5 km doğusunda denize ulaşmaktadır. Bu çayın hemen kenarında Aktaş harabelerine yerleştirilen, Rhodiapolis ve Korydalla kentleri gibi Rhodos kurması olan Gagai kenti bulunmaktadır. Gagai'nin yaklaşık 6 km. güneyinde de Karagöz Limanı ile özdeşleştirilen Melanippe yer almaktadır. Gagai'dan itibaren, Fenike'ye kadar, kuzeyde Şapşal Dağı, Kızıl Dağ, Salır Dağı ve Tocak Dağı ile çevrelenmiş Kumluca Ovası başlar. Kumluca Ovası Lykia'daki verimli alüvyon ovalardan birisidir ve Doğu Lykia için büyük önem taşımaktadır. Kumluca Ovası'nın kenar kentlerinden olan Rhodiapolis vatandaşı Opramoas'ın serveti de bölgenin zenginliğine tanıklık

¹⁵⁰ Burası Kiepert'in haritasında (F.O.A. Text 9B), Skylaks'da (TLit.39) geçen ve yukarısında Hephaistos tapınağıyla topraktan kendiliğinden çıkan alevlerin fişkırdığı Khimaira'nın aşağısında yer alan Siderus limanı ile özdeşleştirilmektedir. Burada ayrıca Plinius (TLit.28) tarafından Khimaira civarında olması gereken Simena kentinin bulunması gerekmektedir. Fakat bu civarda bu kentin yerleştirilebileceği her hangi bir kalıntı yoktur. Kiepert (F.O.A. Text 9B ve 19A) Simena'yı bugünkü Kekova'da göstermektedir. Fakat Kalinka'nın Plinius'da geçen Simena için kabul edilebilir bir açıklaması vardır. Kalinka'ya göre buradaki Simena "Sid[arus Li]mena"nın kısaltılmış şeklidir ve Kiepert'e göre bu daha akla yatkın bir yerleştirmedir (Kalinka, *Topographie Lykiens*, s. 179).

¹⁵¹ Khimaira ve Bellorophontes ile ilişkili olan tüm antik literatür Burak Takmer'in "*Lykia Oroğrafyası*" adlı tez çalışmasında toplanmıştır.

¹⁵² Gages Nehrinin lokalizasyonu için Fatih Onur'un "*Lykia Hydroğrafyası*" adlı tez çalışmasına bakınız.

¹⁵³ Plin., *Nat. Hist* XXXVI 141.

etmektedir. Doğu Lykia'daki en önemli nehir Alakır ayı'dır. Avlan Gölü'nden çıkarak, yer altından Myra'nın 30 km kuzeyindeki Alaca ve Bey Dağları arasına kadar ilerleyip yeryüzüne çıkan, Şimdi Başgöz ayı ya da Akçay ismi ile anılan Arykandos Nehri de, Limyra'nın güneybatısında Limyros Nehri (Göksu) ile birleşerek Fenike'nin 4 km doğusunda yine Kumluca Ovası'na dökülmektedir.

Dr. Mehmet Özalp
MÜHÜR
MÜHÜR

Harita 1: Lykia-Pamphylia sınırını gösteren harita (Şahin, *Olbia*, Harita 1)

Fenike Körfezi'nden Alakır Çayı Vadisi boyunca kuzeye doğru devam edildiğinde, Alakır Çayı'nın kuzey kollarından biri olan Kırkgeçit Deresi'nin güneyinde, Karacaören bölgesinde bulunan Asarderesi (Gavuristanlık, Gavuristan) mevkiinde Akalissos kenti yer almaktadır. Akalissos'un kuzey doğusunda, Alakır Çayı Vadisinde bulunan Karabük'ün 1 km kuzeyindeki Asar Tepe'ye yerleştirilen Korma bu bölgenin ikinci kentidir. Korma'nın kuzey batısında ise, Kozağacı mevkiinden 2 km kuzeybatıda, Beydağları'nın doğu eteklerinin yaklaşık 900 m yüksekliğinde bulunan harabeliğe yerleştirilen Idebessos kenti bulunmaktadır. Birbirine çok yakın konumlanan bu üç kent İmparatorluk çağında bir *sympoliteia* oluşturmuşlardır¹⁵⁴. Stadiasmus Patarensis'te Idebessos'tan Alakır Çayı Vadisi boyunca kuzeydoğuya doğru devam eden istikametinin diğer ucunda, Alakır Çayı'nın bir kolu olan Gönen Çayı'nın yukarısında, Saraycık mevkiinde, yaklaşık 1300 m yüksekliğindeki küçük bir dağ platosu üzerinde konumlanmış olan Kitanaura kenti yer almaktadır. Stadiasmus Patarensis'in verdiği bilgilerden de anlaşıldığı üzere Lykia'nın bu kısmı Termessos territoriumu içinde yer almaktadır. Bununla birlikte İ.S. 43 yılında Lykia'nın eyalet haline dönüştürülmesinin ardından, özerkliğini korumakla birlikte, Termessos'un egemenlik alanı daralmış olmalıdır.

4.2. Doğu Lykia Bölgesi'nin yerleşim yoğunluğu

Şimdiye kadar Lykia Bölgesi'nin en az iskan gördüğü düşünülen doğu kısmının aslında yoğun bir şekilde iskan gördüğü Stadiasmus Patarensis'te geçen bilgiler sayesinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim, Doğu Lykia'da daha önce hiç bilinmeyen altı kentin yanı sıra dört bölge ismi de bu sayede ortaya çıkarılmıştır: Kosara, Kitanaura, Lykai, Pygela, Laodikea, Madnausa, kentleri ile Mnarika, Kollyba, Asia ve Epikam[.] bölgeleri. Doğu Lykia'da, isimleri bilinenler ve Stadiasmus Patarensis'te ortaya çıkanlar dışında, henüz isimleri bilinmeyen çok yoğun bir yerleşim gözlenmektedir. Bu yerleşimlerin pek çoğu kent statüsüne sahip olmayan, küçük, verimli arazilerin kenarında ya da ulaşımın sağlandığı yol güzergahları üzerinde konumlanmış, köy ya da küçük çiftlikler niteliğinde yerleşimlerdir. Bölgenin en yoğun olarak iskan edilmiş alanı Alakır Çayı Vadisi ile Çandır Vadisi'dir. Bu iki vadi, verimli alanlara sahip olmalarının yanında yol ağının kenarında olmaları nedeniyle de tercih edilmişlerdir.

¹⁵⁴ IGR III 646d ;TAM II/3 830, 833.

Küçük yerleşimlerin ve çiftliklerin yanı sıra bölgede kale yapıları da sıkça görülmektedir. Bu kaleler daha çok önemli yolları gözetlemek ya da bir kentin territorium'unu dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak için inşa edilmişlerdir. Çandır Vadisi arasından gelen yolları gözetlemek amacıyla, Çandır Vadisi'nin batısında yer alan Çandır Asar'da inşa edilmiş olan kale bunlardan birisidir. Olympos'un güneyindeki Musa Dağı üzerinde, Beşçam Tepe mevkiinde kurulmuş olan kale de, muhtemelen Gagai'dan gelen sahil yolunu kontrol altında tutmaktaydı. Bu kaleler arasında en göze çarpanı Gedelma'daki Orta Bizans Çağı'na ait olan kaledir. Kesme Boğazı'ndan gelen yolları gözetleyen kalenin, bölgenin tahıl stoklarının emniyet altına alınması için de kullanıldığı düşünülmektedir¹⁵⁵. Alakır Çayı Vadisi'nin doğu tarafında yer alan Gödene/Altinyaka'daki kale yapısı da vadiden geçen yolları kontrol altında tutuyor olmalıydı. Alakır Çayı'nın sağ tarafında, iki kuleli bir tahkimat yapısı daha vardır. Bu da muhtemelen Limyra'dan Korydalla'ya giden güzergah üzerindeki Kırkgöz Kemerli Köprüsü'nü kontrol altında tutmaktaydı.

Burada, yerleşim alanları tespit edilmiş, fakat isimleri henüz bilinmeyen yerleşim yerleri alfabetik sıra ile tanıtılmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada Fr. Hild ve Hgp. Hellenkemper tarafından hazırlanan Tabula İmperi Byzantini'den yararlanılmıştır. Fakat bu yerleşimlerin hepsinin ilerki dönemlerde, Stadiasmus Patavensis Çalışması doğrultusunda araştırılması düşünülmektedir.

Ağırtaş: Gödene'nin 3km kuzeyinde, Akçaağıl Köyü arazisi içinde, bugünkü Köristan Tepesi üzerinde yer alan Roma-Erken Bizans Dönemi'nden demos niteliğinde tahminen 30 hanelik bir yerleşmedir. Altinyaka ile Antalya arasındaki modern yolun batısında yan yana duran alçak ve dar iki tepe üzerinde yayılmıştır. Batıda yer alan tepe yaklaşık 70m kadar bir duvarla çevrelenmiştir. Tepenin doğu etekleri üzerindeki duvarın kuzeyinde Roma ve Bizans Dönemleri'ne ait ev kalıntıları vardır. İki tepe arasındaki yaklaşık 10 metrelik dar kısımda batıya doğru devam eden antik bir yol ve koruma duvarı vardır. Kuzeyde yer alan tepenin üzerinde ise dikdörtgen taş işçiliği gösteren kalıntıların bulunduğu asıl yerleşim yeri vardır. Buradaki kalıntılar arasında bir tane zeytin yağı işliği vardır¹⁵⁶. Zirvenin kenarındaki teras üzerinde yazıtlı ve iyi korunmuş lahitler vardır fakat bu yazıtlar ne yerleşim yeri ne de yerleşim yerinin yer aldığı bölge hakkında bilgi vermezler. Modern yolun 50m güneydoğusunda da yaklaşık bir düzine yazıtlı lahit vardır (*TEp.27-29*). Fakat bu mezarlarda

¹⁵⁵ Şahin, *Olbia*, s. 147 vdd.

¹⁵⁶ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 178vd.

yer alan yazıtlarda da yerleşim yerinin lokalize edilmesini sağlayacak herhangi bir yerleşim adı geçmemektedir.

Asartaş: Olympos'un 4,5 km güneybatısında, Belen'in 3 km kuzeydoğusunda, Yazır'ın (Kumluca Yazırı) 500 m kuzeydoğusunda konumlanır. Asartaş kayalığının doğu, batı ve kuzey tarafında polygonal duvar işçiliği gösteren, Klasik Dönem'den bir set duvarına ait kalıntılar vardır. Burada Geç Klasik Dönem'den bir bey mezarı bulunmaktadır, bunun doğu yüzünde, iki tane Grekçe yazıt olan ve bir de ölen beyin tasvir edildiği bir rölyef¹⁵⁷ (Topal Gavur), batı yüzünde ise şimdiye kadar ki en doğuda bulunan Lykçe bir yazıt bulunmaktadır. Lykia beyinin burada bulunan Lykçe yazıtlı bu mezar, asıl Lykia'nın sınırlarının Rhodiapolis'in daha doğusuna kadar uzandığını göstermesi açısından çok önemlidir. Bu tepe üzerinde bundan başka yaklaşık on tane yapı kalıntısı bulunmuştur. Bunların bir kısmı mezarlarla aynı dönemden, bir kısmı da Bizans Dönemi'ne aittir. Bölgede yapılan araştırmalarda, buradan 3 km güneybatıda Işıkpınarı yanında muhtemelen Korydalla ile Phaselis arasındaki yola ait olan, 5 m genişliğinde döşeme bir yol tespit edilmiştir.

Baldıranlı Tepe: 2001 yazında Olympos territoriumu kapsamında yaptığımız arazi araştırmaları sırasında, şimdiye kadar literatürde yerleri bilinmeyen bir çok yerleşim kalıntısıyla karşılaştık. Antik Olympos kentinin 12 km güneybatısındaki Yazır Köyü'nün 5-6 km güneyinde konumlanmış olan Belen Köyü'nün hemen güneyinde yükselen Baldıranlı Tepe üzerindeki yerleşim de bunlardan biridir. Burada güneybatı-kuzeydoğu istikametinde, yaklaşık 400×70m. ölçülerinde bir kaya platformu üzerinde kurulmuş, Helenistik Dönem kalıntıları gösteren küçük bir yerleşim söz konusudur. Her tarafı kayalıklarla çevrilmiş olan yerleşimin köşelerde ve de ortasında olmak üzere toplam 5 kulesi vardır. Kuzeydeki kulenin aşağısında küçük taşlarla harç kullanılmış sarnıca benzer bir yapı yer almaktadır. Kayalık platform, doğuda yak. 6 sıra, batıda ise yak. 5 sıra ev yapısının yer alabileceği şekilde düzenlenmiş gözükmektedir. Ortada yer alan ev yapılarının birinin içinde iki parça sütun parçası bulunmaktadır. Güneyde, blok taşlardan örülmüş ve iyi işçilik gösteren uzun bir duvar kayalığa kadar ki boğazı kapatarak koruma sağlamıştır. Tahkimatlı alanın dışında, doğuda, başka ev kalıntıları ve blok taşların kullanıldığı büyük yapılar bulunmaktadır. Bunlardan biri diğerlerine oranla daha büyük olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu kısımda kayaya oyulmuş bir işlik vardır. Büyük yapının kuzeyinde başka bir işlik bulunmaktadır.

¹⁵⁷ Stark, *Aleksander*, 126; Işın, *Topal Gavur*, s. 68vdd; Wörrle, *Leben und Sterben wie ein Fürst*, s. 77vdd.

Beşcamtepe: Musa Dağı üzerinde yer alan ve Antik Dönem'den kalma büyük bir yerleşim yeri kalıntısı olan Yaylalık yakınındadır. Burada büyük blok taşlardan örülmüş bir tahkimat yapısı vardır.¹⁵⁸

Beycik: Antalya'nın 48 km güneybatısında, Tahtalı Dağ'ın güney eteğinde, yüksek bir vadide yer alır. Beycik'de bulunan yazıtlarda geçen *Olympenoi* (*TEp.32,33*) ifadelerinden dolayı Beycik mevkiinin Olympos territoriumu içinde bulunduğu düşünülebilir. Beycik arazisi içinde iki tane kapaklı, Lykia tipinde lahit bulunmuştur. Beycik'ten 1,5 saatlik mesafedeki komşu bölgede büyük bir temel ve muhtemelen bir villa rusticaya ait olması gereken kapaklı ve uzun yüzünde yazıtı olan birkaç lahit tespit edilmiştir (*TEp.34*)¹⁵⁹. Beycik Köyü'nün yakınında, yaklaşık 300 m güneyde Orta Bizans Dönemi'nden, yarım daire apsisli küçük bir kilise yer almaktadır¹⁶⁰. Çevrede kaba ve kırık taşlardan yapılmış pek çok temel kalıntısı vardır. Vadinin sonunda sağlam ve Lykia tipinde lahitler bulunmaktadır. Köyün yukarısında, bölgeye hakim bir konumda çiftlik olması muhtemel olan büyük bir yapı kalıntısı vardır¹⁶¹. Turgut arazisi içinde de sağlam kapaklı lahitler ve duvar temelleri vardır. Beycik orman arazisi içinde farklı yerlerde antik teras duvarlarına ve dört köşeli yapılar tespit edilmiştir.

Çakmak: Çavuş Limanı'nın (Porto Benetiano) 2 km kuzey batısında, Çavuş Köyü'nün (Atrasas) 2 km güneydoğusunda yer alır. Köyün yukarısında, batıda, güçlü bir kaya burnunun ucunda, düzensiz, kırık taşlardan örülmüş, Erken Bizans Dönemi'nden, kuleleri olmayan bir sur kalıntısı vardır. Sur yapısının kuzeyinde yine Erken Bizans Dönemi'nden, kırık taşlardan yapılmış, üç nefli bir bazilika yer alır¹⁶².

Çandır Asarı: Antalya'nın 24 km güneybatısında, Hisarçandır'ın 3 km kuzeybatısında, Çandır Çayı Vadisi içinde yer almaktadır. Çandır Çayı Vadisi'nin sağ tarafında geniş bir kaya başı yükselmektedir. Burada küçük bir yerleşim yeri vardır. Bu yerleşim muhtemelen Helenistik Dönem'de dikdörtgen kalker bloklardan yapılmış bir koruma duvarı ile çevre-

¹⁵⁸ Jacobek, *TB 1987*, s. 24 nr. 55.

¹⁵⁹ Anti, *Esplorazioni*, s. 759-763 res. 13.

¹⁶⁰ Anti, *Esplorazioni*, s. 763.

¹⁶¹ Anti, *Esplorazioni*, s.763.

lenmiştir. Sarp bir kaya üzerine inşa edilmiş, Pisidia dağlarına ve Pamphylia Ovası'na doğru manzarası olan ve vadiye tepeden bakan büyük bir yapı, muhtemelen bir kale, ve bir sarnıç vardır¹⁶³.

Çatalçam: Antalya'nın yaklaşık 30 km güneybatısında, Çandır Vadisi'nin doğu tarafında yer alır. Çandır Vadisi'nde yer alan İncircik Köyü'nden yarım saatlik bir mesafede küçük yapı guruplarından oluşan bir harabelik vardır. Bunların hemen aşağısında büyük dikdörtgen taşlardan yapılmış bir yapı ve monolit bir kapı parçası yer almaktadır. Bunların karşısında da kayadan oyulmuş ve hayvan başlı rölyefi olan, İmparatorluk Dönemi'nden bir lahit vardır. Anti'ye göre burası İmparatorluk Dönemi'nden bir çiftlik olmalıdır¹⁶⁴.

Çayağzı Mahalleleri: Limyra'dan 18 km kuzeydoğuda, modern dağ yolunun yukarısında, Alakır Çayı Vadisi'nin doğu tarafında, Korma'nın güneyinde yer alan yaklaşık 180m yüksekliğindeki bir tepe üzerinde yer alır. Burada yanlarında kubbeli nefleri olan küçük bir kilise ile çok sayıda harçlı duvar kalıntısı vardır.

Erentepe: Antalya'nın yaklaşık 80 km güneybatısında, Erentepe Köyü Asarpınar Mahallesi'nin kuzeyinde yer almaktadır. Antalya-Kumluca modern yolunun kenarında yükselen tepe üzerinde konumlanmış olan kentin koruma duvarları dikkatli bakıldığında yoldan görülebilmektedir. Burada çok iyi şekilde tahkim edilmiş, Klasik Dönem kalıntıları gösteren büyük bir yerleşim söz konusudur. Kent güneyde yaklaşık 400 m boyunca devam eden bir sur duvarıyla çevrilmiştir. Polygonal tarzda yapılmış olan duvarda oldukça büyük taş bloklar kullanılmıştır. Bu duvarın biraz kuzeyinde, yine polygonal tarzda, fakat dışkine oranla daha küçük taşlardan örülmüş olan başka bir tahkimat duvarı yer almaktadır. Kent duvarlarının dışında, güneyde kalan alan teras duvarlarıyla çevrelenmiştir. İç surun içinde, muhtemelen İ.Ö. 4. yüzyıldan, Lykia tipinde bir lahit bulunmaktadır. Yerleşimin doğusunda şarap ya da zeytin presi için kullanılmış olan bir işlik vardır. Kuzeydoğuda, iç duvarın yakınında altarlı bir temenos (?) bulunmaktadır. İki kulesi olan iç duvarın özellikle ortada yer alan kulesi iyi korunmuştur. Burada oldukça tahrip olmuş çok sayıda ev kalıntısı tespit edilmiştir. Kuzeybatıda iyi korunmuş, aynı zamanda koruma duvarı olarak da kullanılmış

¹⁶² Jacobek, *TB 1988*, s.5 vd.

¹⁶³ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 203vdd, *Travels II*, s. 11vd.; Ritter, *Kleinasien II*, s. 634 vd; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 150; Stark, *Alexander's Path*, s. 249 vd, 267 dpn. 25.

¹⁶⁴ Anti, *Esplorazioni*, s. 718vdd.

iki katlı bir yapı yer almaktadır. Yerleşimin sonradan kullanıldığına dair hiçbir iz yoktur. Doğu Lykia'da bu kadar erken bir yerleşimin olması, asıl Lykia'nın kuzeydoğu sınırının Rhodiapolis'in biraz daha yukarısına çekilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buradaki yerleşim belki de bir dynast yerleşimiydi. Ereentepe Köyü'nün kuzeydoğusunda ve Asarpınar'da tespit edilen Lykia tipi kaya mezarları da bu bölgenin erken dönemde iskan edildiğini göstermektedir. Asarpınar'daki kaya mezarının karşısında yer alan küçük tepe üzerinde Helenistik Dönem kale yapısı bulunmaktadır.

Gedelma: Bugünkü ismi Güneşli olan bu yerleşim Kemer'in 12 km batısında, Idyros Potamos'un (Ağva ya da Kesme Çay) toplanma havzasında, Tahtalı, Teke ve Kavak Dağı arasındaki dağ çanağı üzerinde yer almaktadır. Sencer Şahin tarafından Olbia kolonisi Kadrema¹⁶⁵ ile özdeşleştirilen Gedelma Köyü'nün orta yerinde Orta Bizans Çağı'na ait büyük bir kalenin kalıntıları bulunmaktadır¹⁶⁶. Bu kalenin büyük bir olasılıkla erken çağlara ait bir geçmişi bulunmaktaydı ve yakınlarından geçen Roma yollarının ve yöredeki stratejik tesislerin kontrol ve korunmasında kullanılıyorlardı¹⁶⁷.

Gödene: Antalya'dan 48km güneybatıda, Phoiniks'ten 36 km kuzeydoğuda, Attaleia ile Phoiniks arasındaki eski bir dağ yolunun kenarında yer almaktadır. Asar Tepe üzerinde harç kullanılarak yapılmış bir kale yapısı yer almaktadır. Bu tarafta mezar yapıları sütunlar ve Gödene'deki kalenin nekropolüne ait diğer kalıntılar vardır. Gödene'nin 3 km kuzeydoğusunda bulunan Akçaağıl Köyü'nün 250-300 m kuzeybatısındaki Bozbelen arazisi içinde pek çok yazıtlı lahit vardır¹⁶⁸.

Göktaş Kalesi: Çıralı'ya doğru akan Ulupınar Çayı'nın yukarısında yer almaktadır. Burada nehrin sağ kıyısında, küçük bir kaya tepesi üzerindeki geniş vadi ağzı içinde Gedelma'daki gibi bir kale yapısı vardır ve bu kale Ulupınar'dan bir saatlik mesafede olan Çıralı'ya geçiş yoluna hakim bir konumda bulunmaktadır. Burada ayrıca Hellenistik Dönem'den dikdörtgen ve dört odalı bir yapı, bir sarnıç ve yer aldığı kayalığın konturlarını takip eden, küçük taşlardan yapılmış, kale tarzında bir genişletme yer alır. Kaynaktan ya-

¹⁶⁵ Şahin, *Olbia*, 147 vdd.

¹⁶⁶ Bu kale hakkında bkz. Jacobek, *Kastel bei Gedelma*, s. 68 vdd; Kale Jacobek tarafından İ.S. 9. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

¹⁶⁷ Bu konuda ve kalenin tahul deposu olarak kullanılmış olabileceği hakkında bkz. Şahin, *Olbia*, 148 vd.

¹⁶⁸ İplikçioğlu, *Territorium**.

rım saatlik mesafede, aşağıda, Ulupınar'ın üzerine kurulmuş antik bir köprü vardır. Bölgenin çevresinde de tarım amaçlı yapılmış teras duvarları görülmektedir¹⁶⁹.

Havuzönüdamı: Kitanaura ile eşleştirdiğimiz Saraycık kalıntılarının 9 km kuzeydoğusunda yer alır. Havuzönüdamı'nın aşağısında kalıntılar bulunmuştur¹⁷⁰. Yaklaşık bir saat uzaklıkta tanrı Epekoos (Ares) için adanmış adak yazıtı olan bir altar vardır¹⁷¹. Havuzönüdamı'nın 1,5, 2 km kuzeyinde Ekizce arazisi içinde tanrı Epekoos'un yedi adak yazıtı bulunan kutsal alanı yer almaktadır¹⁷².

Karamanbeyli Geçidi: Turunçova'nın 7-8 km kuzeyinde, Arykandos Vadisi içinde yer alır. İmparatorluk Dönemi kalıntıları gösteren küçük bir yerleşimdir. Karamanbeyli geçidi ile Arykandos arasında ve Limyra ile Arykanda arasında 3 ya da 4 tane kule yapısı vardır¹⁷³. Turunçova'nın kuzeyinde yer alan Yalnız Köyü arazisinin güney sınırında, eski bir yolun kenarında antik yapıların duvar kalıntıları ve bir Roma hamamı kalıntısı bulunmaktadır. Yolun kenarındaki kayalığın üzerinde ve etrafında büyük kesme taşlardan yapılmış, İmparatorluk Dönemi'nden çok sayıda yapı duvarı vardır. Bu yerleşim muhtemelen Arykanda ile Limyra arasındaki sınır kenti olarak, Limyra–Arkanda yolunun uğrak noktasıydı.

Yarbaşçandır: Antalya'nın 28 km güneybatısında, Çandır Çayı Vadisi'nin batı tarafında yaklaşık 800 m yükseklikte yer alan bir yerleşimdir. Köyün 1,5 km yukarısında, Karabucak arazisi içinde antik bir çiftliğin yanında bulunan lahitte, tanrı Uarathos'un rahibi olan Mnara'dan Phaselis'li bir vatandaşın yazıtı ele geçmiştir¹⁷⁴. Köyün aşağı tarafında Lykia tipinde iki tane lahit vardır¹⁷⁵.

Yaylakuzdere: Gedelma'nın 4,5 km güneybatısında yer alır. Yaylakuzdere Mahallesi'nde üç nefli bir bazilika vardır. Gedelma'ya doğru giden yolun batısında, alçak bir kaya

¹⁶⁹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 194vd; Ritter, *Kleinasien II*, s.759.

¹⁷⁰ Stark, *Alexander's Path*, s. 78vd, 82.

¹⁷¹ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 150 vd, nr. 181.

¹⁷² İplikçioğlu, *Epigraphische Forschungen (2000)* nr. 12-18.

¹⁷³ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 153vd; Ritter, *Kleinasien II*, s. 1161; Pace, *Escursioni*, s.434.

¹⁷⁴ İplikçioğlu, *Termessos IV* *.

kütlesi üzerinde bir tahkimat yapısı vardır, doğu ve güney tarafta kırık taşlardan harç kullanılarak yapılmış duvar yaklaşık 5 m kadar korunmuştur. Batıda büyük blok taşlardan yapılmış ve iki kemeri korunmuş, Roma Dönemi'nden büyük bir yapı yer almaktadır. Kale ve kilise arasında pek çok villa rustica ve bunlardan bazılarında yazıtları henüz yayınlanmamış lahitler vardır. Kale'den yaklaşık 1,5 km güneydoğudaki Beşiktaş Alanı mevkiinde en azından üç villa rustica'dan oluşan bir yerleşim olduğu kesindir. Bu alanda yapılan araştırmalarda yazıtlı ve aslan kabartması olan bir lahitle bir zeytinyağı işliği ve kireçtaşında su boruları tespit edilmiştir. Buradan yaklaşık 400m kuzeydoğudaki Sumakseniri Mahallesi'nde de başka bir villa rustica ve bir bazilika tespit edilmiştir.

Yaylalık (= Olympos): Olympos'un güneyinde yükselen Musa Dağı üzerinde, Harnupluyurt arazisi içinde yer alır. Buradaki bütün alan tarımsal olarak yararlanmak için teraslanmıştır. Kent Olympos ve Çavuş limanı arasında, kuzeybatı güneydoğu istikametinde, ve denizden yaklaşık 700m yüksekte kurulmuştur. Yerleşim alanının uzunluğu yaklaşık 1000 m, genişliği ise 500 m kadardır. Kente giriş kuzeybatıdaki kapı ile sağlanmaktadır. Kentin bu kısmı blok taşlardan örülmüş bir koruma duvarıyla tahkimatlandırılmıştır. Kuzeybatı kapısının yaklaşık 50 m doğusunda koruma duvarıyla aynı taş işçiliği gösteren bir kule bulunmaktadır. Kentin doğusunda yer alan koruma duvarında ise küçük kırma taşlar kullanılmıştır. Kentin batısı ve güneyi oldukça kayalık olduğundan, bu kısımda koruma duvarına ihtiyaç duyulmamıştır. Kuzeybatı kapısından güneye doğru devam eden cadde agora'ya kadar ulaşmaktadır. Agora kentin ortasında değil batı kenarında yer almaktadır. Yolun agora'ya kadar ki kısmının batısında 2, doğusunda ise 15-20 kadar evin sığabileceği yerleşim alanı bulunmaktadır. Agora ile kapı arasında çok sayıda büyük yapı kalıntısı vardır. Bunlar yerel taştan ve özenli bloklardan örülmüşlerdir. Bu kısımda yer alan ev kalıntıları ve büyük yapılar Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'lere tarihlenebilir.

Kent agorası yaklaşık 70x70 ölçülerinde büyük bir alanı kaplar. Güneyde ve kuzeyde iki girişe sahip olan agora'nın doğusunda insitu halde sütunlar ve sütun altlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda sütunlu bir galeri oluşturulmuş olmalıydı. Batıda eşit büyüklükte, yaklaşık 6 oda yer almaktadır. Bunlar agorada yer alan dükkanlar olmalıdır. Köşelerde oldukça büyük 4 sarnıç vardır. Bunlardan başka kentte benzer büyüklükte birkaç sarnıç daha bulunmaktadır.

¹⁷⁵ Viale, *Relazione*, s.382vd.

Anacadde üzerinde güneydoğuya doğru güçlü yapılar yer almaktadır. Güneybatıda, muhtemelen Hellenistik Dönem'den bir tapınak yapısı vardır. Çok kaliteli taş işçiliği gösteren yapı, geç dönemde bazilika'ya çevrilmiştir¹⁷⁶. Kentin bu kısmında yapılan kaçak kazılarda tanrıça Artemis için adanmış bir adak yazıtı bulunmuştur. Bundan dolayı bu yapının Artemis tapınağı olduğu kabul edilebilir.

Bundan sonra, kentin dörtte birinden daha az bir alanı kaplayan Bizans yerleşimi başlar. Güneydoğuya doğru Bizans Dönemi'nden çok sayıda büyük yapı kalıntısı yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi çok iyi korunmuştur. Bu yapının yaklaşık 50 m ilerisinde, dış duvarları orta büyüklükte blok taşlardan, iç duvarları ise kırma taşlardan örülmüş, Hellenistik Dönemi'nden 8 odalı bir yapı vardır (muhtemelen mahkeme binası?). Kuzeye bakan ön cephesinde üç girişi olan yapının arşitravında bir yazıt yer almaktadır.

Bu yapının devamında, kentin en güneydoğu köşesinde kırma taşlardan yapılmış, iki odalı, kubbeli bir yapı kalıntısı bulunmaktadır. Buradan kuzey ve güneye doğru hafifçe alçalan arazi üzerinde çok sayıda erken dönem yapısı yer almaktadır. Fakat bu yapılar oldukça çok zarar görmüşlerdir. Kentin her tarafında dinamit patlatılarak kaçak kazılar yapılmıştır.

Kent surlarının dışında, kuzey ve doğu kısmında, oldukça geniş bir alana yayılmış nekropol alanı uzanmaktadır. Aradan geçen vadi çukuru nedeniyle iki kısma ayrılan nekropol alanı içinde yer alan mezar yapılarının pek çoğu 15x10 ölçülerinde ve heroon tarzındadır. Bazı heroonlar'da sütunlar kullanılmıştır. Oldukça özenli, blok taşlardan örülmüş 20 civarında heroon tespit edilmiştir. Buna karşı, kentte hemen hemen hiç lahit bulunmaması ilginçtir. Sadece kuzeybatı kapısının aşağısında bir lahit kapağı tespit edilmiştir.

43. Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Doğu Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri

Doğu Lykia yukarıda da anlatıldığı gibi yoğun bir şekilde iskan edilmiştir. Bu bölgede yer alan yerleşimlerden büyük bir çoğunluğu polis statüsünde olan yerleşmelerdir (Phaselis, Olympos, Gagai, Rhodiapolis, Korydalla, Limyra vb. gibi). Stadiasmus Patarensis sayesinde şimdiye kadar adı bilinmeyen yerleşimlerden 7 tanesinin ismi belir-

¹⁷⁶ Burada yer alan bazilika için bkz. A. Diler, TAD 29 (1991) 162.

lenmiş ve şimdiye kadar ismi bilinenlerin de yeri saptanabilmiştir. Buna göre; Karabel Typallia ile, Bölücekteş Tepesi'ndeki yerleşim Lykai ile, Saraycık Kitanaura ile, Kavak Dağı'ndaki yerleşme Mna-ra/Marmara ile, Gavurpazarı/Fırıncık Laodikea ile, Savrun Pygela ile eşleştirilmişlerdir. Şimdiye kadar pek çok kaynakta ismine rastladığımız Korykos ise şimdiki Olympos'taki yerleşim ile özdeşleştirilmiştir. Bu yerleşimlerin dışında Alakır Çayı Vadisi, Çandır Vadisi ve Kesme Boğazı Vadileri'nin kesiştikleri nokta olan Kozarası mevkiindeki Kaplan Dağı'nda yer alan kale yapısı, Stadiasmus Patarensis'te Mnara'nın territoriumu içinde verilen Kosara ile özdeşleştirilmiştir.

Stadiasmus Patarensis Doğu Lykia'da bu yerleşim yerleri dışında yine isimlerine ilk defa rastladığımız dört bölge ismi vermektedir; Mnarika, Kollyba, Asia ve Epikam[...]. Bu bölgelerden Mnarika aynı zamanda bir kent ismi de olmakla birlikte Kavak Dağı ile Kaplan Dağı arasındaki bölgeye; Kollyba, Lykai'ı yerleştirdiğimiz Bölücekteş Tepesi ile Pygela'yı yerleştirdiğimiz Savrun arasındaki Alakır Çayı Vadisi'ne; Asia, Olympos'un içinden akarak Çıralı koyunda denize dökülen çayın geçtiği Kavşık Boğazı'na; Stadiasmus Patarensis'te Laodikea'nın yer aldığı bölge olarak geçen Epikam[.] ise, Laodikea'yı Tah-talı'nın güneydoğu eteklerinde yer alan Fırıncık merkezine yerleştirdiğimizden dolayı, bu dağın eteklerine denk düşmüş gözükmemektedir. Rhodiapolis ile Akalissos arasında verilen Madnausa ile Arykanda ile Rhodiapolis arasında verilen [...]lesei[.] yerleşimlerinin tam olarak nerede olduğu henüz bilinmemektedir.

Burada, Doğu Lykia'nın yerleşim coğrafyasındaki yeni lokalize edilen ya da lokalizasyonları tahmin edilen kentler bölgenin doğusundan başlanarak ele alınacaktır.

4.3.1. Typallia (Τυπάλλια)

Typallia, Kuzeydoğu Lykia'da, Antalya'nın 27 km güneybatısında, Antik Dönem'de ulaşımı sağlayan Çandır Çayı Vadisi'nin batı tarafında, Çitdibiköyü'nün¹⁷⁷ kuzeybatısında bulunan Karabel mevkiindeki kalıntılara yerleştirilir.

Typallia kentinin ismine ilk olarak 1990 yılında St. Mitchell¹⁷⁸ tarafından Korkuteli'nin 10 km doğusunda, Termessos'un 15 km kuzeybatısında, Bayat Köyü¹⁷⁹ civarında yapılan survey sırasında, Termessos ve İsinda¹⁸⁰ arasında bulunan ve İ.Ö. 30 dolaylarına tarihlenen bir onur yazıtında (*TEp.11*) rastlanmıştır. Bu yazıt, Bayat Köyü'nün 1 km güneyindeki Tauros'un (Korkuteli Çayı) sağ tarafında, "Bayat Höyük" olarak adlandırılan prehistorik bir tepe üzerinden çıkmıştır. Yazıtta, Typallia kentinin Trokondas isminde bir kumandan için yaptığı onurlandırma söz konusudur. St. Mitchell, Trokondas'ın Termessos'luların demosu tarafından gönderildiği için Termessos'lu olduğunu düşünmektedir¹⁸¹. Yazıttan, Termessos kentinin, Galatlar'ın *Tetrarkhes'i* Amyntas'a¹⁸², Typallia halkıyla birlikte Sandalio'lara¹⁸³ (Sandalion halkına) karşı giriştiği savaşta destek sağlamak amacıyla askeri birlikler gönderdiği ve başta Trokondas olmak üzere, savaşa katılan Termessos'luların bu çarpışmalar sırasında büyük yararlılıklar gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Mitchell'e göre, yukarıda adı geçen onurlandırmanın buluntu yeri, yazıtın kahramanı Obrimotos oğlu Trokondas'ın yaşadığı ve büyük bir olasılıkla da gömüldüğü yerdir¹⁸⁴.

¹⁷⁷ TH Elmalı IIç/39.

¹⁷⁸ Mitchell, *Amyntas*, s. 97vd; Mitchell'e göre bu yazıt kesinlikle bir heykel altlığına aittir ve Amyntas tarafından verilen heykeli de içine alan büyük bir anıta dahildir. Küçükasia'da pek çok örneğine rastladığımız bu tür anıtlar kentler tarafından kentlerine önemli hizmetlerde bulunmuş kişiler için dikiliyorlardı. Fakat bir kralın şükranını bu şekilde ortaya koyması nadir bir durumdur.

¹⁷⁹ TH Elmalı IIa/37; krş. Ritter, *Kleinasien II*, s. 684.

¹⁸⁰ İsinda, Attaleia'nın 54km güneybatısında, Korkuteli'nin şehir merkezinden 4 km batıda yer alan Alaaddin Mahalleleri'ndeki kalıntılara yerleştirilir.

¹⁸¹ Mitchell, *Amyntas*, s. 100.

¹⁸² Son Galat kralı Amyntas İ.Ö. 39 yılında Antonius tarafından Pisidya kralı olarak atanmış ve bundan 3 yıl sonra Galatia, Lykaonia ve Pamphylia'nın bir kısmını krallığına dahil ederek Küçükasia'daki en önemli kral olmuştur. Bundan sonra da Tauros dağlık bölgesinde askeri harekâtını yoğunlaştırmış ve önemli bir kent olan Kremna'yı bu dönemde ele geçirmiş fakat Sagalassos ile Kremna arasında önemli bir merkez olan Sandalio'n'u ele geçirememiştir. Amyntas ve Galatlar hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Arslan, *Galatlar*, s. 180 vdd.

¹⁸³ Pisidya Bölgesi'nde, Sagalassos'un 20 km güneydoğusunda, Bayat Höyük'den 70 km kadar uzakta yer alan bir kaledir, krş. Strabon XII 6. 4.

¹⁸⁴ Mitchell, *Amyntas*, s.100.

Bununla birlikte diğer kalıntıların azlığından ve Livius'un, Manlius Vulso'nun İ.Ö. 189 yılında bu bölgedeki ilerleyişinden bahsederken¹⁸⁵, Termessos ve Isinda arasında başka herhangi bir yere giden yola işaret etmemesinden dolayı bu ihtimalin zayıf olduğunu söylemektedir. Bunun üzerine de Typallia'nın lokalizasyonu için Davras Dağı'nın yüksek etkleri üzerinden doğu istikametinde Sandalion'un karşısındaki ismi bilinmeyen küçük bir Pisidia yerleşiminin kalıntılarını önermektedir¹⁸⁶.

Mitchell'in ilk bakışta uygun olarak kabul edilebilecek bu teklifi, Stadiasmus Patarensis sayesinde kesinlikle reddedilebilmektedir. Zira Stadiasmus Patarensis Typallia'nın konumu için Doğu Lykia'yı işaret etmektedir. Anıta göre, Typallia Kitanaura'dan çıkıp, Kosara¹⁸⁷ üzerinden Trebenna'ya doğru devam eden yol kenarı üzerinde, Kosara ile Trebenna arasında yer almaktadır.

39 ἀπὸ Κοσάρων εἰς Τυπάλλια στάδια..

40 ἀπὸ Τυπαλλίων εἰς Τράβεννα στάδια..

41 ἀπὸ Τραβέννων εἰς Ἀτταλείαν τῆς Παμφυλίας στάδια..

*Kosara'dan Typallia'ya * stadia.*

*Typallia'dan Trabenna'ya * stadia.*

*Trabenna'dan Pamphylia Attaleia'sına * stadia.*

Kosara ile Trebenna arasında kalan Çitdibi Köyü'nün batısında konumlanmış olan Karabel¹⁸⁸ mevkiindeki kalıntıların, Stadiasmus Patarensis'in mesafelerinin eksik olmasına rağmen bölgenin topografik yapısından dolayı, Typallia ile örtüştüğü düşünülmektedir. 19. yüzyıl seyyahlarından Spratt, arkeolojik ve tarihsel bir veri olmaksızın, burada yer alan kalıntıların Marmara olduğunu düşünmüştür¹⁸⁹.

Bülent İplikçioğlu ve ekibinin 1999 yılında Kuzeydoğu Lykia'da sürdürdükleri yüzey araştırmaları sonucunda ele geçen yeni buluntular¹⁹⁰ da, Typallia kentinin Karabel'e

¹⁸⁵ Liv. XXXVIII 15.

¹⁸⁶ Mitchell, *Amyntas*, s.100.

¹⁸⁷ Saraycık'dan 5 km kuzeybatıda yer alan Kozarası (TH Elmalı IId/38); krş. Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 174. 179; Ritter, *Kleinasien II*, s. 1172vd.

¹⁸⁸ Çitdibi Köyü'nün yaklaşık 1 km kuzey batısında, Antalya'nın 27 km güney batısında (TH Elmalı IIç/39); krş. Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 205vdd, II, s. 12; Ritter, *Kleinasien II*, s.635; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 148vd; Anti, *Esplorazioni*, s. 661vd; Viale, *Relazione*, s. 383vd; Stark, *Alexander's Path*, s. 250.

¹⁸⁹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 205vd.

¹⁹⁰ İplikçioğlu, *Teritorium***.

lokalize edilmesinin haklılığını ispatlamaktadır¹⁹¹. Yazıtlarda geçen Τερμεσσεῖς ἀπὸ Τυπᾶλλίων ifadesinden, bu kentin Termessos ile bir sympoliteia oluşturduğu belirlenmiştir¹⁹². Aynı araştırmalar sırasında Çitdibi Köyü'nün 1-1.5 km kadar güneydoğusunda, muhtemelen Typallia territoriumu içinde bulunan Karagedeller arazisinde, Termessos'lu birinin taşçı olarak geçtiği yazıtlı bir lahit ele geçmiştir¹⁹³. Termessos ile aralarında var olması gereken sympoliteia dolayısıyla, Sandalion'lara karşı yapılan savaşa katılan Typallia'lılar, savaşın başarılı komutanını bir onur yazıtıyla gömmüşlerdir. Termessos ve İsinde arasında bulunmuş olan bu yazıtta ve çevrede bulunmuş diğer yazıtlarda geçen ifadelere göre, Typallia, Termessos kenti ile ilişki içinde gözükmektedir. Buradan Typallia'nın Termessos territoriumu içinde olabileceği sonucu çıkmaktadır. Yine Stadiasmus Patarensis'te "Termessos'luların Kitanaura'sı" olarak geçen ifadeden, Termessos territoriumu'nun, Typallia'dan daha güneyde yer alan Kitanaura'ya kadar ulaştığı açıklık kazanmaktadır¹⁹⁴.

Karabel'deki antik yerleşim, batıdan bir dağ kütlesi ile bağlantısı olan, Çandır Vadisi'ni ve Pamphylia sahilini görebilen, yuvarlak formu bir kaya sırtında yer almaktadır. 19. yüzyıl seyyahlarından Petersen, burada yer alan kalıntıların azlığından ve lahitlerde çok sayıda kalkan tasvir edilmesinden dolayı, burasının bir kentten çok askeri bir istasyon olabileceğini düşünmüştür¹⁹⁵. Kalıntıların yer aldığı kayalığın yukarı kısmı, büyük bir ihtimalle Bizans Dönemi'nden kesme taşlardan yapılmış bir koruma duvarıyla çevrilmiştir. Burası bir kale yapısı olmalıdır. Karabel Köyü'nün kuzeyinde, yanlarında ek binaları olan bir kilise yer almaktadır¹⁹⁶. Kuzey taraftaki yüksek kayalığın üzerinde, altı köşeli, dekorsuz bir kaya mezarı vardır. Buradaki harabelikte kare şeklinde inşa edilmiş iki ev kalıntısı bulunmaktadır. Bunların dışında İmparatorluk Dönemi'ne ait yazıtlı ve rölyefli bir dizi lahit görülmektedir¹⁹⁷. Bunların yazıtları çok yıpranmıştır ve bu yüzden herhangi bir yerleşim adı okunamamıştır. Lahitlerden birinin ön yüzündeki rölyefte sağdan ve soldan volütlerle süslenmiş yazıt alanı, kabartma şeklindeki ince bir girlandla çevrelenmiştir, girlandla yazıt çerçevesi-

¹⁹¹ karşı Nollé *Kitanavra*, s. 16 dpn. 11; TIB VIII *Karabel* (2).

¹⁹² İplikçioğlu, *Teritorium***.

¹⁹³ İplikçioğlu, *Teritorium***.

¹⁹⁴ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi Kitanaura maddesinde verilmiştir.

¹⁹⁵ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 148.

¹⁹⁶ Jacobek, *TB 1987*, s.12 nr.25.

¹⁹⁷ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia I*, s. 205vd; Ritter, *Kleinasien II*, s. 635; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 148 vd; Stark, *Alexander's Path*, s. 250.

nin alt sırasında birbirine simetrik olarak işlenmiş iki deniz canlısı bulunmaktadır. Girlandın solunda, ortasında başı örtülü bir portre işlenmiş olan, yuvarlak bir kalkan, bunun arkasında, sola doğru çapraz uzanan bir mızrak, bunun altında ise miğferli, kalkanlı ve mızraklı olarak tasvir edilmiş ata binmiş bir savaşçı ve silahlı yaya bir asker tasvir edilmiştir. Bu tasvir girlandın sağında da simetrik olarak tekrarlanmaktadır. Başka bir lâhitte de av sahnesi tasvir edilen uzun bir rölyef bulunmaktadır.

4.3.2. Kosara (Κόσαρα)

Adına ilk olarak Stadiasmus Patarensis'te rastladığımız yerlerden biri olan Kosara, Stadiasmus Patarensis'te geçen güzergahlara göre Kitanaura ile Typallia arasındaki yol güzergahı üzerinde yer almaktadır. Stadiasmus'un 44. ve 47. güzergahlarına göre ise Kosara'dan Lykai ve Phaselis kentlerine de ulaşılmaktaydı. Buradan Kitanaura, Lykai, Phaselis ve Typallia arasındaki ulaşım ağının düğüm noktası olarak gösterilen Kosara'nın üç doğrultulu bir kavşak noktası oluşturduğu anlaşılmaktadır.

38 ἀπὸ Κιτανάυρων εἰς Κόσαρα Μναρικῆς στάδια..

39 ἀπὸ Κοσάρων εἰς Τυπάλλια στάδια..

44 ἀπὸ Κοσάρων τῆς Μναρικῆς εἰς Λύκας στάδια..

47 ἀπὸ Κοσάρων τῆς Μναρικῆς εἰς Φασήλιδα στάδια..

*Kitanaura'dan Mnarike'nin Kosara'sına * stadia.*

*Kosara'dan Typallia'ya * stadia.*

*Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a * stadia.*

*Mnarike'nin Kosara'sından Phaselis'e * stadia.*

Stadiasmus Patarensis'in verdiği bilgiler uyarınca Kitanaura ve Typallia arasında yapılan araştırmalar sırasında, Kozarası¹⁹⁸ Mahallesinin kuzeyindeki Kaplan Dağı'nda yer alan harabeliğin Kosara ile eşleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Öyle ki bu tepe Alakır, Çandır ve Kesme Boğazı vadilerine hakimdir ve bu vadilerden gelen dağ sıralarının düğüm noktası niteliğindedir. Attaleia'dan çıkıp güneye doğru Çandır Vadisi, Korydalla'dan çıkıp kuzeye doğru Alakır Vadisi ve Phaselis'ten sonra İdyros Nehir Vadisi boyunca devam eden yollar burada birleşmektedir. Ayrıca Kosara'nın Stadiasmus'ta Mnarike'nin Kosara'sı

¹⁹⁸ TH 1: 25. 000; TH Elmalı IId/38.

şeklinde geçmesi (Κόσσαρα τῆς Μναρικῆς), onun bir yerleşim yerinden ziyade sadece bir gözetleme kulesi olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Kozarası mevkiinde herhangi bir yerleşim yerine rastlanmaması ve de bu mevkiinin gözetleme yeri için çok uygun olması, Kaplan Dağı'nın Kosara olması olasılığını güçlendirmektedir. Bunların yanında Kozarası ile Kosara isimleri arasındaki ses benzerliği de dikkat çekmekte ve bazı yerlerin Antik Dönem'de kullanılan isimlerini hala yaşattıkları görülmektedir.

Kozarası mevki Stadiasmus Patarensis'te Kosara için verilenlerle uyum içinde bir kavşak noktası niteliğindedir. 19. yüzyıl seyyahlarının gezi raporlarında da 3900 adım¹⁹⁹ yüksekliğinde bir kavşak noktası olarak gösterilen Kosara, Finike'den Antalya'ya doğru devam eden yol kenarında gösterilir²⁰⁰.

Kozarası'nın yaklaşık 400 m kuzeyinde, bütün vadiye hakim bir konumda olan ve çok uzak mesafelerden görülebilen Kaplan Dağı'nın zirvesindeki kalenin, kuzeydoğudan güneybatıya doğru yaklaşık 100 m devam eden ve 1,50 m genişliğindeki duvar kalıntısı hala ayakta. Ortada güneye doğru kuleye benzeyen bir çıkıntı vardır, kalenin bu kısmı kısmen düzgün, dört köşeli kalker bloklardan kısmen de özensiz olarak konmuş kırma taşlardan yapılmıştır. Kalenin güney tarafında merdiven başlangıcı olabilecek kalıntılar saptanmıştır.

¹⁹⁹Petersen/Luschan, *Reisen*, s.150.

²⁰⁰ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 174: "Tahtalı Dağı ile Bereket Dağı arasında büyük bir boşluk ya da geçit diyebileceğimiz bir düzlük vardır. Bu boşluk Fenike – Adalia yolunun geçtiği Kozarası olarak adlandırılmaktadır."; s. 179 "Yol bir noktaya ulaştığında ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri Saraycık'ın yukarısındaki Kozarası'na devam ederken diğeri bu kalıntıların yukarısından dağı geçerek Tahtalı Dağı'nın iki zirvesi arasındaki geçitten geçerek sahilden Pamphylia Ovası'na ulaşmaktadır."; Ritter, *Kleinasien II*, s. 1172vd: "Yüksek Tahtalı Dağı ile Bereket Dağı arasında bir alçalma vardır. Burası yazarın Phinike'den Adalia'ya doğru büyük bir yolun devam etmesi gerektiğini ifade ettiği Kozarası olarak adlandırılan yerdir. Bu yol Antik Dönem'de Lykia ile Pamphylia arasında Limyra'dan Alakır vadisi boyunca Kırk Direkteki su değirmenine devam eder. Fakat yol buradan iki kola ayrılır; bunlardan biri Saraycık'ın yukarısında ki Kozarası'ndan, diğeri Tahtalı Dağı'nın iki zirvesi arasındaki geçitten geçerek, buradan sahildeki Pamphylia ovasına ulaşır."; Petersen/Luschan, *Reisen*, s.150: "Çandır Vadisi'nin çatallanmasıyla Arslan Yayla ile birlikte bir geçit görevi gören Kozarası geçişi vardır".

4.3.3. Mnarike (Μναρικῆ)

Mnarike, yukarıda da değindiğimiz gibi, Kuzeydoğu Lykia'da, Kosara'nın da bağlı bulunduğu bir bölgenin ismidir. Stadiasmus Patarensis'te Κόσσαρα τῆς Μναρικῆς olarak geçmektedir ve Kitanaura ile Phaselis'e giden antik yolun hareket noktasını oluşturmaktadır.

38 ἀπὸ Κιταναύρων εἰς Κόσσαρα Μναρικῆς στάδια..

39 ἀπὸ Κοσάρων εἰς Τυπάλλια στάδια..

44 ἀπὸ Κοσάρων τῆς Μναρικῆς εἰς Λύκας στάδια..

47 ἀπὸ Κοσάρων τῆς Μναρικῆς εἰς Φασήλιδα στάδια..

*Kitanaura'dan Mnarike'nin Kosara'sına * stadia.*

*Kosara'dan Typallia'ya * stadia.*

*Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a * stadia.*

*Mnarike'nin kosara'sından Phaselis'e * stadia.*

Yapılan son araştırmalar Mnarike'nin sadece bir bölge ismi olmadığını, bunun yanında bir yerleşim yerinin ismini de karşıladığını ortaya çıkarmıştır. B. İplikçioğlu tarafından Kozarası-Yarbaşçandır yolu üzerinde bulunan bir lahit üzerindeki yazıtta geçen Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων ifadesi, Mnara'nın Lykia Eyaleti'nde, Phaselis territorium'unda bir yerleşim yeri olduğunu ortaya koymaktadır (TEp.10). Bu bilgiler ışığında Mnara'nın Kosara ile Phaselis arasında aranması mantıklıdır ve bunun için en uygun konum Kavak Dağı'ndaki harabelik olacaktır. Bu bölgede yapılan araştırmalarda İ.Ö. 3. yüzyıla ait bir Phaselis sikkесinin bulunması da bu olasılığı güçlendirmektedir.

Burada Mnarike Bölgesi ve Mnara yerleşmesi ile ilgili olarak, Diodoros'un (TLü.10), İskender'in Phaselis'ten geçişini anlatırken değindiği Marmara'luların kimliğinden de söz etmek yerinde olacaktır. Diodoros'un anlattıklarına göre, İskender Kilikia'ya kadar bütün kıyı şeridini, pek çok kenti ve güçlü kaleyi ele geçirmişti. Bu kentlerden bir tanesini ise alışılmadık bir şekilde zaptetmişti. Lykia'da büyüklüğü ile göze çarpan bir kayalığı kendilerine mesken tutan ve Marmara'lular olarak adlandırılan bir halk, İskender bu bölgeye geldiği zaman oturdukları kayalığın sağlamlığına ve kendi yiğitliklerine güvenerek İskender'in geri birliklerine saldırıp tekrar geri kaçıyorlardı. Bu olanlara çok kızan İskender ise bütün gayretini bu bölgeyi ele geçirmek için ortaya koydu ve geceli gündüzlü iki gün boyunca Marmara'lulara saldırdı. Kralın, kentlerini almadan bu saldırılara son vermeyece-

ğini anlayan Marmara'luların yaşlıları, gençlere kralla barış yapmalarını öğütlerler, fakat gençler karşılık olarak, kralla barış yapmaktansa vatanlarının özgürlüğü için ölmeyi tercih ettiklerini söylerler. Bunun üzerine yaşlılar onlara çocukları, kadınları ve yaşlıları öldürüp kendilerinin ise düşmanların arasından sıvışarak çevre dağlarına kaçmalarını öğütlerler. Fakat gençler yakınlarını kendi elleriyle öldüremeyince (tıpkı Ksanthos'luların yaptığı gibi ²⁰¹) bütün kenti ateşe verirler ve kendileri düşmanın ordugahı arasından sıvışarak çevre dağlarına kaçarlar.

Diodoros'un aktardıklarının yanı sıra, Arrianos da Phaselis yakınlarında yaşayan barbar bir halkın sık sık Phaselis'lilere saldırdığını söylemektedir (*TLit.4*). Şayet Arrianos'un bahsettiği bu barbar halk Diodoros'ta geçen Marmara'lular ile aynı halk ise, Marmara isminin kaya bloğu anlamına gelen yunanca bir isim olması ve bu halkın bir Yunan kolonisi olan Phaselis kentine sürekli olarak saldırması, ve de Arrianos'un bir Yunan kentinde yaşayan halkı barbar olarak tanımlaması çelişkilidir. İşte bu noktada Marmara ile Mnara kentlerinin Phaselis kentine olan yakın konumları ve bu iki isim arasındaki ses benzerliği ele alındığında, anlam olarak da eş olan bu iki isimden Marmara isminin Mnara'dan bozularak Yunancalaştırıldığı düşünülebilir. Belki de bu isim değişikliği Marmara'yı fetheden Büyük İskender'in askerleri tarafından yapılmıştır. Her iki yazar da Marmara ve kaya ile özel bir doğal durumu vurgular. Bu ad hem kayalık bir bölgeye hem de kentin Marmara ve Petras adları ile sembolize edilen gücüne işaret etmiş olabilirler²⁰². Şu halde, Diodoros'ta geçen yunanca Marmara'nın aslında yerli dildeki Mnara olması ve Phaselis ile Kesme Boğazı'na yakınlığı dolayısıyla, Kavak Dağı'nın sarp zirvesindeki antik ören yerinde lokalizesi, güçlü bir olasılıktır.

19. yüzyıl seyyahlarından Schönborn, Marmara kentinin bizim Kitanaura'yı lokalize ettiğimiz Saraycık'taki yerleşim yerinde olabileceğini düşünmüştür²⁰³. Kiepert de Schönborn gibi Marmara kentini Saraycık'ta aramıştır. Spratt ve Forbes ise Mr. Daniell'in ziyaret etti-

²⁰¹ Perslerin İ.Ö. 546-538 yılları arasında Harpagos yönetiminde güneybatı Anadolu'yu işgalinden sonra Karia ve Lykia'ya yürümleri üzerine, Herodot'a göre, Lykililer'dan Ksanthos'lular Harpagos'a karşı koymuşlar, yenileceklerini anlayınca da karılarını, çocuklarını, kölelerini ve hazinelerini alarak nekropole çıkmışlar ve her şeyi ateşe verdikten sonra Perslilerle savaşarak ölmüşlerdir.(Hdt. I 176). Ksanthos İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarında yaşadığı bu olaya benzer talihsiz bir olayı İ.Ö. 42 yılında Brutus, Octavius ve Antonius ile birlikte gerçekleştirilecek atılım için, Lykia'ya para ve asker toplamaya geldiği zaman yaşamıştır (App., *Bel. civ.* 4, 76 – 81; Plut. Brut. 30-32). Strabon'un anlattığına göre, Lykia'da Ksanthos'da yaşanan olaylara benzer başka bir olay da korsanların başı Zeniketes ile Romalı komutan Publius Servilius İsauricus arasındaki savaşta yaşanmıştır. Zeniketes'in korsan kalesini kurduğu Olympos Dağı İsauricus tarafından ele geçirilince, Zeniketes kendini ailesiyle birlikte ateşe vermiştir (*TLit.58*).

²⁰² Bayburtluoğlu, *Siedlungen*, s.45.

²⁰³ Ritter, *Kleinasien II* s. 632.

ği Çandır Hisar kalıntılarının Marmara yerleşimine ait olabileceğini düşünmüşlerdir²⁰⁴. Bunların yanında Marmara için uygun olabilecek üç yer tespit edilmiştir; Gavurpazarı (Yukarı Beycik, Fırincık), Saraycık ve Kavak Dağı²⁰⁵. Fakat Diodoros ve Arrianos'un anlattıkları göz önüne alındığında, bu yerleşimlerden en uygun olanının Kavak Dağı üzerindeki yerleşme olduğu açıktır²⁰⁶. Zira Attaleia'nın 48 km güneybatısında yer alan Gavurpazarı, İskender'in ordusuna saldırmış olmaları gereken Phaselis ile Kosara arasında değildir, Saraycık da Phaselis'ten hem çok uzak hem de Phaselis'lilere saldırmakla çıkar elde etmeye ihtiyacı olamayan bir zenginliktedir. Bunların içindeki Kavak Dağı ise hem konumu itibari ile hem de İskender'in ordusuna saldırabilecek cesareti veren tahkimli ve zor ulaşılabilir bir kayalığa sahip olması nedeniyle en uygun yerdir. Buna göre, Diodoros'ta geçen Yunanca Marmara'nın, Stadiasmus Patarensis'te geçen Mnarika Bölgesi içinde yer alması gereken Mnara olması güçlü bir olasılıktır ve Phaselis ile Kesme Boğazı'na yakınlığı dolayısıyla, Kavak Dağı'nın sarp zirvesindeki ören yerinde lokalize edilmesi tutarlı gözükmektedir.

Kavaklı Dağ (Kavak Dağı²⁰⁷), Antalya-Kemer anayolu kenarında Göynük'ün batısında, Yılanlı ya da Erbil Dağı'nın küçük zirvelerinden biri üzerinde bulunmaktadır. Bu yer, ismini, kentin su kaynakları kenarında yetişen kavaklardan almıştır. Deniz seviyesinden doğuda 1400 m, batıda 1300 m yukarıda, bir sedir ormanı içinde yer alan ve dik bir bayır üzerinden tek bir yol ile ulaşılabilen bu kent, Lykia'nın en yüksek yerde kurulmuş yerleşmelerinden birisidir. Kavaklı Dağ üzerinde yer alan tahkimli ve çok zor ulaşılabilen büyük bir kayalığın etrafında yer alan çok sayıda yapı, burasının en azından Hellenistik Dönem'de polis statüsünde olduğunu göstermektedir. O zamanki şartlarla bir ailenin 4-5 kişiden oluştuğu düşünülürse, antik kaynaklarda bildirilen 600 gençten dolayı Marmara'luların nüfusunun yaklaşık 2500-3000 kişi olduğunu tahmin edebiliriz²⁰⁸. Roma Dönemi'nde Çandır Çayı'nın doğu kıyısı, Phaselis bölgesine dahil olduğu gibi Mnara kenti de Phaselis territoriumu içine dahil edilmiştir²⁰⁹.

²⁰⁴ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia I* s.207, *II* s. 11.

²⁰⁵ Bayburtluoğlu, *Siedlungen*, s. 43vdd.

²⁰⁶ krs. Bayburtluoğlu, *Siedlungen*, s. 43vdd.

²⁰⁷ TH Elmalı IId/39.

²⁰⁸ Bayburtluoğlu, *Siedlungen*, s. 45.

²⁰⁹ Akçaisa'nın batısındaki Zindan Yakası ya da Zindan Taşı arazisinden ele geçen bir lahitte, mezar cezasını Phaselis'e ödenmesi gerektiği geçmektedir (*TEp.3*).

Kentte ele geçen bir mezar yazıtı oldukça ilginçtir (*TEp.2*). Yazıtın son satırı Anti tarafından τῶν Μιλύων δήμου ya da τῶν Μιλύων şeklinde okunmakta ve Milyas'ın sınırlarının buraya kadar geldiği şeklinde yorumlanmaktadır²¹⁰. Anti'ye göre, Kavak Dağı, Lykia-Pamphylia arasındaki Milyas Bölgesi'nde uzanan dağlık bölgede yer almaktadır ve Milyas'ın sınırları en azından İ.Ö. 2. ve 3. yüzyıllar için Kavak Dağı'na kadar ulaşmaktadır. Yazıtta geçen Milyas ifadesinden önce καί bağlacının gelmesi burada olasılıkla kentin isminin yer almış olabileceğini düşündürmektedir²¹¹. Fakat Anti'nin öne sürdüğü tahminleri doğrulayacak ne daha önceden ne de Anti'den daha sonradan bir bilgi ele geçmemiştir. Ayrıca Arrianos'un, İskender'in Phaselis'ten geçişini anlattığı pasajından Termessos'un egemenlik alanının İskender'in Phaselis'lilerin isteği üzerine fethettiği Marmara'ya kadar ilerlemiş olduğunu öğreniyoruz. Nitekim, Arrianos İskender'in saldırdığı bu kentin Pisidia sınırında bulunduğunu söylemektedir. Stadiasmus Patavensis de Marmara yakınındaki Kitanaura'nın Termessos'un egemenlik sahasında bulunduğunu göstermektedir. Fakat yazıtta ifadelerin tam anlaşılır olmamasından dolayı kesin bir yorum yapılamamakla birlikte çok net okunamayan Milyas yerine, kentin ismi olan Mnara ya da Marmara adlarının okunabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır.

Kuzey, doğu ve batıdan sarp bir şekilde yükselen Kavak Dağı, bölgeye hakim bir konumdadır. Kentte koruma duvarına ihtiyaç duyulmamış, koruma için teras duvarları yeterli görülmüştür. Dağın rüzgardan korunaklı olan etekleri yerleşim için oldukça uygundur. Sedir ağaçları ile kaplı olan bayırda, dağın zirvesine kadar çok sayıda ve iyi korunmuş, çoğunlukla Klasik-Helenistik Dönem'den yapı kalıntısı yer almaktadır. Burada yer alan yapıların hiç birinde harç kullanılmamıştır, hepsi kalkerden blok taş kullanılarak yapılmıştır. Dağın güneybatısında birkaç adet lahit ve blok taşlarla örülmüş büyük yapılar yer almaktadır (bunlardan birinin ölçüleri 13,70x4,60 m dir). Burası muhtemelen kentin nekropol alanıdır ve blok taşlardan yapılmış olan büyük yapılarda mezar yapıları olmalıdır.

Dağın çıkış güzergahı üzerindeki batı terasında polygonal taşlardan yapılmış temenos tarzda yapıyı kuşatan bir tapınak terası ve terasın doğusunda omphalos taşına benzer bir taş yer almaktadır. Anti, bu tapınağın Apollon Lykios'a ait olduğunu düşünmektedir²¹². Burada yapının duvarından ele geçen, Hellenistik Dönem'den ve henüz yayınlanmamış olan yazıtta yer alan πάντα θεοί ifadesi yapının kutsallığını vurgulamaktadır. Terasın içinde

²¹⁰ Anti, *Esplorazioni*, s. 679 vd.

²¹¹ Anti, *Esplorazioni*, s. 679vd.

²¹² Anti, *Esplorazioni*, s. 668 vdd.

dinamit kullanılarak kaçak kazılar yapılmış ve bu kazılarda terasın kuzeybatısında büyük blok taşlarla örülmüş bir duvar kalıntısı ve aynı yerde muhtemelen tahıl ölçmek için kullanılmış olan çok büyük mermer bir tekne ortaya çıkarılmıştır. Aynı terasın girişinde yarım sütun şeklinde direkler, içinde de bir eksedra yer almaktadır. Kutsal alanın yukarısında yine blok taşlarla örülmüş ve yan yana odalardan oluşan bir yapı yer almaktadır (belki de silo?). Bu yapının hemen üstünde, Kavak Dağı'nın tam batı ucunda, vadiye bakan uçurumun kenarında ana kaya düzleştirilerek bir podyum oluşturulmuş ve bunun kenarında da kayaya bir oturma sırası oyulmuştur (muhtemelen bir mezar yapısı olmalı, fakat yakında lahit yok). Dik kayalığın doğu tarafında, tam uçurumun kenarında en azından 20 m genişliğinde ve 12 sırası korunmuş bir oturma alanı yer almaktadır. Bunlar muhtemelen bir buleterion'a ait olmalıdır. Yine doğu terası üzerinde tamamen örme olarak yapılmış bir sarnıç yer almaktadır.

Buradaki yapılar bu kadar yüksek, ulaşılması zor bir yerde konumlanmasına, tarım alanlarının ve yaşamsal değeri olan temel şeylerin eksik olmasına rağmen, Kavak Dağı'nın refah düzeyinin epeyce yüksek olduğunu göstermektedir. Refah düzeyinin bu kadar yüksek olmasının nedeni Kavak Dağı'nı kaplayan sedir ormanları olmalıdır. Zira sedir ağaçları Antik Dönem'de gemi inşası için kullanılıyorlardı ve bu yüzden de çok değerliydi²¹³. Bunun yanında Diodoros ve Arrianos'un anlattıklarından da anlaşıldığı üzere kentlerinin yer aldığı kayalığa çok güvenen Marmara'lıların aşağıdaki verimli alanlarda yaptıkları yağma hareketleri de bunda etkili olmalıdır.

4.3.4. Kitanaura (Κιτάνουρα)

Kitanaura antik kenti, Finike'den 44 km kuzeydoğuda, Antalya'dan 40 km güneybatıda, Kumluca'dan (Korydalla) Alakır Çayı Vadisi arasından Antalya'ya doğru devam eden eski bir yol kenarında, Saraycık²¹⁴ mevkiindeki antik yerleşim ile eşleştirilmektedir. Buradaki ören, Alakır Çayı'nın bir kolu olan Gönen Çayı'nın yukarısında, yaklaşık 1300 m yüksekliğindeki küçük bir dağ platosu üzerinde konumlanmıştır. Burası doğal olarak çevrelenmiş, güneğe doğru açılan ve coğrafik olarak doğudaki Phaselis ve güneybatıdaki Akalissos

²¹³ Lykia'da yetişen Sedir ağaçlarının önemi için bkz. Plin., *Nat. Hist.* XII 132, XIII 52-53, XVI 137. Krş. Magic, *Roman Rule*, s. 1372.

²¹⁴ TH Elmalı IId/38.

bölgelerinden yüksekte bulunan bir vadidir. Antalya istikametinde uzanan Çandır Vadisi'nin çıkış noktası kenarındaki stratejik konumu dışında, yukarı Alakır Vadisi'ne olan dağ geçişine de hakim olmasıyla, ayrı bir öneme sahiptir.

İsmi ören yerindeki görkemli heroondan alan Saraycık, 1842 yılında, subay olan iki gezgin, Spratt ve Edward Forbes, tarafından keşfedilmiştir²¹⁵. Onlar, bu kentin, İskender'in Phaselis'ten Perge'ye giderken, ikiye ayırdığı ordusuna, iç kısımlarda yol gösteren Thrak kavminin (*TLit.5*) iskan ettiği Apollonia isimindeki kent olduğunu düşünmüşlerdir²¹⁶. Görünüşe göre Spratt ve Forbes'ten sadece iki gün sonra Alman August Julius Schönborn Saraycık'a gelmiş ve oradaki harabeleri, Diodors'un (*TLit.10*), İskender'in seferini anlatırken zikrettiği ve bizim Stadiasmus Patarensis sayesinde Mnara ile eşleştirdiğimiz Marmara olduğunu düşünmüştür²¹⁷. Bundan tam 4 yıl sonra, Otto Bendorf Saraycık'ı ziyaret etmiştir²¹⁸.

Fakat Stadiasmus Patarensis'in güzergahlarının verdiği ölçülere göre, Spratt/Forbes ve Schönborn'un tahminleri doğru değildir.

37 ἀπὸ Ἰδεβησοῦ ἢ εἰς Κιτάναυρα τῶν Τερ-
μησσέων φέρουσα κατεσκευάσται ἐπὶ σταδία αῤ'

38 ἀπὸ Κιταναύρων εἰς Κόσαρα Μναρικῆς στάδια..

39 ἀπὸ Κοσάρων εἰς Τυπάλλια στάδια..

40 ἀπὸ Τυπαλλίων εἰς Τράβεννα στάδια..

41 ἀπὸ Λυκῶν εἰς Κιτάναυρα στάδια ξ'

*Idebessos'tan Termessos teritoriumunda olan Kitanavra'ya
doğru devam eden yol yaklaşık 100 stadia yapıldı/ tamir edildi.*

*Kitanaura'dan Mnarika'nin Kosara'sına * stadia;*

*Kosara'dan Typallia'ya * stadia.*

*Typallia'dan Trebenna'ya * stadia.*

*Trebenna'dan Pamphylia'daki Attaleia'ya * stadia.*

Lykai'dan Kitanaura'ya 60 stadia

Stadiasmus Patarensis'e göre, Kitanaura kenti Idebessos'tan 100 stadia, yani yaklaşık 17-18 km uzaklıkta ve Saraycık'ın yaklaşık 5 km kuzeydoğusunda, Kaplan Dağı'na yerleş-

²¹⁵ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 174vd.

²¹⁶ Spratt/Forbes *Travels in Lycia I* s. 203 vd.

²¹⁷ Ritter, *Kleinasien II* s.766.

²¹⁸ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 150.

tirilen Kosara ile Kozağacı mevkiinden birkaç kilometre kuzeyde yer alan Idebessos antik kenti arasında konumlanmalıdır. Buna en uygun yer de, Idebessos'un kuzeyindeki en yakın harabelik olan bugünkü Saraycık'dır. Ayrıca Limyra'dan Antalya'ya giden dağ yolunun, bugün hala Saraycık dağ kasabasına uğraması, Antik Dönem'de de buradan bir yol geçmiş olabileceğini göstererek Saraycık = Kitanaura eşitliğini doğrular gözükmektedir.

1898 yazında, Antalya Bölgesi'nden 31 adet Helenistik Dönem sikkesi içeren bir sikke hazinesi bulunmuştur. Bu 31 adet sikkeden 13 tanesi Phaselis, 4 tanesi Termessos, 1 tanesi Masikyotos kümesinden Lykia birlik sikkesi, 2 tanesi Perge, 2 tanesi Aspendos ve 9 tanesi de KITA²¹⁹ lejantlı Kitanaura sikkesidir. Bu hazine, Phaselis ve Termessos kentlerine ait sikkelerin çokluğu sebebiyle, KITA lejantlı sikkelerin basım yerinin lokalizasyonu için Doğu Lykia'nın orta kısımlarını düşündürmektedir²²⁰. Burada söz konusu edilen KITA lejantlı sikkelerin basım yeri Stadiasmus Patarensis'te geçen Kitanaura ile özdeşleştirilmektedir. Doğu Lykia'da yer alan Saraycık'ın Kitanaura ile özdeşleştirilmesi, bulunan sikke hazinesinin teşekkülüne de mükemmel bir şekilde uymaktadır²²¹. Saraycık'taki ören, ulaşım yolları sayesinde Phaselis ve Termessos kentleri ile de ilişki içindedir. Doğu Lykia kentlerini birbirlerine bağlayan yollar, nehir ya da küçük akarsular sayesinde Saraycık'a ulaşır. Limyra'dan çıkan yol Alakır Çayı Vadisi arasından Idebessos'a oradan da kuzeye, Kitanaura kentine doğru devam eder. Kitanaura'dan itibaren de Çandır Vadisi'nde yer alan Kosara²²² boynuna iner ve Attaleia'ya doğru devam eder. Bir yol da Kitanaura'dan doğuya doğru, Kepez Dağı ve Tekeova Dağı'nın kollarının etrafından, Göynük Çayı Vadisi boyunca sahile inmekte, diğer bir yol ise İdyros Vadisi (Ağva Dere/Kemer Çay) boyunca Kemer'e ve oradan da Phaselis'e doğru devam etmektedir.

Stadiasmus Patarensis'te geçen *Κιτάναυρα τῶν Τερμησσέων* ifadesinden anlaşıldığı üzere, Kitanaura İ.S. 1. yüzyılda Termessos Bölgesi'ne dahil edilmiştir. Termessos'un

²¹⁹Harf karakterleri gibi stilleri sayesinde Hellenistik Dönem'e, İ.Ö. 2. Ya da 1. yüzyıla, tarihlenen Kitanaura sikkelerinin ön yüzünde, omuzlarında okluğu ve yayı olan çelenkli Artemis başı, arka yüzünde KITA lejantı ve frontal duran çıplak erkek figürü yer alır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nollé, *Kitanaura*, s. 7vd.

²²⁰Nollé, *Kitanaura*, s.7-29.

²²¹Nollé, *Kitanaura*, s. 18.

²²²Bugünkü Kozarası; Petersen/Luschan, *Reisen*, s.150 dpn. 18: "Kosarası Boğazı 6 Haziranda indiğimiz Arslan Yayla ile birlikte, Çandır vadisinin çatallaşması sayesinde bir geçit görevi görür. Ve eğer Spratt Kozarası'nın 3900 m olarak verdiği denizden olan yüksekliği doğruysa, 1500 m olan burasından daha alçak başka bir yer yoktur."

Roma Dönemi sınırları yapılan son arařtırmalar²²³ sayesinde net bir şekilde ortaya konmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda, Termessos territorium'unun, Heberdey'in²²⁴ tespit ettiğinden çok daha güneybatıya kaydığı ortaya çıkmıştır. Alakır Çayı Vadisi'nin doğu tarafında yer alan ve bir zamanlar özgür olan bu kentin çevresindeki *ager Termessensis*'in genişletilmesiyle, Zeniketes'in korsan devletinin çöküşü arasında bir bağlantı kurulabilir²²⁵. İ.Ö. 80 yıllarında Akdeniz sahilleri korsan saldırılarına maruz kalmıştır. Strabon'dan öğrendiğimize göre ünlü korsan Zeniketes, korsan kalesini Olympos'ta kurarak bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas'ı gözetim altında bulunduruyordu (*TLit.58*). Yol güzergahları açısından stratejik bir konuma sahip olan Kitanaura'nın da her koşulda korsanların egemenliğinde olduğu muhakkaktır²²⁶. İ.Ö. 78/77 yıllarında Sulla tarafından korsanların eylemlerine son vermek için gönderilen P. Servilius Zeniketes'in korsan devletini yıkmış ve onun taraftarlarını cezalandırmıştır, fakat kendisine yardım için hizmet etmiş herbir kenti de ödüllendirmiřtir²²⁷. Bu olaylardan sonra pek çok toplumun toprağına el konmuş ve bunlar Roma'ya ait *ager publicus* yapılmışlardır (*TLit.9*). Korsanlarla Isauricus arasındaki savaşta Termessos kazanan tarafda yer alıyordu. Termessos'un Roma tarafını tutması, muhtemelen sadece Roma ile olan dostluğundan ileri gelmiyordu, tersine onun kendi çıkarlarını düşünmesinden ileri geliyordu. Zira o, kendi territorium'unun güneyinde yeni bir güç istemediği için, Isauricus'un Zeniketes'e karşı başlattığı bu savaşa yardım etmiş olmalıdır²²⁸. İsteyerek ya da istemeyerek korsanlara yardım etmiş olan Kitanaura, savaş sonrasında Termessos territorium'una dahil edilmiştir. Kitanaura'nın, Roma'nın iştahını kabartacak, tarıma elverişli topraklardan mahrum olması, onun, o zamanlar kontrolü zor olan bu bölgede nizami güç olarak hizmet gören Termessos'un territoryum'u içine dahil edilmesine neden olmuřtur²²⁹. KITA lejantlı sikkelerin İ.Ö. 74'den önceki bir tarihte, çok muhtemelen de Zeniketes'in korsan devletinin

²²³Mitchell, *Three Cities in Pisidia*, s.129-148; Nollé, *Kitanaura*, s. 7-29.; Zimmermann, *Räuber*, s.265vdd; İplikçioğlu, *Termessos IV***.

²²⁴Heberdey, *Termessische Studien*, s. 5-15: "Onun doğal sınırı güneybatıdaki ve daha da güneye doğru Karaman Çay ile Alakır Çayı arasındaki su bölümü çizgisindeki Termessos arazisine rast gelirdi".

²²⁵Nollé, *Kitanaura*, s. 23.

²²⁶ Toros Dağlarındaki istinat noktalarının önemini Maróti, *Der Feldzug des P. Servilius Vatia*, s. 310 vd.'da uzun uzadıya göstermiştir: "Güneyanadolu sularından başlayarak faliyette olan Pirat organizasyonu bu bölgede, özellikle de Toros dağlarının kollarında güçlü istinat noktalarına sahipti. Onlar herhangi bir tehlikede ve kötü hava koşullarında buradaki dağlara kaçıyor ve sığınıyorlardı."

²²⁷ Ramsay, *Servilius Isauricus*, s. 46 vdd; Ormerod, *Servilius Isauricus*, s. 35vdd; Magie, *Roman Rule*, s. 1167vd, dpn. 17-19, s. 1176 dpn. 34; Maróti, *Der Feldzug des P. Servilius Vatia*, s. 309vdd, dpn 37.

²²⁸ Nollé, *Kitanaura*, s. 24.

²²⁹ Nollé, *Kitanaura*, s. 24vd.

de Zeniketes'in korsan devletinin kurulmasından önce basılmış olması²³⁰ bu durumu desteklemektedir.

Geç Antik Dönem'de Termessos'a olan bağlılığından kurtularak tekrar bağımsızlığına kavuşan Kitanaura, Hierokles'in yer isimleri listesinde Δήμου Καναύρα (TLit.16)²³¹ şeklinde geçmektedir. Kitanaura ismi geç dönem piskopos listelerinde²³² de deformasyona uğramıştır. Piskopos listelerinden, Kitanaura'nın Bizans Dönemi'nde Perge metropolüne bağlı bir piskoposluk olduğunu öğreniyoruz²³³. Darrouzes'in 2. piskoposluk listesinde geçen Κιτανάυρων, bütün el yazıları arasındaki en doğru formdur. Bundan başka ekseriyetle Δικιτανάυρων formu ve daha sonra bir α ile genişletilmiş Ἄδικιτανάυρων formları bulunur. Arasına çıkan diğer formlarda, başka hiçbir diskisyonda kullanılmayan tesadüfi deformasyonlar söz konusudur. Nollé'ye göre, Hierokles'te geçen Δήμου Καναύρα ifadesi kısaltılarak δη. Κιτανάυρων olarak verilmiş, bu da zamanla yanlış anlaşılacak Δικιτανάυρα 'ya dönüşmüştür²³⁴. Bir yanlış anlama üzerine dayanan bu form daha sonra piskopos listelerine girmiş olmalıdır. Benzer yorumlardan bir tanesi, piskopos listelerinde sadece yer isimlerinin bulunduğu, fakat onların doğru hallerinin üzerinde δῆμος gibi bir işaret bulunmadığına kesinlikle karşıdır. Bu yüzden başka bir açıklama denirse, ilkinde ve bunun yanında erken dönem piskopos listeleri ile birlikte Darrouzes'in toplamasında Kitanaura, mevkilere göre düzenlenen listede 14. sırada yer alır. Belkide ismin önünde herhangi bir zamanda bir kereliğine de olsa mevki yeri bulunuyordu (δι' Κιτανάυρων) ve bu Δικιτανάυρων olarak anlaşılmalıdır. Önünde α bulunan isim formu da δίκαιος ve ἄδικος toponymlerinin bağlantıları sayesinde oluşturulmuş olmalıdır²³⁵. Fakat Stadiasmus Patarensis sayesinde doğru formun Κιτανάυρα olduğu açıklık kazanmıştır.

Saraycık'taki antik yerleşim var olan kalıntılarında dolayı, Bey Dağları ile Kepez ve Tekeova Dağı arasında, Alakır Çayı'nın yukarısındaki nehir bölgesinde yer alan önemli

²³⁰ Nollé, *Kitanaura*, s. 25.

²³¹ Hierokles Kitanaura'yı Lykia kentleri arasında saymaz. Τρέβεννα olarak geçen Trebenna gibi ve hemen onun arkasından gelecek şekilde Pamphylia kentleri arasında sayar (TLit.16).

²³² Darrouzès, *Notitiae*, 1, 403; 2, 469; 3, 545; 4, 421; 7, 481; 9, 364; 10, 422; 13, 428.

²³³ Kentin harabeleri içinde yer alan çok sayıda kilise kalıntısı da kentin bu rolünü vurgulamaktadır.

²³⁴ Nollé, *Kitanaura*, s. 28.

kentsel bir yerleşmedir. Kentin üzerinde konumlandığı dağ platosu ve onun etekleri yüksek ağaçlar ve yoğun bir bitki örtüsüyle kaplıdır. Bu dağ platosuna tek girişin bulunduğu batı taraftaki geçitte, muhtemelen geçişi emniyet altına almak için yapılmış olan polygonal tarzda ve büyük bir olasılıkla Hellenistik Dönem'e ait koruma duvarı kalıntıları vardır. Hellenistik Dönem'deki yerleşimin çekirdeğini oluşturan yukarıdaki dağ platosu, doğu-batı yönünde 300 adım, kuzey-güney yönünde de 400 adım ölçülerindedir²³⁶. Dik bir kaya eteği kenarında yer alan bu plato muhtemelen bir koruma duvarıyla çepeçevre sarılarak emniyet altına alınmıyordu. Buraya giriş güneybatıdaki, yanlarına adak tabletleri için açılmış olabilecek nişlerin bulunduğu, ana kayaya oyulmuş bir giriş kapısıyla (*propylon*) sağlanıyordu ve muhtemelen bu tek girişti. Plato üzerindeki yoğun kalıntılar, temelleri dışında kaybolmuşlardır, sadece yapı planları tanınabilir durumdadır.

Benndorf'un da üzerinde durduğu gibi, konum olarak çok önemli bir yerde bulunan Saraycık kalıntıları arasında en göze çarpan yapı, bugün hala ayakta olan ve Saraycık'a adını veren heroondur²³⁷. Bu Heroon, üç basamak (*krepis*) üzerinde yer alan stylobatının genişliği 7,2 m, uzunluğu 8,35m olan, inantis olarak düzenlenmiş bir tapınak formundadır. Stylobatın üzerinde, köşelerdeki ante ayakları dor düzeninde işlenmiştir, ön cephede, ante ayakları arasında iki sütun altlığı vardır. İon tarzındaki arşitravda bir yazıt yer almaktadır. Yapının, yükselen bayıra dönük arka kısmı dışında üç tarafı da çeşitli kabartmalarla işlenmiştir. Burada silahlar tasvir edilmiştir; bir panzer, iki tane sorguçlu miğfer, iki oval levha, iki mızrak, iki dizlik, iki savaş baltası, ve bir hançer. Bunlardan başka üç tane at kafası, bir çift insan kolu, bir çift insan bacağı, bir tane zırhlı insan başı ve bir panzerin içinde insan gövdesi vardır. Ayrıca ön kısımdaki ante ayakları üzerinde yas duruşunda olan iki insan yer almaktadır. Çatı ve tavanı ortadan kalkmıştır fakat dört duvarın hepside bina kirişlerine kadar ayakta kalmayı başarmışlardır. Yapının tümü iyi işlenmiş kalker taşından kesilmiş bloklarla yapılmıştır. Mezar odasına giriş kuzeydoğu tarafındaki uzun yüzde bulunan 0,6m genişliğinde, 0,9m yüksekliğinde bir kapıyla sağlanmaktadır.

Saraycık kalıntıları arasında, piskoposluk listelerinde Kitanaura adının geçmesiyle uyum içinde olan, iki tane bazilika kalıntısı yer almaktadır. Erken Bizans Dönemi'ne ait kilise yapılarının ikisi de üç neflidir. Platonun kuzeyinde yer alan ve muhtemelen nartheks'i olmayan sütunlu bazilika yaklaşık 30 m. uzunluğundadır. Bazilika'nın güneyin-

²³⁵ Nollé, *Kitanaura*, s. 28.

²³⁶ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 151.

²³⁷ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 174vdd, 203vdd; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 151vdd; TAM II/3 s. 425.

de, 7 sütundan oluşan sütun sırası yıkık durumdadır. Yukarıdaki propylonun yakınında yer alan sütunlu bazilika yaklaşık 24 m uzunluğundadır. Yükseklikleri yaklaşık 3,20 m olan güneydeki sütun sırası yıkık durumdadır. Her iki bazilikada da, en azından bir sütun sırasının yıkıldıkları yerde durduğu ve sonradan başka bir yere taşınmadıkları göze çarpmaktadır. Bu durum her iki kilisenin de Orta Bizans Dönemi'nde bir değişikliğe uğratılmadığını, tersine 6. yüzyıldan sonra da işlevini yerine getirdiğini gösterir.

Dar plato üzerindeki yerleşim, İmparatorluk Dönemi'nde aşağıdaki bayıra ve geçide doğru genişlemiştir. Geçidin güneybatısında bosajlı duvar tekniği gösteren bir roma hamamı vardır. Güneydeki bayırın eteklerindeki ev kalıntılarının ortasında dört köşeli, iki katlı ve önünde stoası olan bir yapı vardır. Boğazın güney tarafında Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'nden bir duvar kalıntısı gözükmemektedir. Hamam kalıntısının ortasında Orta Bizans Dönemi'nden küçük bir kilise (şapel) bulunmaktadır.

Saraycık yerleşiminin tiyatrosu yoktur. Nekropol batıdaki boğaz üzerindedir ve kentin ana kalıntı kümesinden ayrıdır. Burada İmparatorluk Dönemi'nden lahitler ve yukarıda değindiğimiz büyük heroon yapısı yer almaktadır. Otto Benndorf kentin nekropol'ünden bahsederken, burada kentin ikinci önemli kalıntısı olduğunu söylediği rölyefli bir lahit²³⁸ bahseder ama şimdi bu lahit kalıntıları arasında yoktur. Nekropol alanında pek çok yazıtlı lahit vardır fakat bunlardan hiçbirinde kentin adına ışık tutacak bir ifade geçmemektedir. Bu lahitler arasında Roma Dönemi'nden bir mezar yazıtı parçasında (*TEp.40*) Tanrıça Artemis'in adı geçmektedir; burada mezara karşı işlenecek suçun cezasının Artemis'e ödenmesi gerektiği bildirilmektedir. Mezar sahibi eğer ceza tutarını Artemis'e vakfederse kendi mezarı için etkin bir koruma sağlayacağını umut ediyor olmalıydı. Genelde dinsel sebeplerden dolayı başvuru bu yöntem sayesinde, muhtemelen Artemis'in kutsal alanı kentin önemli bir kurumu olduğu için, eğer bu para cezaları onun menfaatine vaat edilirse etkili bir ceza takibi sağlanabiliyordu²³⁹. Artemis'in Saraycık halkı için taşıdığı önem kentte ele geçen diğer yazıtlar sayesinde de ortaya çıkmaktadır. Öyle ki bu yazıtlarda Artemis ya da Artemis kökünden türetilen pek çok isim geçmektedir. Saraycık'da bulunan dini bir yazıtta büyük babasının ismi Artemes (*TEp.35*) olan bir adama rastlıyoruz. Bir lahitte Artemes kızını Artemeis (*TEp.36*) isimleri geçmektedir. Başka bir mezar yazıtından da

²³⁸ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 153vd: "Bölgenin ikinci önemli yapıtı rölyefli bir lahit tir.; rölyefleri itinasız ve kaba bir şekilde yapılmışlardır fakat tasvir bakımından ve tekniği yüzünden önemlidir..... En üst şeritte yunanlılar ile amazonları arasında geçen bir savaş sahnesi vardır. Savaşanların cinsiyetleri açık değildir ama, Amazonlar savaş baltaları ve yüksek çizmeleri ile açıkça fark edilirler. Diğer iki şeritte de Herakles'in işleri yer almaktadır."

²³⁹ Nollé, *Kitanaura*, s. 21.

Artemeis (*TEp.38*) isimli başka bir kadın tanınmaktadır. Kentin az sayıdaki yazıtlarına karşın Artemis'in köküne dayanan böylesi çok isimlerin bulunması şaşırtıcıdır. Antalya sikke hazinesinden ele geçen KITA lejantlı sikkelerin önyüzünde de Tanrıça Artemis başı bulunmaktadır²⁴⁰. Bunlardan da anlaşıldığı üzere Saraycık antik yerleşiminin önde gelen tanrıçası Artemis'tir²⁴¹.

Kentten ele geçen başka bir mezar yazıtında (*TEp.36*) mezara karşı işlenecek bir suçun cezasının Tanrı Sazon'a ödenmesi gerektiği ifadesi geçmektedir. Burada Güney Asia'nın bölgesel at tanrısı sözkonusudur²⁴². Bu yüzden Nollé, Kitanaura sikkelerinin arka yüzünde bulunan çıplak erkek figürünün Sozon olamayacağını, tersine bunun diğer kentlerde de görülen yerel bir heros olduğunu söyler²⁴³. Bunların dışında kentte bir tane de aşık taşı yazıtı bulunmaktadır²⁴⁴.

4.3.5. Lykai (Λύκαι)

Kosara'nın hemen güneydoğusunda yer alması gereken bu kent de ilk olarak Stadiasmus Patarensis'te karşımıza çıkmaktadır. Stadiasmus Patarensis'e göre, Kosara'dan (Kozarası) Lykai'a giden yol, buradan, Kitanaura ve Pygela olmak üzere iki kola ayrılmaktadır.

44 ἀπὸ Κοσάρων τῆς Μναρικῆς εἰς Λύκας στάδια..

45 ἀπὸ Λυκῶν εἰς Κιτάναυρα στάδια ξ'

46 ἀπὸ Λυκῶν διὰ Κολλύβων εἰς Πύγελα στάδια..

Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a .. stadia

Lykai'dan Kitanaura'ya 60 stadia

Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya .. stadia

²⁴⁰ Nollé, *Kitanaura*, s. 12vd, fig. 23-31.

²⁴¹ Nollé, *Kitanaura*, s. 19vd: Diğer kentlerin baskılarının üzerindeki gibi Kitanaura sikkelerinin üzerindeki tanrılar bizim Hellenistik .Dönem için kabul edebileceğimiz ileri gelen önemli kent tanrılarıdır. Bu özellikle sikkelerin öntarafındaki tanrılar için geçerlidir: Doğrudan doğruya ilk basımda fakat özellikle de sikke yapımının kabulünde kent kendisinin baş tanrısının resmini sikkelerinin ön kısmına koyardı, ki bu tanrı politik- dinsel kimliğini ortaya koyarak toplumu temsil ederdi.

²⁴² Nollé, *Kitanaura*, s.21; Metzger, *Catalogue*, s.28vdd; Frei, *Götterkulte*, s. 1826 vd, dpn.30.

²⁴³ Nollé, *Kitanaura*, s. 22.

²⁴⁴ TAM II/3 1222.

Attaleia'nın 37 km güneybatısında, Gedalma'nın (Güneşli) yaklaşık 2 km batısında, bugünkü Bölücekaş Tepesi üzerinde bir harabelik bulunmaktadır. Burası Lykai'nin konumuna uyan tek yerdir. Kosara'dan çıkıp, Teke Dağı'nın hemen kuzey sınırındaki sırttan güneye kıvrılarak ve Teke Dağı etekleri boyunca, bugünkü Ovacık üzerinden güneye doğru devam edilerek, buradaki örene çok rahat bir ulaşım sağlanabilir. Buradan da Ovacık üzerinden geçilerek Kitanaura'ya, Gödene'nin doğusundan geçerek Pygela'ya kolayca ulaşılabilir.

1276 m yüksekliğindeki Bölücekaş Tepesi üzerinde, Klasik ve Helenistik Dönem'den duvar, bina ve mezar anıtı kalıntılarının bulunduğu küçük bir yerleşim mevcuttur. Kalıntılar tepenin kuzeyine ve doğusuna yayılmışlardır. Bunların arasında Roma Dönemi'nden yayınlanmamış bir yazıtı olan eksedra-mezar dikkat çekicidir. Bugün ören yerinin tam üstüne inşa edilmiş olan bir orman gözetleme kulesi, antik kalıntıları kısmen altüst etmiştir. Gözetleme kulesinin kuzeybatısında kentnin nekropol alanı bulunmaktadır. Nekropol'ün aşağısındaki küçük vadide, Ovacık'a doğru devam eden antik yol kalıntıları vardır. Bu yol, Ovacık üzerinden Kosara'ya doğru devam ediyor olmalıdır. Orman gözetleme kulesinin yukarısında büyük bloklardan harç kullanılmadan yapılmış kent duvarı devam etmektedir. Tepenin ucunda yine büyük bloklardan örülmüş bir kale yapısı yer almaktadır. En yüksek yerde de bir sarnıç vardır.

Lykai'dan doğuya doğru bakıldığında, Kesme Boğazı üzerinden Kemer'i, dolayısıyla da Olbia'yı görmek mümkündür. Antik Dönem'de büyük bir ihtimalle, hemen doğusunda yer alan Kadrema (Gedelma/Güneşli) kentine bağlı bir yerleşim olan Lykai'nin konumu, Olbia'daki kale ile görüş sahası içinde bulunmaktadır. Görünüşe göre Lykai, Kadrema'nın yer aldığı dağ çukurunu kontrol etmekteydi. Bölgede yürütülen araştırmalar sonucunda, Kadrema ve Lykai'nin bulunduğu dağ ovasının, İmparatorluk Dönemi'nde yoğun bir şekilde iskan edildiği tespit edilmiştir. Bölgede çok sayıda küçük köy ve özel çiftlik yerleşmesi vardır. Bazı *villa rusticalar* görkemli mimarı donanım göstermektedirler. Çevrede bunlara ait zeytinyağı işliklerine de rastlanmıştır. Burada görülen yoğun yerleşim, Tahtalı, Teke ve Yenidağ/Kavak Dağı arasındaki bu dağ çanağından, şimdi olduğu gibi Antik Dönem'de de tarımsal olarak yararlandığını göstermektedir. Bölgede yer alan iki güçlü kale yapısı, vadinin Bizans Dönemi'ndeki ticari ve stratejik önemini ortaya koymaktadır. Her iki kalenin yakınında bulunan 5 bazilika, bu dönemde halkın refah durumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

4.3.6. Kollyba (Κόλλυβα)

İlk olarak Stadiasmus Patarensis'te karşımıza çıkan Kollyba, Stadismus Patarensis'in 46 güzergahına göre Lykai (Bölücekteş Tepesi) ile Pygela (Savrun) arasında yer alan bölgenin ismidir

46 ἀπὸ Λυκῶν διὰ Κολλύβων εἰς Πύγελα στάδια..”

Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya .. stadia

Attaleia'nın 48 km güneybatısındaki Gödene (Altınyaka) ve Gödene'nin 3 km kuzeyindeki Ağırtaş harabeliğinin yer aldığı saha Kollyba bölgesinin uzandığı saha olabilir. Zira bu bölge Bölücekteş Tepesi'ne lokalize ettiğimiz Lykai ile Savrun'daki harabeliklere lokalize ettiğimiz Pygela arasındaki yolun geçmesine müsait bir alandır.

19 yüzyıl seyyahlarından Spratt'ın, hiçbir kalıntıya rastlayamadıklarını söylediği²⁴⁵ Gödene yükseltisinden güneybatıya doğru bakıldığında Limyra, güneye bakıldığında sahil kesimine kadar devam eden vadi izlenebilir. Doğuya doğru ise Kepez Dağının zirvesi daha yüksek bir dağ sırtı olarak manzarayı kapatmaktadır. Asar Tepe üzerinde yer alan, kırma taşlardan harç kullanılarak yapılmış duvar kalıntıları gösteren kale, Antik Dönem'de bu istikameti kullanan yolu gözetlemiş olmalıdır. Gödene'nin 3 km kuzeydoğusunda bulunan Ağırtaş harabeleri, Altınyaka ile Antalya arasındaki modern yolun batısında, yanyana duran alçak ve dar iki tepe üzerine yayılmıştır. Bu iki tepenin arasında, yaklaşık 10m genişliğindeki dar kısımda batıya doğru devam eden antik bir yol kalıntısı tespit edilmiştir. Ağırtaş'ı ziyaret eden Spratt ve Ritter, bu bölgenin Antik Dönem'de kullanılmış olan bölge yolu üzerinde yer alan bir yol istasyonu olduğunu düşünmüşlerdir²⁴⁶.

²⁴⁵ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 178d: “Ahır/ağır Taş'dan bir saatlik yolculukla Gödene'ye ulaştık. Antik yerleşim için oldukça uygun olan bu yerde kalıntı beklememize rağmen bir saatlik bir araştırma ve yerlilerle konuşmanın sonunda hiçbir kalıntı bulamamız büyük bir hayal kırıklığı yarattı.”

²⁴⁶ Ritter, *Kleinasien II* s. 1173: “Bu bölge şimdi tamamıyla ıssızdır fakat kendisinin en önemli olduğu çağda büyük bir ihtimalle çok randımanlı bir yerdi, burası antik bir yol üzerinde bulunan bir istasyon olmalıydı .Bu yol Antik Dönem'de Lykia ile Pamphylia arasında Limyra'dan Alakar vadisi boyunca Kırk Direkteki su değirmenine devam eder bu bugün hala geçirilebilir. Alakar Vadisini takip ederek Kırk Derek'e ulaşan ve Lycia-Pamphylia arasındaki ulaşımı sağlayan yol üzerindeki bir kale ya da bir istasyon olduğunu düşündürmektedir.”; 179: “Yine, Türk Mezarlığı dışında bir yerleşim izine rastlamamış olmamız, civarın oldukça bereketli topraklara sahip olmasına rağmen buranın Antik Dönem'de Limyra'dan sonra yukarıya doğru Alakar Vadisini takip ederek Kırk Derek'e ulaşan ve Lycia-Pamphylia arasındaki ulaşımı sağlayan yol üzerindeki bir kale ya da bir istasyon olduğunu düşündürmektedir.”

Sonuç olarak, bugün Gödene ve Ağırtaş yerleşmelerinin bulunduğu bölgeye Antik Dönem'de Kollyba isminin verildiğine dair elimizde somut bir belge olmamasına rağmen, Lykai ile Pygela yerleşimleri arasındaki yolun bu güzergahtan geçmesi olasılığının kuvvetli olmasından dolayı, bu alanın Kollyba bölgesine ait olduğu düşünülebilir. Zira 19 yüzyıl seyyahlarının bölgede yaptıkları gezilerde antik yol kalıntılarına rastlamaları ve her iki yerleşim yerinin de antik dönem için işlek bir mevkide konumlandıklarına dair düşünceleri bu ihtimali desteklemektedir. Bu konudaki kesin sonuç yine bölgede yapılacak kapsamlı bir yüzey araştırması sonucunda elde edilebilecektir.

4.3.7. Pygela (Πύγελα)

Lokalizasyonu şimdilik tam olarak yapılamayan Pygela kenti, Stadiasmus Patarensis'te iki güzergahla karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, Kosara'dan ayrılan yol, önce Lykai'ya varmakta, sonra da Kollyba arasından Pygela'ya ulaşmakta, oradan da Korydalla'ya doğru devam etmektedir. Lykai ile Pygela arasındaki uzaklık eksik olduğu için bilinmemektedir. Pygela ile Korydalla arasındaki uzaklık 60 stadia yani yaklaşık 11 km olarak verilmiştir.

46 ἀπὸ Λυκῶν διὰ Κολλύβων εἰς Πύγελα στάδια..

48 ἀπὸ Πυγέλων εἰς Κορύδαλλα στάδια ξ'

*Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya * stadia;*

Pygela'dan Korydalla'ya 60 stadia

Buna göre Pygela kenti, Bölücekteş Tepesi'ne lokalize ettiğimiz Lykai ile bugünkü Kumluca'da bulunan Korydalla arasında aranmalıdır. Gedelma'nın 2 km. batısında yer alan Bölücekteş Tepesi ile Korydalla arasındaki ören yerleri araştırıldığında, en doğuda yer alan ilk yerleşme, Gödene'nin 3 km. kuzeyinde yer alan Akçaağıl Köyü arazisi içindeki bugünkü Kōristan Tepesi'nde yer alan harabeliktir. Burası Roma-Erken Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar göstermektedir. Bundan sonra gelen yerleşme ise Gödene'de yer alan harabeliktir. Adı geçen bu harabeler, aynı zamanda Fenike-Antalya arasındaki yol güzergahı üstünde yer almakta olup, Antik Dönem güzergahının da buradan geçebileceği yönünde ipucu vermektedirler. Bu iki harabelikten başka, Bölücekteş Tepesi ile Korydalla arasında yer alan diğer bir harabelik ise yine Attaleia'dan 48 km. güney güneybatıda, Tahtalı Dağ'ının güney eteğindeki Beycik'de bulunmaktadır. Tahtalı Dağ'ının güney eteğinde, Beycik'in 3

km. kuzeydoğusunda, Fırıncık Mevkii'nde Hellenistik Dönem'e ait kalıntılar gösteren başka bir harabelik daha vardır.

Fakat, adı geçen bütün bu yerleşmelerin Pygela ile özdeşleştirilmesini engelleyecek durumlar vardır. Pygela, Korydalla'dan 60 stadia uzaklıkta yer almaktadır. Lykai ile Pygela arasındaki uzaklık, taş üzerinde okunamadığı için kentin konumu hakkında tam bir saptama yapılamamaktadır. Eğer Korydalla ile Pygela arasındaki uzaklığın doğru verildiği kabul edilip buna göre bir yerleştirme yapılırsa, Pygela'yı yukarıda adı geçen yerleşimlerden birine yerleştirmek olanaklı gözükmemektedir. Çünkü, bu harabeliklerden Korydalla'ya en yakın olan Beycik harabeliği dahi kentten 28 km. yani 160 stadia (Stadiasmus Patarensis'in verdiği ölçüden 100 stadia fazla) uzaklıktadır.

Bu durumda, Pygela için en uygun yerleşme, ilk olarak Spratt ve Forbes tarafından ziyaret edilen, Korydalla'dan 11 km. kuzeydoğuda ve bu kentten Attaleia'ya doğru devam eden eski bir dağ yolu kenarında, Savrun'un (Süren²⁴⁷) kuzeyinde ve Yukarı Savrun (Yukarı Güzören) Mahallesi'nin güneyinde yer alan bugünkü Kepez Tepe üzerinde bulunan harabelik olarak gözükmemektedir. Burası Stadiasmus Patarensis'in Korydalla ile Pygela arasında verdiği uzaklığa da tam olarak uymaktadır. Ayrıca, eski Fenike yolunun da bu güzergahtan geçiyor olması antik yolun aynı güzergahı takip edebileceğini düşündürmektedir.

Süren Köyü'nün güneyinde, aşağıdaki vadiden yükselen ve sadece bir yanından ulaşılabilen kayalık bir zirvede küçük ama inşa tekniği iyi bir kale vardır. Kale duvarları küçük taşlar ve harç kullanılarak inşa edilmiştir. Savrun'da başka kalıntılara rastlanmaması ve yerleşim yerinin lokalize edilmesini sağlayacak yazılı bir kalıntının bulunmaması dolayısıyla ve bunun aksini gösterecek başka bir belge ya da Stadiasmus Patarensis'in verdiği ölçülere uygun başka bir yerleşim olmadığı için Pygela'nın buraya lokalize edilmesi doğru gözükmemektedir. Kesin sonuç yine arazide yapılacak araştırmalarla belli olabilecektir.

²⁴⁷ *Spratt/Forbes, Travels in Lycia, s. 180: "köylülerin bana antik bir kale bulunduğunu söyledikleri Süren'e doğru devam ettik."*

4.3.8. Laodikea (Λαοδικήα)

Stadiasmus Patarensis'in son üç güzergahı tam olarak açık olmamakla birlikte, şu an yeri tam olarak bilinmeyen Asia Bölgesi'ndeki Phaselis ile Korykos arasında, Epikam[.] Bölgesi'nde Laodikea isminde bir yerleşim vardır. Olympos'a yerleştirdiğimiz Korykos ile Phaselis arasındaki bölgede, Tahtalı Dağ'ının güneydoğu eteklerinde, bugün Yukarı Beycik ya da Fırıncık / Gavurpazarı olarak geçen mevkiideki kalıntılar, Laodikea'nın lokalizasyonu için uygun gözükmektedir. Fakat yine de bu kentin lokalizasyonu için yeterli değildir.

60 Ἀπὸ Κωρύκου εἰς Φασήλιδα

61 καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ μεταξὺ Κ{ο}<ω>ρύκου

62 καὶ Λαοδικῆας ἐν τῷ ΕΠΙΚΑΜ[.....]

Korykos'tan Phaselis'e

ve de Epikam... bölgesinde yer alan Laodikea

ile Korykos arasında, Asia Bölgesi'nde yer alan Phaselis'e...

Fırıncık yerleşmesi, yüzeydeki yapılarıyla açıkça Hellenistik Dönem kent yapısı gösterir. Roma Dönemi'ne ait hiçbir kalıntıya rastlanmaması, kentin Hellenistik Dönem'de herhangi bir nedenden dolayı terk edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Anti, kentin İ.Ö. 2. ya da 1. yüzyılda geçirdiği ağır bir depremden sonra boşaltılmış olduğunu düşünmektedir²⁴⁸. Bu ihtimalin dışında, kanımca, bu terk edilmiş İ.Ö. 1. yüzyılda yaşanan korsan olayları ile de ilgisi vardır. Zira kentin konumu, korsan savaşları sırasında korsanların lideri Zeniketes'in yanında yer alan Phaselis ve Olympos kentlerine çok yakındır.

Fırıncık'a çok yakın olan Beycik'ten ele geçen yazıtlardan anlaşıldığı üzere, bu bölge, Roma Dönemi'nde, tekrar kent statüsüne kavuşan Olympos territorium'una dahil edilmiştir. Fırıncık Mevkii'nde, kentin adının geçtiği kayda değer bilgiler veren bir yazıt bulunmadığı için yine kesin sonuç arazide yapılacak kapsamlı araştırmalarla elde edilebilecektir.

Fırıncık'ta kentin isminin geçtiği bir yazıt bulunamamasına rağmen, yerleşim yeri ile ilgili önemli bir belge Patara'dan ele geçmiştir²⁴⁹. Apollonios isminde La(o)dikea'lı bir şahıs, Kita'lı olan karısı Asklepias anısına Patara'da bir mezar siteli dikmiştir. Yazıtta geçen Λαδικεύς etnikonu'nun Stadiasmus Patarensis'te geçen Laodikea olduğu, Κιτιατῆς etnikonu'nun da yine Stadiasmus Patarensis'te geçen ve bugünkü Saraycık'a yerleştirilen

²⁴⁸ Anti, *Esplorazioni*, s. 782.

Kitanaura olduğu düşünülebilir²⁵⁰. Bu veriler göz önüne alındığında Laodikea'nın Kitanaura yakınlarda olabileceği olasılığı güçlenmektedir.

Fıncık'taki harabelik, Tahtalı Dağ'ının güney yamacında, kuzeydoğusu ve güneyi uçurum olan bir kaya sırtı üzerinde yayılmıştır. Kentin konumu ve güçlü terasları korunma için yeterli olduğundan kent etrafında sur duvarı olmayan bu yerleşmede 60-100 kadar yıkılmış ev kalıntısı vardır. Yerleşimin kapsamından ve yapılardan, polis statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Mimari olarak çok iyi organize edilmiş olan yerleşimin doğusundaki güçlü teraslar üzerinde bir kutsal alan, stoa ve resmi binalar olduğu düşünülen (belki de agora) yapılar vardır. Kentin bu alanında özenli işlenmiş sütun parçaları, İon sütun başlıkları ve kalker taşından yapılmış bosajlı ve yastıklı yapı taşları vardır. Resmi merkezin yukarısında, Anti'nin küçük tapınak²⁵¹ olarak adlandırdığı yapının eteğinde çok sayıda anıtsal mezar yapısı vardır. Bir kısmı taş döşeli olan yol harabeliğe doğru devam etmektedir. Fıncık'taki yerleşim yerinin aşağısında, yaklaşık yarım saatlik bir uzaklıkta, Fıncık Pınar'da da küçük bir yerleşim ve Fıncık ile Beycik arasında villa rusticalar ve lahitler bulunmaktadır. Yerleşim yerinin dışarısında görülen bu kalıntılar Fıncık mevkiinin Antik Dönem'de yoğun olarak iskan edildiğini göstermektedir.

4.3.9. Korykos (Κόρυκος)

Şimdiye kadar pek çok antik kaynaktan karşımıza çıkan Korykos'un lokalizasyonu, mevcut bilgilerle mümkün olamamıştır. Fakat Stadiasmus Patavensis sayesinde artık mümkün olabilmektedir. Korykos hakkındaki en erken bilgiyi Porphyrios vermektedir. Antiokhos III, İ.Ö. 2. yüzyılın başlarında, Ptolemaios egemenliği altında bulunan Küçük Asia Bölgesi'ni yeniden ele geçirip, imparatorluğunu genişletmek için harekete geçer. İ.Ö. 197 yılında büyük bir ordu ve donanmayla birlikte Küçük Asia'ya girer²⁵². Antik kaynakların bildirdiğine göre, Kilikia'da Mallos, Zephyrion, Soloi, Aphrodisias, Anemurion, Selinus ve Korakesion kentlerini kuşatır²⁵³. Kilikia'dan sonra direkt olarak, 3. yüzyıl boyunca

²⁴⁹ Şahin, *İnschriften aus Pamphylien und Lykien*, s.49 nr. 15.

²⁵⁰ Şahin, *İnschriften aus Pamphylien und Lykien*, s. 49d.

²⁵¹ Anti, *Esplorazioni*, s.764vdd, fig. 34-38, lev. 5 a.b.

²⁵² Polybios XVIII 39,3; Livius XXXIII 19, 8-20. (*TLit.18*); Magie, *Roman Rule II* s. 754, dpn. 49; Borchhardt, *Myra*, s. 75; Hölb, *Geschichte*, s. 123.

²⁵³ Livius XXXIII20, 4 ve *TLit.32*.

Ptolemaios'ların egemenliği altında kalmış olan Lykia'ya gelir. Lykia'da ise Korykos, Andriake, Limyra, Arykanda, Patara/Arsinoe²⁵⁴ ve Ksanthos'u ele geçirir (*TLit.1,33*)²⁵⁵. Bundan sonra Lykia'daki Ptolemaios egemenliği sona erer, Seleukoslar'ın egemenliği başlar²⁵⁶. Fakat Porphyrios'ta geçen ifadede Korykos'un konumu tam olarak belli değildir. Korykos burada, hemen Kilikia kenti Korakesion'un arkasından gelmektedir. Şu açıktır ki bu kent Kilikia Korykos'u olamaz, çünkü o Korakesion'un doğusunda yer alır. O halde burada geçen kent Lykia'da, Phaselis ile Gagai arasında yer alan Korykos olarak kabul edilmelidir. Buradan kentin İ.Ö. 2. yüzyıldaki varlığı kanıtlanmış olmaktadır.

Korykos'un daha sonraki varlığı hakkındaki ikinci bilgiyi bize Strabon verir. İ.Ö. 1. yüzyılın sonları ile İ.S. 1. yüzyılın başlarında yaşamış olan ünlü coğrafya bilgini Strabon, Hiera Akra'nın doğusunda kalan Lykia kentlerini anlatırken "*büyük Olympos kenti ve kentle aynı adı taşıyıp Phoinikous olarak da adlandırılan bir dağ bulunur. Bundan sonra bir kıyı şeridi olan Korykos gelir*"der. Burada, Lykia'da yer alan bir kentten çok sahil şeridinin adı olarak gösterilen Korykos'un, Olympos'un kuzeyinde ve sahil şeridinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Strabon bir başka pasajında, diğer ifadesinin aksine bir kent olarak gösterdiği Korykos'u, İ.Ö. 1. yüzyılda Akdeniz'de yaşanan korsan olayları ile ilişki içine sokar. Strabon'a göre, "*Tauros'un yamaçlarında hem Olympos Dağı hem de aynı adı taşıyan ve buradan bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas'ın görülebildiği, Zeniketes'in korsan kalesi bulunmaktadır. Fakat bu dağ İsaauricus tarafından ele geçirilince, kendini ailesiyle birlikte ateşe verdi. Korykos, Phaselis ve Pamphylia'nın bir çok bölgesi onundu; ama İsaauricus hepsini ele geçirdi*" (*TLit.58*). Fakat Strabon bu olayı Kilikia kısmında anlatarak bir karışıklık yapmıştır.

Bu dönemde Akdeniz'de yaşanan korsanlık hareketına Lykia'nın doğu sahili de maruz kalmıştır. Korsanlığın en büyük çıkış nedeni ise Magnesia Savaşı'nda Roma ordularına yenilen Antiokhos III'ün, İ.Ö. 188 yılında yapılan Apameia Barışı'na göre Küçük Asia'daki varlığını Dağlık Kilikia'nın, yani Kilikia Toroslari'nin, doğusuna taşımak zorunda kalması sonucunda, bölgede oluşan yönetim boşluğudur. İ.Ö. 2. yüzyılın 3. çeyreğinde kontrolsüz kalan Kilikia Trakheia piratların eline geçmiştir²⁵⁷. İ.Ö.

²⁵⁴ Ptolemaios egemenli sırasında kentin adı Ptolemaios II. Philadelphos'un hem karısı hem kız kardeşi olan Arsinoe ismiyle değiştirilmiştir (*TLit.54*).

²⁵⁵ krş. Hölb, *Geschichte*, s. 123.

²⁵⁶ Hölb, *Geschichte*, s. 123 dpn. 66.

²⁵⁷ Troxell, *Coinage*, s. 82.

168/67 yılında Roma tarafından ciddi bir şekilde zayıflatılan Rhodos da denizlerdeki politikaları belirliyen o eski gücü gösteremez olmuştur²⁵⁸.

Roma ilk başta korsanlığı fazla dikkate almamış gözükmektedir, fakat denize kadar sokulan dağların korsanların gizlenmesi için uygun olması yüzünden korsanlık hareketi giderek güçlenmeye başlamıştır. Bunun dışında İ.Ö. 133 yılında Attalos III'ün vasiyet yoluyla imparatorluğunu Roma'ya devretmesiyle kurulan Asia Eyaleti'ndeki vergi toplayıcıların, kendi hesaplarına halktan çok fazla miktarda vergi toplamaları sonucu fakirleşen halkta, Roma'ya karşı oluşan güvensizlik ve nefret neticesinde korsanlık süratle gelişmiş ve en yüksek noktasına, önce korsanlara cesaret veren ve nihayet onlarla Roma aleyhinde bir ittifak kuran Pontos kralı Mithridates VI (İ.Ö. 111-63) zamanında ulaşmıştır²⁵⁹. Bunun üzerine Roma İ.Ö. 102 yılında, Markus Antonius'u, Akdeniz'de giderek güçlenen korsanlığı ortadan kaldırmakla görevlendirmiş, fakat Antonius'un bu hareketi bir netice vermemiştir. Bunun arkasından patlak veren I. Mithridates Savaşı'ndan (İ.Ö. 88-85) sonra korsanlık daha da güçlenmiştir. I. Mithridates Savaşı'nın sonunda Murena, Kibyra'daki Moagetes tiranlığını fethetmiş ve bu hanedanlığın birkaç kentini Lykia Birliği'ne dahil etmiştir. Bu olay, Roma'nın korsanlara karşı olan seferine devam etmek için Pamphylia geçişini rahatlatmak istemesi şeklinde yorumlanmıştır²⁶⁰.

Korsanlar tıpkı bir deniz kuvveti gibi, donanmaları için her tarafta üsler, limanlar, demirleme yerleri ve fenerler kurmuşlardır²⁶¹. Lykia'nın doğu sahilinde yer alan Olympos, Korykos ve Phaselis de, korsanların lideri Zeniketes'in üslerindendi. Strabon, korsan başı Zeniketes'in, Korykos ve Phaselis dışında Pamphylia'nın bir çok bölgesine de sahip olduğunu bildirir. İşte tam olayların kızıştığı sırada Sulla, daha önceden konsüllük yapmış olan Publius Servilius Vatia'yı korsanları kökünden temizlemekle görevlendirmiştir. Servilius büyük donanmasıyla korsanları bir deniz muharebesinde yendikten sonra Zeniketes'in üzerine yürüyerek, onun Olympos'taki

²⁵⁸ Rhodos'un 3. Makedonya Savaşı'nda Makedonya tarafını tutmasından dolayı, Roma tarafında Delos Adası'nda bir serbest liman kurulması Rhodos'un ticareti için büyük bir darbe olmuştur.

²⁵⁹ Bosch, *Pamphylia Tarihi'ne dair Tetkikler*, s. 40.

²⁶⁰ Troxell, *Coinage*, s. 82vd.

²⁶¹ Bosch, *Pamphylia Tarihi'ne dair Tetkikler*, s. 41.

korsan kalesini kuşatmıştır(*TLit.15*)²⁶². Bunun üzerine Zeniketes de bütün ailesiyle birlikte kendini ateşe vermiştir(*TLit.58*).

Strabon dışında Cicero (*TLit.8*), Florus (*TLit.15*), Sallustius (*TLit.38*), Orosius (*TLit.24*) ve İ.S. 4. yüzyılda yaşamış olan Eutropios (*TLit.14,25*) da korsan olayları sırasında yaşanan olayları bu şekilde teyit etmişlerdir. Bu bilgilere göre Korykos'un İ.Ö. 1. yüzyıldaki varlığı da ispatlanmış olmaktadır.

Korykos'tan bahseden antik coğrafyacılar, kenti Phaselis ile ilişki içinde gösterip Pamphylia Bölgesi'ne dahil etmişlerdir (*TLit.11,12,13*). Bunların Strabon'un bildirdiklerinden yararlandıklarına şüphe yoktur. Buraya kadar ki antik kaynaklardan, tarihsel varlığı hakkında bilgi edindiğimiz Korykos'un konumunu tespit etmek biraz zordur. Bu kaynaklardan Korykos'un, Lykia'nın doğu sahilinde ve Phaselis'in güneyinde yer aldığını öğrenmekteyiz. Bu noktada, deniz güzergahlarını veren Stadiasmus Maris Magni bize yardımcı olmaktadır: "*Korykos'tan Phoinikos'a kadar 30 stadiadır. Onun üzerinde Olympos olarak söylenen yüce dağ vardır*" (*TLit.40*). Buna göre Lykia sahilinde yer alan Phoinikus ile Korykos arasında yaklaşık 5-6 km vardır, fakat sahilde Phoinikus isminde bir yerleşim yoktur. Strabon'da da geçen Phoinikos'un tam olarak neyi karşıladığı açık değildir. Strabon'a göre, Phoinikus Olympos Dağı'nın diğer ismidir. Öyleyse Stadiasmus Maris Magni'de gemilerin durduğu bir istasyon olarak verilen Phoinikus kent değil, Çıralı Sahili'nde denize döküldüğü yer iskele olarak kullanılmış olan nehrin adı olmalıdır. Stadiasmus Maris Magni'nin sıralaması doğudan batıya doğru olduğuna göre Korykos Phoinikos'un denize döküldüğü yerin güneyinde yer almaktadır.

Stadiasmus Patarensis'e göre, sahil yolu Myra-Limyra-Korydalla-Gagai'dan sonra direkt Korykos'a, oradan da Phaselis'e doğru devam etmektedir, buna göre kent Gagai ile Phaselis arasında yer almaktadır.

59 ἀπὸ Γαγῶν εἰς Κώρυκον στάδια..

60 Ἀπὸ Κωρύκου εἰς Φασήλιδα

61 καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ μεταξὺ Κωρύκου

62 καὶ Λαοδικῆς ἐν τῷ Ἐπικαμ.....

*Gagai'dan Korykos'a * stadia*

Korykos'tan Phaselis'e

²⁶² Plutarkhos, korsanların Olympos'ta dini ayinler düzenlediklerini bildir (*TLit.31*). Apuleius da Korykos'un mabetlerinden ve Olympos'un kutsal alanlarından bahseder (*TLit.3*)

ve Korykos ve Epikam... 'daki

Laodikea arasında, Asia Bölgesi'nde yer alan Phaselis'e*

Fakat burada dikkati çeken şey, Strabon'da Lykia'nın en büyük altı kentinden biri olarak verilen Olympos'a güzergah bulunmamasıdır. Aynı durumun Stadiasmus Maris Magni'de de olması düşündürücüdür, zira burada da Olympos'a değil, direkt Korykos'a güzergah verilmiştir. İ.S 4. yüzyıl yazarlarından Quintius Smrnaio, Olympos'un birkaç kilometre kuzeydoğusunda, Khimeira'nın yer aldığı kayalığı *Korykeia Petra* olarak adlandırmaktadır (TLit.36). Antik dönem coğrafyacıların verdikleri uyarınca Olympos ile Phaselis arasında yaptığımız yoğun araştırmalara rağmen, burada Korykos ile eşleştirilebilecek herhangi bir yere rastlanmamıştır.

Olympos kenti muhtemelen Helenistik bir kurmadır²⁶³. İ.Ö. 2. yüzyılda Phaselis'le birlikte Lykia Birliği'ne dahil olmuştur. İ.Ö. 167'den itibaren bastığı, ΟΛΥΜ ΛΥΚΙΩΝ lejantlı gümüş sikkeleri, bu birleşme ve kentin tarihi hakkındaki en erken verilerdir²⁶⁴. İ.Ö. 77 yılından sonra ise basımı durmuştur²⁶⁵. Bu dönemde sikke basmaya devam eden Limyra, Lagina Hekate tapınağının asyllüğünü tanıyan, bölgenin en büyük altı kenti arasında sayılmıştır²⁶⁶. Moretti, buna dayanarak, Limyra'nın Olympos'un yerine bölgenin en büyük altı kenti arasına girdiğini düşünmektedir²⁶⁷. Böylece kentin İ.Ö. 1. yüzyılın başlarında birlikten çıkarıldığı kesinleşmiştir. Cicero İ.Ö. 63 yılında verdiği bir nutkunda, Olympos ve Attaleia'nın, İsauricus onları ele geçirdikten sonra cezaya çarptırıldıklarını ve bunun sonucu olarak da bu kentlerin sahip olduğu toprakların Roma'ya bağlı *ager publicus* yapılarak satılmasına karar verildiğini anlatır (TLit.9). Bununla uyumlu olarak, Plinius da "burada (eskiden) Olympos kenti vardı" (TLit. 30) demektedir. Başka bir antik yazar olan Solinus da "Olympos soylu bir kenti fakat yitti ve şimdi bir kale durumunda" diye aktarmaktadır (TLit.41). İ.Ö. 42 yılında Lykia'ya gelen Brutus'un Lykia'lılara yazdığı mektuplarda Patara, Myra, Korykos ve Phaselis'lilere seslenirken Olympos'lulardan bahsetmemekte ve Myra ile Phaselis arasında Olympos yerine Korykos'un ismi geçmektedir²⁶⁸.

²⁶³ Kalinka, *Topographie Lykiens*, s. 167.175.; Oberhummer, *Olympos 21*, s. 217.

²⁶⁴ Aulock, *Lykien*, s. 33 vd, 46 vd.

²⁶⁵ Troxell bunu, Olympos ve Phaselis kentlerinin İsaurikus tarafından düşürülmesine bağlar. Krş. Troxell, *Coinage*, s. 97.

²⁶⁶ I.Stratonikeia 508,67-72 = OGIS 441, str.209-214.

²⁶⁷ Moretti, *Ricerche*, s.202 vd; krş. Behrwald, *Lykischer Bund*, s. 107, dpn.354.

²⁶⁸ TAM II s. 100, 146, 416 (TLit.7)

Stadiasmus Patarensis'te ve Stadiasmus Maris Magni'de güzergah verilmeyen Olympos hakkında Cicero, Plinius ve Solinus'ta geçen ifadelerden ve Brutus'un İ.Ö. 42 yılında Lykia'lılara seslenirken, Olympos'luların isminin geçmemesinden, Olympos kentinin İ.Ö. 78 yılından sonra ya yok denecek kadar küçüldüğü ya da ismini değiştirdiği sonucu çıkarılmaktadır. Zira Olympos'la aynı kaderi paylaşan Phaselis kenti oldukça küçülmüştür. Öyle ki, İ.Ö. 48 yılındaki Pharsalos Savaşından sonra deniz seferine çıkan Pompeius kente geldiğinde gemilerdekiler kenttekilerden daha çoktular (*TLit.21*). İ.Ö. 168'den itibaren sikke basan Olympos kentinden İ.Ö. 77'den sonraki dönemlerde herhangi bir sikkenin ele geçmemesi de bu düşünceyi desteklemektedir. Fakat Strabon'un Lykia Birliği'ni tanıttığı satırlarda, Olympos'un Birliğe dahil olan ve üç oy hakkı bulunan en büyük altı kentten biri olduğunu söylemektedir(*TLit.52*). Bu noktada Musa Dağı üzerinde yer alan büyük Hellenistik yerleşim, Olympos ve Korykos sorununu çözmemize yardım edebilir. Zira Olympos ile Phaselis arasında Korykos olabilecek bir yerleşim yoktur, fakat bu kentin sahil şeridinde ve denizden ulaşılabilir bir konumda olması gerekmektedir.

Buna ve Strabon'da geçen Κώρυκος ὁ αἰγιαλός'a uygun olan tek yer ise Olympos ile Khimeira arasında uzanan sahil şerididir. Bu sahil şeridinde de sadece Olympos kenti ile özdeşleştirdiğimiz Deliktaş kalıntıları vardır ve bu liman yerleşimi Korykos'un yer aldığı antik kenttir. Şu halde Deliktaş kalıntıları Korykos ise Olympos nerededir? Şimdiye kadar araştırmacıların gözünden kaçan, Musa Dağı üzerinde, Yaylalık mevkiinde yer alan harabelik, asıl Olympos ile eşleştirilebilecek konumdadır. Burada yer alan Helenistik yerleşim, kent duvarları, agorası, büyük kamu yapıları ve tapınak yapısıyla Strabon'un verdiği en büyük altı kentten birine yakışır önem ve büyüklüktedir. Fakat Deliktaş'taki epigrafik belgelerin gösterdiğine²⁶⁹ göre İ.S. 2. yüzyıldan sonra, Musa Dağı üzerinde konumlanmış olan Olympos kenti aşağıya inerek Korykos'un yerine geçmiştir.

4.3.10. Madnausa (Μάδναυσα)

İsmine ilk olarak Stadiasmus Patarensis'te rastladığımız Madnausa, Korydalla'dan Akalissos'a doğru devam eden yol güzergahı üzerinde ve Rhodiapolis ile Akalissos arasında yer almaktadır.

²⁶⁹ TAM II/3, s. 362-405.

57 ἀπὸ Κορυδάλλων διὰ Ῥοδίας πόλεως
58 καὶ Μαδναύσων εἰς Ἀκαλισσὸν στάδια

Korydalla'dan Rhodia polis

*ve Madnausa arasından Akalissos'a * stadia.*

Rhodiapolis ile Akalissos arasında var olan yerleşim kalıntılarına bakıldığında, 25.000'lik Türkiye Haritası'nda Rhodiapolis'in kuzeyinde, Kızıldağ üzerinde bulunan bir harabelik göze çarpmaktadır. Aynı harabeliği TAVO da haritasında işlemiştir. Şimdilik hakkında daha fazla bir şey bilmediğimiz Madnausa kenti, bu çevrede yapılacak araştırmalar sonucunda, belki de konum olarak uygun gözükken bu örene yerleştirilebilir.

5. ORTA LYKIA

5.1. Orta Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri

Orta Lykia Bölgesi, doğuda Arykandos Nehri ve yükseklikleri 2300m'ye kadar ulaşan Gülmez ve Alaca Dağ kütleleri, kuzeyde Susuz Dağı, batıda bölgenin en yüksek dağ kütlesi olan ve Antik Dönem'in Kragos Dağı ile özdeşleştirilen Akdağ ile çok net bir şekilde sınırlandırılabilir. Bölgeyi bir sur gibi kuşatan büyük dağ kütleleri, Kuzey Lykia'nın yüksek havzasına, Arykanda ve Limyra'ya doğru yapılacak zahmetli bir geçiş dışında geçit vermezler. Bu dağ hattının güneyinde kalan bölge, diğerlerine göre daha alçak dağlardan oluşmuştur. Dağ silsileleriyle çok sayıda küçük vadilere bölünmüş olan Orta Lykia, bu bölünmeye bağlı olarak egemenlik alanları küçük birçok yerleşime sahiptir (33 kent adı bilinmektedir)²⁷⁰. Dağlık kısımdaki küçük ovalar ve karst havzaları tarım için oldukça elverişli olduklarından yoğun bir şekilde iskan edilmişlerdir.

Orta Lykia Bölgesi'nin en önemli nehri Myros'tur (Demre Çayı). Akdağ masifinden gelen Kıbrıs Çayı ve Kasaba düzlüğünden iki kol halinde gelen Avdere (Felen Çayı) ve Tokluca Çayları, Dereağzı kalesinin aşağısında birleştikten sonra, 20 km uzunluğunda bir vadiyi geçip, Myra kentinin (Demre/Kale) güneydoğusunda denize ulaşmaktadır. Nehrin denize döküldüğü yerde, bölgenin en büyük alüvyon ovası oluşmuştur. Bölgenin masif blokları olarak kuzeybatıda Kasaba Vadisi üzerine, kuzeydoğuda Demre Nehri'nin geçişine doğru devam eden Yavu Dağlık Bölgesi ile Akdağ arasında verimli Kasaba Ovası bulunmaktadır. Orta Lykia Bölgesi'nin en yoğun iskan edilen kısmı da, Kasaba Ovası'ndan gelen çaylarla Myros'un meydana getirdiği kavisin güneyinde kalan alandır. Bilindiği gibi antik yerleşimler daha çok nehir vadileri ve verimli ovaların kenarında konumlanmışlardır. Myra çevresinde yer alan çiftlikler ve şimdiye kadar araştırılmamış çok sayıdaki şarap ve zeytin yağı işlikleri bütün bu alüvyon ovoidan Hellenistik Dönem'de tarımsal açıdan yoğun bir şekilde yararlanıldığını göstermektedir²⁷¹.

Myros'un döküldüğü yerde oluşan ova, Alakır Çayı ve buna paralel akan diğer nehirlerin denize döküldükleri yerde oluşan ovoidan, yarım daire şeklindeki bir yarımada sayesinde

²⁷⁰ Keen, *Lycia*, s. 104.

²⁷¹ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 113.

de ayrılır²⁷². Arykandos'un yukarısında, merkezi dağlık kütlenin yakınında yer alan ve nehirle aynı ismi taşıyan Arykanda kenti, Orta Lykia Bölgesi'nin kuzeydoğu sınırının en uç noktasını oluşturur. Plinius tarafından Milyas Bölgesi'nde yer alan kentler arasında sayılan (TLit.26), Ptolemaios tarafından da Masikyotos Dağı (Akdağ) etrafında yer alan kentler arasında gösterilen (TLit.35) Arykanda, Orta Lykia Bölgesi'nin önemli kentlerinden biridir.

Arykandos Nehri'nin batısında yükselen Gülmez Dağı ile Alacadağ'ın eteklerinde şimdiye kadar araştırılmamış pek çok yerleşim bulunmaktadır. Myra'dan Limyra'ya olan geçiş yolu üzerinde olması gereken Ision kalesi ("Ισιον πύργος) bunlardan biridir. Yeri tam olarak bilinmeyen bu kale muhtemelen, Andriake ve Arykandos Nehri arasında, Arykanda'dan 60 stadia yani 20 km uzaklıkta (TLit.40), Yukarı Beymelek'te bulunan Helenistik Dönem kalesinde yer almaktadır.

Ision kalesinden sonra, Myros Nehri'nin oluşturduğu alüvyonlu ovanın batı ucunda, sahilden yaklaşık 4 km içeride bölgenin en önemli kenti olan Myra bulunmaktadır. Lykia Birliği'nin bağımsızlık döneminde birliğin en önemli 6 kentinden biri olan Myra, İmparatorluk Dönemi'nde territorium'unu iyice genişletmiş²⁷³ ve Bizans Dönemi'nde ise bölgenin başkenti olmuştur (TLit.16). Konstantin Dönemi'nde (İ.S. 310-337), bizim Noel Baba olarak tanıdığımız Pataralı aziz Nikolaos Myra piskoposu olarak burada yaşamıştır. Orta Lykia'da Myra dışında pek çok yerleşme Bizans Dönemi'nde varlığını devam ettirmiştir, özellikle de Hıristiyanlığın baş yerlerinden biri olan Myra çevresinde bu dönemden çok sayıda yerleşim kalıntısı bulunmaktadır. Sionlu Nikolaos'un hayatını anlatan İ.S. 6. yüzyıl eserinde, bu bölgede yer alan pek çok Bizans yerleşmesi belgelenmiştir²⁷⁴. Myra'nın 5 km güneybatısında Andriake kenti yer alır. Myra'nın limanı olan kent, Akdeniz'de doğu ile batı arasındaki önemli deniz yolu istikametinde bulunmaktadır. Hadrian tarafından kentte yaptırılan granarium, Patara'dakiyle birlikte bölgenin en önemli tahıl deposu konumundadır. Andriake *Annona* teslimi için önemli bir istasyondur²⁷⁵. Andriake'den ele geçen bir yazıt purpur üretimi ve purpur ticareti ile ilgili gümrük kanununu içerir²⁷⁶. Bütün bunlar Andriake'nin çok önemli bir ticaret limanı olduğunu göstermektedir. Myra'nın 4 km gü-

²⁷² Treuber, *Geschichte der Lykier*, s. 9.

²⁷³ Kolb, *Siedlungsgeschichtlichen Erforschung Lykiens*, s. 368: Myra (bir Sympoliteia formunda) Trebendai, Teimiussa, Tyberissos ve İstlada'yı ilhak etmiştir.

²⁷⁴ Anrich, *Hagios Nikolaos*, 531-541.

²⁷⁵ Balland, *Inscriptions*, s. 217; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 223, 225; Foss, *Lycian Coast*, s. 25.

²⁷⁶ Şahin, *İnschriften aus Pamphylien und Lykien*, s. 38.

neybatısında, bugünkü Çağlı Limanı Körfezi'nde Sura kenti bulunmaktadır. Antik Dönem'de balık oraklı ile ünlü olan kent²⁷⁷, Andriake gibi Myra Bölgesi'ne dahildir.

Sura'nın kuzeybatısında, Myra'dan 8 km uzaklıkta, bugünkü Gölbaşı'nda Trysa kenti yer almaktadır. İ.Ö. 4. yüzyılda bir dynast yerleşiminin olduğu bilinen Trysa²⁷⁸, Helenistik Dönem'den itibaren Kyaneai territorium'una dahil olmuştur²⁷⁹. Trysa'nın kuzeybatısında Gavuristan olarak da bilinen, bugünkü Köristan mahallelerinin olduğu yerde Korba kenti bulunmaktadır. Klasik Dönem'de Kyaneai ile eşit öneme sahip olan kent²⁸⁰, Helenistik ve İmparatorluk Dönemi yapıları gösterdiği için Kyaneai'dan bağımsız ve komai merkezi konumundadır²⁸¹. Büyük Çerler'den Korba'ya kadar uzanan verimli vadi ve Korba, Uzunceri, Belkonak, Gelemen arasındaki ova Korba'ya dahil olmalıdır²⁸². Korba'nın doğusundaki verimli ovalar tarımsal açıdan yoğun olarak kullanılmıştır. Bölgede sayıları az ve alanları küçük olan böylesi vadiler bölge halkının ihtiyaçlarını karşılamak açısından oldukça önemlidir.

Korba'nın 5 km güneybatısında, Yavu Köyü'nün yukarısında bulunan Asar'da Kyaneai yer almaktadır. İ.Ö. 4. yüzyıldan beri varlığı bilinen ve yerel isminin *Turaksi*²⁸³ olduğu düşünülen Kyaneai, İ.Ö. 1.yüzyılın 2. yarısında Ksanthos ile Myra arasında bulunan en önemli kenttir²⁸⁴. Küçük verimli ovalara sahip olan dağlık bölge içinde, denizden yaklaşık 6 km. uzaklıkta bulunan Kyaneai Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'nde hakim bir yerleşim merkezidir²⁸⁵. Kentin territorium'u bütün Yavu Dağlık Bölgesi'ni kapsıyordu²⁸⁶. Opramoas ile aynı dönemde yaşamış olan Neikostratos oğlu ünlü everget İason²⁸⁷ da kentin önemini ve zenginliğini ortaya koymaktadır. Kyaneai kentinin güneyinde, Kyaneai territorium'u ile Myra territorium'u arasındaki sınır bölgesinde, Tyberissos konumlanmak-

²⁷⁷ Steph. Byz. 582.

²⁷⁸ Trysa heroon'u hakkında bkz.Benndorf/Niemann, *Trysa*.

²⁷⁹ Wörle, *Epigraphische Forschungen VII*, s. 361.

²⁸⁰ Kolb, *Siedlungskammer*, s. 84.

²⁸¹ Kolb/Kupke, *Lykie*, s. 72.

²⁸² Kolb/Kupke, *Lykie*, s. 63.

²⁸³ Pausanias Kyaneai yakınında Apollon Thyrexeus'in kehanet merkezinin olduğu bildirilmektedir. Burada Yunanca bir isim olan *Thryxa*'nın, Ksanthos stelinde geçen Turaxxi'yi karşıladığı düşünülmektedir (Paus. VII 21.13); krş. Zimmermen, *Untersuchungen*, s. 68 dpn.52.

²⁸⁴ Zimmermen, *Untersuchungen*, s. 70 vd.

²⁸⁵ Kolb, *Siedlungskammer*, s. 84.

²⁸⁶ Zimmermen, *Untersuchungen*, s. 67vdd.

²⁸⁷ IGR III 704-706.

tadır. Klasik Dönem'den beri, Yavu dağlık bölgesinin güneyinde, Tırmısın etrafındaki o-
vayı kontrol eden bu kent Myra territorium'una dahildir²⁸⁸. Tyberissos'un doğusunda,
Gökkaya Limanı'nın yukarısında, küçük bir ovanın kenarında ise Istlada bulunmaktadır.
Istlada'nın batısında, Kekova Adası'nın karşı sahilinde, Üçağz Köyü'nün bulunduğu yer-
de, Kyaneai kentinin limanı olan Teimiusa kenti yer almaktadır. Bu liman kenti ile hinter-
landta yer alan Kyaneai arasındaki bağlantı yolu bugün hala görülebilmektedir²⁸⁹.

Teimiusa'nın güneybatısında, bugünkü Kılınçlı Köyü'nün güneyinde, Aperlai
körfezinden 3,5 km uzaklıkta, bir tepede Apollonia yer almaktadır. Yerleşimin
yakınındaki ova Klasik Dönem'den itibaren iyi tarım olanakları sunmaktadır²⁹⁰. Apollonia
İ.S. 1. yüzyılda Aperlai ve Simena kentleriyle birlikte bir sympoliteia kurar²⁹¹. Bu
sympoliteia'nın merkezi kenti Aperlai'dır ve bu kent de hemen Apollonia'nın güneyinde,
Sıcak iskelesinde yer almaktadır. İki yerleşim arasında ortalama 3,5 km mesafe vardır.
Tarımsal açıdan verimli bir hinterlandı olmayan Aperlai, ticaret limanı olarak varlığını
devam ettirmiştir. Diokletianus Dönemi'nden bir mil taşının da gösterdiği gibi, bu kent
sahil yolu ile bağlantılıdır²⁹². Aperlai'nın kuzeybatısında, Belenli'nin güneyinde Isinda kenti
konumlanmaktadır. Belenli'den ele geçen yazıtlarda etnikon olarak Ἀπερλείτης ἀπὸ
Ἰσίνδων²⁹³ ifadesinin kullanılmasından dolayı Isinda'nın Aperlai'nın territoriumu içinde
olduğu anlaşılmaktadır. Isinda'nın 6 km kuzeybatısında, bugünkü Kaş'ın olduğu yerde,
Phellos'un liman kenti olan Antiphellos kenti yer almaktadır. Yerel ismi Habesos olan
Antiphellos, Roma Dönemi'nde sahilinden çıkan süngerleri ile ünlenmiştir²⁹⁴.
Antiphellos'un asıl yerleşimi olan Phellos, buradan 5 km kuzeydoğuda, Felen Dağı etekle-
rinde yer almaktadır. Arkeolojik, epigrafik ve nümizmatik belgeler sayesinde Phellos'un,
Ksanthos, Trysa ve Limyra ile birlikte bir dynast yerleşmesi olduğu belgelenmiştir²⁹⁵.

Orta Lykia'nın iç kısmında, Antiphellos'un 13 km kuzeyinde, önceleri Gendive olarak
bilinen bugünkü Çataloluk mevkiinde Kandyba kenti bulunmaktadır. Lykçe ismi *Xkbi* olan

²⁸⁸ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 118vdd.

²⁸⁹ Kolb/Kupke, *Lykia*, s. 45.

²⁹⁰ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 131.

²⁹¹ IGR III 690-692.

²⁹² IGR 691; French, *Catalogue*, s. 185.

²⁹³ Heberdey/Kalinka, *Bericht 1897*, s. 17 nr. 56, 31 nr. 36.37, 33 nr. 40.

²⁹⁴ Plin., *Nat. Hist.* XXXI 131.

²⁹⁵ Kjeldsen/Zahle, *Dynastic Tomb*, s. 44 vd.

kent²⁹⁶, Ptolemaios tarafından Neisa, Podalia ve Khoma ile birlikte Milyas Bölgesi'ne dahil edilmiştir (*TLit.35*). Plinius Kandyba'nın ormanlarının övüldüğünden bahseder (*TLit.29*)²⁹⁷. Ptolemaios tarafından Milyas Bölgesi'ne dahil edilen kentlerden biri olan Neisa, Kandyba'nın 13 km kuzeyinde, Meryemliktepe mevkiinde konumlanmaktadır. Orta Lykia'nın iç kısmında, Myra'nın 27 km kuzeybatısında Arneai kenti bulunmaktadır. Arneai Roma Dönemi'nde Kasaba vadisinin yukarısında kurulmuş olan bir sympoliteia'nın başını çekmektedir. Kentte ele geçen yazıtlardaki Ἀρνεάτης ἀπὸ Κοροῶν ifadesinden bu kentlerden birisinin Koroa olduğu anlaşılmaktadır²⁹⁸.

Orta Lykia Bölgesi'nin belli başlı kentlerini böylece tanıttıktan sonra şöyle bir sonuç çıkartabiliriz; bölgenin önemli ve büyük kentleri -Arykanda, Myra, Kyaneai ve Phellos gibi- İmparatorluk Dönemi'nde territorium'larını, birbirlerine komşu olacak kadar genişleterek bölgeyi neredeyse parsellemişlerdir. Aperlai ve Arneai kentleri ise çevrelerinde yer alan küçük kentlerle birleşip birer sympoliteia oluşturarak, kendilerini güçlendirmişlerdir. Bunların arasında kalan küçük yerleşimler genelde bu büyük kentlerin territorium'ları içinde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu yerleşimlerden pek çoğu köy, çiftlik yada kentin territorium'unu kontrol eden kule yerleşimleridir.

5.2. Bölgenin Yerleşim Yoğunluğu

Yukarıda da değindiğimiz gibi, Orta Lykia Bölgesi bilinen yerleşimlerinin yanında çok sayıda küçük yerleşime sahiptir. Küçük dağ vadileri ve verimli ovaların etrafında yer alan ve erken dönemden beri iskan edilmiş küçük yerleşimler, bu bölge için tipiktir. Bölgenin doğu sınırını oluşturan Arykandos Nehri ile Myros Nehri arasında şimdiye kadar bilinen 10 yerleşimin dışında 54 adet yerleşim yeri tespit edilmiştir²⁹⁹ Gülmez Dağı'nın tepesine kadar devam eden boğazın doğusunda son bulan dağlık bölgede de yerleşimler

²⁹⁶ Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* § 428.

²⁹⁷ Burada bahsedilen ormanlarla, ya Kandyba'nın 20 km kuzeyinde, Sinekçibeli'ndeki sedir ormanı ya da Gendova ve Köybaşı arasındaki yaşlı meşe ormanı kastedilmiştir. Ayrıca Antik Dönem'de Lykia sedirlerinin ünlü olduğu bilinmektedir.

²⁹⁸ IGR III 640; TAM II/3 765-767. Fakat Koroa kentinin tam olarak nerede olduğu bilinmemektedir.

²⁹⁹ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 76.

bulunmaktadır, bunlar kaya mezarlarının da gösterdiği gibi Klasik Dönem'den itibaren iskan edilmiş olmalıdırlar³⁰⁰.

Myra ile Antiphellos arasında, Myros Nehri'nin oluşturduğu kavis içindeki bölgede verimli karst alanları vardır, fakat bölgenin bu alanındaki su kaynakları yazın varlıklarını devam ettirecek kadar güçlü olmadığından buradaki yerleşmeler yaz boyunca su ihtiyaçlarını sarnıçlardan sağlamak zorunda kalmışlardır. Sarılar'dan Sivişlere kadar devam eden büyük ova boyunca ve batıda Çamlıboğaz-Pirler-Uzunceri arasında uzanan tepelik alanda, yoğun yerleşim görülmektedir. Buradaki tepelik alanda tahkimatları olmayan küçük yerleşimler ve büyük bir bey yerleşmesine bağlı olan pek çok çiftlik bulunmaktadır. Tarım karakteri gösteren diğer önemli yerleşimler özellikle Kızılgöl ve Çamlıboğaz arasın ve de Pirler'in kuzeyindeki ovanın kenarında bulunmaktadır.³⁰¹

Orta Lykia'nın batı kısmı Myra ile Antiphellos arasındaki karst bölgesinden önemli bir noktada ayrılır: Myra ile Antiphellos arasındaki bölgede gerekli olan su ihtiyacı sarnıçlar aracılığıyla sağlanmasına karşın Felen Çay, Eşen Çayı ve Kalkan yakınında denize dökülen Kaputaş Çayı bölgesinde, bugün dahi çok sayıda kaynak vardır ve Kyaneai çevresindekilerden daha büyük ve daha verimli köyler bulunur. Özellikle vadiler ve Phellos, Seyret, Sidek, Asaraltı ve Köybaşı etrafındaki küçük ovalar iyi su kaynakları ile donatıldıkları için yoğun bir yerleşim gösterirler³⁰². Buna uygun olarak Avusturyalı araştırmacılar Kaş ile Kalkan arasındaki yüksek bölgede pek çok yerleşim yeri tespit etmişlerdir.³⁰³ Köybaşı yerleşimine ait olan, 6 km² büyüklüğündeki Bezirgan Yayla Ovası tarımsal açıdan, Phellos'un güneyinde bulunan vadi ya da bugünkü Gökçeören Köyü'nün etrafındaki ova kadar verimlidir. Tüse'nin doğusunda, Sarılar'da, Apollonia çevresinde, Korba'nın doğusunda bunlara benzer ovalar ya da Trysa, Isinda ve Gürses kalelerinin yakınında, çiftlikler tarafından tarımsal açıdan kullanılmış küçük düzlükler vardır³⁰⁴.

Burada, Orta Lykia Bölgesi içinde bulunan, yerleşim alanları tespit edilmiş, fakat isimleri henüz bilinmeyen yerleşim yerleri alfabetik sıra ile tanıtılmaya çalışılacaktır.

Asarönü: Roma ve Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar gösteren Asarönü, Gülmez Dağı'nın doğu eteğinde, Alacadağ Köyü'nden Finike ve Limyra'ya doğru devam eden yolu kenarın-

³⁰⁰ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 110.

³⁰¹ Kolb/Kupke, *Lykien*, s. 61 vd.

³⁰² Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 14.

³⁰³ Benndorf/Niemann, *Reisen*, s. 128, 130vdd.; krş. Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 65 vdd

da yer almaktadır. Alacadağ Köyü'nün kuzeyinde, küçük bir tepe üzerinde küçük bir kale vardır. Tepenin kuzeyinde apsisli bir yapı vardır³⁰⁵. Kalenin kuzeyinde, İmparatorluk Dönemi'nden lahitlerin olduğu nekropol alanı uzanmaktadır. Nekropol alanı içinde en az 17 adet, Orta Bizans Dönemi'nden mezar kalıntısı bulunmaktadır³⁰⁶. Asarönü'nden ele geçen bir yazıt, bir peripolion'a işaret etmektedir³⁰⁷. Yerleşimin sürekliliği kalıntıların da gösterdiği gibi, Antik Dönem'den İ.S. 12 yüzyıla kadar takip edilebilir³⁰⁸. Asarönü'nün kuzeybatısında, Alacadağ köyüne doğru giden yolun kenarında da kalıntılar vardır.

Avşar Tepesi: Kyaneai'nın 4 km güneyinde yer almaktadır. Burada bir bey kalesi ve erken dönem yerleşmesi söz konusudur. Yaklaşık 631 m yüksekliğindeki Avşar Tepesi üzerinde Geç Arkaik Dönem'den başlayan bir yerleşme ve 5. yüzyıl kalıntıları gösteren bir akropolis yer almaktadır³⁰⁹. İçinde podyumlu bir tapınağı olan agora yaklaşık 2700m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Kalenin dışında, teraslar üzerine inşa edilmiş yaklaşık 130 ev kalıntısı tespit edilmiştir. Avşar Tepesi Klasik Dönem'de bölgenin en önemli yerleşimi olmalıdır. Çevrede çok sayıda çiftlik yerleşimi bulunmaktadır.³¹⁰

Belen: Myra'nın 10km kuzeydoğusunda, Finike'nin 6 km batısında, Gülmez Dağı'nın batı eteğinde yer almaktadır. Roma ve Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar göstermektedir. Dağdan yükselen bir tepenin üzerinde küçük bir kale yer almaktadır. Tepenin eteklerinde antik döneme iz veren yollar ve ev kalıntıları bulunmaktadır. Yerleşimde İmparatorluk Dönemi'ne ait mezarlar gösteren bir nekropol alanı vardır. Bizans Dönemi'nden bir kiliseye ait kalıntılar tespit edilmiştir³¹¹.

³⁰⁴ Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 14.

³⁰⁵ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 223.

³⁰⁶ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 223 vdd.

³⁰⁷ Marksteiner, *Siedlung von Limyra*, s. 220, dpn. 69; Konecny, *Turmgehöfte*, s. 95, dpn.63.

³⁰⁸ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 223 vdd; Foss, *Lycian Coast*, s. 39.

³⁰⁹ Thompsen, *Siedlung auf dem Avşar Tepesi*, s. 31 vdd; Marksteiner, *Siedlung von Limyra*, s. 86 vd; Kolb, *Akültürasyon*, s. 40 vdd; Thompsen, *Dynastgrab auf dem Avşar Tepesi*, s. 19vdd; Neumann, *Neue lykiesche Texte vom Avşar Tepesi und aus Korba*, s. 183 vdd.

³¹⁰ Geppert, *Gehöfte und Gräber im Gebiet des Avşar Tepesi*, s. 39vdd.

³¹¹ Borhardt, *Myra*, s. 46. 90 vd; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 50, 113 vd, 234; Stark, *Aleksander's Path*, s. 182 vdd; Fellows, *Lycia*, s. 363.

Bunda: Gülmez Dağı üzerinde, Myra'nın 10 km doğusunda, Finike'nin ise 6 km güneybatısında yer almaktadır. Burada yer alan kalenin etrafında Helenistik Dönem'den bir grup yerleşim bulunmaktadır. Bunlar Roma ve Bizans Dönemleri'nde genişletilmişlerdir (yak. 60 ev). Yerleşim gruplarının yanında nekropol alanı uzanmaktadır, çevrede İmparatorluk Dönemi'nden yazıtlar ve mimari parçalar vardır. Burada yer alan üç nişli iki bazilika da zengin süslemeler gösterir. Kale Bizans Dönemi'nde yenilenmiştir. Tepedeki küçük yerleşim alanınının 1 km güneyinde Klasik Dönem'e ait çiftlikler yer almaktadır. Çevrede çok sayıda işlik vardır³¹².

Büyük Avşar: Kyaneai'nın 4 km güneybatısında yer almaktadır. Bölgeden ele geçen yazıtlardan buradaki yerleşimin Kyaneai territorium'u içinde olduğu belirlenmiştir³¹³. Tepenin zirvesinde Helenistik Dönem'den, bosajlı duvar işçiliği gösteren kuleli bir çiftlik yerleşim vardır. Tepenin doğusunda iki tane şapel yer almaktadır³¹⁴. Tepenin güney eteği üzerinde Lykia tipinde bir dizi lahit³¹⁵ ve anıtsal mezar³¹⁶ yer almaktadır. Büyük Avşar kalıntıları arasında iki Bizans şapeli ve üç nefli büyük bir kilise bulunmaktadır³¹⁷.

Çağman: Myra'nın 16 km kuzeybatısında yer almaktadır. Buradaki harabelik Roma-Erken Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar göstermektedir. Ele geçen yazıtlardaki δῆμος Ἀρνεάτης ifadesinden dolayı, buradaki yerleşimin Arneai yazıtlarında geçen συμπολιτευόμενοι δῆμοι'lardan biri olduğu düşünülebilir³¹⁸.

Danabaşı: Myra'nın 12 km kuzeybatısında, Myros Vadisi içinde yer almaktadır. Burada İmparatorluk Dönemi'ne ait kalıntılar gösteren bir yerleşim yeri vardır. Bu yerleşim Erken Bizans Dönemi'nde gelişmiştir. Yerleşim kalıntıları arasında oldukça iyi korunmuş, üç nefli bir kilise yer almaktadır. Kilisenin yukarısında ise kuleli bir çiftlik bulunmaktadır.

³¹² Konecny, *Ölpressen*, s. 167vdd.

³¹³ Petersen/Luschan, *Reise*, s. 59; Zimmermann, *Untersuchungen*, s. 12,96; Wörrle, *Epigraphische Forschungen VII*, s. 361.

³¹⁴ Marksteiner, *Siedlung von Büyük Avşar*, s. 142 res. 44.

³¹⁵ Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 59; Heberdey/Kalinka, *Bericht 1897*, s. 30.

³¹⁶ Kjeldsen/Zahle, *Dynastic Tomb*, 29 vdd.

³¹⁷ Pamir, *Siedlung XLII in der Ova von Büyük Avşar*, s. 196 vdd.

³¹⁸ Bean, *Report*, s. 4vdd.

Yerleşimin konumlandığı nehir vadisi içinde Roma ya da Erken Bizans Dönemi'nden büyük bir yapı kalıntısı yer almaktadır.

Dinek Tepesi: Finike'nin 5 km batısında, Gülmez Dağı üzerindeki Bonda masifinin en yüksek zirvesi olan Dinek Tepe'nin güney yamacında, Helenistik Dönem'den Erken Bizans Dönemi'ne kadar yerleşim kalıntıları gösteren bir yerleşimdir. Dinek Tepesi'nin zirvesinde Antik Dönem'den bir kale yapısı bulunmaktadır. Tepenin eteklerinde yaklaşık 35-40 ev kalıntısı vardır. Burada İmparatorluk Dönemi'nden küçük bir hamam vardır. Nekropol alanı içinde İmparatorluk Dönemi'ne ait rölyefli lahitler yer almaktadır. Çevrede çok sayıda çiftlik ve eski yol kalıntıları tespit edilmiştir³¹⁹.

Gürses: Myra'nın 6 km kuzeybatısında yer almaktadır. Myra'nın territorium'u içinde yer alan yerleşim iyi tahkim edilmiştir ve bir akropolis'e sahiptir. Yamaçlarda oluşturulan terasların üzerinde çok sayıda ev kalıntısı vardır. Ovada ve bayırda geniş bir alanı kaplayan nekropol içinde, Arkaik Dönem'den Geç Roma Dönemi'ne kadar uzanan geniş bir yelpaze gösteren mezar yapıları bulunmaktadır³²⁰. Borchhardt buradaki yerleşimin, antik kaynaklar³²¹ ve yazıtlardan³²² bildiğimiz Trebendai kenti ile aynı yer olduğunu düşünmektedir³²³.

Hoyran: Myra'nın 10 km güneybatısında, Kyaneai territorium'u içinde yer alan tahkimatlı bir yerleşim yeridir³²⁴. Hoyran'da Klasik Dönem'den Erken Bizans Dönemi'ne kadar takip edilebilen duvar kalıntıları görülmektedir. Kalıntıların yer aldığı tepenin doğusunda apsisli, küçük bir yapı vardır (şapel).

Karakuyu: Finike'nin 4 km güneybatısında, Gülmez Dağı üzerindeki Bonda Tepesi'nde konumlanmaktadır. Yaklaşık 1,5 hektarlık bir alana yayılan Karakuyu yerleşiminde 40-50 ev kalıntısı tespit edilmiştir. Dörtköşe blok taşlardan harç kullanılmadan yapılmış ve

³¹⁹ Marksteiner, *Methode*, s. 121.

³²⁰ Borchhardt, *Myra*, s. 81 vdd; Ziemmermann, *Untersuchungen*, s. 114 vd; Marksteiner, *Siedlung von Limyra*, s. 77 vd.

³²¹ Ptolemaios V 3,3.

³²² Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 58 nr.114; Kolb, *Siedlungsgeschichtliche Erforschung Lykiens*, s. 368; Ziemmermann, *Untersuchungen*, s. 132 dpn. 37.

³²³ Borchhardt, *Myra*, s. 82.

³²⁴ Ziemmermann, *Untersuchungen*, s. 93 vdd, 100.

İmparatorluk Dönemi'ne ait ev kalıntıları 1 ya da 2 katlıdır. Erken Bizans Dönemi'nde genişleyen yerleşimin bu döneme ait evleri ise kırma taşlardan ve harç kullanılarak yapılmışlardır. Tepenin üzerinde dikdörtgen bir yapı, bunun altında ise kayaya oyulmuş bir sarnıç yer almaktadır. Karakuyu'nun içinde ve çevresinde yaklaşık 20 lahit bulunmaktadır. Yerleşim yerinin içinde üç nefli bir bazilika vardır. Tepenin güneybatısında İmparatorluk Dönemi'nden kuleli bir çiftlik, çevrede de çok sayıda zeytin işliği³²⁵ bulunmaktadır. Buradaki ören muhtemelen Limyra khora'sı içinde yer alıyor olmalıdır³²⁶.

Muskar (= Tragalassos): Myra'nın 7 km kuzeyinde bulunmaktadır. Myra khorası içinde konumlanan bu yerleşimin Tragalassos (Τραγαλασσός) ile özdeşleştirilebileceği düşünülmektedir³²⁷. Arykanda'dan ele geçen Helenistik Dönem'e ait bir yazıttan, Tragalassos kentinin Arykanda ile bir sympoliteia antlaşması yaptığı anlaşılmaktadır³²⁸. Bu kent Notitiae Episcopatum'da Τραγαλασοῦ formuyla geçmektedir³²⁹. Muskar'da yer olan kalıntılar buradaki örenin bir zamanlar polis statüsünde olduğunu düşündürmektedir. Burada, Alakilise üzerinden Arykanda'ya doğru devam eden antik bir yol tespit edilmiştir³³⁰.

53. Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Orta Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri

Stadiasmus Patarensis, Orta Lykia'da, Patara'dan başlayarak Phellos, Neisa, Kyaneai, Myra, Arneai, Limyra, Arykanda ve [...]lese[...] kentlerine güzergah vermiştir. Bunlar arasında sadece [...]lese[...], bizim için yeni bir yerleşimdir.

5.3.1. [...]lese[...]

³²⁵ Konecny, *Ölpressen*, s. 143.

³²⁶ Marksteiner, *Methode*, s. 121.

³²⁷ TIB 8 (*Tragalassos*).

³²⁸ Şahin, *Arykanda*, s. 1.

³²⁹ Darrouzès, *Notitiae* 3, 396.

³³⁰ Rott, *Kleinasiatische Denkmäler*, s. 318.

Taş üzerinde eksik olduğu için tamamlanamayan bu kent, Stadiasmus Patarensis'in verdiği güzergahlara göre, Arykanda ile Rhodiapolis arasında yer almaktadır.

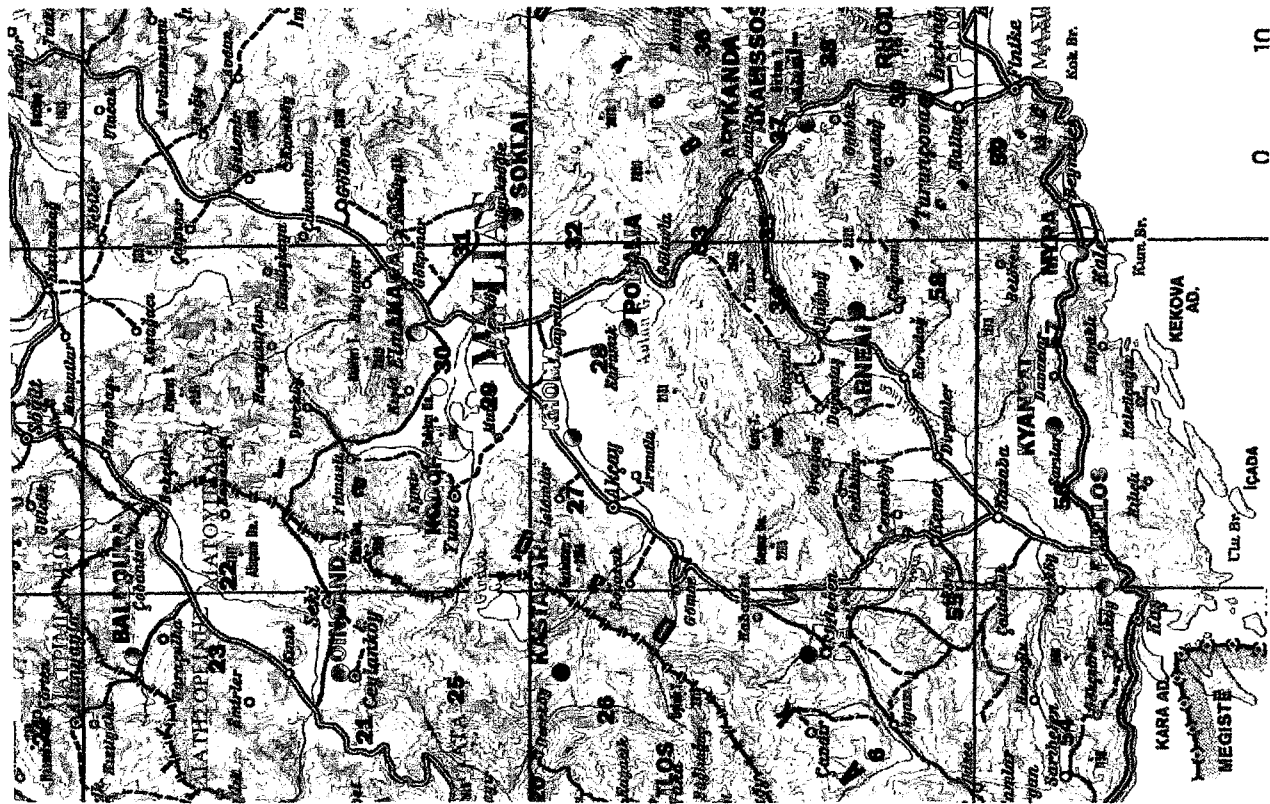
65 ἀπὸ Ἀρυκάνδων εἰς [...]λησει[...] στάδια..

66 ἀπὸ [...]λησει[...] εἰς Ῥοδίαν πόλιν στάδια..

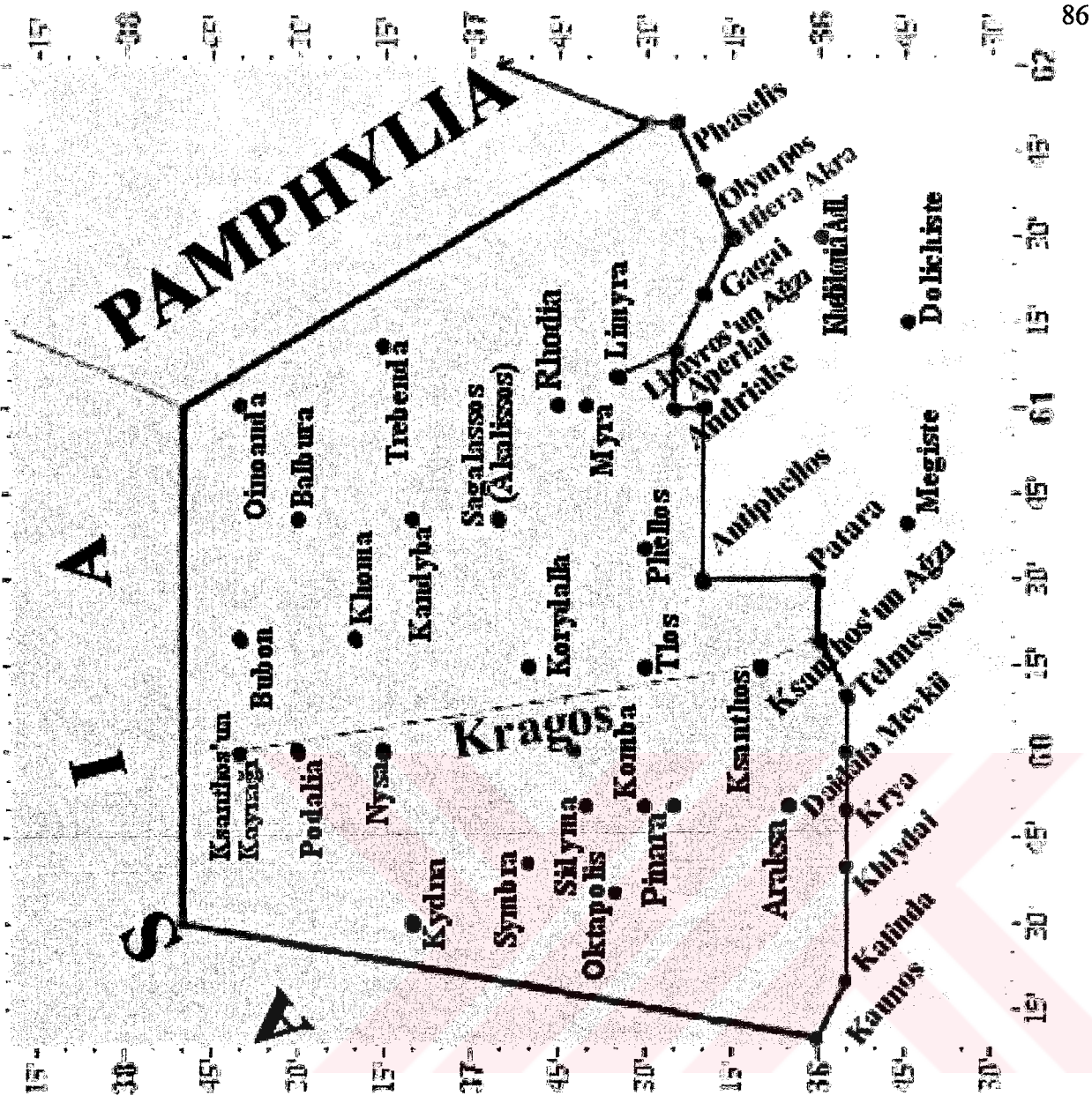
*Arykanda'dan [...]lese[...]'e *stadia.*

*[...]lese[...]'den Rhodia Polis'e *stadia.*

Stadiasmus Patarensis'in bu güzergahlar için verdiği mesafeler eksik olduğundan kentin tam olarak yeri tespit edilememektedir. Arykanda ile Rhodiapolis arasında konumlanan örenlere baktığımızda, Arykandos Vadisi'nin hem doğu hem de batı tarafında, bu kent ile özdeşleştirilebilecek pek çok harabeliğe rastlanmaktadır. Arykandos Vadisi'nin doğusunda yer alan Karamanbeyli Geçidi bunlardan biridir. İsminden de anlaşıldığı üzere bir geçiş yerinde kurulmuş olan bu yerleşim, tam olarak Turunçova'nın 7-8 km kuzeyinde, Arykandos vadisi içinde yer almaktadır. İmparatorluk Dönemi kalıntıları gösteren küçük bir yerleşimdir. Karamanbeyli geçidi ile Arykandos arasında ve Limyra ile Arykanda arasında yer alan kule yapıları, Stadiasmus Patarensis'in Arykanda ile Rhodiapolis arasında verdiği güzergahın buradan geçebileceğine işaret etmektedir. Turunçova'nın kuzeyinde yer alan Yalnız Köyü arazisinin güney sınırında, eski bir yolun kenarında duvar kalıntıları ve bir Roma hamamı vardır. Yolun kenarındaki bir kayalığın üzerinde ve etrafında büyük kesme taşlardan yapılmış ve İmparatorluk Dönemi'nden çok sayıda yapı duvarı vardır.

Harita 2: Orta ve Kuzey Lykia Yerleşimleri

Harita 3: Ptolemaios'un koordinatlarına göre Lykia toponimlerini

6. KUZEY LYKIA

6.1. Kuzey Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri

Kuzey Lykia Bölgesi'ni, batıda Boncuk Dağları ve Akdağ ile özdeşleştirdiğimiz Antikragos ve Kragos, güneyde Beydağları ile özdeşleştirdiğimiz Masikytos Dağı'nın uzantıları olan Susuz, Alacadağ ve Gülmez Dağı, doğuda ise yine Bey Dağları'nın batıdaki kolları olan Ören, Posan ve Akpınar Dağları ile sınırlayabiliriz. Bölgenin kuzey sınırında tek düzen ve birlik içinde devam eden bir dağ sırası bulunmamakla birlikte, Rahat Dağı kuzeydoğu sınırı olarak gösterilebilir. Bölgenin kuzey sınırı, İ.Ö. 84 yılında L. Licinius Murena'nın, Kibyra'daki Moagetes krallığı üzerine yürüyüp, Kibyra tetrapolisi'ni dağıttıktan sonra Balbura ve Bubon kentlerini Lykia'ya dahil etmesiyle genişlemiştir.³³¹ Murena'nın Lykia'ya dahil ettiği kentlere Kibyra tetrapolisi'nin üçüncü kenti olan Oinoanda da dahil olmalıdır, zira Sulla'nın çağdaşı olan Aleksander Polyhistor bu kenti Lykia kenti olarak göstermektedir³³². Plinius ve Ptolemaios da, Oinoanda'yı Balbura ve Bubon ile birlikte Lykia kentleri arasına sokar (*TLit.29,35*). Kibyra kenti ise diğerleri gibi Lykia'ya değil de Roma'nın Asia Eyaleti'ne dahil edilmiştir³³³. Fakat Lykia'nın, İmparator Claudius tarafından İ.S. 43 yılında Roma Eyaleti yapılmasının ardından, bölgenin topografik özelliklerinden dolayı, Lykia Eyaleti'ne bağlanmıştır³³⁴.

Elmalı'nın modern merkezini oluşturduğu Lykia'nın kuzey bölümü, bölgenin diğer yerlerinden çok değişik bir karaktere sahiptir. Bütün bu bölgenin merkezini 1000-1200m'ye kadar ulaşan yüksekliğiyle, Antik Dönem'de Milyas olarak adlandırılan Elmalı yüksek yaylası oluşturur³³⁵. Ülkenin en geniş işlenebilir toprakları buradadır. Beydağları ile Elmalı

³³¹ Sulla, Mithridates'i yenmesinin ardından, Mithridates'in yanında Roma'ya ihanet edenleri acımasız bir şekilde cezalandırmış, sadık kalanları ise ödüllendirmiştir. Bu savaşta Romanın yanında yer alan Lykia'ya bağımsızlığını vermesinin yanında onu aynı zamanda dost ve müttefik (φίλος καὶ σύμμαχος / amicus et socius) ünvanlarıyla Roma müttefikleri arasına dahil etmiştir. Sulla ayrıca, onurların yanında Kibyra ile birlikte Mithridates'in yanında yer almış olan Balbura, Bubon ve Oinoanda'yı da hediye olarak (δωρεά) vermişti (*TLit.49*); Syme, *Anatolica*, s. 274.

³³² Steph. Byz. 486.

³³³ Mitchell, *Anatolia*, s. 71 vd; Syme, *Anatolica*, s.183 vd, 192, 271vdd; Kallet/Marx, *Hegemony*, s. 274. Fakat Kibyra'nın Asia Eyaleti'ne bağlılığı uzun süreli olmamıştır. İ.Ö. 56-49 yılları arasında Kilikia Eyaleti'ne bağlanmıştır; Cicero, *Att.* 5, 21, 9.

³³⁴ Erkelenz, *Provinzzugehörigkeit Kibyras*, s. 81vdd.

³³⁵ Treuber, *Geschichte der Lykier*, s. 2.

Dağ'ı arasında yer alan ve çevresindeki doruklardan inen ama denize ulaşamayan ve bataklık göllerle yer altı kaynaklarına dökülen kaynaklarca bolca sulanan Elmalı Ovası bölgenin en geniş düzlüğüdür³³⁶. Kuzeydoğu ve güneybatı olmak üzere iki bölüme ayrılan ovanın kuzeydoğu bölümü 18 km uzunlukta ve 3-4 km genişliktedir, güneydoğu bölümü ise topraklarının büyük bir bölümünü kaplayan Avlan Gölü nedeniyle daha küçüktür, ancak 1953 yılında gölün sularının yer altı kanalı ile Başgöz/Aykırıçay'a boşaltılması ve göl tabanının eklenmesiyle daha geniş bir alanı kaplar duruma gelmiştir.

Ksanthos, Arykandos ve Alakır Çayı nehirlerinin yukarısındaki asıl geçişler ve de Kasaba Ovası'ndan geçen geçiş yolu gibi sadece birkaç geçide sahip olan dağ bariyerleri sayesinde Güney Lykia'dan ayrılan Kuzey Lykia'nın yüksek ovası bölgesel olarak merkezi Anadolu'nun yüksek bölgesine aittir. Bölgenin iklimi, yüksek konumu ve doğuda Ören, Posan, Akpınar Dağları, güneyde Susuz Dağı, batıda ise Salır, Gübele ve Kızılca Dağları ile çevrelenmesiyle denize olan koruması sayesinde şekillenmiştir. Merkezi Lykia dağlık bölgesinin, normalden daha yükseğe çıkan ve ekseriyetle üstü çıplak olan dağ kütlelerinden ayrılan alçaktaki çanak formu kast ovaları ile olan bölgesel ayrılığı burada yoğun olarak tekrarlanmaktadır³³⁷.

Bütün Lykia'nın en geniş alanı kaplayan düzlüğü olan bu ovanın merkezinde, ovaya ismini veren modern Elmalı kasabası yer almaktadır. Bu yerleşim ilk olarak Hoskyn, Forbes, Fellows ve Schönborn tarafından ziyaret edilmiştir³³⁸. 19 yüzyıl seyyahlarının aktardığına göre bölgenin en önemli yerleşmelerinden biri olan Elmalı, bütün Lykia'nın ulaşım ve endüstri merkeziydi. Yine bu seyyahlardan alınan bilgilere göre bu kentte 3000-5000 arasında Müslüman aile, bir kiliseleri de olan 50 Ermeni ailesi ve bir okulla yine bir kiliseleri olan 15 Yunan ailesi, yani ortalama 15.000-25.000 arasında kişi yaşıyordu³³⁹. Alçak tepeler tarafından amfitiyatral şekilde çevrelenen Elmalı kenti, adından da anlaşıldığı gibi güzel bahçelere ve bağlara sahiptir. Kentin hemen kuzeybatısında yükselen Elmalı Dağı ağaç yönünden fakirdir, fakat çevresindeki dağlarda bölgenin en iyi sedirleri yetişir. Elmalı'da bugün hala üzüm yetiştirilmektedir³⁴⁰. Spratt'a göre yüksek havzanın bütün üretimi pazarlara buradan gönderildiğinden Elmalı, Lykia'daki büyük ticaretin orta noktası idi; Adalia

³³⁶ Magie, *Roman Rule*, s. I 517.

³³⁷ Kolb/Kupke, *Lykien*, s.8.

³³⁸ Ritter, *Kleinasien II* s. 804.

³³⁹ Ritter, *Kleinasien II* s. 804. Fellows, Elmalı nüfusunun 25.00 olduğunu tahmin ediyor: Fellows, *Lycia*, s. 380 vdd. krş. Ritter, *Kleinasien II* s. 807.

³⁴⁰ Ritter, *Kleinasien II*, s. 814; Elmalı Ovası'nda yer alan şarap işlikleri için krş. Ritter, *Kleinasien II* s. 806.

(Antalya), Finike, Makri (Telmessos/ Fethiye) ve diğer liman yerleşimleri ürünlerini buradan tedarik ediyorlardı³⁴¹. O zamanlar burada tavşan derisi, meyve, boya maddesi ve köklerle büyük bir ticaret yapılıyordu³⁴². 20. yüzyılın başlarında Elmalı'da 500 Türk ailesinin yanında hala 100 Ermeni ile 50 Grek-Ortodoks aile ikametgah ediyordu³⁴³. Bu dönemde Elmalı'da Hıristiyan halk tarafından ticaret ve zanaat yapılıyordu³⁴⁴. Elmalı hakkında bu kadar ayrıntılı bilgiler veren bu seyyahlardan hiçbirisi, modern yerleşmenin kurulduğu yerde antik bir kente ait olabilecek herhangi bir kalıntıya rastlamaz³⁴⁵. Fakat Lykia için bu kadar önemli bir mevkide herhangi bir kentin bulunma ihtimali yoktur. Spratt ve Forbes bu kasabanın açıkça bir Türk kasabası olduğunu ve Türk mimarisi özelliği gösterdiğini söylerler, Eski Hisar ile bu kadar yakın olmasından dolayı da Elmalı'nın ismini ve kökenini Plinius'ta geçen antik Amelas kentinden aldığını söylerler (*TLit.29*)³⁴⁶. Fakat Stadiasmus Patarensis sayesinde bu kentin antik Akarassos olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu konu ileride ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

Elmalı'nın güneyinde, Antik Dönem'de Kragos adının verildiği dağ gurubundan kuzeybatıya ve güneye doğru çıkan daha küçük dağ sıralarının oluşturduğu büküm noktasının merkezinde Podalia ve Khoma kentleri yer almaktadır. Podalia, Elmalı'nın 16 km güneyinde, Avlan Gölü'nün kuzey sahilinde konumlanan Buraliye harabeliğine yerleştirilmiştir. Bugüne kadar Podalia kentinin lokalizasyonu üzerine yapılan tahminler Stadiasmus Patarensis sayesinde kesinlik kazanmıştır. Bu konu ileride Podalia maddesinde tekrar ele alınacaktır. Limyra'dan Kibyra'ya giden yol üzerindeki Avlan Beli'nin kuzeyinde, Aedesa Nehri'nin sularını boşalttığı Avlan Gölü'nün suları 30 km kadar yer altından devam ederek Arykandos Nehri olarak tekrar gün ışığına çıkmaktadır. Antik Dönem'de Avlan Gölü etrafındaki ova tarım ve hayvan otlığı olarak kullanılmış olmalıdır. Podalia'nın 9 km kuzeybatısında bulunan Hacimusalar Höyüğü'nde Antik Dönem'in Khoma kenti yer almaktadır. Ptolemaios, Khoma'nın Podalia, Neisa ve Kandyba ile birlikte Milyas Bölgesi'ne dahil olduğunu söyler (*TLit.35*). Milyas bölgesi, Hierokles'te Khoma ile Myra arasında verilir (*TLit.16*). Buna göre Lykia'nın en önemli iki tahıl arazisi, Khoma ve Podalia'yı içine alan Elmalı Ovası ve Kandyba'yı içine alan Kasaba Ovası, bu bölge içinde bulunuyordu. Plinius

³⁴¹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 282; Ritter, *Kleinasien II* s. 816 vd.

³⁴² Ritter, *Kleinasien II* s. 816 vd.

³⁴³ A.J. Diamontoros, *Xenophanes* 1 (1904) 87.

³⁴⁴ Cuinet, *La Turquie I* 816.

³⁴⁵ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 282.

Arykanda'yı da katarak, Milyas Bölgesini güneydoğuya doğru biraz daha genişletir (TLit.26). Stadiasmus Patarensis ise Khoma ile Akarassos arasında verdiği Kodopa'yı da Milyas'a dahil eder.

Milyas Bölgesi içinde yer alan Elmalı Ovası, Khoma'nın güneyinde daralarak Aedesa ile özdeşleştirilen Akçay'ın suladığı uzun bir vadiye dönüşür. Akçay'ın batı kıyısında, Akdağ'ın doğu eteklerinde, adını günümüze kadar Gömbe olarak korumuş olan Komba kenti bulunmaktadır. Ptolemaios'un, Komba'yı Kragos dağı eteklerinde ve de içbölgede bulunan bir kent olarak kaydetmesi, Akdağ'ın Kragos ile özdeşleştirilmesiyle uyum içindedir (TLit.35). Lykia'nın On iki tanrısı'nın kült merkezi olan bölgeden çok sayıda adak yazıtı ele geçmiştir³⁴⁷. Gömbe'nin 3,5 km güneydoğusundan ele geçen bir mil taşı Antik Dönem'de Akdağ'ın doğu eteklerinden antik bir yolun geçtiğini göstermektedir³⁴⁸.

Bölgenin batısında Kibyra'nın başını çektiği tetrapolis yer almaktadır. Lykia'ya ilhalkından sonra bölgenin kuzeydeki en uç noktasını oluşturan ve Güney Phrigya-Kuzey Lykia sınırında, Dirmil yaylasının kuzey ucunda, bugünkü Gölhisar mevkiinde yer alan Kibyra'nın konumu stratejik olarak çok önemli bir noktadadır. Stadiasmus Patarensis'in kuzeydeki son istasyonu olan Kibyra, Lykia ve Pamphylia'dan gelen ana yolların birleşme noktasında bir kavşak oluşturmaktadır. Strabon'un, Kibyra'luların Pisidia, Solym, Yunan ve Lydia dilleri olmak üzere dört dil kullandıklarına dair söyledikleri (TLit.49), ulaşımına büyük bir engel çıkartmayan pek çok Anadolu halkının birleşme noktasındaki geçiş bölgesi olan bölgenin karakterine de çok iyi uymaktadır.

Kibyra'nın 22 km güneyinde, Dalaman Nehrinin kaynak bölgesi olan mevkide, tetrapolis üyelerinden Bubon kenti bulunmaktadır. Bubon Kibyra Ovası'nın içine doğru akan nehrin doğu yakasında yükselen teraslar üzerine kurulmuştur. Bubon'un 18 km doğusunda, Ksanthos Nehri'nin bir kolu olan Karaçulha Çayı'nın kenarında, Kibyra tetrapolisinin bir diğer üyesi olan Balbura kenti yer almaktadır. Kartal Dağı'nın doğusunda kurulmuş kentin hemen önünde düzlük başlar, bu alan kuzey ve güneyden dağ sıraları ile çevrelenmiştir. Bugünkü adı Altınyayla olan Dirmil'in güneydoğusuna düşen Balbura kenti Kibyra'ya olan geçiş noktasında konumlanmıştır. Stadiasmus Patarensis'te Balbura'dan Kitanaura'ya doğru Trimilis³⁴⁹ olarak adlandırılan bölge arasından geçen bir güzergah ve-

³⁴⁶ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia*, s. 282.

³⁴⁷ Akyürek-Şahin, *Dodekatheia**

³⁴⁸ İplikçioğlu, Nord Lykien I 1.

³⁴⁹ Antik Dönem'de bugünkü Dirmil için kullanılan Trimilis adlandırması çok daha öncelere dayanmaktadır; Herodotos Lykialılar'ın kendilerini Termilesler olarak adlandırdıklarını söyler (Hdt. I 173), Lykialılar'm

rilmeindedir (ἀπὸ Βαλβούρων εἰς Κιβύραν διὰ Τριμιλιέων στάδια ρλς'). Burada ge-
 çen Trimilis bugünkü Dirmil yaylasının bulunduğu mevkiye denk düşmektedir. Bugünkü
 yol da hala aynı istikameti takip etmektedir. 19 yüzyıl seyyahlarının bildirdiklerine göre,
 bu bölgede oldukça zengin ve önemli bir antik yerleşim vardı³⁵⁰.

Balbura'nın güneyinde, Seki Ovası'nın batısında, Asar Bel ya da Urluca olarak bilinen
 mevkide ise tetrapolisin son üyesi Oinoanda kenti bulunmaktadır. Çivi yazılı tabletlerde
 geçen *Wiyawanda/Winuwanda* yer adının, Oinoanda kentinin Hititçe karşılığı olduğu
 düşünölmektedir³⁵¹. Burada geçen Hititçe "wiyana" kökünün Oinoanda'nın kökü olan
 oīvos (= şarap) ile aynı anlamda olmaları da bu iki kentin birbirleriyle örtüşükleri
 düşünöncesini destekler niteliktedir. İ.Ö. 3. yüzyılda Termessos'dan Oinoanda'ya göçenler
 olduğu ve bu kişilerin Oinoanda'nın hemen kuzeyinde, bugün Kemerarası Mevkii olarak
 adlandırılan yerde koloni kurdukları bilinmektedir. Coğrafya litaretürlerinde anakent
 Termessos'tan ayrı olan Oinoanda/Termessos, Τερμησὸς ἡ μικρά olarak adlandırılmakta-
 dır³⁵². Termessos İ.Ö. 189'dan itibaren gücünün bu bölgeye kadar genişlemesi dolayısıyla
 ve Kibyra'ya karşı bir kontrol noktasına ihtiyaç duyarak Termessos Minor adındaki bu ko-
 loni kurmuştur.³⁵³ Plinius ve Ptolemaios Balbura ve Bubon ile birlikte Oinoanda kentinin
 Kabalia Bölgesi içinde yer aldıklarını söylerler (*TLit.29,35*). Karia, Phrygia, Pamphylia ve
 Lykia sınır bölgesinde yer alan Kabalia Bölgesi, bu üç kentin dışında Kabalitis Limne ve
 yeri henüz tam olarak lokalize edilemeyen Kabala kentlerini de kapsamaktadır. Sionlu
 Nikolaos'ta Akarassos da Kabalia içinde anılır (*TLit.60*). Buna göre Elmalı Havzası da 6.
 yüzyılda Kabalia olarak gösterilmekteydi.

kendilerini Termilesler olarak adlandırdıklarını Hekataios da biliyordu (Steph. Byz. 634) ve bu durum ma-
 lum olduğu üzere Lykçe yazıtlar sayesinde de onaylanmaktadır. Toponym olaraksa, Menekrates ve
 Nikandros'dan alıntı yaparak, doğumdan sonra çocuklarını yıkamak için Lykia'daki Melite kaynağına gelen
 Leto'nun, çobanlarca buradan kovulduktan sonra bölgenin Tremilis olarak bilinen adını, kendisine
 Ksanthos'a giden yolda kılavuzluk yapan kurtlara (λύκοι) izafeten Lykia olarak değıştirdiğini anlatan
 Antonius Liberalis'de geçmektedir. İ.Ö 5. yy. şairlerinden Panyasis'e göre (*TLit.68*) Yüce Tremiles,
 Lykia'nın en önemli kentleri Tlos, Pinara ve Ksanthos ile en önemli dağı Kragos'un eponyimoslarının atası
 olarak gözükmektedir. Sidyma'da bulunmuş olan ve Hieron oğlu Tloslu Hieron'un onurlandırıldığı bir yazıt-
 tan ise hem söz konusu eponyimosların akrabalık ilişkilerine dair daha detaylı, hem de güncel bir efsane hak-
 kında önemli bilgiler elde edilmektedir (TAM II, 174); Termiller ve Tremiles adlandırması hakkında bkz.
 Frei, *Solymer*, s. 87-97.

³⁵⁰ Hoskyn, *South Coast*, s. 156; Ritter, *Kleinasien II* s. 862 vd, 869; Spratt/ Forbes, *Travels in Lycia*, s. 266vd.

³⁵¹ Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* § 919-2; Starke, *Hattuşa*, s. 195.

³⁵² Stephanos Byzantium 618.

³⁵³ Magie, *Roman Rule II* s. 1377, dpn. 22.

Antik Dönem'deki ismi Kabalitis olan Söğüt Gölü orjinalde daha büyüktür; şimdi geriye kalan sadece bir bataklıktır. Gölün güneydoğu bölümü düzlük halindedir ve Antik Dönem'de tarım arazisi ve otlak olarak kullanılmış olmalıdır. Gölün 8 km güneyinde, bugünkü Kozağacı mevkiinde Tyriaion demosu yer almaktadır. İ.S. 2. yüzyılda pentakomia olarak adlandırılan beş köyden oluşan birliğin başını çeken bu köy diğer dördüyle birlikte Balbura Khorası içindedir³⁵⁴. Teke Kozağacı mevkiinden ele geçen 4 adet mil taşı, Tyriaion'un Kibyra'dan Lykia'ya ya da Pamphylia'ya doğru giden bir yol kenarında olduğunu göstermektedir³⁵⁵.

6.2. Kuzey Lykia Bölgesi'nin yerleşim yoğunluğu

Elmalı çevresindeki ovayı, Söğüt Gölü çevresindeki bölgeyi ve eski Kibyra Bölgesi'nin güney kısmın kapsayan Kuzey Lykia'nın yüksek havzası, erken dönemlerden itibaren yoğun bir şekilde iskan edilmiştir. Çevresindeki dağlardan gelen sularını denize akıntısı olmayan ovaların alçak kısımlarında, bataklıklarda ya da suyu içine çeken deliklerde toplanan bölgenin yıllık su tedariki iyi ve toprağı bereketlidir. Elmalı'daki Karagöl ve Avlan gibi göllerin bir çoğu bugün tarım lehine kurutulmuştur. Telmessos ve Kaunos arasındaki Batı Lykia'da ve de Ksanthos vadisi ile Myra etrafındaki büyük verimli ova arasındaki Merkizi Lykia'da küçük yükseltilerle çok parçalanmış dağlık bölge içinde çok sayıda fakat küçük kent bölgesi varken Kuzey Lykia'nın geniş platosu üzerinde büyük kent bölgeleri bulunmaktadır³⁵⁶.

İskan açısından insanlara oldukça uygun şartlar sunan bölgede, büyük yerleşimlerin yanında, çoğunluğu bu kentlerin territorium'ları içinde olan daha küçük kapsamlı yerleşimler de vardır. Bunlardan pek çoğu bir kent değil, daha çok köy, çiftlik ya da kule/kuleli çiftlik tarzındadırlar. Oinoanda'dan ele geçen ve İ.S. 125 yıllarına tarihlenen bir yazıttan, burada yapılan Demostheneia adındaki bayrama, Oinoanda territorium'u içinde bulunan pek çok

³⁵⁴ Wörrle, *Stadt und Fest*, s. 138 vd; Zimmerman, *Untersuchungen*, s. 217; Schuler, *Ländliche Siedlungen*, s. 45.

³⁵⁵ French, *Catalogue*, s. 288vdd.

³⁵⁶ Zimmermann, *Grenzen lykischer Poleis*, s. 189 dpn 3. Helenistik Dönem'de Merkezi Lykia yerleşimleri olan Arneai, Kandyba, Phellos, Isinda, Aperlai, Simena, Apollonia ve Kyaneai kentlerinin kapladığı alan Kuzey Lykia'daki tek bir kentin territoriumu ile karşılaştırılabilir. Balbura bölgesinin genişliği hakkında bkz. Naour, *Tyriaion*, s. 37 vdd.

köyün katıldığını öğreniyoruz³⁵⁷. Bu yazıtta geçen deşifre edilebilmiş köy isimleri şunlardır: Thersenos, Armadu, Arissos, Merlakanda, Mega Oros, Kirbu, Euporoi, Oroata, Ualo, Hyskapha, Orpenna, Sielia, Lakistanunda, Kakasboi Killu, Elbessos, Nigyrassos, Uauta Marakanda, Milgeipotamos Uedasa, Prinolithos Kolabe..., Kerdebota, Plangeimanake, Minaünda Pan....Syera, Ornesos Aetu Nossia Koropsa, Sapondoanda. Burada dikkati çeken şey kimi köylerin tek ismi varken kimilerinin iki, üç hatta dört isme sahip olmasıdır. Wörrle burada geçen birden fazla ismin, Balbura'ya bağlı olan Tyriaoion ile dört kentin oluşturduğu pentakoia gibi, köylerin oluşturduğu birliklere işaret ettiğini düşünmektedir³⁵⁸. Yazıtta geçen köy listesinden Oinoanda çevresinin köyler tarafından çok yoğun bir şekilde iskan edildiği ortaya çıkmaktadır. Burada adı geçen köylerin yerleri bilinmemekle birlikte Kuzey Lykia bölgesinde yerleri bilinen fakat isimleri bilinmeyen irili ufaklı daha pek çok yerleşim yeri tespit edilmiştir. Burada, bilinen bu yerleşimlerden önemli olanları tanıtılmaya çalışılacaktır.

Armutlu: Elmalı'nın 24 km güneybatısında, Aedesa Vadisi (Akçay) içinde, Lykia sahilinden Komba üzerine, oradan da Elmalı Ovası içlerine doğru devam eden eski bir yol kenarında bulunmaktadır. Köyün 3 km güneybatısındaki verimli ovadan, yaklaşık 200 m yüksekliğinde kayalık bir tepe yükselir. Bu tepenin zirvesi Geç Klasik-Erken Helenistik Dönem'den bir tahkimat duvarı ile çevrelenmiştir. Sur niteliğinde olan bu duvar Bizans Dönemi'nde yenilenmiştir. Kulesi olmayan bu surun içerisinde çok sayıda ev kalıntısı ve Geç Roma Dönemi'ne ait seramik parçaları vardır³⁵⁹. Surun dışarısında ve nehir yatağı içinde çok sayıda lahit tespit edilmiştir³⁶⁰. Buradaki yerleşim, bizim Buralia harabeliğine yerleştirdiğimiz Podalia ile eşleştirilmek istenmiştir³⁶¹.

Çobanisa³⁶²: Balbura'nın 10 km doğusunda, Telmessos'tan Kibyra'ya doğru giden antik bir yol kenarında yer almaktadır. Buradan ele geçen bir yazıtta, Çobanisa kenarında

³⁵⁷ Wörrle, *Stadt und Fest*, s. 4-17 str. 72-79.

³⁵⁸ Wörrle, *Stadt und Fest*, s.138vdd.

³⁵⁹ Harrison, *Central Lykia*, s. 760.

³⁶⁰ Hoskyn, *South Coast*, s. 153 vd; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 161; Bean, *Lykien*, s. 161; Bean, *Podalia*, s. 159.

³⁶¹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia I* s.290; Bean, *Podalia*, s. 159 vd.

³⁶² TH. Elmalı IIB/32.

akan Ksanthos'un yukarı kolu üzerine yapılacak köprü inşasından bahsedilir³⁶³. Köyün dışındaki Hisar arazisi içinde yer alan alçak bir tepe, koruma duvarı ile çevrelenmiştir. Surun içerisinde yapı kalıntıları vardır³⁶⁴. Tepenin eteklerinde yıkılmış blok taşlar, sütunlar, altlıklar, rölyefli bloklar ve bir tane de lahit bulunmaktadır.

Dont³⁶⁵: Balbura ve Oinoanda arasında, Oinoanda'nın 8 km kuzeydoğusunda, Seki Ovası'nın kuzey kenarında, bugünkü Esenköy'de yer alır. Oinoanda khorası'na dahil olan yerleşim alanı içinde ilk kullanımı Septimius Severius/Caracalla zamanından olan, daha sonra Diokletion/Maksimian Dönemleri'nde tekrar kullanılan bir mil taşı bulunmuştur³⁶⁶. Bununla bağlantılı olarak, köyün 3 km kuzeyinde, modern yolun yanında Roma Dönemi'nden yol kalıntıları tespit edilmiştir³⁶⁷. Mil taşı ve yol kalıntıları Oinoanda ile Balbura arasındaki antik yola işaretlemektedirler. Dont Köyü yakınında birisi yazıtlı üç tane kaya siteli bulunmuştur³⁶⁸.

Karataş/Semahöyük³⁶⁹: Elmalı Ovası içinde, Elmalı'nın 8 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Karataş'da Erken Bronz Çağı'na ait yerleşim kalıntıları tespit edilmiştir. Lykia'nın erken dönem tarihi için oldukça önemli bilgiler veren yerleşimde yürütülen kazılarda megaron tipli ev kalıntıları ve pithos gömüler ortaya çıkarılmıştır³⁷⁰.

Kayabaşı³⁷¹: Balbura'nın 15 km güneydoğusunda yer almaktadır. Buradaki örenin içinde çok sayıda kaya kabartması ve sitel vardır³⁷². Kalıntılar arasında Roma Dönemi'nden döşeme yol bulunmaktadır³⁷³.

³⁶³ Bean, *Northern Lycia*, s. 13 nr. 17.

³⁶⁴ Bean, *Northern Lycia*, s. 13 vd.

³⁶⁵ TH. Elmalı IIc/31.

³⁶⁶ Heberdey/Kalinka, *Bericht* 1897, s. 41; Naour, *Balbura*, s. 183, nr 35; French, *Catologue*, nr. 849; Wurster/Ganzert, *Brücke*, s. 304 nr. 30.; SEG XXXI 1295; French, *Severan Milestone*, s. 85 vd. (*TEp.14*).

³⁶⁷ French, *Milestones*, 149 vdd.

³⁶⁸ Bean, *Northern Lycia*, 12 nr. 15.

³⁶⁹ TH. Elmalı IIc/35.

³⁷⁰ Mellink, *Bronz Age*, s. 291vdd.

³⁷¹ TH.Elmalı II/32.

³⁷² Naour, *Tyriaion*, s. 9 dpn. 30.

³⁷³ French, *1991 yılı araştırması*, s. 202-204, fig. 4.

Kemerarası: Oinoanda'nın 2 km kuzeydoğusunda yer alır. Oinoanda khorası'na dahil olan yerleşimin Termessos Mikra olduğu düşünülmektedir³⁷⁴. Bir tapınak etrafında gelişen yerleşim muhtemelen, Oinoanda'da düzenlenen Demostheneia Bayramları'nın yapıldığı yerlerden biridir. Kemerarası'ndaki yerleşim Ksanthos Irmağı üzerinde yer alan köprü'nün yakınında olmasıyla da önemlidir. Burada küçük bir bazilika yer almaktadır. Bunun kuzey duvarında, Augustus Dönemi'nden *Via Sebaste*'nin mil taşına benzeyen altlığı olan uzun bir sütun bulunmaktadır³⁷⁵. Bu sütunun üzerinde ise, köprüyü yaptıran eyalet valisi Epirus Marcellus zamanında İmparator Claudius için bir yazılmış Latince bir yazıt yer almaktadır³⁷⁶.

Mamatlar³⁷⁷: Tyriaion'un (Kozagaçı) 6 km kuzeyinde, Kabalitis Limne'nin (Söğüt Gölü) güneydoğu kıyısında yer almaktadır. Buradan Konstantin Dönemi'nden bir mil taşı ele geçmiştir³⁷⁸. Buradaki örenden, bir mezar taşının yeniden kullanımı olan ve Caput Viae'dan (Balbura) 16 mil uzaklık veren başka bir mil taşı daha bulunmuştur³⁷⁹. Buradan ele geçen üçüncü bir mil taşı ise, Khoma yakınındaki Tekkeköy, Tyriaion ve Kızılaliler'dekiler gibi, Lykia Eyalet Valisi Aurelius Phabius Phausteinus (İ.S.333-337) zamanında dikilmiştir ve Balbura'dan 16 mil uzaklık vermektedir³⁸⁰.

Manay/Söğüt³⁸¹ (= Εὐκέρεια): Söğüt Gölü'nün doğu kıyısında yer almaktadır. Burada Helenistik-Roma Dönemi kalıntıları gösteren bir yerleşim vardır. Manay'ın güneydoğusundaki mezarlıktan ele geçen bir yazıtın Εὐκέρειτης etnikonu göstermesi dolayısıyla, buradaki yerleşim Eukereia ile özdeşleştirilmiştir³⁸².

³⁷⁴ Coulton, *Termessians at Oinoanda*, s. 123.

³⁷⁵ Coulton, *Termessians at Oinoanda*, s. 122.

³⁷⁶ Milner, *AS 48* (1998) 117-123.

³⁷⁷ TH. Elmalı IIa/34.

³⁷⁸ Cousin, *Voyage en Carie de Termessos*, s. 335; Naour, *Balbura*, s. 183; French, *Catalogue*, s. 193.

³⁷⁹ İplikçioğlu, *Nord Lykien* (1994)**.

³⁸⁰ İplikçioğlu, *Nord Lykien* (1994)**.

³⁸¹ TH Elmalı IIa/34.

³⁸² Heberdey/Kalinka, *Bericht* 1897, s. 9 nr. 25; Bean, *Cibyrtis*, s. 137, 151.

Ovacık: Beydağları'nın bir kolu olan Teke Dağı'nın kuzeybatısında, yüksek bir vadi çanağı üzerinde yer almaktadır. Ovacık Köyü'nün 3km. güneybatısında konumlanan harabelikte 1975 yılında dört tarafı yazıtlı bir sitel bulunmuştur³⁸³. Bu sitelin yazıtı M. Aurelius'un, haydutları kovalamış ve öldürmüş, kentin tahıl ihtiyacını güvence altına almış ve barış için uğraşmış ve de 278'de genç birliklerle birlikte Kremna kuşatmasına katılmış olan yerel kahraman Hermaios Askureus'e yazdığı mektupla başlamaktadır. Hermaios aynı zamanda Söbüova'da ele geçen ve İmparator Carus, Carinus ve Numerian zamanına (İS 282-283) tanıklık eden bir yazıtta yine eşkiya çetelerine karşı gösterdiği kahramanlıklar nedeni ile onurlandırılan M. Aurelius Kiliortes'in babasıdır³⁸⁴. Corinus ve Numerian ile birlikte Caurus'un imparator kültürünün rahibi olmuş olan M. Aur. Kiliortes için yapılan onurlandırma Termessos kenti aracılığıyla yapılmıştır³⁸⁵. Ovacık ve Söbüova'daki yazıtlar Termessos bölgesindeki eşkiyaların varlığı için epigrafik belgeler sunmaktadır. Kiliortes ve korsanlara karşı aktif faaliyetlerde bulunmanın yanı sıra Termessos kentinin hububatının korunması ile de ilgilenmiş olan babası Hermaios Askureus yerel memurlar olarak eşkiyaları kovmakla ilgileniyor olmalıydılar³⁸⁶. Adı geçen bu eşkiyalar, korsanlar adıyla anılan (λήστοι) İsauria'luların³⁸⁷, Probus ve Carus zamanında Pampyhlia ve Lykia'ya yaptıkları baskınlarla bağlantılıdır³⁸⁸. Bu yazıtlara göre bu yerleşim Termessos'un territorium'u içindeydi ve muhtemelen de Antik Dönem'de Askura olarak adlandırılıyordu³⁸⁹. Ovacık'ta Termessos sikkelerinin bulunması da bu kalenin Termessos bölgesine olan bağlılığını ispatlamaktadır³⁹⁰. Buna göre Termessos bölgesi Ovacık yüksek ovası üzerinden Doğu Lykia'ya doğru Kitanaura'ya kadar ulaşmaktadır³⁹¹.

Schönborn burada gördüğü kırık taşlardan yapılmış bir kale ve etrafta dağılmış halde bulunana dört köşe kesme taşlardan bahseder³⁹², fakat yerleşim yeni kurulan köy yüzünden

³⁸³ Harrison, *Nouvelles decouvertes*, s. 237; SEG 29 (1979) 1514; İplikçioğlu, *Norden Lykien I* 16; Foss, *Lycia* 19vd; Mitchel, *Notive Rebellian* 161 vd; İplikçioğlu, *Termessos IV***.

³⁸⁴ Zimmerman, *Räuber*, s. 271 vd.

³⁸⁵ Zimmerman, *Räuber*, s. 269, dph. 21; TAM II/1 nr. 58, 80, 82, 122, 123, 138.

³⁸⁶ İplikçioğlu, *Termessos IV*.

³⁸⁷ Zimmerman, *Räuber*, s. 265.

³⁸⁸ İplikçioğlu, *Termessos IV***.

³⁸⁹ İplikçioğlu, *Termessos IV***.

³⁹⁰ Ritter, *Kleinasien II*, s. 809.

³⁹¹ İplikçioğlu, *Termessos IV***; Sahin/Adak, *Stadiasmus Patarensis***.

³⁹² Ritter, *Kleinasien II*, s. 809.

gittikçe yıkılmaktadır. Asıl yerleşim yeri Ovacık'ın yaklaşık 3 km güneybatısında, Ovacık Öreni arazisi içinde bulunur. Yerleşim bölgesi içinde Erken Bizans Dönemi'nden olması muhtemel olan iki yapı görülebilmektedir. Ayrıca buradaki araziden akantus yapraklı oldukça kaliteli küçük bir sütun başlığı ve sütun gövdesi bulunmuştur.³⁹³ Yerleşimin kenarında İmparatorluk Dönemi lahitlerinin bulunduğu iki nekropol yer almaktadır. Çevrede de tarımsal amaçlı yapılmış teraslar gözükmemektedir. Ovacık Köyü'nün yukarısında, Ovacık Asarı kayasını çevreleyen, Erken Bizans Dönemi'nden bir tahkimat duvarı ve bir kule yapısı vardır. Ormanlık arazinin içinde yaklaşık 35 adet, birbirinden farklı büyüklükte dik-dörtgen odalar bulunmaktadır.

Pırnaz: Bubon khora'sı içinde yer alan bugünkü Elmalıyurt'tur. Buradaki ören Arak-sa'dan Bubon ve Kibyra üzerine giden antik bir yol kenarında konumlanmaktadır. Çevrede antik kalıntılar ve mezar yazıtları bulunmaktadır³⁹⁴. Yerleşimin ismi Grekçe \acute{o} ya da $\acute{\eta}$ $\pi\rho\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$ 'dan (= palamut meşesi) gelmektedir³⁹⁵.

Serkiz Alanı: Soklai ile özdeşleştirdiğimiz Söğle'nin 7 km güneydoğusunda yer almaktadır. Yaklaşık 1500 m yükseklikte konumlanan Serkiz Ovası'nın kuzey tarafında, etrafı kırma taşlardan harç kullanılmadan örülmüş bir duvarla çevrelenen 80 m yüksekliğinde kayalık bir tepe yükselir. Burası kayalık zirveden ovanın sonuna kadar yoğun yapılanma göstermektedir.³⁹⁶ İmparatorluk Dönemi'nden birkaç lahdin yer aldığı ovanın batı tarafında bir sarnıç bulunmaktadır.

Sinanbucağı (= Elbessos): Elmalı'nın 15 km batısında yer almaktadır. Buradaki yerleşimin Elbis Dağı'na olan yakınlığı dolayısıyla, Oinoanda Demostheneia bayram yazıtında geçen Elbessos ile aynı yer olduğu düşünülmektedir³⁹⁷. Bu isim Güğü'de (Yapraklı) bulunan bir mezar yazıtında da geçmektedir³⁹⁸. Bean, bu yerleşimin Girdev Gölü kenarındaki

³⁹³ Harrison, *Upland settlements*, s. 110 dñn. 6.

³⁹⁴ Schindler, *Bubon*, nr. 24,25,31.

³⁹⁵ Georgacas, *Aisa Minor*, s. 118.

³⁹⁶ Bean, *Northern Lycia*, s. 33; Petersen/Luschan, *Reisen*, s. 163.

³⁹⁷ Wörrle, *Stadt und Fest*, s.12 str. 75, 47, 135.

³⁹⁸ Bean, *Northern Lycia*, s. 27 vd, nr.48.; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen*, § 294.

kalıntılarda yer aldığı tahmin etse³⁹⁹, Sinanbucağı yakınındaki tümülüs'ten ele geçen yazıtlarda Elbessos etnikonu'nun⁴⁰⁰ geçmesi bunun yanlış bir saptama olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Yapraklı/Güğü (= Ορπεννα)⁴⁰¹: Elmalı'nın 14 km kuzeybatısında, Oinoanda khora'sı içinde, Limyra'dan Kibyra'ya giden eski bir yol kenarında yer almaktadır. Buradaki yerleşimin, Oinoanda Demostheneia yazıtında geçen Orpenna olduğu düşünülmektedir⁴⁰². Burada bulunan, ἐν Ορπεννοίς oturan Elbessos'lu Diogenes yazıtı da bunu destekler niteliktedir⁴⁰³. Çevrede çok sayıda lahit, kaya kabartması ve yazıtlar bulunmuştur⁴⁰⁴.

6.3. Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Doğu Lykia Yerleşmeleri ve Bölgeleri

Stadiasmus Patarensis, Kuzey Lykia'da Khoma, Podalia, Kodopa, Akarassos, Soklai, Oinoanda, Balbura, Bubon ve Kibyra kentlerine güzergah vermektedir. İsimlerini daha önceden bildiğimiz Podalia, Akarassos ve Soklai'nın lokalizasyonlarını yapmak şimdiye kadar olanaklı olmamıştır. Anıtın verdiği bilgiler sayesinde, bu kentlerin özdeş oldukları örenleri tespit etmek mümkün olmuştur. Bu kentler arasında verilen Kodopa, ilk olarak Stadiasmus Patarensis'te karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin yanında, Tlos ile Oinoanda arasındaki güzergah üzerinde adına ilk olarak yine bu anıtta rastladığımız bir bölge ismi geçmektedir. Fakat yazıtın bu kısmı kırık olduğundan ismi tamamlanamamıştır; Plata[.....].

³⁹⁹ Bean, *Lycian Turkey*, s. 179.

⁴⁰⁰ İplikçioğlu, *Nord Lykien* 1996**.

⁴⁰¹ TH Elmalı IIc/33.

⁴⁰² Wörrle, *Stadt und Fest*, s.12 str. 73, 47, 135.

⁴⁰³ Bean, *Northern Lycia*, s. 27 vd, nr.48; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen*, § 949; Naour, *Tyriaion*, s. 94, nr.13.

⁴⁰⁴ Pace, *Escursioni*, 64 vdd; Bean, *Northern Lycia*, s. 26 vdd; İplikçioğlu, *Nord Lykien* 1991-92**.

6.3.1. Soklai (Σόκλαι)

Elmalı'nın 12 km. güneyinde, Elmalı Yaylası'nın güneydoğu eteklerindeki Söğle Kasabası'na yerleştirilmektedir⁴⁰⁵. Bean, Söğle'deki örenle Podalia kentini özdeşleştirmek istemiştir⁴⁰⁶. Fakat bu tahmin yanlıştır, zira Podalia kentinin Avlan Gölü'nün kuzeybatı kıyısında konumlanan Buralye Harabeliği'nde yer aldığı kesinlik kazanmıştır⁴⁰⁷. Soklai ile Söğle isimleri arasındaki ses benzerliği de Soklai = Söğle tezini destekler niteliktedir. Soklai Stadiasmus Patarensis'te, Söğle'nin konumuyla uyum içinde olarak, Akarassos ve Podalia arasında yer alan bir istasyon olarak verilmiştir:

31 Ἀπὸ Ἀκαρασσοῦ εἰς Σόκλαι στάδια ..

32 Ἀπὸ Σοκλαῶν εἰς Ποδάλια στάδια ..

*Akarassos'tan Soklai'a * stadia*

*Soklai'dan Podalia'ya * stadia*

İ.S. 6. yüzyılda yaşamış olan Sionlu Nikolaos'un yaşamının anlatıldığı eserde, Soklai'luların köyünden Eugeneia isimli bir kadının Aziz Nikolaos tarafından iyileştirildiğinden bahsedilmektedir (*TLİt.61*)⁴⁰⁸. Burada adı geçen Soklai, Stadiasmus Patarensis'te geçen Soklai'la aynı yer olmalıdır. Bunlardan başka hiçbir antik kaynakta bu yerleşimin ismine rastlanmaz.

Elmalı Ovası'nın güney ucunda konumlanan Söğle Köyü büyük antik bir yerleşimin üzerine kurulmuştur. Buradaki modern yerleşim, antik yerleşimle iç içe girmiştir. Köydeki yapılarda çok sayıda kalker blok kullanılmıştır. Köyün içinde İmparatorluk Dönemi'nden sütun parçaları, altınlar, işlenmiş bloklar, mezar yazıtları, tanrılarla imparatorlara yapılmış ithaf yazıtları ve çok sayıda lahit vardır⁴⁰⁹. Orta Bizans Dönemi parçaları bir kilisenin varlığına ve de yerleşimin sürekliliğine işaret etmektedir⁴¹⁰. Köyün hemen yakınında yuvarlak bir tepe yer alır, kuzeyi alçak, doğu ve güneyi sarp bir karaktere sahip olan tepenin üst kısmı, Erken Bronz Çağ'dan Helenistik, Roma ve Bizans Dönemi'ne kadar uzanan ve yük-

⁴⁰⁵ Bkz. Şahin/Adak, *Stadiasmus Patarensis* **.

⁴⁰⁶ Bean, *Podalia*, s. 157vd.

⁴⁰⁷ bu konu Podalia maddesi altında ele alınacaktır.

⁴⁰⁸ Anrich, *Hagios Nikolaos I* s. 53, *II* s. 538; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen*, §1242 .

⁴⁰⁹ Bean, *Lykia Bölgesi*, s. 161.

⁴¹⁰ Bean, *Podalia*, s. 161.

sek bir kültür tabakasına işaret eden seramik parçalarından kalın bir tabaka ile örtülüdür⁴¹¹. Tepede başka bir antik kalıntı yoktur. Çevreden İmparatorluk Dönemi'ne ait birkaç yazıt ele geçmiştir; Marcus Aurelius ve Licius Verus'a bir adak (*TEp.4*), Dioskurula'a bir adak (*TEp.5*) ve asker isimleri listesi (*TEp.6*). Bunlardan başka bölgeden İmparatorluk Dönemi'nden başka yazıtlar da ele geçmiştir (*TEp.9*). Bu yazıtlardan birinde bir bağ bekçisinin adı geçmektedir (*TEp.7*). Bu yazıt bölgenin verimli topraklarında yetişen ürünler arasında üzüm kültürünün önemini göstermektedir. Yazıtların hiç birinde kentin ismine yada herhangi bir etnikona rastlanmamıştır.

6.3.2. Akarassos (Ἀκαρασσός)

Akarassos, Elmalı Yaylası'nın merkezi kenti olan bugünkü Elmalı ile özdeşleştirilmektedir. Stadiasmus Patarensis'te Khoma - Soklai güzergahı üzerinde, Kodopa ile Soklai arasında verilmektedir.

29 Ἀπὸ Χώματος εἰς Κόδοπα τῆς Μυλιάδος στάδια λ.'

30 Ἀπὸ Κοδόπων εἰς Ἀκαρασσον στάδια..

31 Ἀπὸ Ἀκαρασσοῦ εἰς Σόκλας στάδια..

Khoma'dan Mylias Bölgesi'nin Kodopa'sına 3. stadia.*

*Kodopa'dan Akarassos'a * stadia.*

*Akarassos'tan Soklai'a * stadia.*

Yaklaşık olarak İ.S. 500 yıllarında yaşamış olan Lykia'lı Kapiton, Akarassos'un bir Lykia kenti olduğunu bildirir (*TLİ.42*). Akarassos isminin geçtiği bir diğer kaynak ise Sion'lu Nikolaos'un hayatının anlatıldığı eserdir, Akarassos burada Kabalia Bölgesi'nde (ἐν τῇ Καβαλείᾳ ἐν Ἀκαράσσῳ) yer alan bir kent olarak verilir (*TLİ.60*). Kabalia Bölgesi, Antik Dönem'de Karia, Phrygia, Lykia ve Pamphylia bölgelerinin kesiştikleri sınır bölgesinde yer almaktadır. Lykia'da, Kodopa dışında Kibyra, Balbura, Bubon ve Oinoanda kentleri de bu bölgeye dahildirler (*TLİ.29,35,49*). Buna göre Elmalı havzası İ.S. 6. yüzyılda Kabalia olarak adlandırılmaktaydı. Akarassos, Notitiae Episcopatum'da ise 12. yüzyıla kadar eyaletin piskoposluk merkezi olarak gösterilmektedir⁴¹². Akarassos piskoposu

⁴¹¹ Bean, *Podalia*, s. 161vd; Bean, *Lykia Bölgesi*, s. 160 vd.

⁴¹² Darrouzès, *Notitiae* 1, 262; 2, 324; 3, 374; 4, 279; 7, 336; 9, 218; 10, 267; 13, 270.

Nikolaos 451 yılında Khalkedon Konsülü'ne katılır ve orada Limyra piskoposu Stephanos'u temsil eder⁴¹³ ve 458 yılında metropolis Myra'nın İmparator I. Leon'a yazdığı mektubu *episcopus Acrasenus* olarak imzalar⁴¹⁴. Konstantinos ise 879 yılında 'Ακαρασίου diye imzalar⁴¹⁵. Verilen bilgiler göre Akarassos kenti Lykia'nın önemli kentlerinden biridir ve geç dönemlere kadar varlığını devam ettirmiştir.

Bugün hala Teke Yarımadası'nın önemli yerleşmelerinden birini oluşturan Elmalı, merkezi konumu ve yerleşmeye uygun yapısıyla Antik Dönem'den beri iskan edilmiş olmalıdır. Robert de böyle düşünerek Elmalı'yı Plinius'ta geçen antik Amelas⁴¹⁶ ile özdeşleştirmek istemiştir⁴¹⁷. Fakat Stadiasmus Patarensis'te verilen güzergah bu kentin Kuzey Lykia'da, Elmalı Havzası içinde yer alması gerektiğini göstermiştir ve bunun için de en uygun konum Elmalı'dır. Elmalı Dağı'nın eteğinde yer alan ve su kaynakları yönünden zengin olan bölgenin hakim konumu, Elmalı'nın Khoma (= Hacımusalar), Komba (= Gömbe) ve Podalia'dan (= Buralye) sonra havzanın önemli kentlerinden biri olduğunu düşündürmektedir.

Elmalı 17. yüzyılın Türkiye coğrafyasında Teke Yarımadası'nın bir havzası olarak gösterilir⁴¹⁸. 17. yüzyılın 2. yarısında Elmalı'da Antalya Paşası'nın ikametgahı vardır⁴¹⁹. Elmalı 19 yüzyılda Lykia'daki ticaretin baş merkezi ve aynı zamanda bir pazar yeri ve yoğun bir nüfusa sahip olan bir yerleşim yeridir⁴²⁰. O zamanlar, bölgenin önemli kentleri ahşap, deri, meyve ve boya maddesi gibi ürünleri buradaki pazardan elde ediyorlardı⁴²¹.

Modern kentin kuruluşu sırasında antik kalıntılar büyük bir tahribata maruz kaldığı için, antik kente dair görünürde çok fazla kalıntı yoktur. Elmalı'nın içinde Prehistorik Dönem'den bir yerleşim tepesi (höyük) yer almaktadır⁴²². Yine kentin içinde tek tük kalıntının yanında iki adet İmparatorluk Dönemi'nden yuvarlak mezar altarı vardır. Ömerpaşa Cami-

⁴¹³ ACO II 1,1 62, 235; II 1, 2 [202] 148.

⁴¹⁴ ACO II 5, 63.

⁴¹⁵ Mansi, *Sacrorum Conciliorum XVII* 376 C.

⁴¹⁶ Plin., *Nat. Hist.* V 101.

⁴¹⁷ Robert, *Villes d'Asie Mineure*, s. 162vd.

⁴¹⁸ Haggi Halifa 638.

⁴¹⁹ Crane, *Evllya* 157.

⁴²⁰ Fellows, *Lycia*, s. 380vdd'da Elmalı nüfusunun 25.000 olduğunu tahmin ediyor. Krş. Ritter, *Kleinasien II*, s. 807.

⁴²¹ Spratt/Forbes, *Travels in Lycia I*, s. 282vd; Ritter, *Kleinasien II*, s. 816vd..

⁴²² Pace, *Escursioni*, s. 63.

si'nde kullanılan sütunlar da açıkça İmparatorluk Dönemi'ndendir. Buradan Kakasbos'a yapılmış bir adak yazıtı ele geçmiştir⁴²³. 19 yüzyılda Elmalı'da üç tane kilise olduğu bilinmektedir⁴²⁴. Bunlardan birisi Genesis Theotoku kilisesi diğeri ise Aziz Giorges Kilisesi idi. Elmalı Dağı'nın yaklaşık 1450 metre yüksekğinde kyklopik duvar işçiliği gösteren bir kale vardır. Elmalı ve bu yerleşimin Akarassos ile özdeşleştirilmesi hakkında bunlardan öte bir şey henüz söylenemez. Bölgede yapılacak geniş kapsamlı araştırmalar sayesinde daha kesin bilgiler edinilebilir.

6.3.3. Kodopa (Κόδοπα)

Elmalı Havzası içinde, Elmalı ve Hacımusalar (= Khoma) arasında yer almaktadır. Stadiasmus Patarensis, Kodopa'yı, Soklai'dan Akarassos'a doğru devam eden yol güzergahı üzerinde ve Milyas Bölgesi'ne bağlı bir kent olarak verir .

29 Ἀπὸ Χώματος εἰς Κόδοπα τῆς Μιλυάδης στάδια λ.'

30 Ἀπὸ Κοδόπων εἰς Ἀκαρασσον στάδια ..

Khoma'dan Mylias'ın Kodopa'sına 3. stadia.*

*Kodopa'dan Akarassos'a * stadia.*

Stadiasmus Patarensis Elmalı ile özdeşleştirdiğimiz Akarassos ile Kodopa arasında 30-40 stadialık bir mesafe olduğuna işaret etmektedir. Bu da yaklaşık 5-6 km arasında bir mesafeye denk düşmektedir. Elmalı çevresinde bu mesafede yer alan bir ören var mı diye araştırıldığında karşımıza Kızılbil'deki harabelik çıkmaktadır. Konum olarak da Khoma ile Akarassos arasında bulunan bu ören Kodopa ile özdeşleştirilebilir görülmektedir. Fakat kesin sonuç, ancak arazide yapılacak araştırmalar sonucunda elde edilebilir.

Attika Tribut listelerinde geçen Κοδάπης⁴²⁵ etnikonu'nun Kodopa ile aynı yer olması, Milyas'ın⁴²⁶ da bu listelerde geçmesinden dolayı kabul edilebilir gözükmektedir. Antik Dönem'de Milyas'lılar tarafından iskan edilen Milyas Bölgesi'nin sınırlarının ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Kabaca tarif etmek gerekirse, bu bölge Elmalı Ovası'nın kuzey ve doğu sınırlarına kadar, güneyde ise Arykanda'ya kadar ulaşmaktadır. Stephanos

⁴²³ İplikçioğlu, *Nord Lykien II***.

⁴²⁴ Cuinet, *La Turquie I* s. 816 vd.

⁴²⁵ ATL I 316vd; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen*, § 541.

⁴²⁶ ATL I 344vd.

Byzantios bu bölgeyi Χώρα Μιλύας ya da Μινυάς olarak adlandırır⁴²⁷. Hierokles Khoma ile Myra arasındaki bölgenin ῥεγεῶν Μιλύας olduğuna işaret eder (TLit.16). Ptolemaios Podalia, Nysa, Khoma ve Kandyba'yı da Milyas'a dahil eder (TLit.35). Son olarak da Plinius Arykanda'yı Milyas içinde sayar (TLit.26). Buna göre Stadiasmus Patarensis de geçen Kodopa'nın gerçekten de Milyas Bölgesi içinde yer aldığı kesinlik kazanmaktadır.

6.3.4. Plata[...] (Πλατα[...])

Oinoanda ve Tlos arasındaki güzergahın geçtiği bölgenin ismidir. Stadiasmus Patarensis'te, Tlos'tan çıkan yol bu bölge arasından geçerek Oinoanda'ya ulaşmaktadır.

25 ἀπὸ Τλω̃ εἰς Οἰνέανδα διὰ Πλατα.... στάδια ς..'
Tlos'tan Oinoanda'ya, Plata[...] arasından * stadia.

Bu bölgenin ismi için çok farklı açıklamalar yapılabilir: Plataia, Platane, Platase, Platasa, Platabara gibi. Lykia çınarlarının ne kadar ünlü olduğu⁴²⁸ göz önünde tutulduğunda, bu ismin Grekçe çınar anlamına gelen ἡ πλάτανος'dan geldiği kabul edilebilir. Zira Lykia'da bölgesel floraya işaret eden pek çok yerleşim yeri bilinmektedir: Kastanna⁴²⁹ (Κασταννα = κάστανος'dan kestane), Kyparissos⁴³⁰ (κυπάρισσος), Myrton⁴³¹ (μύρτων = mersin), Pınaz (πρῖνος = pırnal ağacı/meşe palamudu), Preinalithos⁴³² (πρεινόλιθος = πρῖνος'dan pırnal ağacı/ meşe palamudu) gibi.

⁴²⁷ Steph. Byz. 453

⁴²⁸ Plin., Nat. Hist. XII 9.

⁴²⁹ Batı Lykia'da, Oktapolis'e dahil olan bir yerleşim(TEp.21).

⁴³⁰ Vita Nik. Sion 102 vd. (Orta Lykia'da yer alan bir yerleşim).

⁴³¹ Wörrle/Wurster, Dereköy, s. 406.

⁴³² Wörrle, Stadt und Fest, s. 12 str. 77, s. 137 (Kuzey Lykia'da yer alan bir yerleşim).

7. BATI LYKIA

7.1. Batı Lykia Bölgesi'nin Sınırları, Topografyası ve Kentleri

Batı Lykia, doğuda Kragos, kuzeyde Kragos ve Antikragos'un düğüm noktasındaki Araksa ile sınırlandırılabilir. Bölgenin batı sınırı ise zaman içinde değişiklikler göstermektedir. Öyle ki, bu konuda bilgi veren en erken kaynağımız Pseudo-Skylaks'a (*TLit.39*) göre, Lykia'nın en batısında yer alan kent Telmessos'tur. Fakat Telmessos daima Lykia'ya bağlı değildir. İ.Ö. 446/445 yıllarına ait Attika Tribut Listeleri'nde Lykia'dan ayrı verilen kent⁴³³, İ.Ö. 4. yüzyılda Perikles tarafından fethedilmiştir (*TLit.59*). İ.Ö. 189 yılındaki Magnesia barışından sonra, Antiokhos ile yapılan savaşta Roma'lular tarafında yer alan Bergama Kırallı Eumenes'e verilmiştir (*TLit.32,53*). Appianos, Mithridates savaşları sırasında Rhodos'a yardım eden Telmessos'luları Lykia'lılardan ayrı göstermiştir (*TLit.2*). Demek ki bu dönemde Telmessos hala Lykia'ya bağlı değildir⁴³⁴. Bundan sonra, Stadiasmus Maris Magni Telmessos'u Lykia ile Karia arasındaki sınır kenti olarak vermiştir (*TLit.40*). Strabon, Livius, Mela ve Plinius da aynı hududa işaret etmektedirler. (*TLit.53,19,23,29*). İ.S. 43 yılında bölgenin eyalet ilan edilmesinden sonra, idari anlamda bir dizi değişiklikler yapılmıştır⁴³⁵. İ.S. 74'te ise kesin bir düzenlemeye varılmıştır: Lykia Pampyhlia ile ortak eyalete dönüştürülmüş⁴³⁶, Rhodos aynı yıl içinde özgürlüğünü kaybetmiştir. Lykia sınırlarının, eski Rhodos Peraia'sının bir kısmını da içerecek kadar batıya doğu genişlemesi bu dönemde gerçekleşmiş olmalıdır⁴³⁷. Bu dönemde Telmessos ile birlikte Kalynda ve Krya kentleri de Lykia kentleri arasında sayılmışlardır (*TEp.31,49*). Aynı bölgede yer alan Lydai'nın da Flavius'lar Dönemi'nde Lykia'nın bir parçası olduğu bilinmektedir. Öyle ki Lydai kenti Vespasianus Dönemi'nden itibaren Lykia-Pamphylia Eyaleti'nin valilerini onurlandırmaktadır (*TEp.15-18*). Bu dönemde yeni sınır olasılıkla geniş İndos Çayı olmalıdır. İ.S. 160'lı yıllarda yazan Ptolemaios, sınırı Kalynda ile Kaunos arasına koyar (*TEp.31,49*). Ve Quintius Smynaios da (İ.S. 4. yüzyıl sonu) Lindos'u (İndos okunmalı) Karia'nın sonu

⁴³³ ATL ATL I 420vd, II 83, III7 (Τελεμέσσι[οι] Λύκιοι καὶ συν[τελείς]).

⁴³⁴ Magie, *Roman Rule I* s.516 dpn.4.

⁴³⁵ Arkwright, *Frontier*, s. 101.

⁴³⁶ Treuber, *Geschichte der Lykier*, s. 208 vdd.

Lykia'nın başı olarak göstermektedir (*TLit.36*). Hierokles, Lykia'yı Kaunos'u da içine alacak kadar genişletse de (*TLit.16*), onun raporunun isabetli olup olmadığı şüphelidir⁴³⁸.

Bölgenin sınırlarını böylece çizdikten sonra topografyası ve kentlerine bakabiliriz. Yeni sınır Indos Nehri (Dalaman Nehri) ile Glaukos Körfezi'ne adını veren Glaukos Nehri arasında Lydai, Lissa, Krya, Kalynda ve Daidala kentleri bulunmaktadır. Şimdiki Kızıl Dere ile özdeşleştirilen Glaukos Nehri, Kızıl Kaya'nın, Aygır Dağı'yla birleştiği sırttan doğduktan sonra güney-güneydoğu istikametinde küçük bir vadiye doğru akmakta ve burada, kuzeydoğudan gelen Nif Çayı'nın da kendisine katılmasının ardından güneybatıya dönüp Kızıl Dağ'ın etrafını dolanarak adını verdiği körfeze akmaktadır.

Kalynda ve Daidala kentleri, Karia ile Lykia arasındaki sınır kentleri olmaları dolayısıyla antik kaynaklarda sık sık karşımıza çıkmaktadır⁴³⁹. Strabon, Daidala'nın Rhodos'luların Peraiası içinde olduğundan ve bu kent ile aynı adı taşıyan Lykia'lılara ait bir dağ'ın bulunduğundan, bu dağın Lykia'nın batı sınırını oluşturduğundan bahseder (*TLit.51*). Adı geçen bu dağın, Daidala'nın yer aldığı İnlice Asarın hemen arkasında yükselen Kızıl Dağ olması gerekir.

Bölgenin, Ksanthos Irmağı Vadisi'ni içine alan kısmı, Antik Dünya'da erken dönemden beri tanınmaktadır. Lykia'nın tarih sahnesine çıktığı en erken kaynak olan Homeros, tüm Lykia'yı sadece Ksanthos Irmağı ile sınırlamıştır. Öyle ki Troia Savaşı'na katılan Lykia Beyleri Glaukos ve Sarpedon'a ilişkin her pasaj Ksanthos Vadisi'yle birlikte anılmaktadır⁴⁴⁰. İ.Ö. 547/546 yılında Kyros Anadolu'ya tamamen hakim olabilmek için kumandanı Harpagos'u Lykia'ya gönderince, küçük bir Lykia birliği Harpagos'a ancak Ksanthos Vadisi'ne girdiğinde karşı koymuş ve Ksanthos'un düşmesi bütün Lykia'nın ele geçirilmesi için yeterli olmuştur⁴⁴¹. Böylece Herodotos'tan da Lykia'nın Pers hakimiyetine kadar Ksanthos Vadisi ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bütün bu anlatımlar Ksanthos Irmağı'nın Lykia için ne anlama geldiğini ortaya koymaktadır. Ksanthos Vadisi, bütün Lykia Ülkesi'nin daha sonraki devletsel gelişmeleri için en önemli faktör olmuştur⁴⁴². Bölgenin önde gelen büyük kentleri, Lykia için bereket kaynağı olan bu vadi yakınında bulunmaktadır. Strabon'da adı geçen (*TLit.52*), Lykia Birli-

⁴³⁷ Arkwright, *Frontier*, s. 101. İ.S. 77'de yazan Plin., *Nat. Hist* V. 27'de sınırı hala Daedala'nın doğusuna yerleştirmektedir; ama o genelde kendinden önceki yazarları takip etmektedir.

⁴³⁸ Jameson, *Lykia*, s. 268.

⁴³⁹ Hdt. I 171, 172; VIII 87, 88; Plin. *Nat. H.st.* V 103; Steph. Byz. 216, 350

⁴⁴⁰ Hom., *Il. II.* 876vd.; V 478vdd.

⁴⁴¹ Hdt. I 176

⁴⁴² Treuber, *Geschichte der Lykier*, s.12.

ği'nin en büyük altı kentinden dördü bu bölgede yer almaktadır; Patara, Ksanthos, Tlos ve Pinara.

Strabon, Ksanthos'un Lykia'nın en büyük kenti olduğunu söyler (*TLit.54*). Hititçe ismi *Awarna*⁴⁴³, Lykçe ismi ise *Arnna*⁴⁴⁴ olan bu kent Ksanthos Irmağı'nın doğusunda, bugünkü Kınık kasabasıdır. Ksanthos'un 10 km güneybatısında ve nehrin bugünkü ağzından yaklaşık yarım saatlik bir mesafede, Apollon'un Delphi'den sonraki Orakıl merkezi olan⁴⁴⁵, ve Roma Dönemi'nde doğu trafiğinin merkezi konumunda yer alan Patara kenti bulunmaktadır. Lykçe ismi *Pttara*⁴⁴⁶ olan kent bölgenin en önemli limanlarında biridir. İmparator Hadrianus'un kentte inşa ettirdiği granarium da Patara'nın Akdeniz ticareti için önemini ortaya koymaktadır⁴⁴⁷. İ.Ö. 1. yüzyılın sonunda Lykia Birliği'nin başkenti olan⁴⁴⁸ Patara, kentte yer alan Mettius Modestus Takı üzerindeki yazıtta Lykia Birliği'nin Metropolis'i olarak geçmektedir⁴⁴⁹.

Aşağı nehir bölgesinde yer alan bu iki önemli kentin yaklaşık olarak tam ortasında Lykia Birliği'nin ortak dini merkezi⁴⁵⁰ Letoon yer alır. Leto, Artemis ve Apollon tapınaklarının bulunduğu Letoon'daki kutsal alan, Roma Dönemi'nde de önemini korumuştur⁴⁵¹. Ksanthos Irmağı'nın denize döküldüğü Çay Ağızı mevkiinden kuzeybatıda, Karadere'nin denize ulaştığı mevkiye kadar Ksanthos Irmağı'nın meydana getirdiği ova devam eder. Bu ova, batıda Karadere'nin çizdiği kavis ve Sandık Dağları, kuzeyde ise, Karatepe ile sınırlanır. Karadere'nin batısında Pydnai bulunmaktadır. Pydnai'nin küçük dağ kalesinden Telmessos'a doğru ilerleyen dağ kütlesi Lykia'nın batı duvarını oluşturmaktadır; güneyden kuzeye doğru Şan Dağı, Dokuzgöl Dağı, Baba Dağı ve Menderes Dağı. Bu dağ sıralarının uzantılarının oluşturduğu sahil, Yedi Burunlar adını alır. Bunlar da güneyden kuzeye doğru Zeytin, Kılıç, Yassı, İnkalık, Sancak, Kötü ve Yedi Burunbaşı adlarını alırlar. Bunlardan Yedi Burunbaşı Stadiasmus Maris Magni'de verilen ölçülere göre Hiera Akra'ya denk düşmektedir (*TLit.40*). Karatepe'nin 2 km doğusunda ise Sidyma kenti konumlanmaktadır. Buradan 5 km kuzeydoğuda, Sidyma'nın limanı olan

Kalabantia gelir.

⁴⁴³ Starke, *Hattuşa*, s. 195.

⁴⁴⁴ Step. Byz. 123

⁴⁴⁵ Herodot. I 182.

⁴⁴⁶ TL 44; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* § 1022-1.

⁴⁴⁷ TAM II/2 397.

⁴⁴⁸ Livius XXXVII 15,6.

⁴⁴⁹ TAM II/2 421; IGR III 664, 704 II B.

⁴⁵⁰ Treuber, *Geschichte der Lykier*, s. 6.

Ksanthos Vadisi'nin batı tarafındaki önemli kentlerden bir diğeri ise Pinara kentidir. Hititçe ismi Pinala, Lykçe ismi ise Pinale⁴⁵² olan Pinara, İ.Ö. 4. yüzyılda yaşamış olan Ksanthos'lu Menekratos'un anlattığına göre; nüfusun çoğalmasından olumsuz olarak etkilenen Ksanthos'luların, yaşlılarını üç guruba bölmelerinden sonra Kragos Dağı eteklerine yerleşen bir gurubu tarafından kurulmuştur (*TLit.43*). Stephanos Byzantios'un bu pasajında andığı Artymnessos'un lokalizasyonu henüz yapılamamaktadır.

Sahilden yukarıya doğru devam edildiğinde bölgenin önemli kentlerinden Telmessos gelmektedir. Lykçe ismi *Telebehi*⁴⁵³ olan Telmessos kenti, eski ismi Glaukos daha sonra Makri, şimdi ise Fethiye olan körfezin kuzeydoğu kısmını oluşturan ve geçilebilir bir alan sağlayan koyun kenarında yer almaktadır. Telmessos'tan 16 km sonra, Üzümlü'nün 2 km güneyinde Lykçe ismi Xadawati⁴⁵⁴ olarak adlandırılan Kadyanda kenti gelmektedir. Kentin hemen arkasında uzanan verimli Üzümlü Ovası, adından da anlaşılacağı üzere üzümleri ile ünlüdür. Doğu'dan Köroğlu Dağı kuzeyden ise Ceren Dağı ile sınırlandırılan bu ova Antik Dönem'de Kadyanda'nın hizmetinde olmalıydı.

Ksanthos Vadisi'nin üst kısımlarında, Akdağ'ın batı eteğinde, bölgenin en eski ve en önemli kentlerinden biri olan Tlos bulunmaktadır. Tlos, Panuasis'in anlatımına göre Ksanthos, Kragos ve Pinara ile birlikte, nymphe Praksidike ve Tremile'nin çocuğudur ve kentin ismi de buradan gelmektedir⁴⁵⁵. Lykçe ismi Tlawā⁴⁵⁶ olan Tlos ile Ksanthos arasında küçük bir yerleşim olan Arsada yer almaktadır. Arsada'nın kuzeybatısında, Akçay ve Seki Çayı'nın birleşerek tek olarak güneye aktıkları birleşme noktasında ise, bölgenin kuzeydoğudaki sınır kenti olan Araksa kenti bulunmaktadır.

⁴⁵¹ App., *Mith.* 27

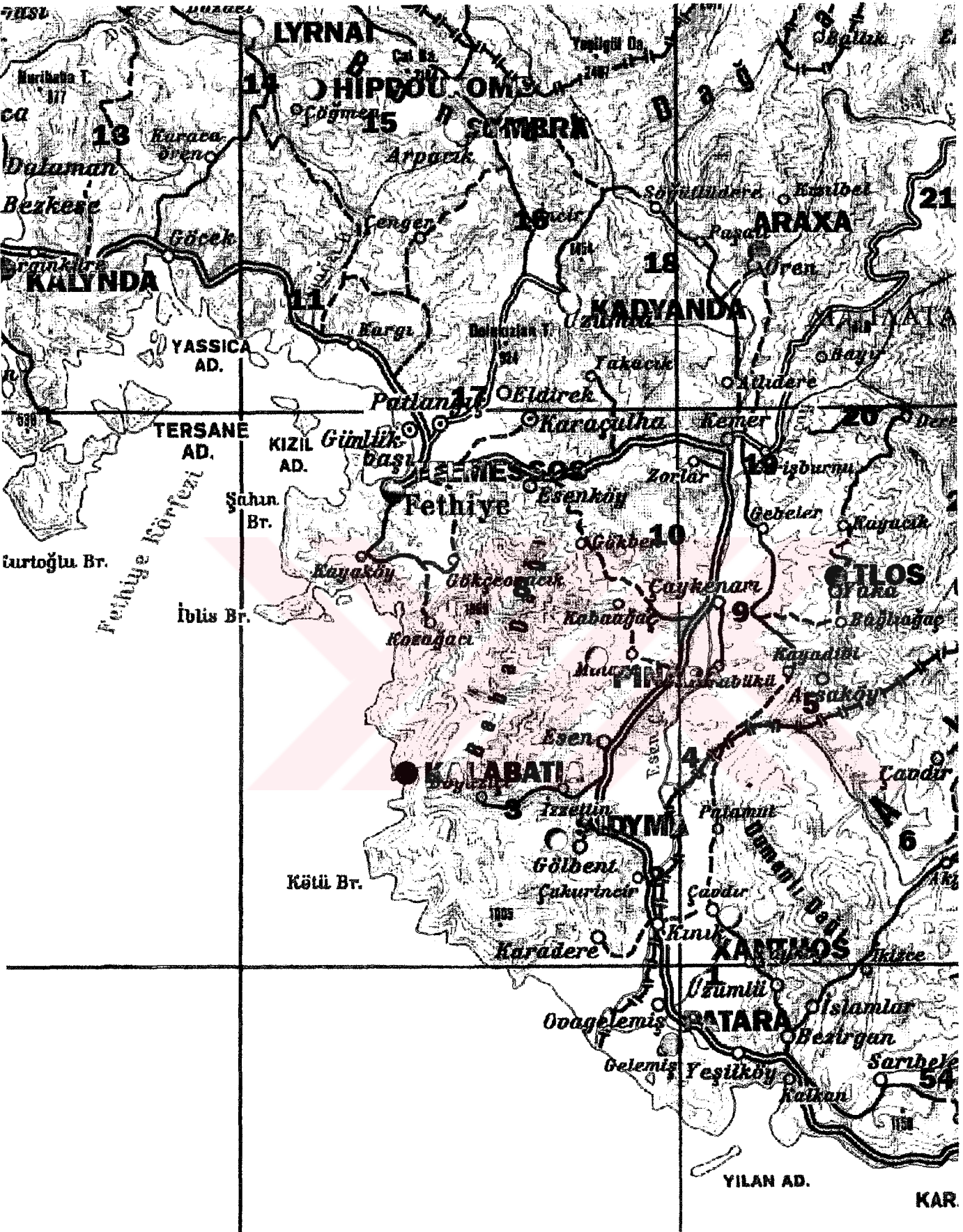
⁴⁵² TL 26.21.

⁴⁵³ TL 26.21; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* §1314.

⁴⁵⁴ TL 26.21, 45.3; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* § 403-1.

⁴⁵⁵ Steph. Byz. 633

⁴⁵⁶ TL 44 b 30; Zgusta, *Kleinas. Ortsnamen* § 1345-1.

Harita 4: Batı Lykia Yerleşmeleri

7.2. Bölgenin Yerleşim Yoğunluğu

Antik Dönem’de, iskan etmek için tercih edilen yerler arasında, büyük verimli ovaların kenarları ve özellikle de nehir vadileri ön sırada yer almaktaydı. Tüm Lykia Bölgesi’nin en önemli ve en büyük nehri olan Ksanthos Nehri de, vadi boyunca oldukça cazip yaşama alanları sunmaktadır. Bölgenin kuzeyinde, Söğüt Gölü’nün güneyindeki Çal Dağı ve Kızılcıca Dağ eteklerinden doğan Ksanthos Nehri, Ören (Araksa) civarında ikinci bir kolu olan Akçay ile birleşerek tek kol halinde güneye doğru ilerler. Ksanthos Nehri’nin meydana getirdiği delta ovası Lykia’nın en verimli ovalarındandır. Vadi boyunca karşımıza çıkan yerleşimler bölgenin diğer kısımlarına göre daha görkemli ve büyüktürler.

Batı Lykia Bölgesi’nde, Ksanthos’un oluşturduğu delta ovasından başka sadece üç küçük ova daha vardır; Gedre, Üzümlü ve Nif Ovaları. Gedre Ovası Çal Dağı’nın hemen güneyinde yer alır ve kapalı bir havza konumundadır. Bundan hemen hemen üç kat daha büyük olan Nif Ovası üç pınar tarafından sulanır ve oldukça verimlidir. Antik Kadyanda (Üzümlü) kentinin hemen kuzeyinde bulunan Üzümlü Ovası hepsinden daha geniş bir alana yayılmıştır. Küçük yerleşimlerin kenarlarına konumlandıkları bu ovalardan Antik Dönem’de de yoğun olarak faydalanılmış olmalıdır.

Fethiye Körfezi’nin kuzeyindeki bölge, birçoğu oldukça küçük olan çok sayıda antik yerleşime sahiptir. Bunlardan sadece birkaç tanesinin antik isimleri belirlenebilmiştir. Bu bölgede sekiz kentin birleşerek bir sympoliteia oluşturdukları bilinmektedir. Antik isimleri bilinen bu yerleşimlerin hangi örene denk düştükleri henüz çözümlenmemiş bir sorun olarak karşımızda durmaktadır⁴⁵⁷. Burada bölgede yer alan ve isimleri bilinmeyen belli başlı yerleşim yerleri tanıtılmaya çalışılacaktır.

Çukurhisar (Asar)⁴⁵⁸: Telmessos’un 32 km kuzeybatısında, Hippukome bölgesi içinde konumlanmaktadır. Dar ve dik bir kaya sırtı üzerinde, oldukça tahkimatlı bir akropolis’i olan küçük bir yerleşim bulunmaktadır. Yerleşimin etrafı oldukça düzgün bloklardan örülmüş koruma duvarı ile çevrelenmiştir. Yerleşim alanı içinde çok sayıda ev kalıntısı vardır. Ev kalıntılarının arasında, büyüklükleriyle resmi yapılar oldukları açık olan binalar ve bir de tapınak kalıntısı bulunmaktadır. Çevrede çok sayıda sütun parçası ve lahit yer al-

⁴⁵⁷ Bölgeyi ziyaret eden L. Roos, burada pek çok ören yeri tespit etmiş ve bunları kısaca tanıtmıştır; Roos, *South-eastern Caria*, s.85 vdd.

⁴⁵⁸ TH. Fethiye IIc/25.

maktadır. Yerleşimin yakınında, iki tane iki katlı mezar yapısı bulunmaktadır⁴⁵⁹. Çukurhisar'ın biraz kuzeyinde, Bahtiyar Köyü'ne tepeden bakan kayalıkta bir kaya mezarı vardır⁴⁶⁰.

Delikkaya: Akköprü ile Hippukome arasında yer almaktadır. Buradaki kalıntılar iki tepeye yayılmış durumdadır. Kuzeydeki tepenin güney ucunda ilginç bir kaya mezarı vardır. Tapınağın yanında 1 niş ve 2 mezar yapısı vardır. Tepede ana kayaya oyulmuş bir sarnıç bulunmaktadır. Batı yamacı boyunca duvar temelleri ve bazıları insitu diğerleri ise daha geç dönemden bir teras duvarında kullanılmış olan birkaç blok vardır. Bloklar düzgün kesilmiştir ve oldukça büyüktür.

Emirtaşı (Beşiktaş)⁴⁶¹: Fethiye'nin 30 km kuzeybatısında, Kızılkaya'nın kuzeyinde konumlanmaktadır. Doğu-Batı doğrultusunda uzanan dağ sırasının sarp sırtında küçük bir yerleşim alanı bulunmaktadır. Burada çok sayıda yapı kalıntısı vardır⁴⁶². Yerleşim alanının arkasında lykia tipinde lâhitlerin yer aldığı nekropol alanı uzanmaktadır. Buradaki yerleşimden pek çok sikke buluntusu ele geçmiştir⁴⁶³.

Gürlek⁴⁶⁴: Telmessos'un 37 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Ören arazisi içinde konumlanan Gürlek'de İmparatorluk Dönemi kalıntıları gösteren küçük bir yerleşim bulunmaktadır. Köyün doğusunda, Asar arazisi içindeki dik bir kaya sırtı üzerinde yerleşim kalıntıları, bunların doğusunda da bir koruma duvarı vardır. Platonun güneyinde kaya yamacına değil de düzlüğün üzerindeki kayaya inşa edilmiş olması nedeniyle tekil bir örnek olan bir kaya mezarı bulunmaktadır. Bu mezar kuzeye bakmaktadır ve kısmen Athisar'daki mezarlara benzemektedir⁴⁶⁵.

⁴⁵⁹ Burada yer alan ören hakkında daha ayrıntılı bilgi elde etmek için bkz. Arkwright, *Frontier*, s. 98 vd; TAM II/1 s. 54 vd, nr. 167; Roos, *South-eastern Caria*, s. 85vd.

⁴⁶⁰ Roos, *South-eastern Caria*, s. 85vd.

⁴⁶¹ Kiepert: 1: 400.000 B, Antalya.

⁴⁶² Arkwright, *Frontier*, s 98.

⁴⁶³ Roos, *South-eastern Caria*, s. 85.

⁴⁶⁴ TH. Fethiye Iib/ 26.

⁴⁶⁵ Roos, *South-eastern Caria*, s. 88.

Hızırlık: Telmessos'un 4,5 km kuzeyinde yer almaktadır. Tepesidelik arazisi içinde konumlanan Hızır'daki yerleşim, Klasik Dönem kalıntıları göstermektedir. Klasik Dönem'den polygonal tarzda örülmüş kalın bir koruma duvarı ile çevrelenen yerleşime güney, doğu ve kuzeyde yer alan üç kapıyla girilmektedir. Yerleşimin genişliği kuzey-güney yönünde yaklaşık 600 metreye ulaşmaktadır. Yerleşimin kuzey kısmında, batıdan doğu kapısına doğru devam eden taş döşeli antik yol kalıntıları bulunmaktadır. Yaklaşık 5 metre genişliğindeki antik yol, buradan Dont köyüne üzerine, oradan da Ksanthos Vadisi'ne doğru devam etmektedir. Yol boyunca kaya mezarları ve çiftlik yerleşimleri vardır. Hızırlık'taki ören teraslanmıştır ve yoğun bir şekilde iskan edilmiştir. Yerleşimin güneyinde orthostatlı ve polygonal tarzda örülmüş iki yapıya sahip bir kale bulunmaktadır (muhtemelen bey kalesi?). Koruma duvarının içinde ve dışında dağınık halde Lykia tipi mezarlar vardır (2 paye, 14 tümülüs). Kale yapısı Roma Dönemi'nde tamir edilmiştir. Buradaki yerleşimin Telmessos'un öncülü olan Telebehi olduğu düşünülmektedir⁴⁶⁶.

7.3. Stadiasmus Patarensis Sayesinde Yeni Lokalize Edilen Batı Lykia Yerleşimleri ve Bölgeleri

Batı Lykia Bölgesi'nin oldukça iyi tanınan büyük kentlerinin yanında yerleri bilinmeyen ya da isimleri ilk olarak Stadiasmus Patarensis sayesinde karşımıza çıkan Kastabara ve Oktapolis olarak adlandırılan sympoliteia'yı oluşturan yerleşimlerden anıtta geçen Lyrnai, Hippukome ve Symbra kentleri bu bölümde ele alınacaktır.

7.3.1. Kastabara (Καστάβαρα)

Akdağ'ın yukarısında, Komba'dan (Gömbe) 11 km kuzeybatıda, Fırnaz Yaylası ile Darıözü arasında yer alan Deliktaş'la (bugünkü Çiftlik⁴⁶⁷) özdeşleştirilebilir. Kastabara adı sadece Stadiasmus Patarensis'te geçmektedir. Stadiasmus Patarensis'in aktardığına göre, Tlos ile Khoma arasında ve Tlos'a 128 stadia (yak. 24 km) uzaklıkta bulunmaktadır.

⁴⁶⁶ Hızırlık'taki yerleşimin Telebehi olup olmadığı ve bu örendeki kalıntılar hakkında daha geniş bilgi almak için bkz. Buschmann, *Hızırlık bei Fethiye*, s. 429 vdd.

⁴⁶⁷ TH Elmalı IIe/31.

26 ἀπὸ Τλῶ εἰς Καστάβαρα στάδια ρκη΄

27 ἀπὸ Κασταβάρων εἰς Χῶμα στάδια ..”

Tlos'tan Kastabara'ya 128 stadia.

*Kastabara'dan Khoma'ya * stadia.*

Tlos'tan Khoma'ya giden güzergahın Akdağ'ı bir noktada aşması gerekmektedir. Bu iki kent arasında ve Akdağ üzerindeki tek yerleşim yeri de Deliktaş'da yer alan örendir. Deliktaş'ın 5 km kuzeydoğusunda, Tezlibeli mevkiinde Septimius Severius Dönemi'ne ait iki mil taşı ele geçmiştir (*TEp.23,24*)⁴⁶⁸. İ.S. 198-211 yılları arasına tarihlenen yazıtlardan birinde verilen 18 millik (= 26 km) uzaklık yaklaşık olarak Stadiasmus Patarensis'te geçen mesafeye (24 km) denk düşmektedir. Bunlarla ilişkili olarak Tlos'tan da Septimius Severius Dönemi'nden bir mil taşı bulunmuştur. Çift kullanımı olan mil taşı daha önce Naour tarafından yayınlanmış fakat arka yüzde yer alan ve muhtemelen de Büyük Konstantin ya da Valens Dönemlerine ait ikinci yazıt görülmemiştir ve bunun bir mil taşı olduğu fark edilmemiştir⁴⁶⁹. Bugün Tlos Akropolü'nde yer alan yazıtın ön yüzünde geçen mesafenin, daha sonraki kullanıma uydurulmak için kazınmış olması nedeniyle rakam tam olarak okunamasa da, burada 18 mil seçilebilmektedir (*TEp.1*). Tlos'ta ele geçen bu mil taşı muhtemelen insitu değildir ve büyük ihtimalle Deliktaş'taki mil taşlarıyla aynı yol güzergahına işaret etmektedir. Bölgede yapılan araştırmalarda tespit edilen yol kalıntıları da Stadiasmus Patarensis'te verilen Tlos-Khoma güzergahının buradan geçtiğini ve Kastabara'nın buradaki örene yerleştirilmesini desteklemektedir⁴⁷⁰.

Güneydoğu-kuzeybatı istikametinde uzanan kayalık Deliktaş Tepesi'nin güneydoğusunda, dar bir dağ sırtı üzerinde dört kuleli güçlü bir kale yapısı yer almaktadır⁴⁷¹. Son derece nitelikli ve iyi korunmuş bosajlı bloklardan yapılmış çift duvarlı kale büyük oranda ayakta. Tarım alanlarıyla birlikte su kaynaklarını da kontrolünde tutan bu tepe batıdan Karadere'nin geçilmez yarı ile sınırlanır bu yüzden bu kısımda sur duvarlarına ihtiyaç duyulmamıştır. Surla çevrili ince uzun tepe boyunca, özellikle de güneydoğu ve güneybatı eteklerinde yoğun yapı kalıntıları bulunmaktadır. Bunlar tamamen konutlara aittir. Bu kesimde üç nefli Erken Bizans Dönemi'nden bir bazilika vardır⁴⁷². Kale içinde iki basamağı

⁴⁶⁸ French, *Catalogue* 846vd.

⁴⁶⁹ Naour, *Inscriptions de Lycie*, s. 272 nr. 3 (= SEG XXVII nr. 940).

⁴⁷⁰ Çevik/Varkıvaç, *Tlos 1998* s. 330,338.

⁴⁷¹ Yılmaz/Çevik, *Tlos 1994*, s. 196 vd; Çevik/Varkıvaç, *Tlos 1998*, s. 329vdd.

⁴⁷² Çevik/Varkıvaç, *Tlos 1998*, s. 330, 388.

görülen podyum kalıntısı önemli bir anıt niteliğindedir. Kuzeybatıda büyük boyutlu iki dikdörtgen yapı kalıntısı vardır. Yerleşim, Roma ve Bizans Dönemleri'ne ait yoğun seramik tabakası ile kaplanmıştır. Deliktaş ile Fırnaz Yaylası arasında tespit edilen antik yol boyunca kayalara çok sayıda niş oyulmuştur⁴⁷³. Deliktaş yakınındaki Erentepe, Fırnaz ve Karamuar mevkiilerinde yapı kalıntılarına, kuleli çiftliklere ve bunlara ait lahitlere rastlanmıştır⁴⁷⁴. Ele geçen yazıtlardaki ifadelerden buradaki yerleşimin Tlos Khora'sı içinde yer aldığı anlaşılmaktadır (*TEp.25,26*). Görüldüğü gibi oldukça yüksekte olan Deliktaş mevkii yoğun yapı kalıntıları göstermektedir ve konumuyla da Kastabara ile özdeşleştirilebilecek özellikleri taşımaktadır. Fakat bütün bunlara rağmen geniş bir arazi araştırması yapılmaksızın kesin bir şey söylenemez.

7.3.2. Oktapolis (Ὀκτάπολις)

Sympoliteia'lar konusunda da değindiğimiz gibi, Klasik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar bir çok kent çeşitli nedenlerden dolayı sympoliteia adı verilen büyük birlikler oluşturmuştur. Lykia'da da sık sık örneklerine rastladığımız bu birliklerin adları bazen sympoliteia'ya üye kentlerin sayısını da vermektedir⁴⁷⁵. Oktapolis de sekiz küçük yerleşimin birbirleriyle kurduğu siyasal bir birliğin (sympoliteia) ve aynı zamanda bu kentleri kapsayan bölgenin ismidir.

Ptolemaios Lykia'da Kragos Dağları eteklerindeki kentlerin isimlerini verirken Boncuk Dağları'nın güneybatı eteğinde bulunan Oktapolis'e de değinmektedir (*TLit.35*). Bu veri Stadiasmus Patarensis'in bulunmasına kadar Oktapolis'in sekiz kentin birleşimi sonucu oluşmuş bir polis olduğunu düşündürmekteydi⁴⁷⁶. Fakat bu durum Stadiasmus Patarensis ve başka epigrafik kaynaklar ışığında tekrar ele alındığında, görüşün yanlış olduğu ve Oktapolis'in synoikismos neticesinde ortaya çıkmış bir kentin ismi olmadığı ortaya çıkmaktadır⁴⁷⁷.

⁴⁷³ Yılmaz/Çevik, *Tlos 1994*, s. 196 vd; Çevik/Varkıvanç, *Tlos 1998*, s. 329vdd.

⁴⁷⁴ Çevik/Varkıvanç, *Tlos 1998*, s. 334 vd.

⁴⁷⁵ Hild, *Oktapolis*, s. 151vd. Örneğin, Dipolis (Lemnos üzerinde yer alan bir sympoliteia ismi), Tetrapolis (Lykia'daki Kibyra Tetrapolis'i), Pentapolis (Phrygia'da bir bölge ismi), Hexapolis (Karia'da bir territoriumun ismi) gibi.

⁴⁷⁶ Ruge, 'Ὀκτάπολις, s. 2393.; Robert, *Éveché*, s. 318 vd; Robert, *Asie Mineure*, 280 vd.

⁴⁷⁷ Hild, *Oktapolis*, s. 151vdd.

Oktapolis, Stadiasmus Patarensis'te Lyrnai'ın bağlı olduğu bir bölge olarak verilmekte ve Kalynda ile Hippukome arasına işaret etmektedir.

13 ἀπὸ Κάλυνδων εἰς Λύρνας τῆς Ὀκταπόλεως στάδια ..

*Kalynda'dan Oktapolis'in Lyrnai'ına * stadia.*

Oktapolis Stadiasmus Patarensis'te tek bir kente değil, bir bölgeye işaret etmektedir. Oktapolis'in konumu Kızılkaya'dan ele geçen iki yazıt sayesinde kesinleşmektedir. Bunlardan biri διὰ τῶν ἐν Ὀκταπό[λ]ει ἀ[ρ]χέων ile bitmekte, diğeri ise Ὀκταπολιῆτις etnikonu taşımaktadır(TEp.19,20). Pinara'dan ele geçen bir mezar yazıtında da Ὀκταπολεί[τ]ις etnikonu geçmektedir(TEp.22). Kızılkaya'nın 9 km doğusunda, bugünkü İthisar'da bulunan Hippukome'de ele geçen bir dekrette, Loanda tanrılarının kutsal alanına bir sitel dikilmesi emredilmekte ve Hippukome'de bulunan, Oktapolis'in ortak hamamının kurucularının isimleri geçmektedir(TEp.21). Bu kurucular sadece Hippukomeli değildir. Kurucular arasında Sestos, Pallene, Kastanna, Lyrnai ve Myndos'lu kişilerin isimleri de bulunmaktadır. Buna göre, bu kentler büyük bir olasılıkla Oktapolis'e de üye olan kentler olmalıdır⁴⁷⁸. Bunların yanında, sitelin dikili olduğu Loanda kenti de Oktapolis'e üye olmalıydı. Dolayısıyla Oktapolis'e üye olan yedi kent tanınmaktadır: Hippukome, Sestos, Pallene, Kastanna, Lyrnai, Loanda ve Myndos. Ayrıca, Stadiasmus Patarensis sayesinde Lyrnai'ın Oktapolis'in territoriumu içinde olduğu kesinlik kazanmaktadır. Birliğe dahil olan kentler arasında tek piskoposluk merkezi olan bu kent muhtemelen birliğin başını çekmekteydi. Stadiasmus Patarensis'te, Kalynda'dan çıkan yol Lyrnai üzerinden Hippukome'ye, oradan da Symbra'ya devam etmektedir. Stadiasmus Patarensis'te Hippukome ile Kadyanda arasında verilen Symbra'nın Oktapolis'in territorium'u içinde yer alan sekizinci kent olabileceği düşünülmektedir⁴⁷⁹.

Sonuç olarak Oktapolis içinde yer alan kentler şunlardır: Lyrnai, Hippukome, Kastanna, Loanda, Myndos, Pallene, Sestos ve Symbra. Lyrnai, Hippukome ve Symbra dışında bu yerleşmelerin bugün tam olarak nereleri karşıladıkları bilinmemektedir. İlk önceleri Oktapolis'le özdeşleştirilen, fakat artık Lynai olduğu kesinleşen Kızıldağ etrafında, Delikkaya, Çukurhisar, Emirtaşı, Asartep, Dikili ve Karacaören mevkilerinde küçük ören yerleri vardır. Bu yerleşmelerin lokalizasyonu ancak bölgede yapılacak geniş kapsamlı araştırmalar sonunda mümkün olabilecektir.

⁴⁷⁸Krş. Hild, *Oktapolis* s.151vd; Ross, *South-eastern Caria*, s. 85.

7.3.3. Lyrnai (Λύρναι, Λόρνια)

Stadiasmus Patarensis Kalynda'dan Oktapolis bölgesi içinde yer alan Lyrnai'a oradan da Hippukome'ye devam eden bir güzergah verir. Lyrnai'ın bu iki kentle arasında olan mesafeler taş üzerinde tahrip olmuştur. Fakat yerleşime en yakın istasyon olarak Hippukome verildiğinden, şimdiye kadar Oktapolis'in lokalize edildiği Kızılkaya ile özdeşleştirilebilir.

13 ἀπὸ Κάλυνδων εἰς Λύρνας τῆς Ὀκταπόλεως στάδια ..

14 ἀπὸ Λύρνων εἰς Ἴππουκώμην στάδια

*Kalynda'dan Oktapolis'in Lyrnai'ına * stadia.*

*Lyrnai'dan Hippukome'ye * stadia.*

Hippukome'de inşa edilen bir hamamı vakfedenler arasında Lyrnai'lı vatandaşların isimleri de belgelenmiştir (*TEp.2I*)⁴⁸⁰. Notitiae Episcopatum'da Λόρνεα ve Λόρνια formunda geçmekte ve 10. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar metropolis Myra altında Lykia Eyaleti'nin piskoposluk merkezleri arasında verilmektedir⁴⁸¹. Piskopos Eusebios 879 Konstantinopolis Konsül'üne *Lyrnaion episkopos*'u olarak katılmıştır⁴⁸². Oktapolis içindeki tek piskoposluk merkezi olan Lyrnai muhtemelen bu sympoliteia'nın baş kentini oluşturuyordu⁴⁸³.

Kızılkaya Kallimache'nin (Göcek) 8 km kuzeybatısındadır. Bölgeye adını veren kuzeydeki sarp kayalıkta 3 kaya mezarı, iki tapınak mezar ve sadece dış sıralarının kabartıldığı bir tek kare açıklık bulunmaktadır, bunlardan biri tamamlanmamıştır⁴⁸⁴. Köyün güneyinde yer alan tepe üzerinde yaklaşık 5 metreye kadar korunmuş duvar kalıntıları tespit edilmiş-

⁴⁷⁹ Hild, *Oktapolis*, s. 151vd.

⁴⁸⁰ Robert, *Évecé*, s. 309vdd; a.y., Robert, *Villes d'Asie Mineure*, s. 153; Zgusta, *Kleinasia Ortsnamen* § 732-2.

⁴⁸¹ Darrouzès, *Notitiae* 7,352; 9,234; 10,283; 13,287.

⁴⁸² Mansi, *Sacrorum Conciliorum XVII* 376 A.

⁴⁸³ Hild, *Oktapolis*, s. 152. Aperlai'm Isinda, Apollonia ve Simenai'la oluşturduğu sympoliteia'da tek piskoposluk merkezi Aperlai'dır (IGR III 690, 692); Akalissos'un Idebessos ve Korma'yla oluşturduğu sympoliteia'da Akalissos (IGR III 646vd.); Arneai'm Koroa ve adı bilinmeyen diğer kentlerle oluşturduğu sympoliteia'da da yine tek piskoposluk, sympoliteia'nın da baş kenti olan Arneai'dır (IGR 640,642; TAM II/3 765-767).

⁴⁸⁴ Roos, *South-eastern Caria*, s. 85.

tir. Kırma taşlardan harç ve tuğla kullanılarak yapılmış olan duvar iki kısımdan oluşmaktadır. Bu çevrede benzer duvar işçiliği gösteren yapı kalıntıları yer almaktadır. Sur tarzındaki duvar kalıntısının iç kısmında oldukça tahrip olmuş birkaç lahit vardır⁴⁸⁵.

7.3.4. Hippukome (Ἰππουκώμη)

Telmessos'un 25 km kuzeybatısında, Kargın Çayı'nın (Glaukos Potamos) sağ tarafında, Çökmen/Çöğmen Köyü'nün 2 km güneybatısındaki İthisar/Atasar'a yerleştirilmektedir. Stadiasmus Patarensis'te Lyrnai ile Symbra arasında, Symbra'dan 128 stadia (yaklaşık 24 km) uzaklıkta yer alan bir istasyon olarak verilmektedir.

14 ἀπὸ Λύρνων εἰς Ἰππουκώμην στάδια..

15 ἀπὸ Ἰππουκώμης εἰς Σύμβρα στάδια ρκή

*Lyrnai'dan Hippukome'ye * stadia.*

Hippukome'den Symbra'ya 128 stadia.

Stephanos Byzantios Hippukome'nin Lykia'nın bir köyü olduğunu söyler (*TLit.44*). Yukarıda da değinildiği gibi İthisar'dan İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen bir vakıf yazıtı ele geçmiştir. Bu yazıtta bule ve demos'un aldığı bir karar metni ile kentte inşa edilen bir hamamın kurucularının isimleri geçmektedir (*TEp.21*)⁴⁸⁶. Stadiasmus Patarensis ve bu vakıf yazıtından da anlaşıldığı üzere Hippukome de Oktapolis'e üye kentlerden biridir⁴⁸⁷.

Helenistik Dönem'den beri iskan edilen İthisar'daki ören, Kargın Çayı'nın kaynağından pek de uzakta olmayan ve Çal Dağı'nın batısında, kuzey-güney istikametinde uzanan dar bir dağ sırtı üzerinde yer almaktadır. İthisar'daki harabeler Akropolis tepesinden ve birçoğu bu tepenin güney yamacında bulunan kaya mezarlarından oluşmaktadır⁴⁸⁸. Bu mezarların en çarpıcı özelliği bölgedeki diğer mezarlarda genellikle boş bırakılmış olan Tymphaiondaki kalkanlardır. Tepenin doğusunda 80 cm kalınlığında ve 65 m boyunca takip edilebilen bir Bizans duvarı vardır⁴⁸⁹. Duvar kuzey ucunda dik bir açıyla batıya doğru dönmekte ve ancak 15 m kadar takip edilebilmektedir. Duvarın parçaları batıda da görüle-

⁴⁸⁵ Arkwright, *Frontier*, s. 98.

⁴⁸⁶ Robert, *Lycie*, s. 194 dnp. 5; Robert, *Villes d'Asie Mineure*, s. 15 vdd; Robert, *Évecé*, s. 310 vdd.

⁴⁸⁷ Hild, *Oktapolis*, s. 151 vd.

⁴⁸⁸ Arkwright, *Frontier*, s. 94.; Roos, *South-eastern Caria*, s. 86.

⁴⁸⁹ Roos, *South-eastern Caria*, s. 86.

bilmektedir. Bölgede ev temelleri de görülebilmektedir. Doğuda doğal kayaya açılmış temeller ve basamaklar söz konusudur⁴⁹⁰.

7.3.5. Symbra (Σύμβρα)

Stadiasmus Patarensis'te, Hippukome ile Kadyanda arasında verilen Symbra kenti yine Stadiasmus Patarensis'e göre Hippukome'den 128 stadia (24 km), Üzümlü'ye yerleştirilen Kadyanda'dan ise 72 stadia (13,5 km) uzaklıkta bulunmaktadır.

15 ἀπὸ Ἰππουκώμης εἰς Σύμβρα στάδια ρκή

16 ἀπὸ Σύμβρων εἰς Καδύανδα στάδια οβ'

Hippukome'den Symbra'ya 128 stadia.

Symbra'dan Kadyanda'ya 72 stadia.

Ptolemaios Symbra'yı Kragos eteklerinde yer alan iç bölge kentlerinden biri olarak, Kydna ile Oktapolis arasında anar (*TLit.35*)⁴⁹¹. Bölgeye olan yakınlığı dolayısıyla muhtemelen bu kentte Oktapolis'e dahil olmalıydı⁴⁹². İ.S. 141 yılındaki depremden sonra zarar gören Lykia kentlerine yardım eden Rhodiapolis'li Opramoas, bu kötü zamanında Symbra'ya da yardım etmiştir (*TEp.31*). Buradan Symbra'nın bölgenin önemli yerleşmelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. İ.S. 500 yıllarında yaşamış olan Lykia'lı Kapiton Symbra'nın Phrygia Bölgesinde yer alan bir kale olduğunu bildirir (*TLit.17,46*). Kaunos'ta ele geçen bir yazıtta da Συμβρέυς etnikonu geçmektedir⁴⁹³.

Stadiasmus Patarensis'in verdiği bu uzaklıklara göre kentin olası yerini belirlemek mümkün olmaktadır. Hippukome ile Kadyanda arasında konumlanan Nif Köy'deki ören, Stadiasmus Patarensis'in vermiş olduğu güzergaha ve uzaklıklara çok uymaktadır. Nymphaion ile özdeşleştirilen⁴⁹⁴ bu harabelik tam olarak Telmessos'un 24 km kuzeydoğusunda, Glaukos Potamos'un kaynağı yakınında, bugün Arpacık olarak adlandırılan mevki-

⁴⁹⁰ Roos, *South-eastern Caria*, s. 86.

⁴⁹¹ Ruge, *Symbra I*, s. 1905.; Zgusta, *Kleinasien Ortsnamen*, § 1268. Ruge doğru formun *Synbra* olduğunu söyler. Fakat Stadiasmus Patarensis sayesinde gerçek olan formun kesinlikle Symbra olduğu belirlenmiştir.

⁴⁹² Roos, *South-eastern Caria*, s. 85.; Hild, *Oktapolis*, s. 153.

⁴⁹³ Bean, *Caunus I*, s. 23 vd, nr. 6; Marek, *Epigrafik Araştırmalar*, s.91.

⁴⁹⁴ kr. Ritter, *Kleinasien II*, s. 955.

de yer almaktadır. Nymphaion önceleri Telandros ile eşlenmek istenmiştir⁴⁹⁵. Fakat bu kent muhtemelen Glaukos Irmağı'nın (Kızıl Dere) Glaukos Körfezi'ne döküldüğü civarlarda, sahilde konumlanıyor olmalıdır. Telandros, Attika-Delos Deniz Birliği tiribut listelerinde Τήλανδρεια olarak adlandırılmaktadır⁴⁹⁶ ve Plinius tarafından Lykia'nın ünlü kentleri arasında sayılmaktadır (*TLit.29*).

Nif/Arpacık Köyü'nün güneyindeki yüksek vadinin kenarında yer alan kayalık tepe üzerinde büyük kırma taşlardan örülmüş bir savunma duvarı vardır. Bu vadinin ortasına kadar devam eder. Nif Köyü'nün içinde de İmparatorluk Dönemi kalıntıları göze çarpmaktadır. Vadinin doğusunda ve batısında blok taşlardan yapılmış birkaç mezar odası ve lahit vardır. Kayalığın güneydoğusunda ise bir kaya mezarı vardır⁴⁹⁷.

⁴⁹⁵ Arkwright, *Frontier*, s. 94.; Ruge, *Telandros*, s. 193. TAVO'da da Nif Köyün olduğu yerde Telandros'un yer alabileceği soru işareti ile belirtilmiştir.

⁴⁹⁶ ATL I 422-423.

⁴⁹⁷ Ritter, *Kleinasien II*, s. 907; Benndorf/Niemann, *Reisen*, s. 148; Roos, *South-eastern Caria*, s. 92 vd.

8. TESTIMONIA LITERATÜR

TLit.1. Agath. Frag. 16

'Αγαθαρχίδης δ' ἐν τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ τῶν Εὐρωπαϊκῶν «'Αρυκανδεῖς» φησί «Λυκίας ὄμοροι ὄντες Λιμυρεῦσι διὰ τὴν περὶ τὸν βίον ἀσωτίαν καὶ πολυτέλειαν κατάχρησι γινόμενοι καὶ διὰ τὴν ἀργίαν καὶ φιληδονίαν ἀδυνατοῦντες ἀποδοῦναι τὰ δάνεια προσέκλιναν ταῖς Μιθριδάτου⁴⁹⁸ ἐλπίσιν ἄθλον ἔξειν νομίσαντες χρεῶν ἀποκοπᾶς.»

Agatarkhides Eurapiake'lerin 35.isinde şöyle der: "Limyra'luların komşuları olan Arykanda'lular hayatları boyunca hovardalıklarından ve savurganlıklarından ve borç içine batıp zevk için harcamalar yaptıklarından dolayı borçlarını ödeyemez hale gelince, borçlarından muaf tutularak ödüllendirileceklerini düşünerek umutlarını Mithridates'e bağladılar"

TLit.2. App., Mith.24

ἐν δὲ τούτῳ Ῥόδιοι τὰ τε τείχη σφῶν καὶ τοὺς λιμένας ἐκρατύναντο καὶ μηχανὰς ἅπασιν ἐφίστανον· καὶ τινες αὐτοῖς Τελμισέων τε καὶ Λυκίων συνεμάχουν. ὅσοι τε ἐξ Ἀσίας Ἴταλοι διεπεφεύγεσαν, ἐς Ῥόδον ἅπαντες ἐχώρουν, καὶ σὺν αὐτοῖς Λούκιος Κάσσιος, ὁ τῆς Ἀσίας ἀνθύπατος.

Bütün bunlar olurken Rhodos'lular surlarını ve limanlarını güçlendirdiler ve her yere savaş gereçleri yerleştirdiler. Telmessos'lular ve Lykia'lılardan da bazıları onlarla ittifak kurdular. Asia'dan kaçan bütün İtalikler Rhodos'a sığınmışlardı. Bunların arsında proconsul Lucius Cassius da vardı.

TLit.3. Apuleius, Mundo 29vdd.

Nysae iuga et penetralia Coryci, et Olympi sacra, et Ossae ardua, alia huiusmodi sola dumtaxat et singula extollunt. Quorum me miseret, cum tanto opere nec magnis et oppido paucis inexplebili admiratione capiuntur. Hoc illis euenire adeo non est mirabile, cum nihil maius suspexerint neque ad aliquid intenderint, quod maiore diligentia

⁴⁹⁸ Burada geçen Mithridates, bildiğimiz VI. Mithridates değil, Antiokhos III'ün komutanlarından birinin ismidir.

Nysa'nın doruklarını, Corycus'un mabetlerini, hem Olympos'un kutsal alanlarını hem de Ossa'nın uçurumlarını ve böyle başka birçok yegane ve münferit şeyleri yüceltiyorlar. Büyük bir çabayla ve doymak bilmez bir beğeniyle birçok soylu tarafından kentte ele geçirilenler bana acı veriyor. Daha büyük hiçbirşeye saygı duymadıkları ve de daha büyük bir titizlikle bir şeye niyetlenmedikleri için, bunun onlar için meydana gelmesi o denli hayret verici değildir.

TLit.4. Arr., *Anab.* I 24, 3-6

Παρμενίωνα δὲ πέμπει ἐπὶ Σάρδεων, δούς αὐτῶ τῶν τε ἐταίρων ἵππαρχίαν καὶ τοὺς Θετταλοὺς ἱππέας καὶ τοὺς ἄλλους ξυμμάχους καὶ τὰς ἀμάξας ἄγειν· καὶ κελεύει προῖέναι ἀπὸ Σάρδεων ἐπὶ Φρυγίαν. αὐτὸς δὲ ἐπὶ Λυκίας τε καὶ Παμφυλίας ἦει, ὡς τῆς παραλίου κρατήσας [4] ἀχρεῖον καταστῆσαι τοῖς πολεμίοις τὸ ναυτικόν. καὶ πρῶτον μὲν ἐν παρόδῳ Ὑπαρνα, χωρίον ὄχυρόν, φυλακὴν ἔχον ξένους μισθοφόρους, ἐξ ἐφόδου ἔλαβεν· οἱ δ' ἐκ τῆς ἄκρας ξένοι ὑπόσπονδοι ἐξῆλθον. ἔπειτα εἰσβαλὼν εἰς Λυκίαν Τελμισσέας μὲν ὁμολογία προσηγάγετο, περάσας δὲ τὸν Ζάνθον ποταμὸν Πίναρα καὶ Ζάνθον τὴν πόλιν καὶ Πάταρα ἐνδοθέντα ἔλαβε καὶ ἄλλα ἐλάττω πολίσματα ἐς τριάκοντα. [5] Ταῦτα καταπράξας ἐν ἀκμῇ ἤδη τοῦ χειμῶνος ἐς τὴν Μιλυάδα καλουμένην χώραν ἐσβάλλει, ἣ ἐστὶ μὲν τῆς μεγάλης Φρυγίας, ξυνετέλει δὲ ἐς τὴν Λυκίαν τότε, οὕτως ἐκ βασιλέως μεγάλου τεταγμένον. καὶ ἐνταῦθα Φασηλιτῶν πρέσβεις ἦκον περὶ φιλίας τε καὶ χρυσῶ στεφάνῳ στεφανῶσαι Ἀλέξανδρον· καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐπικηρυκευόμενοι ἐπρέσβευον Λυκίων τῶν κάτω οἱ πολλοί. [6] Ἀλέξανδρος δὲ Φασηλίτας τε καὶ Λυκίους παραδοῦναι τὰς πόλεις τοῖς ἐπὶ τοῦτο στελλομένοις ἐκέλευσε· καὶ παρεδόθησαν ξύμπασαι. αὐτὸς δὲ ὀλίγον ὕστερον ἐς τὴν Φασηλίδαν παραγενόμενος συνεξαίρει αὐτοῖς φρούριον ὄχυρόν, ἐπιτετειχισμένον τῇ χώρᾳ πρὸς Πισιδῶν, ὅθεν ὀρμώμενοι οἱ βάρβαροι πολλὰ ἔβλαπτον τῶν Φασηλιτῶν τοὺς τὴν γῆν ἐργαζομένους.

3. Parmenion'u, arkadaşlarının süvari komutanlığını, Thessialı süvarileri, diğer müttetikleri ve yük arabalarını da onun emrine vererek Sardeis'e gönderdi; daha sonra da ona Sardeis'ten Phrygia'ya geçmesini emretti. Kendisi de düşman donanmasının burarlardan yararlanmasını engellemek amacıyla kıyı şeridini ele geçirmek

üzere Lykia ve Pamphylia'ya ilerledi. 4. Güzergahı üzerinde ilkin, yabancı ücretli askerlerin koruduğu güçlü bir yer olan Hyparna'yı bir engelle karşılaşmadan ele geçirdi, zira anlamaya varılarak güvenlikleri korunan ücretli askerler burçları terk ettiler. Bunun ardından Lykia'ya girerek anlaşma yoluyla Telmessos'luları da saflarına kattı. Ksanthos Nehri'ni geçtikten sonra da teslim olan Pinara, Ksanthos kenti, Patara ile birlikte 30 kadar küçük kenti ele geçirdi. 5. Bu işleri tamamladığında kışın bastırılmış olmasına rağmen, vaktiyle büyük kral tarafından Lykia'ya dahil edilmiş olan, ama şu andan Büyük Phrygia'ya ait bulunan Milyas bölgesine saldırdı. Burada, Aleksandros'u altın bir taçla taçlandırmak ve dostluklarını bildirmek üzere Phaselis'in elçileri geldi. Aleksandros ise, hem Phaselisliler'e hem de Lykia'lılara kentlerini, bu amaç için gönderilmiş olanlara teslim etmelerini emretti. Bunun üzerine hepsi de teslim oldular. Kendisi de kısa bir süre sonra Phaselis'e gelerek Pisidia sınırında kurulmuş ve güçlü bir surla çevrilmiş olan kalelerinden saldırarak tarlada çalışan Phaselisler'in ürünlerini yağmaladıklarından yakınılan barbarları, Phaselisler'in isteği üzerine ele geçirdi.

TLit.5. Arr., Anab. I, 26, 1-2

Ἄλεξανδρος δὲ ἄρας ἐκ Φασηλίδος, μέρος μὲν τι τῆς στρατίας διὰ τῶν ὀρῶν πέμπει ἐπὶ Πέργης, ἣ ὠδοπεποιήκεσαν αὐτῶ οἱ Θραῖκες χαλεπὴν ἄλλως καὶ μακρὰν οὔσαν τὴν πάροδον; αὐτὸς δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ αἰγιαλοῦ ἦγε τοὺς ἄμφ' αὐτόν. Ἔστι δὲ ταύτη ἡ ὁδὸς οὐκ ἄλλως ὅτι μὴ τῶν ἀπ' ἄρκτου ἀνέμων πνεόντων· εἰ δὲ νότοι κατέχοιεν, ἀπόρως ἔχει διὰ τοῦ αἰγιαλοῦ ὁδοιπορεῖν. [2] τότε δ' ἐκ νότων σκληρῶν βορέαι ἐπιπνείσαντες, οὐκ ἄνευ τοῦ θειοῦ, ὡς αὐτὸς τε καὶ οἱ ἄμφ' αὐτόν ἐξηγοῦντο, εὐμαρῆ καὶ ταχεῖαν τὴν πάροδον παρέσχον.

Aleksandros Phaselis'ten ayrılırken, ordusunun bir kısmını, Thraklar onun için zahmetli ve uzun da olan bir yol açtıkları dağdan Perge'ye gönderdi. Kendisi de yanındakileri deniz boyunca sahilden götürdü. Burası, kuzey rüzgarları esmeyip de güney rüzgarları hakim olduğunda ilerlemenin imkansız olduğu bir yoldur. Bu sırada güçlü güney rüzgarlarından olan Boreaslar estiği için, kendisinin ve yanındakilerin de belirttikleri gibi, sorunsuz ve hızlı bir geçiş tanrısal bir durum sözkonusu olmadan mümkün değildi.

TLit.6. Athen, *Deipn.* VIII 42

..... ἐρωτηθεὶς δ' ὑπὸ τίνος τίνες εἰσὶν οἱ μοχθηρότατοι, τῶν ἐν Παμφυλίᾳ Φασηλίτας μὲν ἔφησε μοχθηροτάτους εἶναι, Σιδήτας δὲ τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ.

(Syratonikos'a) en sahtekar insanlar kimlerdir diye sorulunca, Pamhylia'daki halklardan Phaselis'liler, iskan edilmiş bütün dünyadaki halklardan ise Side'liler çok sahtekar kişilerdir dedi.

TLit.7. Bruti Epist. 27,28

κζ'. Βροῦτος Λυκίοις.

Ξανθίων τοὺς διαφυγόντας οἱ ὑποδεξάμενοι ὑμῶν οὐδὲν μετριώτερον πείσονται Ξανθίων, Παταρεῦσι δὲ καὶ Μυρεῦσι καὶ Κορυκίοις καὶ Φασηλίταις, κἂν ἄλλο τι εὖ ποιεῖν ὑποδεξάμενοι αὐτοὺς ἐθέλωσιν, ἐπιτρέπω, ἵνα ὀρθῶς αὐτοῖς βεβουλευῆσθαι φίλους ἡμᾶς ἀλλὰ μὴ πολεμίους ἐλόμενοι ἔργῳ αἴσθωνται ὀρῶντες Ξανθίου⁴⁹⁹.

27. Brutus'tan Lykia'lılara.

Sizler arasında, Ksanthos'lulardan kurtulanları (görüşmek için) kabul edenlerle hiçbir surette Ksanthos'lulardan daha ağır şartlarda uzlaşmaya varılmayacak. Şayet bunları kabul ederek iyi bir şeye vesile olmak isterlerse, Patara'lılara, Myra'lılara, Korykos'lulara ve Phaselis'lilere, kuşatılmış olsalarda aslında bizim onlarla gerçekten düşman değil dost olduğumuzu anlatırlar diyer.

κή. Λύκιοι Βρούτῳ. Οὐδ' αὐτοὶ Ξαντίους ὑποδέξασθαι ἐγνώκαμεν, εἰ κοινωνεῖν τῆς συμφορᾶς μᾶλλον ἢ ἐπικουφίζειν μέλλομεν αὐτοῖς τὸ ατύχημα. εἰκόασι δὲ κάκεῖνοι παραλιπόντες τοὺς μηδὲν ὀνήσαντας ἡμᾶς Παταρεῦσι καὶ Μυρεῦσι καὶ Κορυκίοις καὶ Φασηλίταις ὡς βεβαιοτέροις προσφεύξεσθαι βοηθοῖς.

28. Lykia'lular'dan Brutus'a . *Eğer bunlarla başarısızlığın azalmasından daha çok faydalı şeye ortak olmayı niyet etseydik, Ksanthos'luların kabul edildiğini bilmiyor olurduk. Hiçbir yardımda bulunmayan bizleri terk edenler daha güvenilir yardımcıları olan Patara'lılara, Myra'lılara, Korykos'lulara ve Phaselis'lilere sığınmak için oralara yerleştiler*

TLit.8. Cicero, *Verr.* II 1, 56

Vereor ne haec forte cuiquam nimis antiqua et iam obsoleta videantur; ita enim tum aequabiliter omnes erant eius modi ut haec laus eximiae virtutis et innocentiae non solum hominum, verum etiam temporum illorum esse videatur. P. Servilius, vir clarissimus, maximis rebus gestis, adest de te sententiam laturus: Olympum vi, copiis, consilio, virtute cepit, urbem antiquam et omnibus rebus auctam et ornatam.

Korkarım bütün bunlar bazı kişilere eskimiş ve çoktan tedavülden kalkmış gözükebilir. Bu eski zamanlarda bütün insanlar, sanki sözleşmişçesine aynı husularda öylesine istekliydiler ki, erdem ve onura karşı gösterilen bu itibar sadece bu zatlara değil; bütün bu döneme aitmiş gibi gözükmektedir. Oldukça saygın işlere imza atan ünlü Publius Servilius, işte burada. Davranışlarınız hakkında görüşlerini açıklayacak. O kendi çabasıyla birliklerini topladı, bilgeliği ve kahramanlığıyla, her açıdan güçlü, zengin ve çok eski bir kent olan Olympos'u aldı. İşte size, pek seçkin bir insanın en canlı örneğini sunuyorum.

TLit.9. Cicero, *Leg. Agr.* 1.5;2.50

1.5: Iubent venire agros Attalensium atque Olympenorum quos populo Romano<P.> Servili, fortissimi viri, victoria adiunxit

(Pompeius) Attalia ve Olympos'luların topraklarının satılmasını emretti. Bu toprakları yiğit kumandan Publius Servilius'un zaferi Roma Halkı'nın malı yapmıştı.

2. 50: Iubet venire quae Attalensium, quae Phaselitum, quae Olympenorum fuerint, agrumque Aperensem et Oroandicum et Gedusanum. Haec P. Servili imperio et victoria, clarissimi viri, vestra facta sunt.

Pompeius Attalia'lulara, Phaselis'lilere ve Olympos'lulara ait ne varsa heşeyin ve de Agera, Oroandia ve Gedusa topraklarının satılmasını emretti Bunların tümü, pek seçkin insan Publius Servilius'un seferi ve zaferi sonucunda sizin malınız olmuştu.

TLit.10. Diod., *Bibl. Hist.* 17.27.7; 28.1-5

27, 7: ὁ δ' Ἀλέξανδρος τὴν παραθαλαττίαν πᾶσαν μέχρι Κιλικίας χειρῶσάμενος πολλὰς πόλεις κατεκτήσατο καὶ φρούρια καρτερὰ φιλοτιμότερον πολιορκήσας τῇ βίᾳ κατεπόνησεν, ἐν οἷς ἑνὸς παραδόξως ἐκράτησε, περὶ οὗ διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς περιπετείας οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν.

⁴⁹⁹ Krş. Plutarkhus, Brutus; Appian, Bell. Civ. 76-82.

Aleksandros Kilikia'ya kadar bütün kıyı şeridini ele geçirerek pek çok kenti fethetti ve bir çok güçlü kaleyi onurseverce kuşatmak uğruna azimle dolu inanılmaz bir çaba gösterdi. İşte bu kalelerden birini ele geçişi çok ünlüdür ve bir dönüm noktası niteliği taşımasından ötürü bu olaya değinmeden geçmek yakışık almaz.

28, 1-5: 1. τῆς γὰρ Λυκίας περὶ τὰς ἐσχατιὰς πέτραν μεγάλην ὀχυρότητι διαφέρουσαν ᾠκουν οἱ Μαρμαρεῖς ὀνομαζόμενοι, οἵτινες παριόντος Ἀλεξάνδρου τὸ χωρίον ἐπέθεντο τοῖς κατὰ τὴν οὐραγίαν Μακεδόσι καὶ συχνούς ἀνελόντες πολλὰ τῶν σωμάτων καὶ τῶν ὑποζυγίων ἀφήρπασαν. 2. ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ βασιλεὺς παροξυνθεὶς συνεστήσατο πολιορκίαν καὶ πᾶσαν εἰσεφέρειτο σπουδὴν βίᾳ κρατῆσαι τοῦ χωρίου. οἱ δὲ Μαρμαρεῖς ἀνδρεία διαφέροντες καὶ τῇ τῶν τόπων ἐρυμνότητι πιστεύοντες ὑπέμενον εὐρώστως τὴν πολιορκίαν. ἐπὶ μὲν οὖν ἡμέρας δύο συνεχεῖς ἐγίνοντο προσβολαὶ καὶ φανερός ἦν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀποστησόμενος ἕως ἂν ἔλη τὴν πέτραν. 3. οἱ δὲ πρεσβύτεροι τῶν Μαρμαρέων τὸ μὲν πρῶτον συνεβούλευον τοῖς νέοις παυσάμενοις τῆς βίᾳς ἐφ' οἷς ἦν δυνατὸν συλλυθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα· οὐ πειθομένων δ' αὐτῶν, ἀλλὰ πάντων φιλοτιμουμένων συναποθανεῖν τῇ τῆς πατρίδος ἐλευθερίᾳ παρεκάλεσαν αὐτούς τέκνα μὲν καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς γεγηρακότας ἀνελεῖν, αὐτούς δὲ τοὺς δυναμένους διὰ τῆς ἀλκῆς σώζεσθαι νυκτὸς διὰ μέσων τῶν πολεμίων διεκπεσεῖν καὶ καταφυγεῖν εἰς τὴν πλησίον ὄρεινῃν. 4. συγκαταθεμένων δὲ τῶν νέων καὶ προσταξάντων κατ' οἰκίαν ἑκάστους μετὰ τῆς συγγενείας ἀπολαύσαντας τῶν προσηνεστάτων βρωτῶν τε καὶ ποτῶν ὑπομεῖναι τὸ δεινὸν ἔδοξε τοῖς νέοις, οὔσιν ὡς ἑξακοσίοις, τοῦ μὲν φονεῦν τοὺς προσήκοντας ἀποσχέσθαι, τὰς δ' οἰκίας ἐμπρῆσαι καὶ διὰ τῶν πυλῶν ἐκχυθέντας εἰς τὴν ὄρεινῃν ἀποχωρῆσαι. 5. οὗτοι μὲν οὖν τὰ δεδογμένα συντελέσαντες ταῖς ἰδίαις ἐστίασις ἑκάστους ἐποίησαν ἐνταφῆναι, αὐτοῖδὲ διὰ μέσων τῶν περιεστρατοπεδευκότων ἔτι νυκτὸς οὔσης διεκπεσόντες ἔφυγον εἰς τὴν πλησίον ὄρεινῃν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπράχθη κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν.

1.Lykia'nın sınırında, korunaklılığı ve sağlamlığı ile dikkat çeken büyük bir tepeyi iskan eden Marmara'lular, Aleksandros'un bölgeden geçişi sırasında Makedon ordusunun destek birliklerine saldırıyor; kölelerle birlikte yük hayvanlarını yağmalıyor-

lardı. 2. Bu üzerine tahrike kapılan Aleksandros, kuşatma altına alarak bölgeyi ele geçirebilmek için varını yoğunu ortaya koymuştu. Ne var ki, cesaretleri takdire şayan Marmara'lılar, yerleşim alanlarının korunaklılığına da güvenerek bu kuşatmaya korkusuzca göğüs germişlerdi. Aleksandros'un saldırılarıyla Marmara'lıların direnişleri iki gün boyunca aralıksız sürmüş; ama, kralın kayalığı ele geçirmeden çekilmeyeceği aşikar bir hal almıştı. 3. Marmara'nın yaşlıları güçleri tükenmek üzere olan gençlere ilkin, henüz imkanı varken Aleksandros'la anlaşmayı salık vermişler; ama, onların öğütlerine kulak asmayan gençlerin, teslim olmaktansa vatanın özgürlüğü için ölmeyi onur saydıklarını söylemeleri üzerine onlara, eli silah tutanların çocukları, kadınları ve yaşlıları öldürdükten sonra gece vakti kuşatmayı yarararak yakındaki dağlık alana kaçmaları çağrısında bulunmuşlardı. 4. Bu konuda fikir birliğine varan geçlerden her biri, en sevdiğilerle yiyecek ve içeceklerin son kez tadına varabilmek için aileleriyle birlikte kendi evlerine çekildiler. Ne var ki, sayıları topu topu altıyüz kişi kadar olan bu gençler, tehlikenin üstesinden gelebilmek için yakınlarını kendi elleriyle öldürmeye gönülleri varmadığından, içindekilerle birlikte evlerini ateşe vererek alevler arasından ormanlık alana kaçmaya karar verdiler. 5. Ortaklaşa olarak kararlaştırılanları yerine getirerek herkesi kendi ocaklarına gömdükten sonra, kendileri de henüz gece vaktiyken düşman kuşatmasını yarararak dağlık alana kaçtılar. İşte bütün bir yıl boyunca olanlar bunlardı.

TLit.11. Dion. Per., Orb. Desc. 855

ἄλλαι δ' ἐξείης Παμφυλίδες εἰσι πόλῃες,
 Κώρυκος Πέργη τε καὶ ἠνεμόεσσα Φάσηλις.
*Diğer Pamphylia kentleri de sırasıyla şunlardır,
 Korykos, Perge ve rüzgarlı Phaselis.*

T Lit.12. Eust., Hom. Il. II 285

.... καὶ ὄνομα δὲ ὄρους Λυκιακοῦ, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ τοῦ Γεωγράφου· Κώρυκος αἰγιαλὸς περὶ Λυκίαν, εἴτα Φάσηλις τρεῖς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη. ταύτης ὑπέρκειται ὄρος τὰ Σόλυμα.

... (Solyma) bunun dışında, coğrafyacının⁵⁰⁰ da gösterdiği gibi Lykia'daki bir dağın da adıdır: Lykia sınırında Korykos sahil şeridi, daha sonra, üç limana sahip ünlü Phaselis kenti ve gölü. Bu kentin üzerinde Solyma Dağı yükselir.....

TLit.13. Eust., Dion. Per. 855

“Οτι Παμφυλίδες πόλεις Κώρυκος, Πέργη και Φάσηλις προπαροξυτόνως, ἢ ποτε Φάρσαλος, ἀφ’ ἧς Θεοδέκτης κάλλει διαφέρων καὶ ποιήσας τέχνην ῥητορικὴν καὶ λόγους ἀγαθοὺς γράψας καὶ τραγωδίας ν. Περὶ τούτων ὁ Γεωγράφος φησί· «Κώρυκος καὶ Φάσηλις Παμφύλων τόποι.» Ἀλλαχοῦ δέ φησι· «Κώρυκος αἰγιαλὸς περὶ Λυκίαν. Εἶτα Φάσηλις λίμνη καὶ πόλις ἀξιόλογος ἔχουσα τρεῖς λιμένας. Ταύτης ὑπέρεκειται τὰ Σόλυμα· καὶ Τερμησσὸς πόλις Πισιδικὴ ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς τοῖς περὶ τὴν Φασηλίδα θάλασσαν, ἅπερ Ἀλέξανδρος ἀνοίξας διήγαγε τὴν στρατιάν. Ἐνθα καὶ Κλίμαξ ὄρος, φησὶν, ἐπικείμενον τῷ Παμφυλίῳ πελάγει. Ἐνταῦθα νηνεμίας μὲν γυμνοῦται τοῖς παροδεύουσιν ὁ αἰγιαλὸς, πλημμύροντος δὲ τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν κυμάτων καλύπτεται τὸ πολὺ. Μέσον δὲ Φασηλίδος καὶ Ἀτταλείας Θήβη πόλις καὶ Λυρνησσὸς, ὁμώνυμοι ταῖς Τρωικαῖς.» Τὴν δὲ Ἀττάλειαν ὁμώνυμον ὁ Γεωγράφος εἶναι λέγει τοῦ κτίσαντος, ὃς καὶ Κώρυκον πολίχνιον ᾤκισεν.

öyleki Korykos, Perge ve önceleri Pharsalos olarak adlandırılan Phaselis Pamphylia kentleridir. Rhetorluk yapmış, iyi eserler ve elli tragodia yazmış olan, güzelliği ile gözkaşıtıran Theodektes de bu kenttedir. Coğrafyacı (Strabon) bunlar hakkında şunları söyler: Korykos ve Phaselis Pamphylia'ya ait yerlerdir”. Başka bir yerde ise şunları söyler: “ Korykos Lykia'da bir sahil şerididir, bundan sonra Phaselis gölü ve söz edilmeye değer üç limana sahip Phaselis kenti gelir. Bunun arkasında Solyma ve İskender'in yol açarak ordusunu geçirdiği, Phaselis denizi çevresindeki dar bir geçitlerin yukarısında konumlanan Psidya kenti Termessos yer alır. Derler ki, Pamphylia denizinin üstünde yükselen Klimaks Dağı da buradadır. Aynı yerde, bu sahil şeridi gelip geçenleri durgun sulardan mahrum eder, deniz kabardığı zaman da dalgalar tarafından hemen hemen tamamı örtülür. Phaselis ile Attaleia arasında

⁵⁰⁰ Strabon kastedilmektedir.

Troia'dakilerle aynı isimde olan Thebe kenti ve Lyrnessos gelir". Coğrafyacı, aynı Attaleia'nın Korykos kentçliğini iskan eden bir kurmasının olduğunu söyler.

TLit.14. Eutr., Brev. VI, 3

Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est P. Servilius ex consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciae urbes clarissimas oppugnavit et cepit, in his Phaselida, Olympum, Corycum Ciliciae. Isauros quoque adgressus in dicionem redegit atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit et nomen Isaurici meruit.

Güçlü bir adam olan P. Servilius konsüllüğünden sonra Cilicia ve Pamphylia'ya gönderildi. Cilicia'yı fethetti; Lycia'nın en gözde kentlerini kuşattı ve ele geçirdi. Bu kentler arasında Phaselis, Olympus ve Cilicia Corycus'u bulunuyordu. İsauria'lılara da saldırarak bunları da egemenliği altına aldı ve üç yıl içinde savaşı tamamladı. O, bütün Roma'lılar arasında Tauros'a kadar ilerleyen ilk kişi oldu. Geri döndüğünde ise zafer töreniyle karşılandı ve İsauricus⁵⁰¹ adını aldı.

TLit.15. Florus, Epitomae I, 41, 6

Interim dum populus Romanus per diversa terrarum districtus est, Cilices invaserat maria sublatisque commerciiis, rupto foedere generis humani, sic maria bello quasi tempestate praecluserant. Audaciam perditis furiosisque latronibus dabat inquieta Mithridaticis proeliis Asia, dum sub alieni belli tumultu exterique regis invidia inpune grassantur. Ac primum dum Isidoro contenti proximo mari Cretam inter atque Cyrenas et Achaiam sinumque Maleum, quod a spoliis aureum ipsi vocavere, latrocinabantur. Missusque in eos Publius Servilius, quamvis leves et fugaces myoparonas gravi et Martia classe turbaret, non incruenta victoria superat. Sed nec mari submovisse contentus, validissimas urbes eorum et diutina praeda abundantes, Phaselin et Olympon evertit Isaurosque ipsam arcem Ciliciae, unde conscius sibi magni laboris Isaurici cognomen adamavit.

Bu sırada Roma Halkı karalarda pek çok yeri işgal etmişken Kilicia'lılar da denizleri zaptederek, şiddetli bir borana benzeyen bir deniz savaşıyla deniz ticaretini engelleyip dünya barışını kesintiye uğrattıyorlardı. Mithridates Savaşları ile birlikte Asia'ya taşınan bu kargaşa ortamı, kendilerinin yer almadıkları bir savaşla yabancı beylere duyulan nefretin yol açtığı karışıklığın kalkması altında denizlerde hiçbir en-

⁵⁰¹ İsauria fatihi

gelle karşılaşmadan serbestçe dolaşan pervasız ve gözü dönmüş korsanlara cesaret verdi. İlk liderleri Isodoros'un önderliğinde komşu denizlerde faaliyette bulunarak yağma akınlarını Girit, Cyrenae, Achaea ve Malae Burnu açıklarında gerçekleştirdiler. Korsanlar buralardaki yağmalarında elde ettikleri zenginlikten dolayı bu denizlere "Altınaltın Deniz" adını verdiler. Onların üzerine Publius Servilius yollandı ve o ağır ve iyi donanımlı gemilere sahip olmasına rağmen, onların hafif ve ele geçirilmesi zor gemilerini bozguna uğratarak, çok kanın aktığı bir zafer kazandı. Publius korsanları denizlerden kovmakla yetinmeyip onların, uzun süreli yağmalardan elde edilen ganimetlerle dolu güçlü kaleleri Olympos ve Phaselis'le oradaki başarısının büyüklüğünden dolayı Isauricus unvanını aldığı, Clicia'nın güçlü kalesi Isauria'ya yerle bir etti.

TLit.16. Hier, Syneed.

679	679
1 κζ. Ἐπαρχία Παμφυλίας	1 25. Pamphylia Eyaleti
ὑπὸ κωνσουλάριον, πόλεις μζ.	konsüllüğü altında 35 kent yer alır.
2 Πέργη	2 Perge
3 Σύλλαιον.	3 Silyon
4 Μάγυδος.	4 Magydos
5 Ἄτταλία.	5 Attaleia
6 δήμου Οὐλίαμβος.	6 Demos Uliambos
7 Τρέσεννα	7 Trebenna
8 δήμου Καναύρα	8 Demos Kitanaura
κη. Ἐπαρχία Λυκίας,	26. Lykia Eyaleti,
ὑπὸ κωνσουλάριον, πόλεις λδ.	konsüllüğü altında 24 kent vardır.
683	683
1 Φασούδης.	1 Phaselis
2 Ὀαύαπος.	2 Olympos
3 Γάγα.	3 Gagai
4 Ἀκαλισός.	4 Akalissos
5 Ἐλεβεσός.	5 Idebessos
6 Λίμυρα.	6 Limyra
7 Ἀρύκανδα.	7 Arykanda

8 Ποδάλια.	8 <i>Podalia</i>
9 Χῶμα.	9 <i>Khoma</i>
684	684
1 Ῥεγκυλίας.	1 <i>Renkylia</i>
2 Μύρα μητρόπολις	2 <i>Metropolis Myra</i>
3 Ἄρναϊα.	3 <i>Arneai</i>
4 Κυάνεαι.	4 <i>Kyaneai</i>
5 Ἄπερλαί.	5 <i>Aperlai</i>
6 Φελλός.	6 <i>Phellos</i>
7 Ἀντίφελλος.	7 <i>Antiphellos</i>
8 Κάνδυβα.	8 <i>Kandyba</i>
9 Εὐδοκίας.	9 <i>Eudokias</i>
10 Πάταρα.	10 <i>Patara</i>
11 Ζάνθος.	11 <i>Ksanthos</i>
12 Κόμβη.	12 <i>Kombe</i>
13 Μίσαι.	13 <i>Neisa</i>
14 Πίναρα.	14 <i>Pinara</i>
15 Σίδυμα.	15 <i>Sidyma</i>
16 Τλῶ.	15 <i>Tlos</i>
17 Τελμισός	16 <i>Telmessos</i>
685	685
1 Καῦνος.	1 <i>Kaunos</i>
2 Ἄραξα.	2 <i>Araksa</i>
3 Βουβῶν	3 <i>Bubon</i>
4 Ἠνόανδα.	4 <i>Oinoanda</i>
5 Βαλούρα.	5 <i>Balbura</i>
6 Κομιστάραιος	6 <i>Komistaraos</i>

TLit.17. Kapito, Frag. 750

Σύβρα, οὐδετέρως, Φρυγίας φρούριον, ὡς Καπίτων ἐν Ἴς. δευτέρῳ. Τὸ ἐθνικὸν
Συβριανός.

*Sybra, hiçbir şekilde Kapiton'un İsauros'lular kitabının ikinci cildinde söylediği gi-
bi Phrygia kalesi değildir. Etnikonu Sybrianos'tur.*

TLit.18. Liv. XXXIII 19, 8-11

Antiochus cum priore aestate omnibus quae in Coele Syria sunt ciuitatibus ex Ptolomaei ditione in suam potestatem redactis in hiberna Antiochiam concessisset, nihilo quietiora ea ipsis aestiuis habuit. omnibus enim regni uiribus conixus cum ingentes copias terrestres maritimasque comparasset, principio ueris praemissis terra cum exercitu filiis duobus Ardye<que> ac Mithridate iussisque Sardibus se opperiri, ipse cum classe centum tectarum nauium, ad hoc leuioribus nauigiis cercuris ac lembis ducentis proficiscitur, simul per omnem oram Ciliciae Lyciaeque et Cariae temptaturus urbes quae in ditione Ptolomaei essent, simul Philippum-- necdum enim debellatum erat--exercitu nauibusque adiuturus.

Bir önceki yaz boyunca Antiokhos, Coelo-Syria'nın Ptolemaios'un tesiri altında olan kentlerine boyun eğdirdi ve artık kışlaya (kışlık karargaha) çekilmiş olmasına rağmen yazın yapmış olduğu kadar önemli icraatlerde bulundu. Krallığın bütün güçlerini seferber etti ve hem karada hem de denizde olmak üzere muazzam bir güç topladı. Kendisi 100 kadirga ile hızlı filikalardan ve Kıbrıs barkalarından mütevellit 200 tekneyle birlikte denizden sefere başladı; iki oğlu, Ardys ve Mithridates'i de kendisi burada beklemeleri talimatını vererek bir orduyla birlikte Sardis'e yolladı. Burada iki amacı vardı: Ptolemaios'un müttefiki olan Cilicia, Lycia ve Caria kıyılarındaki bütün kentlere boyun eğdirmek ve onunla olan savaşı henüz bitmemiş olan Philip'e hem karadan hem de denizden destek vermek.

TLit.19 Liv. XXXVII 16

C. Liuius cum duabus quinquereuibus Romanis et quattuor quadriremibus Rhodiis et duabus apertis Zmyrnaeis in Lyciam est missus, Rhodum prius iussus adire et omnia cum iis communicare consilia. ciuitates, quas praeteruectus est, Miletus Myndus Halicarnassus Cnidus Cous, imperata enixe fecerunt. Rhodum ut uentum est, simul et, ad quam rem missus esset, iis exposuit et consuluit eos. approbantibus cunctis et ad eam, quam habebat, classem, adsumptis tribus quadriremibus, nauigat Patara. primo secundus uentus ad ipsam urbem ferebat eos, sperabantque subito terrore aliquid moturos; postquam circumagente se uento fluctibus dubiis uolui coeptum est mare, peruicerunt quidem remis, ut tenerent terram; sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante ostium portus in salo stare poterant aspero mari et nocte imminente. praeteruecti moenia portum Phoenicunta, minus duum milium spatio inde distantem, petiere, nauibus a maritima ui tutum; sed altae insuper imminebant rupes, quas celeriter oppidani adsumptis regiis militibus, quos in praesidio habebant, ceperunt. aduersus quos Liuius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus

loca, Issaeos auxiliares et Zmyrnaeorum expeditos iuuenes misit. hi, dum missilibus primo et aduersus paucos leuibus excursionibus lacessebatur magis quam conserebatur pugna, sustinuerunt certamen; postquam plures ex urbe adfluebant, et iam omnis multitudo effundebatur, timor incessit Liuium, ne et auxiliares circumuenirentur et nauibus etiam ab terra periculum esset. ita non milites solum sed etiam naualis socios, remigum turbam, quibus quisque poterat telis, armatos in proelium eduxit. tum quoque anceps pugna fuit, neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario proelio cecidit; postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii atque in urbem compulsi, et Romani cum haud incruenta uictoria ad naues redierunt. inde in Telmessicum profecti sinum, qui latere uno Cariam altero Lyciam contingit, omisso <consilio> Patara amplius temptandi Rhodii domum dimissi sunt, Liuius praeteruictus Asiam in Graeciam transmisit, ut conuentis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant, in Italiam traiceret.

C. Livius, iki Roma quinquere mi (beş sıra kürekli), dört Rhodos quadrirem'i (dört sıra kürekli) ve iki Smyrna güvertesiz gemisiyle birlikte Lykia'ya gönderildi. İlk görevi Rhodos'a uğramak ve planlarını meclise iletmektir. Yolculuğu sırasında geçtiği kentler Miletus, Myndus, Halikarnassus, Cnidus ve Cos talimatlarını tamamen kabul ettiler. Bu görevle gönderildiği Rhodos'a ulaşır ulaşmaz seferinin nedenini açıkladı ve onlara bu konudaki düşüncelerini sordu. Tamamen kabul gördü ve donanmasına üç quadrirem daha sağlanmış oldu, bundan sonra da Patara'ya yelken açtı. İlk uygun bir rüzgar onları dosdoğru kentin önüne getirdi ve onlar, aniden ortaya çıkışlarının bir kargaşa yaratacağı beklentisindeydiler. Ardından rüzgar ters döndü ve deniz şiddetli bir şekilde dalgalanmaya başladı. Karanın önünde tutunabilmek için küreklerle gerçekten büyük bir mücadele verdiler, ama kentin yakınlarında demirlemek için uygun hiçbir yer yoktu. Böylesi azgın bir denizde ve hava da kararmak üzereyken limanın ağzına demirleyi başaramadılar. Sur duvarlarını geride bırakarak, sadece birkaç mil uzaklıkta bulunan Phoinicus limanına yöneldiler. Bu liman azgın dalgalar için uygun bir sığınaktır, fakat burada bir garnizon oluşturan kent sakinleri ve kralın (AntioKhos) birlikleri tarafında çarçabuk ele geçirilen yüksek kayalıklarla çevriliydi. Kıyı kayalık ve karaya çıkmak güç olsa da, Smyrna ve Issa'dan gelen hafif silahlı piyadeleri onların üzerine sürdü. Hafif silahlı birlikler az sayıda olan düşmana karşı savaştıkları sürece göğüs göğüse çarpışmadan ziyade oklarıyla ve hafif çatışma yürüterek muharebeyi devam ettirebildiler, ama kentten düzenli bir şekilde savaşçılar akan ettikçe ve en sonunda eli silah tutan herkes savaşa katılınca Livius hafif silahlı birliklerinin kuşatılabileceğinden ve gemilerinin kıydan saldırıya uğrayabileceğinden

den endişelenmeye başladı. Bunun üzerine birliklerinin tümünü, denizcileri ve hatta bulabildikleri her türlü silahla kuşanan kürekçilerini savaşa sürdü. Bundan sonra dahi savaşın akibeti belirsizliğini korudu, cesur pek çok asker ölmekle kalmadı, bunların arasında L. Apustius da vardı. Bununla birlikte Lykia 'lılar bozguna uğratılıp, kentlerine geri sürüldüler ve Roma 'lılar pek çok kayıp vermiş olmakla birlikte gemilerine muzaffer bir şekilde döndüler. Patara 'ya karşı yeni bir saldırıda bulunma düşüncesinden vazgeçildi. Rhodos 'lular evlerine gönderilirken, Livius Asia kıyılarını takip ederek, o sırada Thessalia 'da bulunan Scipio 'larla buluşmak üzere Yunanistan 'a geçti, daha sonra İtalia 'ya geri döndü.

TLit.20. Liv. XXXVII 23, 1

in confinio Lyciae et Pamphyliae Phaselis est; prominet penitus in altum conspiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus et procul nauium praebet prospectum. eo maxime, ut in obuio classi hostium essent, electus locus est; ceterum, quod non prouiderunt, et loco graui et tempore anni—medium enim aestatis erat, ad hoc insolito odore ingruere morbi uulgo, maxime in remiges, coeperunt.

Phaselis, Lycia-Pamphylia sınırında ve denize doğru çıkan bir burnun üzerinde yer almaktadır. Cicia 'dan Rhodos 'a giden gemilerin gördüğü ilk kent olup, denize doğru geniş bir bakışa sahiptir. Düşman donanmasının rotası üzerinde yer aldığından bu konum özellikle seçilmiştir. Bununla birlikte şu nokta gözden kaçırılmamalıdır. Konumunun güvensizliğine ve mevsime – yaz ortası idi – bağlı olarak ve gizemli ve ilginç kötü bir koku neticesinde büyük bir hastalık ortaya çıktı, özellikle de kürekçiler arasında.

TLit.21. Lucan., Bell. Civ. VIII 249vdd.

Pamphylia puppi occurrit tellus, nec se committere muris ausus adhuc ullis te primum, parua Phaseli, Magnus adit; nam te metui uetat incola rarus exhaustaeque domus populis, maiorque carinae quam tua turba fuit.

Gemiler Pamphylia Bölgesi 'ne doğru ilerledi, şu ana kadar hiçbir kente girmek için kendisine güvenmiyordu ama o şimdi Küçük Phaselis 'in duvarlarını aştı. Çünkü Phaselis 'in uyandırdığı korku, nüfusun azalmasından ve sakinlerinin evlerini boşaltıklarından dolayı son bulmuştu, gemilerin güvertesinde bütün kentten daha çok insan vardı.

TLit.22. Mela I, 79

Deinde alii duo validissimi Cestros et Ca<ta>rhactes; Cestros navigari facilis, hic quia se praecipitat ita dictus. Inter eos Perga est oppidum, et Dianae quam oppido Pergaeam vocant templum. Trans eosdem mons Sardemisos (Sardemysos) et Phaselis a Mopso condita finis Pamphyliae.

Sonra diğer ikisi Kestros ve Ka<ta>rhactes son derece güçlüdürler. Kestros 'ta gemiyle seyretmek kolaydır, çünkü onun kendisini başaşağı attığı söylenir. Bu iki nehir arasında Perge kenti ve bu kentte Perge Dianası olarak bilinen Diana'nın tapınağı vardır. Bu nehirleri geçince Sademisos Dağı ve Mopsos tarafından kurulmuş olan Pamphylia'nın son kenti Pahaselis kenti gelir

TLit.23. Mela I, 82

Post eius promunturium flumen est Limyra (Lymyra) et eodem nomine civitas, atque ut multa oppida sic praeter Pataram non illustria. illam nobilem facit delubrum Apollinis quondam opibus et oraculi{ } fide Delphico simile. ultra est Xanthus flumen et Xanthos oppidum, mons Cragus (Gracius) et quae Lyciam finit urbs Telmessos.

Tauros burnundan sonra Limyra Irmağı ve Limyra kenti vardır. Bundan sonraki pek çok kent, Patara hariç, önemsizdir. Bu eski, eski Delphoi'deki, eski zamanların kutsal alanının zenginlik ve sağlamlılığına benzer nitelikte bir Apollon tapınağı yaptı. Bunun ötesinde Ksanthos Nehri ve Ksanthos kenti ve Kragos Dağı vardır ve Telmessos kenti Lykia'yi bitirir.

TLit.24. Orosius V 23, 22

Lyciam et urbes eius obsessas oppressasque cepit Praeterae Olympum montem pervagatus Phaselim evertit, Corycum diruit.

(Servilius) Lykia'yi ve (Zeniketes tarafından) kuşatılan kentlerini ele geçirdi, ayrıca Olympus Dağı'nı kuşatarak Phaselis'i aldı, Korykos'u yerle bir etti.

TLit.25. Paionios (Eutropius'un çevirisi)

Εἰς δὲ τὴν Παμφυλίαν Πούβλιος Σερβίλιος ἀφικόμενος Κιλικίαν τε ὑπηγάγετο καὶ Λυκίας τὸ πλεῖστον. Φασήλιδα γὰρ καὶ Ὀλυμπον καὶ Κώρυκον προσένειμε Ῥωμαίοις· Ἰσαύροις τε ἐπελθὼν ἠνάγκασε τὴν Ῥωμαίων δέξασθαι δεσποτείαν. Πρῶτός τε Ῥωμαίων τὸν Ταῦρον διῆλθε, καὶ, ὀδεύσας τὴν ὑπώρειαν, ἐπεκλήθη διὰ τὴν νίκην Ἰσαυρικός, ὡς δυσμαχώτατον ἔθνος νενικηκώς.

Publius Servilius Pamphylia'ya vardıktan sonra Kilikia'yı ve Lykia'nın pek çok yerini hükmü altına aldı. Phaselis'i, Olympos'u ve de Korykos'u Roma'lılara vakfetti: ve İsauria'ya gelince onları Roma'luların hakimiyetini kabul etmeye zorladı. İlk olarak Roma'lılar Tauros'u geçti ve dağın eteklerinden gittikten sonra çok çetin savaşan halkı yendiği için, kazandığı zaferden dolayı Isaurikos olarak adlandırıldı.

TLit.26. Plin. Nat. Hist. 5, 95

Hos includit Lycaonia, in Asiaticam iurisdictionem versa, cum qua conveniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Tyrienses. datur et tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiae contermina est, civitatum XIII, urbe celeberrima Iconio. ipsius Lycaoniae celebrantur Thebasa in Tauro, Ide in confinio Galatiae atque Cappadociae. a latere autem eius super Pamphyliam veniunt Thracum suboles Milyae, quorum Arycanda oppidum.

Pisidia'lılar Philomelium, Tymbrium, Pelta ve Tyriaeum halklarının da bağlı olduğu Asia Eyaleti Yargı Merkezi'ne dahil olan Lycaonia ile sınırdır. Bu yargı merkezine Lycaonia'nın, Galatia sınırındaki 14 kentinden oluşan Tetrarchia da dahildir. Bu 14 kentin en önemlisi ise Iconium'dur. Taurus Dağı'ndaki Thebasa ile Galatia-Cappadocia sınırında yer alan Ida, Lycaonia'daki önemli kentlerdir. Pamphylia'nın berisinde bir Thrak soyu olan Milyas'lılar gelir. Bunların kenti de Arycanda'dır.

TLit.27. Plin. Nat. Hist. V 96

Pamphylia ante Mopsopia appellata est. mare Pamphylium Cilicio iungitur. oppida Side et in monte Apendum, Plantanistum, Perga. promunturium Leucolla, mons Sardemius. amnes Eurymedon, iuxta Aspendum fluens, Catarractes, iuxta quem Lyrnesus et Olbia ultimaque eius orae Phaselis.

Pamphylia, önceleri Mopsopia olarak adlandırıldı. Pamphylia denizi Kilikia denizine katılır. Side'den, sonra dağdaki Aspendum, Plantanistum, Perge kentleri gelir. Leukolla burnu, Sardemius Dağı, Aspendos'un yakınında akan Eurymedon çayı, Lyrnessus'un yakınlarındaki Katarraktes, Olbia ve kıyıda ki son kent Phaselis'tir.

TLit.28. Plin. Nat. Hist. V 100

In Lycia igitur a promunturio eius oppidum Simena, mons Chimaera, noctibus flagrans, Hephaestium civitas, et ipsa saepe flagrantibus iugis. oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt montana Gagae, Corydalla, Rhodiopolis. iuxta mare Limyra cum amne, in quem Arycandus influit, mons Masicytus, Andria civitas, Myra, ippa Aperlae et Antiphellos, quae quondam Habesos, atque in recessu Phellos. dein Pyrrha, item Xanthus, a mari, flumenque eodem nomine. deinde Patara, quae prius Pataros, et in monte Sidyma, promunturium Cragus.

Böylece Lykia'da Taurus Dağı'nın oluşturduğu burundan sonra, Simena kenti, geceleri ateş saçan Chimaera Dağı, çoğu kez yanan doruklarıyla bilinen Hephaestium kenti, burada (eskiden) Olympos kenti vardı, şimdi ise (burada) dağlık Gagae, Corydalla, Rhodiapolis kentleri vardır. Arykandus'un aktığı Limyra ırmakla denize bağlanır, Masicytus Dağı, Andria kenti, Myra, Aperlae ve önceleri Habesos olarak bilinen Antiphellos, ve de bunun berisinde Phellos. Sonra Pyrrha, denizin 15 mil gerisinde Ksanthus ve aynı isimli nehir gelir. Daha sonra önceleri Pataros olan Patara, kendi dağı üzerindeki Sidyma ve Cragus uzantısı gelir.

TLit.29. Plin. Nat. Hist. V 101

ultra par sinus priori; ibi Pinara et quae Lyciam finit Telmesus. Lycia LXX quondam oppida habuit, nunc XXXVI habet. ex his celeberrima praeter supra dicta Canas, Candyba, ubi laudatur Eunias nemus, Podalia, Choma praefluente Aedesa, Cyanaeae, Ascandiandalis, Amelas, Noscopium, Tlos, Telandrus. comprehendit in mediterraneis et Cabaliam, cuius tres urbes Oenianda, Balbura, Bubon.

Kragos'un uzantısından sonra öncekiyle aynı genişlikte olan bir koy gelir ve burada Pinara ve Lykia'nın sınırı olan Telmessos bulunur. Lykia önceden 70 kente sahipti; şimdi ise 36 kente sahiptir. Yukarda bahsedilenlerin yanında bunlardan en ünlüleri şunlardır: Canas, Eunia koruluğunun övüldüğü Candyba, Podalia, hızlı akan Aedesa nehri kenarındaki Choma, Cyanaeae, Ascandiandalis, Amelas, Noscopium, Tlos, Telandrus. (Lykia), iç kesimlerde, üç kente sahip olan Cabalia'yı da içerir: Balbura, Oenoanda, Bubon.

TLit.30. Plut., Aleks. 17.1 - 8

(1) Οὗτος ὁ ἀγὼν μεγάλην εὐθύς ἐποίησε τῶν πραγμάτων μεταβολὴν πρὸς Ἀλέξανδρον, ὥστε καὶ Σάρδεις, τὸ πρόσχημα τῆς ἐπὶ θαλάσῃ τῶν βαρβάρων ἡγεμονίας, (2) παραλαβεῖν καὶ τὰλλα προστίθεσται. μόνη δ' Ἀλικαρνασσοῦ ἀντίστη καὶ Μίλητος, ἃς ἐλὼν κατὰ κράτος, καὶ τὰ περὶ αὐτὰς πάντα χειρῶσάμενος, ἀμφίβολος ἦν πρὸς τὰ (3) λοιπὰ τῶν γνώμη. καὶ παλλάκις μὲν ἔσπευδε Δαρείῳ συμπεσὼν ἀποκινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων, πολλάκις δὲ τοῖς ἐπὶ θαλάσῃ πράγμασι καὶ χρήμασι διενοεῖτο πρῶτον οἷον ἐνασκήσας καὶ ῥώσας αὐτόν, οὕτως ἀναβαίνειν ἐπ' ἐκεῖνον. (4) Ἔστι δὲ τῆς Λυκίας κρήνη παρὰ τὴν Χανθίων πόλιν, ἧς τότε λέγουσιν αὐτομάτως περιτραπίσης καὶ ὑπερβαλούς, ἐκ βυθοῦ δέλτον ἐκπεσεῖν χαλκῆν, τύπους ἔχουσαν ἀρχαίων γραμμάτων, ἐν οἷς ἐδηλοῦτο παύεσθαι (5) τὴν Περσῶν ἀρχὴν ὑφ' Ἑλλήνων καταλυθεῖσαν. Τούτοις ἐπαρθεῖς, ἠπέιγετο τὴν παραλίαν ἀνακαθήρασθαι μέχρι (6) τῆς Φοινίκης καὶ Κιλικίας. ἡ δὲ τῆς Παμφυλίας παραδρομὴ πολλοῖς γέγονε τῶν ἱστορικῶν ὑπάθεσις γραφικὴ πρὸς ἐκπληξιν καὶ ὄγκον, ὡς θεία τινὶ τύχῃ παραχωρήσασαν Ἀλεξάνδρῳ τὴν θάλασσαν, ἄλλως αἰεὶ τραχεῖαν ἐκ πελάγους προσφερομένην, σπανίως δὲ ποτε λεπτοῦς καὶ προσηχεῖς ὑπὸ τὰ κρημνώδη καὶ παρερρώγοτα τῆς ὀρεινῆς (7) πάγους διακαλύπτουσαν. δηλοῖ δὲ καὶ Μένανδρος, ἐν κωμῳδίᾳ παίζων πρὸς τὸ παράδοξον

ὡς Ἀλεξανδρῶδες ἤδη τοῦτο· κἂν ζητῶ τινα,

αὐτόματος οὗτος παρέσται· κἂν διελθεῖν δηλαδὴ

διὰ θαλάσσης δέη τόπον τιν', οὗτος ἔσται μοι βατός.

(8) Αὐτὸς δ' Ἀλέξανδρος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς οὐδὲν τοιοῦτον τερατευσάμενος, ὁδοποιησαί φησι τὴν λεγομένην Κλίμακα, καὶ διελθεῖν ὁρμήσας ἐκ Φασηλίδος. διὸ καὶ πλείονας ἡμέρας ἐν τῇ πόλει διέτριψεν· ἐν αἷς καὶ Θεοδέκτου τεθνηκότος (ἦν δὲ Φασηλίτης) ἰδὼν εἰκόνα [ἀνα]κειμένην ἐν ἀγορᾷ, μετὰ δεῖπνον ἐπεκώμασε μεθύων καὶ τῶν στεφάνων ἐπέρριψε πολλοὺς, οὐκ ἄχαριν ἀποδιδούς ἐν παιδιᾷ τιμὴν τῇ γενομένῃ δι' Ἀριστοτέλην καὶ φιλοσοφίαν ὁμιλίᾳ πρὸς τὸν ἄνδρα.

(1)Bu çarpışma Aleksandros için, barbarların deniz kıyısındaki egemenlik bölgesi olan Sardeis'in ele geçirilmesini sağlayacak ani bir değişime yol açtı. (2) Sadece, Aleksandros'un güç kullanarak ele geçirdiği Halikarnassos ve Miletos ona karşı geldi. Aleksandros'unsa, bunların etrafındaki her yeri ele geçirinca (3) kafasında bir çelişki doğdu: bir taraftan Dareios'la bütün kozlarını paylaşacağı tehlikeli bir savaşa girişmeye can atarken; öte yanda da önce deniz kıyısındaki işler üzerinde durmayı ve buradaki durumunu güçlendirdikten sonra onun üzerine yürümeyi düşünüyordu. (4) Lykia'da, Ksanthos'luların kentinin yakınında, doğal bir biçimde taşıp kabarıncı derinlerinden, çözüldüklerinde,(5) Pers hakimiyetine Hellenler tarafından son verileceğinin ortaya çıktığı ve çok eski harflere sahip bronz bir tableti kıyıya fırlattığını söyledikleri bir kaynak vardır. Aleksandros bundan cesaret alarak, (6) Phoinike'den Kilikia'ya kadar bütün sahil kesiminin temizlenmesi için yola koyuldu. Pamphylia'ya geçişi ise tarihçilerin bir çoğu için, sanki deniz tanrısal bir talihle Aleksandros'a yol vermişmiş gibi, hayret uyandırıcı ve bartılı hikayelere konu olmuştur. Nitekim, (bu geçiş esnasının) dışında her zaman sert dalgalar kıyıyı basıyor ve nadir olarak, deniz kenarında uzanan çökmüş engebelerin altında dar ve yankılı kayalar açığa çıkarıyordu. (7) Menandros bir komedyasında, inanılması güç böylesi bir hikaye ile alay ederek (durumu) şöyle açıklar:

*Aleksandrosvari bu iş şöyledir: Birini arasam,
hemen emrime amadedir; denizden geçerek
bir yere çıkmam gerekse, burası bana geçilebilirdir.*

(8) Aleksandros'sa mektuplarından böylesi mucizevi bir şeyden bahsetmez, aksine Klimaks olarak adlandırılan yolu yaptığını ve Phaselis'ten yola koyularak buraya ulaştığını söyler. Bir çok gün boyunca bu kentte kalır: Burada geçirdiği günlerde, rahmetli Theodektos'un agora'da dikilmiş olan heykelini görünce, yemekten sonra kafayı bulur ve heykele rek çok çelenk atar, çocukluğunda Aristoteles ve felsefe sayesinde birlikte olduğu insana karşı yakaşksız bir onuru yerine getirmede.

TLit.31. Plut., Pomp. XXIV 5

τῶν δὲ ἀσύλων καὶ ἀβάτων πρότερον ἱερῶν ἐξέκοψαν ἐπιόντες τὸ Κλάριον, τὸ Διδυμαῖον, τὸ Σαμοθράκιον, τὸν ἐν Ἐρμιόνῃ τῆς Χθονίας νεῶν καὶ τὸν ἐν Ἐπιδαύρῳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἴσθμοῖ καὶ Ταινάρῳ καὶ Καλαυρίᾳ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος τὸν ἐν Ἀκτίῳ καὶ Λευκάδι, τῆς δὲ Ἥρας τὸν ἐν

Σάμφω, τὸν ἐπὶ Λακινίῳ. Ζένας δὲ θυσίας ἔθουον αὐτοὶ (οἱ πειραταὶ) τὰς ἐν Ὀλύμπῳ καὶ τελετὰς τινὰς ἀπορρήτους ἐτέλουν, ὧν ἡ τοῦ Μίθρου καὶ μέχρι δεῦρο διασφύζεται καταδειχθεῖσα πρῶτον ὑπ' ἐκείνων.

Bir zamanlar dokunulmaz ve kutsal olan alanların önde gelenleri, Klarion, Didymaion, Somathrakion, Hermione'deki Demeter tapınağını ve İsthmos, Tainaros ve Kalauria'da bulunan Poseidon tapınaklarını, Aktion ve Leukas'ta bulunan Apollon tapınaklarını, Samos ve Lakinio'daki Hera tapınağını yok ettiler. Bunlar (korsanlar) adet olmayan kurbanlarını Olympos'ta kurban ediyorlardı ve bazı gizli mysterileri yerine getiriyorlardı. Bu mysterilerden, onlar tarafından ilk önce öğretilen Mitras Mysteri'si şimdiye kadar varlığını sürdürüyordu.

TLit.32. Poly. XXI 46

μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίους ἐχρημάτισαν, διδόντες Λυκίαν καὶ Καρίας τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ πλὴν Τελμεσσοῦ. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον συνθήκαις τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποίησαντο καὶ τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Ζερρόνησον καὶ Λυσιμάχειαν καὶ τὰ προσοροῦντα τούτοις ἐρύματα καὶ χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχεν· τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, Φρυγίαν τὴν μεγάλην, Μυσούς, οὓς (Προυσίασ) πρότερον αὐτοῦ παρεσπάσατο, Λυκαονίαν, Μιλυάδα, Λυδίαν, Τράλλεις, Ἐφεσον, Τελμεσσόν. ταύτας μὲν οὖν ἔδωκαν Εὐμένει τὰς δωρεάς·

Bundan sonra Lykia'yi, Karia'yi ve Telmessos dışında Maiandros Irmağı'na kadarki yerleri Rhodos'lulara vererek, onlarla müzakerelerde bulundular. Antiokhos'a karşı yapılan müttefiklik antlaşmasında kabuledilmiş olan şeyleri Kral Eumenes ve kardeşleri için yerine getirdiler. Ve o zaman Avrupa'nın Kserronesos ve Lysimakheia kentlerini, bunlara komşu olan sınır hattını ve de Antiokhos'un yönettiği bölgeyi ona havalere ettiler: Asia'nın Helespontos üzerindeki Phrygia Bölgesi'ni, Büyük Phrygia'yi, daha önceden kendi tarafına çektiği Mysia'yi, Lykaonia'yi Milyas'i, Lydia'yi, Tralleis'i, Ephesos'u ve de Telmessos'u da. Öyle ki bunları Eumenes'e doreia (hediyeye) olarak verdiler

TLit.33. Porp, Frag. 46

Antiochus volens Iudaeam recuperare et Syriae urbes plurimas, Scopam ducem Ptolemaei iuxta fontes Iordanis, ubi nunc Paneas condita est, inito certamine fugavit et cum decem millibus armatorum obsedit clausum in Sidone. ob quem liberandum misit Ptolemaeus duces inelytos <A>eropum et Menoclem et Damoxenum, sed obsidionem solvere non potuit, donec fame superatus Scopas manus dedit et nudus cum sociis dimissus est. quodque ait 'comportabit aggerem' illud significat, quod praesidium Scopae in arce Ierosolymorum annitentibus Iudaeis multo tempore oppugnari et ceperit alias urbes, quae prius a Ptolemaei partibus tenebantur, Syriae et Ciliciae et Lyciae. eo enim tempore captae sunt Aphrodisias et Soloe et Zephyrion et Mallos et Anemurium et Selenium et Coracesium et Coricus et Andriace et Limyra et Patara et Xanthus et ad extremum Ephesus: de quibus universis et Graeca et Romana narrat historia.

Iudaea'yı ve Syria'nın birçok kentini tekrar ele geçirmek isteyen Antiochus, Ptolemaios'un komutanı Scopas'ı, şimdi Paneas'ın kurulduğu Iordanis pınarları yakınında girdiği çarpışmayla kaçmak zorunda bıraktı ve 10.000 silahlıyla Sidon'da kuşatma yaptı, ki özgürlüğünün verilmesi gereken bu yere Ptolemaios şanlı önderleri Aeropus, Menocles ve Demoxenus'u yolladı, fakat kuşatmayı çözemedi. Üstün gelen Scopas katlik yüzünden vazgeçti ve savunmasız müttefikleriyle birlikte terhis oldu. Scopas'ın savunmasına işaret ederek herşeyi sipere taşıyacak dedi. Ierosolymos'luların kalesinde Iudaea'lularla uzun süre savaştı ve önceden Ptolemaios'un olan Syria, Clicia ve Lykia'nın başka kentlerini parça parça ele geçirdi. Zira o zamanlar Aphrodisias, Soloe, Zephyrion, Mallos, Anemorium, Selenium, Coracesium, Coricus, Andriace, Limyra, Patara, Ksanthos ve nihayet Ephesus ele geçirildi: Bütün bunları hem Yunan hem Roma tarihi nakleder.

TLit.34. Ptol. V 2

Μετὰ Φασήλιδα πόλιν Λυκίας	<i>Lykia'nın Phaselis kentinden sonra,</i>	
Παμφυλίας παράλιοι	<i>Pamphylia'nın kıyı kentleri (gelir):</i>	
Ὀλβία εἰς λς ιβ	<i>Olbia</i>	62° 36° 55
Ἀττάλεια εἰς δ λς	<i>Attaleia</i>	62° 15 36° 30
Κατάρράκτου ποταμοῦ ἐκ-	<i>Katarraktes Potamos'un</i>	
βολαί εἰς λς ιβ	<i>döküldüğü yer</i>	62° 15 36° 35
Μάγυδος εἰς γο λς γ	<i>Magydos</i>	62° 40 36° 30

TLit.35. Ptol. V,3

Ἡ Λυκία περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεωσ
καὶ ἄρκτων Ἀσίᾳ κατὰ τὰς ἐκτεθειμένας
γραμμὰς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν Παμφυλίας
μέρει τῶ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀσίᾳ
πέρατος μέχρι θαλάσσης διὰ τοῦ
Μασικύτου ὄρους, οὗ τὸ ἐπὶ τῇ θαλάσση
πέρας ἐπέχει

μοίραςξ α γ λς

ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῶ Λυκιακῶ πελάγει
κατὰ περιγραφὴν τῆς παραλίου
τοιαύτην· μετὰ Καῦνον,

Κάλινδα .. ν θ γ λε γιβ

Ζύδαι ἢ Λύδαι ν θ γ ο λε γιβ

Καρύα ν θ γ λε γιβ

Δαίδαλα τόπος ξ λε γιβ

Τελμησσός ξ ς λε γ

Ζάνθου ποταμοῦ ἐκβολαί .. ξ γ λς

αὶ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ ξ λς γ ο

Πάταρα ξ λς

Ἀντίφελλος ξ λς γ

Ἀνδριάκη ξ δ λς γιβ

Ἀπέρλαι

Λιμύρου ποταμοῦ ἐκβολαί .. ξ α λς γ

Γάγα..... ξ α γ λς γ

Ἱερὰ ἄκρα ξ α λς δ

Ὀλυμπος πόλις ξ α γ ο λς δ

Φασηλὶς ξ α γ λς γιβ.

1.Lykia, anlatılanlara göre batıda ve ku-
zeyde Asia ile, doğuda ise Pamphylia'nın
Asia ile olan sınırından, ucu denize kadar
uzanan Masikytos Dağı aracılığı ile denize
kadarki kısmı ile sınırlanır

Bölgeleri

61° 50 36° 30

Güneyden Lykia Denizin'de sahil şeridinin
sınırı boyunca, Kaunos'tan sonra

2.Kalynda

59° 20 35° 55

Lydae

59° 40 35° 55

Krua

59° 50 35° 55

Daidala bölgesi

60° 35° 55

Telmessos

60° 10 35° 55

Ksanthos Nehri ağzı

60° 20 36°

Nehrin kaynağı

60° 37° 40

Patara

60° 30 36°

Antiphellos

60° 30 36° 20

Andriake

61° 36° 20

Aperlai

61° 36°25

Limyra Nehri ağzı

61°10 36°25

Gagai

61° 20 36° 20

Hiera Akra

61° 30 36° 15

Olympos kenti

61° 40 36° 20

Phaselis

61° 50 36° 25

Καὶ τοῦ μὲν Κράγου ὄρους τὸ μέσον ἐπέχει μοίρας ξ λς γο.	<i>Kragos Dağı'nın merkezi bölgelerini içerir</i>	60° 36' 40
3. Πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἶδε· περὶ μὲν τὸν Κράγον τὸ ὄρος	<i>3. Lykia'daki Kragos Dağı'nın etrafındaki iç kesimlerdeki kentler</i>	
Κύδνα νθ λς ς	<i>Kydna</i>	59°30 37°10
Σύμβρα νθ γο λς γ	<i>Symbra</i>	59°40 36°50
Ὀκτάπολις νθ γιβ λς ιβ	<i>Oktapolis</i>	59° 35 36°35
Κόμβρα νθ λς	<i>Komba</i>	59° 50 36°30
Σίδυμα νθ γ λς γο	<i>Sidyra</i>	59° 50 36°40
Πινάρα νθ γ λς γιβ	<i>Pinara</i>	59° 50 36°25
Ἄραξα νθ γ λς ιβ	<i>Araksa</i>	59° 50 36°5
Τλώ (ἡ Τλώσ) ξ λς γο	<i>Tlos</i>	60° 15 36°30
Ξάνθος ξ δ λς ς·	<i>Ksanthos</i>	60° 15 36°10
πρὸς δὲ τῷ Μασικύτει ὄρει πόλεις αἶδε·	<i>Massikythos dağına doğru olan kentler şunlardır</i>	
Κορύδαλλα ξ δ λς γ	<i>Korydalla</i>	60° 15 36°50
Σαγαλασσός ξ γο λς γιβ	<i>Akalissos</i>	60° 40 36°55
Ῥοδία ξα λς δ	<i>Rodiapolis</i>	61° 36°45
Ἄραβένδαι ξα ς λς δ	<i>Arycanda</i>	61° 10 37°15
Φελλός ξ ιβ λς	<i>Phellos</i>	60° 35 36°30
Μύρα ξα λς γο	<i>Myra</i>	61° 36°40
Λιμύρα ξα ιβ λς ιβ.	<i>Limyra</i>	60° 5 36°35
4. Μιλυάδοσ	<i>4. Milyas bölgesi</i>	
Ποδαλαία ξ λς	<i>Podalia</i>	60° 37°35
Νύσα ξ λς δ	<i>Nysa</i>	60° 37°15
Ξῶμα ξ γ λς γ	<i>Khoma</i>	60° 20 37°20
Κάνδυβα ξ γο λς ς	<i>Kandyba</i>	60° 40 37°10
5. Καβαλίας μέρος·	<i>5. Kabalia bölgesi</i>	
Βουβών ξ λς γο	<i>Bubon</i>	60° 30 37°40

Οἰνεάνδα	Ξα λζ γο	<i>Oinoanda</i>	61° 37'40
Βάλβουρα	Ξ γο λζ	<i>Balbura</i>	60° 40 37'30

TLit.36. Quint. Smyr. VII 83

Κτεῖνε δὲ Κασσάνδροιο θοὸν ποσὶ παῖδα Μύνητα
ὄν τέκε δῖα Κρέουσα παρὰ προχοῆς ποταμοῖο
Λίνδου ἐυρρεῖται, μενεπτολέμων ὄθι Καρῶν
πεύρατα καὶ Λυκίης ἐρικυδέος ἄκρα πέλονται.

*Kassandros 'un αγαῖνδα tez oğlu Mynes 'i öldürdü,
Kreusa güzel akışlı Lindos (Indos) Nehri 'nin kenarında doğurmuştu onu
Lindos 'un kenarında, cesur Kar 'ların sonu ve şanlı
Lykia 'nın başlangıcı olan yerde.*

TLit.37. Quint. Smyr. 11-90-98

Ἄν δὲ Θόας ἐδάμασσε Λάμον καὶ ἀγήνορα Λύγκον,
Μηριόνης δὲ Λύκωνα, καὶ Ἀρχέλοχον Μενέλαος,
ὅς ῥά τε Κωρυκίην ὑπὸ δειράδα ναιετάεσκε
πέτρην θ' Ἥφαιστοιο περίφρονος ἢ τε βροτοῖσι
θαῦμα πέλει· δὴ γάρ οἱ ἐναίθεται ἀκάματον πῦρ
ἄσβεστον νυκτός τε καὶ ἡματος· ἀμφὶ δ' ἄρ' αὐτῶ
φοίνικες θαλέουσι, φέρουσι δ' ἀπείρονα καρπόν,
ρίζης καιομένης ἅμα λάεσιν· ἀλλὰ τὸ μὲν που
ἀθάνατοι τεύξαντο καὶ ἐσσομένοισιν ἰδέσθαι.

*Thoas, Lamos ve korkusuz Lynkos 'u öldürdü,
Meriones ise Lykon 'u; Menelaos 'ta Arkhilokhos 'u.
Ölümlülerde hayret uyandıran, akıl sahibi Hephaistos 'un
yamaçtaki Korykie kayalığını yurt edinmişti Menelaos.
Ateş, hiçbir çaba gerektirmeden ve sönmeden
orada, gece gündüz onun için yanıyordu. Alevler
bir çiçek gibi açıyor ve kökler yandıkça
taşların arasında, sonsuzcasına meyva veriyordu
Sonsuza dek hayret uyandıracak bu ateş, ölümsüzlerin işiydi.*

TLit.38. Sallust. Hist. 127-137

Itaque Servilius.....

Fessus in Pamphyliam se receperat.

Ad Olympum atque Phaselida.

Lyciae Pisidiaeque agros despectantem.

Ad Corycum.

Apud Corycum.

Böylece Servilius

Yorgun argın Pamphylia'ya çekildi

Olympos ve Phaselis'e.

Lykia ve Psidia'nın topraklarını

Corycus'a kadar.

Corycus civarında.

TLit.39. Skyl., Periplus 100

ΛΥΚΙΑ. Ἀπὸ δὲ Καρίας Λυκία ἐστὶν ἔθνος· καὶ πόλεις Λυκίοις αἶδε· Τελμισσὸς καὶ λιμὴν, καὶ ποταμὸς Ζάνθος, δι' οὗ ἀνάπλους εἰς [Ζάνθον πόλιν,] Πάταρα πόλις [ἦ] καὶ λιμένα ἔχει· Φελλὸς πόλις καὶ λιμὴν· κατὰ ταῦτα νῆσός ἐστι Ῥοδίων Μεγίστη· Λίμυρα πόλις, εἰς ἣν ὁ ἀνάπλους κατὰ τὸν ποταμόν· εἶτα Γαγαία πόλις, εἶτα Χελιδονίαι, ἀκρωτήριο καὶ νῆσοι δύο καὶ Διονυσιάς νῆσος, ἀκρωτήριο καὶ λιμὴν Σιδηροῦς. Ὑπὲρ τούτου ἐστὶν ἱερὸν Ἡφαίστου ἐν τῷ ὄρει καὶ πῦρ πολὺ ὑτόματον ἐκ τῆς γῆς καίεται καὶ οὐδέποτε σβέννυται. Καὶ ἐὰν προέλθῃς ἀπὸ θαλάττης ἀνώτερον, ἔστι Φασηλὶς πόλις καὶ λιμὴν (ἔστι δὲ τοῦτο κόλπος) καὶ Ἴδυρος πόλις, νῆσος Λυρνάτεια, Ὀλβία, Μάγυδος καὶ ποταμὸς Καταρράκτης, Πέργη πόλις καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος. Ἐπ' εὐθείας δὲ παράπλους ἐστὶν Λυκίας ἀπὸ * ἡμέρας καὶ νυκτός· ὁ δὲ παρὰ γῆν διπλάσιος τούτου· ἔστι γὰρ κολπώδης.

Karia'dan itibaren Lykia soyu gelir: Ve Lykia kentleri şunlardır: Telmessos ve limanı, arasından [Ksanthos kenti'ne] ulaşımı sağlayan Ksanthos Nehri ve bir limanı da olan Patara kenti: Phellos kenti ve limanı: bu boyda Rhodos'luların Megiste adası vardır: nehir boyunca gemiyle gidilebilecek Limyra kenti: Daha sonra Gagai kenti,

sonra Khelidoniai, burun ve iki ada ve Dionysias adası, bir burun ve Siderous limanı. Buranın üzerinde, dağda Hephaistos'un kutsal alanı ve topraktan kendiliğinden çıkıp da yanan ve hiç sönmeyen çokça ateş vardır. Ve eğer denizden yukarı (kuzeye) doğru gidilirse, Phaselis kenti ve limanı (bu bir körfezdir) ve Idyros kenti, Lyrnateia Adası, Olbia, Magydos ve Katarraktes nehri, Perge kenti ve Artemis tapınağı (gelir). Lykia'dan itibaren sahil boyu bir gün bir gecedir. Karadan ise bunun iki katıdır: çünkü körfezlidir.

TLit.40. SMM.

ΛΟΙΠΟΝ ΠΑΜΦΥΛΙΑ

- 226 [Ἀπὸ Λύρναντος εἰς Φάσηλιν στάδιοι ρο']
ὑπὲρ τῆς πόλεως ὄρος μέγα ὑπέρκειται (Φάσηλις).
- 227 Ἐκ δὲ Φασήλιδος εἰς Κώρυκον στάδιοι*.
- 228 Ἀπὸ Κωρύκου ἐπὶ τὸν Φοινικοῦντα στάδιοι λ'.
ὑπὲρ [αὐτοῦ] μέγα ὄρος ὑψηλὸν κεῖται Ὀλυμπος κα-
λούμενον.
- 229 [Ἀπὸ Φοινικοῦντος εἰς Κράμβουσαν στάδιοι
ν'] ἐκ δὲ Φασήλιδος ἐπ' εὐθείας εἰς Κράμβουσαν στά-
διοι ρ'.
- 230 Ἀπὸ Κραμβούσης ἐπὶ χώραν Ποσιδαρισοῦντα
στάδιοι λ'.
- 231 Ἀπὸ Ποσιδαρισοῦντος ἐπὶ Μωρὸν ὕδωρ καλού-
μενον στάδιοι λ'.
- 232 Ἀπὸ Μωροῦ ὕδατος ἐπὶ ἄκραν Ἱερὰν καὶ νῆ-
σον Ζελιδονίαν στάδιοι ν'.
Ὅμοῦ οἱ πάντες ἀπὸ τοῦ Μέλανος ποταμοῦ ἕως Ζε-
λιδονίων τῶ παρα γῆν πλέοντι στάδιοι φ'. τὸν δὲ ἐπί-
τομον διὰ πόρου εἰς τὰς Ζελιδονίας στάδιοι χ'.
- 233 Ἔστι δὲ ἀπὸ τῶν Ζελιδονίων [ἐπὶ] Μάριον

καὶ τὸ τῆς Κύπρου ἀκρωτήριον, τὸν Ἀκάμαντα, ἐπὶ
ἀνατολᾶς τοῦ ἡλίου οὐριώτατα ζεφύρω στάδιοι αὐ·
ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀνεμουρίου ἐπὶ τὰς Ζελιδονίας νήσους στάδιοι ας'.

GERIDE KALAN PAMPHYLIA.

- 226 [*Lyrnas 'tan Phaselis 'e 170 stadia*]
Bu kentin (Phaselis) üzerinde büyük bir dağ yükselir.
- 227 *Phaselis 'ten Korykos 'a * stadia.*
- 228 *Korykos 'tan Phoinikus üzerine 30 stadia. [Bunun] (nehri) arkasında Olympos olarak adlandırılan muazzam yükseklikteki büyük dağ bulunmaktadır.*
- 229 [*Phoinikus 'tan Krambusa 'ya 50 stadia.*] *Phaselis 'ten doğrudan doğruya Krambusa 'ya 100 stadia*
- 230 *Krambusa 'dan Posidarisus khora 'sına 30 stadia.*
- 231 *Posidarisus 'tan Moron Hudor olarak adlandırılan yere 50 stadia.*
- 232 *Moron Hydor 'dan Hiera Akra ve Khelidonia 'ya kadar 50 stadia. Melas 'ta Khelidonia Adalarına kadar kıyı boyunca yapılacak bütün mesafe 500 stadia 'dır.*
- 233 *Khelidonia Adaları 'ndan Kıbrıs 'ın akroterionu Marios, Akamanta, üzerine, doğruya doğru en uygun şekilde batı rüzgarları eserken 1800 stadia 'dır. Anamurion 'dan Khelidonia Adaları 'na ise 1900 stadia 'dır.*

ΛΟΙΠΟΝ ΛΥΚΙΑ.

- 234 Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερᾶς ἄκρας ἐπὶ Μελανίππην στάδιοι λ'.
- 235 Ἀπὸ δὲ Μελανίππης εἰς Γάγας στάδιοι ξ.
- 236 Ἀπὸ δὲ Γαγῶν ἐπὶ ποταμὸν Λάμυρον στάδιοι ξ'·
ὑπὲρ σταδίου ξ κεῖται πόλις Λάμυρα καλουμένη.
- 237 Ἀπὸ Λαμύρου ποταμοῦ εἰς πύργον τὸ Ἴσιον καλούμενον στάδιοι ξ'.
- 238 Ἀπὸ τοῦ Ἰσίου πύργου εἰς Ἀνδριακὴν στάδιοι ξ'.
- 239 Ἀπὸ Ἀνδριακῆς εἰς Σόμηνα στάδιοι δ'.
- 240 Ἀπὸ Σομήνων εἰς Ἀπέρλας στάδιοι ξ'.
- 241 [Ἀπὸ Ἀπερλῶν ἐπὶ * ἀκρωτήριον στάδιον ν'.]
- 242 Ἀπὸ * ἀκρωτηρίου εἰς Ἀντίφελλον στάδιοι ν'.

- 243 Ἐκ τῆς Ἀντιφέλλου εἰς νῆσον Μεγίστην στάδιοι ν΄.
- 244 Ἐκ τῆς Μεγίστης εἰς νῆσον Ῥώγην στάδιοι ν΄.
- 245 Ἐκ τῆς Ῥώγης ἐπὶ τὰς Ξεναγόρου νήσους στάδιοι τ΄.
- 246 Ἐκ τῶν Ξεναγόρου νήσων εἰς Πάταρα στάδιοι ξ΄.
- 247 Ἐκ τῶν Πατάρων ἐπὶ ποταμὸν πλωτὸν [Ξάνθον]
(ὑπέρκειται πόλις Ξάνθος) στάδιοι ξ΄.
- 248 Ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ξάνθου εἰς Πύδνας ἐπ’ εὐθείας στάδιοι ξ΄.
- 249 Ἐκ τῶν Πυδνῶν ἕως τῆς Ἱερᾶς ἄκρας στάδιοι π΄.
- 250 Ἐκ τῆς Ἱερᾶς ἄκρας εἰς Καλαβαντίαν στάδιοι λ΄.
- 251 Ἐκ τῶν Καλαβαντίων εἰς Περδικίας στάδιοι ν.
- 252 Ἐκ τῶν Περδικιῶν εἰς Κισσίδας στάδιοι ν΄.
- 253 Ἐκ τῶν Κισσίδων ἐπὶ νῆσον Λάγουσαν στάδιοι π.
- 254 Ἐκ τῆς Λαγούσης ἐπὶ Τελμησσὸν στάδιοι ε. Γίνονται
ὁμοῦ οἱ πάντες [ἐκ τῆς Ἱερᾶς ἄκρας] ἕως Τελμησσοῦ στάδιοι , αφ΄.

GERIDE KALAN LYKIA

- 235 *Hiera Akra'dan Melanippe'ye 30 stadia.*
- 236 *Melanippe'den Gagai'a 60 stadia.*
- 237 *Gagai'dan Lamyros Irmağı'na 60 stadia.*
Bunun 60 stadia yukarisında Lamyra olarak bilinen kent yer almaktadır.
- 238 *Lamyra Irmağı'ndan Ision kalesi olarak bilinen yere 60 stadia.*
- 238 *Ision kalesinden Andriake'ye 60 stadia.*
- 239 *Andriake'den Somena'ya 80 stadia.*
- 240 *Somena'dan Aperlai'a 60 stadia.*
- 241 *[Aperlai'dan * akroterion'a 50 stadia].*
- 242 ** Akroterion'dan Antiphellos'a 50 stadia.*
- 243 *Antiphellos'tan Meis Adası'na 50 stadia.*
- 244 *Meis Adası'ndan Roge adası'na 50 stadia.*
- 245 *Roge'den Ksenagoras Adaları'na 80 stadia (π).*
- 246 *Ksenagoras Adaları'ndan Patara'ya 60 stadia.*
- 247 *Patara'dan gemi seferlerine elverişli bir ırmak olan [Ksanthos Irmağı] ([yukarisında] Ksanthos kenti yer almaktadır] üzerine 60 stadia.*

- 248 *Ksanthos Irmağı'ndan direkt Pydna'ya 60 stadia.*
 249 *Pydna'dan Hieras Akra'ya 80 stadia.*
 250 *Hieras Akra'dan Kalabantia'ya 30 stadia.*
 251 *Kalabantia'dan Perdika'ya 50 stadia.*
 252 *Perdikia'dan Kissida'ya 50 stadia.*
 253 *Kissidia'dan Lagusa Adası'na 80 stadia.*
 254 *Lagusa Adası'ndan Telmessos'a 15 (1ε') stadia. Hiera Akra'dan Telmessos'a kadar olan bütün mesafe 1500 stadia'dır.*

TLit.41. Sol. 39

Quod in Campania Vesubius, in Sicilia Aetna, hoc in Lycia mons Chimaera est: hic mons nocturnis aestibus fumidum exhalat. Et quoniam natura ibidem subest ignea, Vulcano urbem proximam Lycii dicaverunt, quam de vocabulo sui nominis Hephaestiam vocant. Olympus quoque inter alia ibi oppidum fuit nobile, sed intercidit: nunc castellum est, infra quod aquae Regiae ob insigne fluoris spectaculo sunt visentibus.

Campania'da Vesubius, Sicilia'da Aetna (olduğu gibi), Lykia'da ki bu dağ Khimaira'dır: bu dağ geceleyin ateşlerle duman çıkarır. Ve doğası aynı yerde altı ateşli olduğu için, yakınındaki ismini Hephaistia olarak söyledikleri Lykia kenti Vulcan'a (Hephaistos) adanmıştır. Öte yandan Olympos buradaki bir başka seçkin kentti, fakat varlığı sürmedi: şimdi bir kaledir, aşağısındaki Krallık suları, akıntısının gösterişinden dolayı manzarasıyla görülmeye değerdirler.

TLit.42. Steph. Byz. 58

Ἀκαρασός, πόλις Λυκίας, ὡς Καπίτων. τὸ ἔθνικόν Ἀκαράσσιος καὶ Ἀκαρασσεύς. σύνηθες δὲ τοῖς τὴν χώραν οἰκοῦσιν.

Kapiton'un söylediği gibi, Akarassos bir Lykia kentidir. Etnikonu Akarassios ve Akarasseus'dir. Bölgeyi iskan edenler iyi tanınırlar.

TLit.43. Steph. Byz. 129

Ἀρτύμνησος, πόλις Λυκίας, ἄποικος Χανθίων. τὸ ἔθνικόν Ἀρτυμνησεύς. Μενεκράτης ἐν πρώτῃ τῶν Λυκιακῶν φησιν ὅτι πολυανθρωπήσασαν τὴν Χάνθον τοὺς πρεσβύτας εἰς τρία μέρη διελεῖν, τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν Κράγον ἐλθεῖν καὶ οἰκῆσαι ἐν τῷ ὄρει λόφον στρογγύλον κατοικίσαι καὶ λέσαι

τὴν πόλιν Πινάραν, ἣν μεθερμηνεύεσθαι στρογγύλην. τὰ γὰρ στρογγύλα πάντα πίναρα καλοῦσιν

Artymnesos Lykia'nın bir kentidir ve etnikonu da Artymneseus'dur. Menekrates, Lykiaka'sının birinci cildinde nüfus yoğunluğu bulunan Ksanthos kentinin yaşlılarını üç bölüme ayırdığını, bunlardan birinin Kragos'a gittiklerini ve dağın yuvarlak bir tepesini iskan ederek bu kente yuvarlak anlamına gelen Pinara adını verdiklerini, zira yuvarlak olan her şeye pinara dediklerini söylemektedir.

TLit.44. Steph. Byz. 336

Ἴππου κώμη, Λυκίας κώμη, διὰ τὸ ὁδοιπόρων τινῶν ἐκεῖ ἵππον ἀποθανεῖν. οἱ οἰκοῦντες Ἴπποκωμῆται.

Hippu Kome, Lykia'nın bir köyüdür, oraya giden kişilerin atları öldüğü için bu ismi almıştır. Orada oturanlar Hippukome'lilerdir.

TLit.45. Steph. Byz. 491

Ὀλυμπος, ὄρος Μυσίας. Ἀρριανὸς Βιθυνιακῶν πρώτῳ. οἱ οἰκοῦντες Ὀλυμπηνός. ἔστι καὶ πόλις Παμφυλίας. Στράβων ἰδ'. τὸ ἔθνικὸν ὁμοιον

Olympos, Bithynia'luların önde gelenlerinden Arrianos'a göre Mysia'nın bir dağıdır. Sakinleri Olympos'ludur. Strabon'un 14. Kitabında söylediğine göre Olympos Pamphylia'nın diğeriyle aynı soydan olan kentidir.

TLit.46. Steph. Byz. 591

Σύμβρα, οὐδετέρως, Φρυγίας φρούριον, ὡς Καπίτων ἐν Ἰσαυρικῶν δευτέρῳ. τὸ ἔθνικὸν Συμβριανός.

Symbra, hiçbir şekilde Kapiton'un İsauros'lular kitabının ikinci cildinde söylediği gibi Phrygia kalesi değildir. Etnikonu Symbrianos'dur.

TLit.47. Steph. Byz. 660:

Φάσηλις, πόλις Παμφυλίας, ἢ πρότερον Πιτύουσα καὶ ὕστερον Φάρσαλος. ὁ πολίτης Φασηλίτης. Θεοδέκτης δ' ἦν γένος Φασηλίτης, υἱὸς Ἀριστάνδρου, κάλλει διαφέρων, ὃς ἐποίησε τραγωδίας ν καὶ ῥητορικὰς τέχνας καὶ λόγους

ρήτορικούς ἐπῶν καί. ἀπέθανε δ' Ἀθήνησι, καί ἐπιγέγραπται δὲ αὐτῷ ἐλεγείον
τόδε

Ἦδε χθῶν κόλποισι Φασηλίτην Θεοδέκτην
κρύπτει, ὃν ἠΰξησαν Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες ...
ἐν δὲ χορῶν [τραγικῶν] ἱεραῖς τρισὶ καὶ δέχ' ἀμίλλαις
ὀκτῶ ἀκηράτους ἀμφεθέμην στεφάνους.

Phaselis, önceleri Pityousa, daha sonraysa Pharsalos olarak bilinen bir Pamphylia kentidir. Yurttaşlarına Phaselites denir. Aristandros'un oğlu, güzelliği ile göz kamaştıran, elli kadar tragedyanın yanında düzyazı ve manzum olarak "Hitabet Sanatı" (adlı iki kitap) yazmış olan Theodektes de soy olarak Phaselisli idi, ama Atina'da ölmüştür ve onun adına mezarına şu elegeion yazılmıştır:

*Kara toprak bağrında, Olymposlu Musaların yücelttiği
Phaselisli Theodektes'i burada saklıyor ...
Khoros tragikosların onüç kutsal yarışında
sekiz kez lekesiz taçla taçlandırıldım.*

TLit.48. Strab. XI 12. 2

Τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Καρίας καὶ Λυκίας, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν οὔτε πλάτος οὔτε ὕψος ἀξιόλογον δείκνυσιν· ἐξαίρεται δὲ πολὺ πρῶτον κατὰ τὰς Ζελιδονίας (αὗται δ' εἰσὶ νῆσοι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Παμφύλων παραλίας), ἐπὶ δὲ τὰς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενον αὐλῶνας μακροὺς ἀπολαμβάνει τοὺς τῶν Κιλικῶν·

Bu dağ Karia ve Lykia'dan başlar, fakat burada öyle çok fazla bir genişlik ve yükseklik göstermez: Aşağıya, Khelidonia Adaları'na doğru ise (bunlar Pamphylia sahilinin başlangıcında yer alan adalardır) iyice yükselirler, doğruya doğru da ha da şahlanarak Kilikia'nın muazzam büyüklükteki dar geçitlerini kuşatır.

TLit.49. Strab. XIII 4. 17

Λέγονται δὲ ἀπόγονοι Λυδῶν οἱ Κιβυρᾶται τῶν κατασχόντων τὴν Καβαλίδαν· ὕστερον δὲ Πισιδῶν τῶν ὁμόρων ἐποικησάντων καὶ μετακτισάντων εἰς ἕτερον τόπον εὐερέκιστατον ἐν κύκλῳ σταδίων περὶ ἑκατόν. ἠύξηθη δὲ διὰ τὴν

εὐνομίαν, καὶ αἱ κῶμαι παρεξέτειναν ἀπὸ Πισιδίας καὶ τῆς ὁμόρου Μιλυάδος ἕως Λυκίας καὶ τῆς Ῥοδίων περαίας· προσγενομένων δὲ τριῶν πόλεων ὁμόρων, Βουβῶνος Βαλβούρων Οἰνοάνδων, τετράπολις τὸ σύστημα ἐκλήθη, μίαν ἐκάστης ψῆφον ἐχούσης, δύο δὲ τῆς Κιβύρας· ἔστελλε γὰρ αὕτη πεζῶν μὲν τρεῖς μυριάδας ἰππέας δὲ δισχιλίους· ἐτυραννεῖτο δ' αἰεὶ, σωφρόνως δ' ὅμως· ἐπὶ Μοαγέτου δ' ἡ τυραννὶς τέλος ἔσχε, καταλύσαντος αὐτὴν Μουρηναῖο καὶ Λυκίοις προσορίσαντος τὰ Βάλβουρα καὶ τὴν Βουβῶνα· οὐδὲν δ' ἦττον ἐν ταῖς μεγίσταις ἐξετάζεται διοικήσεσι τῆς Ἀσίας ἡ Κιβυρατική. τέτταρσι δὲ γλώτταις ἐχρῶντο οἱ Κιβυραῖται, τῇ Πισιδικῇ τῇ Σολύμων τῇ Ἑλληνίδι τῇ Λυδῶν· ... δὲ οὐδ' ἴχνος ἐστὶν ἐν Λυδίᾳ. ἴδιον δ' ἐστὶν ἐν Κιβύρα τὸ τὸν σίδηρον τορεύεσθαι ῥαδίως. Μιλύα δ' ἐστὶν ἡ ἀπὸ τῶν κατὰ Τερμησοῦν στενῶν καὶ τῆς εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ Ταύρου ὑπερθέσεως δι' αὐτῶν ἐπὶ Ἰσινδα παρατείνουσα ὀρεινὴ μέχρι Σαγαλασσοῦ καὶ τῆς Ἀπαμέων χώρας.

Kabalia'yi işgal edenlerden Kibyra'luların, Lydia'luların soyundan oldukları söylenir. Bunlar Pisidia'luların sınırlarında bir koloni kenti kurmuşlar ve daha sonra kenti çevresi yaklaşık yüz stadia olan, çok iyi tahkim edilmiş başka bir yere taşımışlardır. Bu kent iyi yasaları sayesinde kuvvetlenmiş ve köyleri Pisidia ve komşusu Milyas'dan Lykia ve Rhodos'luların pereiasına kadar yayılmıştı. Daha sonra kentin sınırında üç kent daha -Bubon, Balbura ve Oinoanda- kurulunca bunların oluşturduğu birliğe tetrapolis adı verildi. Bunlardan her birinin bir, Kibyra'nın ise iki oy hakkı vardı: çünkü o otuzbin piyade ve iki bin atı donatıyordu. Burası daima bir tiranlık, fakat yinede insaflı bir yönetim uygulandı. Fakat tiranlık Moagetes zamanında son buldu, Murena onu yıktı ve Balbura ile Bubon'u Lykia ülkesine kattı. Kibyra'nın teritorium'u kaza yetkisi Asia'dakilerin en geniş sayılmaktadır. Kibyra'lular Pisidce, Solymosca, Grekçe ve Lydce olmak üzere dört dil kullanıyorlardı. Fakat Lydia'da Lydia'luların dillerine ait en ufak bir ip ucu yoktur. Kibyra'luların başka bir özelliği de, demir işçiliği ve kakmacılığındaki ustalıklarıdır. Termessos'un dar geçitlerinden başlayarak Tauros'un içinden İsinde'ya geçit veren boğazdan itibaren Sagalassos ve Apameia'luların topraklarına kadar uzanan bölgeye Milyas denir.

TLit.50. Strab. XIV 2.1

1: Τὰ δὲ πέραν ἤδη τοῦ Μαιάνδρου τὰ λειπόμενα τῆς περιοδείας πάντ' ἐστὶ Καρικά, οὐκέτι τοῖς Λυδοῖς ἐπιμεμιγμένων ἐνταῦθα τῶν Καρῶν ἀλλ' ἤδη καθ' αὐτοῦς ὄντων, πλὴν εἴ τι Μιλήσιοι καὶ Μυούσιοι τῆς παραλίας ἀποτέμνηται. ἀρχὴ μὲν οὖν τῆς Καρίας ἐστὶν ἡ τῶν Ῥοδίων περαιὰ πρὸς θαλάττης, τέλος δὲ τὸ Ποσειδίου τῶν Μιλησίων, ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τὰ ἄκρα τοῦ Ταύρου μέχρι Μαιάνδρου. λέγουσι γὰρ ἀρχὴν εἶναι τοῦ Ταύρου τὰ ὑπερκείμενα ὄρη τῶν Ζελιδονίων καλουμένων νήσων, αἵπερ ἐν μεθορίῳ τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Λυκίας πρόκεινται· ἐντεῦθεν γὰρ ἐξαιρέται πρὸς ὕψος ὁ Ταῦρος· τὸ δ' ἀληθὲς καὶ τὴν Λυκίαν ἅπασαν ὄρεινὴ ράχισ τοῦ Ταύρου διείργει πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τὸ νότιον μέρος ἀπὸ τῶν Κιβυρατικῶν μέχρι τῆς περαιᾶς τῶν Ῥοδίων. κἀνταῦθα δ' ἐστὶ συνεχῆς ὄρεινὴ, πολὺ μόντοι ταπεινότερα καὶ οὐκέτι τοῦ Ταύρου νομίζεται, οὐδὲ τὰ μὲν ἐκτὸς αὐτοῦ τὰ δ' ἐντὸς, διὰ τὸ σποράδας εἶναι τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰς εἰσοχὰς ἐπίσης * τε πλάτος καὶ μῆκος τῆς χώρας ἀπάσης καὶ μηδὲν ἔχειν ὅμοιον διατειχίσματι. ἔστι δ' ἅπας μὲν ὁ περίπλους κατακολπίζοντι σταδίων τετρακισχιλίων ἑνακοσίων, αὐτὸς δὲ ὁ τῆς περαιᾶς τῶν Ῥοδίων ἐγγυὺς χιλίων καὶ πεντακοσίων.

Şimdi Maiandros'un öte kıyısına geliyoruz. Geriye kalan anlatılacak kısımlar tümüyle Karia'lılara aittir. Lydai'lular ve Karia'lular artık bir arada yaşamadıklarından, Miletos'lular ve Mysia'lular tarafından deniz kıyısında işgal edilmiş olan bir bölümin dışında kalan bütün ülkeyi Karia'lular ele geçirmiştir. Şimdi, kıyının başlangıcı Rhodos'luların kıyıdaki Peraia'sı ve bitimi de Miletos'luların Poseidon'udur. İç kısımlarda Tauros'un etekleri Maiondros nehrine kadar uzanır. Pamphylia Lykia sınırının başlangıcı olan Khelidoniai denen adaların üst kısmında bulunan dağların Tauros'un başlangıcını oluşturduğu ve bu nedenle Tauros'un buradan yükseldiği söylenir. Fakat gerçek şudur ki Lykia'nın tümü, dış kısımlara doğru ve güney yanında, ta Rhodos'luların Peraia'sından başlayan ve Kibyra'luların ülkesinden geçen Tauros'un bir dağ dizisiyle ayrılmıştır. Buradan itibaren dağ sırası devam eder, fakat daha daha çok alçaktır ve artık Tauros'un bir kısmı olarak kabul edilemez. Çünkü bunlar yükseliş ve alçalışlarıyla, bölücü bir duvar durumu göstermeksizin, eşit olarak bütün ülkeye enine-boyuna yayılmıştır. Körfezin girinti ve çıkıntılarını izleye-

rek, kiyi boyunca yapılan gezinin tümü 4900 ve sadece Rhodos'luların Peraia'sının etrafını dolaşmak 1500 stadiadır.

TLit.51. Strab. XIV 3, 2

μετὰ τοίνυν Δαίδαλα τὰ τῶν Ῥοδίων ὄρος ἐστὶ τῆς Λυκίας ὁμώνυμον αὐτοῖς Δαίδαλα, ἀφ' οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ παράπλους ἅπας ὁ Λυκιακός, σταδίων μὲν ὦν χιλίων ἑπτακοσίων εἴκοσι, τραχὺς δὲ καὶ χαλεπός, ἀλλ' εὐλίμενος σφόδρα καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων συνοικούμενος σωφρόνων· ἐπεὶ ἢ γε τῆς χώρας φύσις παραπλησία καὶ τοῖς Παμφύλοις ἐστὶ καὶ τοῖς Τραχειώταις Κίλιξιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὀρμητηρίοις ἐχρήσαντο τοῖς τόποις πρὸς τὰ ληστήρια, αὐτοὶ πειρατεύοντες ἢ τοῖς πειραταῖς λαφυροπώλια καὶ ναύσταθμα παρέχοντες· ἐν Σίδῃ γοῦν πόλει τῆς Παμφυλίας τὰ ναυπήγια συνίστατο τοῖς Κίλιξιν, ὑπὸ κήρυκά τε ἐπώλουν ἐκεῖ τοὺς ἀλόντας ἐλευθέρους ὁμολογοῦντες· Λύκιοι δ' οὕτω πολιτικῶς καὶ σωφρόνως ζῶντες διετέλεσαν ὥστ' ἐκείνων διὰ τὰς εὐτυχίας θαλαττοκρατησάντων μέχρι τῆς Ἰταλίας ὅμως ὑπ' οὐδενὸς ἐξήρθησαν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῇ πατρίῳ διοικήσει τοῦ Λυκιακοῦ συστήματος.

Rhodos'luların Daidala'sından sonra, bütün Lykia kıyıları boyunca yapılacak deniz yolculuğunun buradan başlayacağı ve Daidala kenti ile aynı adı taşıyan Lykia'nın bir dağına gelinir. 1700 stadia uzunluğunda olan bu kıyı şeridi oldukça dağlıktır ve zor geçit verir; ama sık bir biçimde iyi limanlarla donatılmış ve nezih bir halk tarafından isakan edilmiştir. Bölgenin doğası Pamphylia'luların ve Dağlık Kilikia'lılarınkine benzer; ama, diğerleri ya bizzat kendileri korsanlık yaparak ya da korsanlara ganimet satışı için pazarlar ve gemileri için de sığınaklar sağlayarak bölgelerini korsanlık işleri için kullandılar. Gerçekten de bir Pamphylia kenti olan Side'de tersaneler Kilikia'lularla birlikte kullanılıyordu ve ele geçirdikleri insanları, onların özgür olduklarını kabul ettikleri halde burada açık arttırmayla satıyorlardı. İşte bunlar, deniz egemenliklerini İtalia'ya kadar genişletmişlerken, Lykia'lular uygar ve nezih bir yaşam sürdürüklerinden hiçbir utanç verici kazanç yoluna heves etmeyip atadan kalma Lykia birliğinin dirayeti altında kaldılar.

TLit.52. Strab. XIV 3, 3

εἰσὶ δὲ τρεῖς καὶ εἴκοσι πόλεις αἱ τῆς ψήφου μετέχουσαι· συνέρχονται δὲ ἐξ ἑκάστης πόλεως εἰς κοινὸν συνέδριον, ἦν ἂν δοκιμάσῃσι πόλιν ἐλόμενοι· τῶν δὲ πόλεων αἱ μέγισταί μὲν τριῶν ψήφων ἐστὶν ἑκάστη κυρία, αἱ δὲ μέσαι δυεῖν, αἱ δ' ἄλλαι μιᾶς· ἀνά λόγον δὲ καὶ τὰς εἰσφορὰς εἰσφέρουσι καὶ τὰς ἄλλας λειτουργίας. ἔξ δὲ τὰς μεγίστας ἔφη ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ζάνθον Πάταρα Πίναρα Ὀλυμπον Μύρα Τλῶν κατὰ τὴν [ὑπὲρ] θεσιν τὴν εἰς Κιβύραν κειμένην. ἐν δὲ τῷ συνεδρίῳ πρῶτον μὲν Λυκιάρχης αἰρεῖται, εἴτ' ἄλλαι ἀρχαὶ αἱ τοῦ συστήματος· δικαστήριά τε ἀποδείκνυται κοινῇ· καὶ περὶ πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας ἐβουλεύοντο πρότερον, νῦν δ' οὐκ εἰκός, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίοις ταῦτ' ἀνάγκη κεῖσθαι, πλήν εἰ ἐκείνων ἐπιτρεψάντων, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν εἶη χρησιμὸν· ὁμοίως δὲ καὶ δικασταὶ καὶ ἄρχοντες ἀνά λόγον ταῖς ψήφοις ἐξ ἑκάστης προχειρίζονται πόλεως. οὕτω δ' εὐνομούμενοις αὐτοῖς συνέβη παρὰ Ῥωμαίοις ἐλευθέρους διατελέσαι τὰ πάτρια νέμουσι, τοὺς δὲ ληστὰς ἐπιδεινῶς ἄρδην ἠφανισμένους, πρότερον μὲν ὑπὸ Σερουιλίου τοῦ Ἰσαυρικοῦ, καθ' ὃν χρόνον καὶ τὰ Ἰσαυρα ἐκεῖνός καθεῖλεν, ὕστερον δὲ Πομπηίου τοῦ Μάγνου, πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων σκαφῶν ἐμπρήσαντος τὰς δὲ κατοικίας ἐκκόψαντος, τῶν δὲ περιγενομένων ἀνθρώπων ἐν ταῖς μάχαις τοὺς μὲν καταγαγόντος εἰς Σόλους, ἦν ἐκεῖνος Πομπηιοπόλιν ὠνόμασε, τοὺς δ' εἰς Δύμην λιπανδρήσασαν, ἦν νυνὶ Ῥωμαίων ἀποικία νέμεται. οἱ ποιηταὶ δὲ μάλιστα οἱ τραγικοὶ συγχέοντες τὰ ἔθνη, καθάπερ τοὺς Τρῶας καὶ τοὺς Μυσοὺς καὶ τοὺς Λυδοὺς Φρύγας προσαγορεύουσιν, οὕτω καὶ τοὺς Λυκίους Κᾶρας.

Oyları kendi içlerinde farklı bir oranda paylaşan 23 kent vardır. Her bir kentin temsilcileri birlik toplantısı için belirlenecek olan kentte toplanırlardı. Kentlerden en büyüklerinin üçer; orta büyüklüktekilerin ikişer ve geriye kalanların da birer oy hakkı vardı. Aidatlar ve diğer yükümlülükler için de benzer oy oranlarında katkıda bulurlardı. Artemidoros, en büyük altı kentin Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Kibyra'ya yol veren geçitin yakınında konumlanan Tlos olduğunu söylemektedir. Birlik kurulunda ilkin Lykiarkhes daha sonra da birliğin diğer yöneticileri seçilirdi. Hukuk kurulları da ortaklaşa belirlenirdi. Önceleri savaş, barış ya da müttefiklik hu-

suslarında kendşi kararlarını verebiliyorlarken, bu konuları artık, onların izni ya da yine onların çıkarına bir durum un söz konusu olması dışında zorunlu olarak Roma'lılara bırakmışlardır. Yargıçlar ve diğer yöneticiler benzer şekilde her bir kentin aynı orandaki oylarıyla seçilirlerdi. Bu şekilde suretle çok iyi kanunlara sahip olan Lykia'lular, geleneklerine sahip çıkarak Roma egemenliği altında dahi bağımsızlıklarını sürdürebilmişlerdi. Onlar, korsanların sırasıyla önce, İsauro'yu da ele geçiren Servilius İsaurocus daha sonra da 1300'den fazla gemiyi ateşe verip kolonileri yakıp yıkan; savaşta hayatta kalanların bir kısmını kendisinin Pompeiopolis adını verdiği Dyme'ye geri kalanlarıysa şimdi Roma'lular tarafından kolonize edilen ve işgücü darlığında olan Dyme'ye süren Büyük Pompeius tarafından tamamen ortadan kaldıklarını görmüşlerdi. Halkları birbirleriyle karıştıran şairler, özellikle de tragodia yazarları Lykia'luları da Karlar'la karıştırırlar; tıpkı Troia'luları, Mysia'luları ve Lydia'luları Phrygialı olarak göstermeleri gibi...

TLit.53. Strab. XIV 3.4

μετὰ δ' οὖν τὰ Δαίδαλα τὸ τῶν Λυκίων ὄρος πλησίον ἐστὶ Τελεμησοῦς πολίχνη Λυκίων, καὶ Τελεμησοῖς ἄκρα λιμένα ἔχουσα. ἔλαβε δὲ τὸ χωρίον τοῦτο παρὰ Ῥωμαίων Εὐμένης ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ πολέμῳ, καταλυθείσης δὲ τῆς βασιλείας ἀπέλαβον πάλιν οἱ Λύκιοι.

Lykia'daki Daidala Dağı'ndan sonra, buranın hemen yakınında küçük bir Lykia kenti olan Telemessos ve bir limana sahip Telemessis Burnu'na gelinir. Eumenes, Antiokhos Savaşı'nda bölgeyi Roma'lılardan almış; ama krallığının son bulmasıyla Lykia'lular kenti geri almışlardı.

TLit.54. Strab. XIV 3.6

εἶθ' ὁ Χάνθος ποταμός, ὃν Σίρβιν ἐκάλουν τὸ πρότερον· ἀναπλεύσαντι δ' ὑπηρετικοῖς δέκα σταδίου τὸ Λητῶν ἐστιν· ὑπὲρ δὲ τοῦ ἱεροῦ προελθόντι ἐξήκοντα ἡ πόλις ἡ τῶν Χανθίων ἐστὶ μέγιστη τῶν ἐν Λυκίᾳ. μετὰ δὲ τὴν Χάνθον Πάταρα, καὶ αὕτη μεγάλη πόλις λιμένα ἔχουσα καὶ ἱερά Ἀπόλλωνος, κτίσμα Πατάρου. Πτολεμαῖος δ' ὁ φιλάδελφος ἐπισκευάσας Ἀρσινόην ἐκάλεσε τὴν ἐν Λυκίᾳ, ἐπεκράτησε δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄνομα.

Bundan sonra, önceleri Sirbis olarak adlandırılan Ksanthos Nehri'ne gelinir. Nehir yukarı 10 stadia yol alınınca Letoon kentine ulaşılır ve buradaki tapınağın arkasından 60 stadia ilerleyince de Lykia'daki en büyük kent olan Ksanthos'luların kentine gelinir. Ksanthos'tan sonra kendisi de büyük bir kent olan ve Pataros tarafından kurulmuş Apollon tapınağına ve bir limana sahip Patara kenti gelir. Ptolemaios Philadelphos kenti yeniden imar ettikten sonra ona Lykia Arsinoesi adını verdi. Ne var ki, eskiden beri koruna gelen isim daha üstün çıktı.

TLit.55. Strab. XIV 3, 8

εἶθ' Ἱερά ἄκρα καὶ αἱ Χελιδόνιαί τρεῖς νῆσοι τραχεῖαι, πάρισσι τὸ μέγεθος, ὅσον πέντε σταδίοις ἀλλήλων διέχουσαι· τῆς δὲ γῆς ἀφροστᾶσιν ἑξαστάδιον· μία δ' αὐτῶν καὶ πρόσορμον ἔχει. ἐντεῦθεν νομίζουσι οἱ πολλοὶ τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν τὸν Ταῦρον διὰ τε τὴν ἄκραν ὑψηλὴν οὖσαν καὶ καθήκουσαν ἀπὸ τῶν Πισιδικῶν ὄρων τῶν ὑπερκειμένων τῆς Παμφυλίας καὶ διὰ τὰς προκειμένας νήσους ἔχουσας ἐπιφανές τι σημεῖον ἐν τῇ θαλάττῃ κρασπέδου δίκην. τὸ δ' ἀληθές ἀπὸ τῆς Ῥοδίων περαιῆς ἐπὶ τὰ πρὸς Πισιδίαν μέρη συνεχῆς ἐστὶν ἡ ὄρεινή, καλεῖται δὲ καὶ αὕτη Ταῦρος. δοκοῦσι δὲ αἱ Χελιδόνιαὶ κατὰ Κάνωβόν πως πίπτειν· τὸ δὲ διάρμα λέγεται τετρακισχιλίων σταδίων. ἀπὸ δὲ τῆς Ἱεράς ἄκρας ἐπὶ τὴν Ὀλβίαν λείπονται στάδιοι τριακόσιοι ἑξήκοντα ἑπτὰ· ἐν τούτοις δ' ἐστὶν ἡ τε Κράμβουσα καὶ Ὀλυμπος πόλις μεγάλη καὶ ὄρος ὁμώνυμον, ὃ καὶ Φοινικοῦς καλεῖται· εἶτα Κώρυκος ὁ αἰγιαλός.

Bundan sonra, Hiera burnu; ve hemen hemen eşit büyüklükte ve birbirlerinden beş stadia uzaklıkta üç tane dağlık ada olan Khelidoniai'a gelinir. Bunlar kıyından altı stadia açıktaki bulunurlar ve bir tanesinin gemiler için demirleme yeri vardır. Bir çokları, sadece yüksek bir tepe olmasından ve Pamphylia'nın üzerinde uzanan Pisidia dağlarından aşağıya uzanmasından ötürü değil; aynı zamanda da önünde uzanan adalar kıyının belirgin bir işaretiymiş gibi gözüktükleri için de Tauroslar'ın buradan başladığını düşünür. Gerçekte ise, dağlık bölge Rhodos'luların Peraia'sından Pisidia'a yakın bölgelere kadar kesintisiz bir biçimde devam eder ve bu dağlık bölge de Tauros olarak adlandırılır. Khelidoniai'ın yaklaşık olarak Kanóbos'un karşısına düştüğü düşünülür. Buradan Kanóbos'a geçişin dörtbin stadia olduğu söylenir. Hiera Burnu'ndan

Olbia'ya üçyüzaltmışyedi stadia katedilir. Bu yolculuk üzerinde yalnız Krambousa değil; büyük Olympos kenti ve kentle aynı adı taşıyıp Phoinikous olarak da adlandırılan bir dağ bulunur. Bundan sonra bir kıyı şeridi olan Kórykos gelir.

TLit.56. Strab. XIV 3. 9

εἶτα Φάσηλις τρεῖς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη. ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος καὶ Τερμησσὸς Πισιδικὴ πόλις, ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς δι' ὧν ὑπέρβασίς ἐστίν εἰς τὴν Μιλυάδα. καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦτο ἐξεῖλεν αὐτὴν ἀνοῖξαι βουλόμενος τὰ στενά. περὶ Φασήλιδα δ' ἐστὶ τὰ κατὰ θάλατταν στενά, δι' ὧν Ἀλέξανδρος παρήγαγε τὴν στρατιάν. ἔστι δ' ὄρος Κλίμαξ καλούμενον, ἐπίκειται δὲ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει, στενὴν ἀπολεῖπον πάροδον ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ ταῖς μὲν νηνεμίαις γυμνουμένην ὥστε εἶναι βάσιμον τοῖς ὀδεύουσι, πλημμύροντος δὲ τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν κυμάτων καλυπτομένην ἐπὶ πολὺ· ἡ μὲν οὖν διὰ τοῦ ὄρους ὑπέρβασις περίοδον ἔχει καὶ προσάντης ἐστὶ, τῷ δ' αἰγιαλῷ χρῶνται κατὰ τὰς εὐδίας. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἰς χειμέριον ἐμπεσῶν καιρὸν καὶ τὸ πλεόν ἐπιτρέπων τῇ τύχῃ πρὶν ἀνεῖναι τὸ κῦμα ὥρμησε, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν ὕδατι γενέσθαι τὴν πορείαν συνέβη μέχρι ὀμφαλοῦ βαπτιζομένων. ἔστι μὲν οὖν καὶ αὕτη ἡ πόλις Λυκιακὴ ἐπὶ τῶν ὄρων ἰδρυμένη τῶν πρὸς Παμφυλίαν, τοῦ δὲ κοινοῦ τῶν Λυκίων οὐ μετέχει, καθ' αὐτὴν δὲ συνέστηκεν.

Bundan sonra, söz edilmesi gereken bir kent olan ve üç limana sahip olan Phaselis ve bir göl gelir. Bunun üzerinde Solyma Dağı ve aralarından Milyas'a giden bir geçitin bulunduğu dar yolların kenarında konumlanan bir Pisidia kenti olan Termessos bulunur. İskender, ordusunu geçirdiği bu dar geçitleri açmak istediği için onu⁵⁰² yakıp yıktı. Pamphylia denizi kenarında Klimaks olarak adlandırılan ve sahil kenarında, durgun havalarda yolcuların ancak geçebileceği kadar meydana çıkan, deniz kabardığında ise dalgalarla tamamen örtülen dar bir geçiş noktası bırakan bir dağ bulunmaktadır. Dağ aşırı giden yol dolambaçlı ve dik olduğu için iyi havalarda sahil yolu kullanılır. Aleksandros ise kışa yaka-

Ianmasına rağmen şansına çok fazla inanan biri olarak dalgalar çekilmeden önce yola çıktı ve askerleri bütün gün boyunca göbeklerine kadar suya batarak yürüdüler. Pamphylia sınırında kurulmuş olan bu kent bir Lykia kentidir; ama Lykia Birliği'nde yer almayı kendi başına durur.

TLit.57. Strab. XIV 4, 1

Μετὰ Φασήλιδα δ' ἔστιν ἡ Ὀλβία, τῆς Παμφυλίας ἀρχή, μέγα ἔρυμα, καὶ μετὰ ταύτην ὁ Καταράκτης λεγόμενος ἀφ' ὑψηλῆς πέτρας καταράττων ποταμὸς πολὺς καὶ χειμαρρώδης ὥστε πόρρωθεν ἀκούεσθαι τὸν ψόφον. εἶτα πόλις Ἀττάλεια, ἐπώνυμος τοῦ κτίσαντος Φιλαδέλφου καὶ οἰκίσαντος εἰς Κώρυκον, πολίχνην ὁμορον, ἄλλην κατοικίαν καὶ μείζω περίβολον περιθέντος. φασὶ δ' ἐν τῷ μεταξύ Φασήλιδος καὶ Ἀτταλείας δεῖκνυσθαι Θήβην τε καὶ Λυρνησσόν, ἐκπεσόντων ἐκ τοῦ Θήβης πεδίου τῶν Τρωικῶν Κιλικῶν εἰς τὴν Παμφυλίαν ἐκ μέρους, ὡς εἶρηκε Καλλισθένης.

Phaselis'ten sonra Olbia (kenti) gelir, (bu) Pamphylia'nın başlangıcı olup, büyük bir kaledir; ve bundan sonra Katarektes diye bilinen, suyu sel suyu gibi bol bir ırmak (gelir); yüksek bir kayadan aşağı düşerken, çağlıtı ta uzaklardan duyulur. Daha sonra adını kurucusu Philadelphos'tan alan Attaleia kentine gelinir, ki o (Philadelphos) sınır komşusu olan Korykos'a başka bir koloni yerleştirmiş ve Korykos'u büyük bir surla çevirmiştir. Phaselis ile Attaleia arasında Thebe ve Lyrnessos'un bulunduğu söylenir. Kallisthenes'in söylemine göre, bunlar Troia'lı Kilikia'luların bir bölümü olup Thebe Ovası'ndan Pamphylia'ya kaçmışlardır.

TLit.58. Strab. XIV 5, 7

κατὰ δὲ τὰς ἀκρωρείας τοῦ Ταύρου τὸ Ζηνικέτου πειρατήριον ἔστιν ὁ Ὀλυμπος ὄρος τε καὶ φρούριον ὁμώνυμον, ἀφ' οὗ κατοπτεύεται πᾶσα Λυκία καὶ Παμφυλία καὶ Πισιδία καὶ Μιλυάς· ἀλόντος δὲ τοῦ ὄρους [ὑπὸ] τοῦ Ἰσαυρικοῦ, ἐνέπρησεν ἑαυτὸν πανοίκιον. τούτου δ' ἦν καὶ ὁ Κώρυκος καὶ ἡ Φάσηλις καὶ πολλὰ τῶν Παμφύλων χωρία· πάντα δ' εἶλεν ὁ Ἰσαυρικός.

⁵⁰² Terméssos ya da Milyas olmalı.

Tauros 'un yamaçlarında hem Olympos Dağı hem de aynı adı taşıyan ve buradan bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas'ın görülebildiği, Zeniketes'in korsan kalesi bulunmaktadır. Fakat bu dağ İsaauricus tarafından ele geçirilince, kendini ailesiyle birlikte ateşe verdi. Korykos, Phaselis ve Pamphylia'nın bir çok bölgesi onundu; ama İsaauricus hepsini ele geçirdi.

TLit.59. Theopomp. 115 F 103.17

καὶ ὡς Λύκιοι πρὸς Τελμισσεῖς, ἡγουμένου αὐτοῖς τοῦ σφῶν βασιλέως Περικλέους, ἐπολέμησαν καὶ οὐκ ἀνῆκαν πολεμοῦντες ἕως αὐτοῦς τειχῆρεις ποιήσαντες καὶ ὁμολογίαν παρεστήσαντο.

Bununla beraber Lykia'lılar, kralları Perikles onlara hükmettiği sırada Telmessos'lulara karşı savaş açtılar, onları kuşatıncaya kadar da bırakmadılar ve uzlaşmaya vardılar.

TLit.60.Vita Nik. Sion Nr. 42

Τότε προσέπεσεν αὐτῷ ἄνθρωπος καὶ λέγει τῷ δούλῳ τοῦ θεοῦ· Ἐλέησόν με, ἅγιε τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ποιήσης μοι κατὰ τὴν ἀπιστίαν μου, ἀπολέσθαι με. ἐγὼ γάρ εἰμι ἐν τῇ Καβαλείᾳ ἐν Ἀκαρασσῶ, καὶ ἔρχεται τις τῆς γειτονίας μου καὶ λέγει μοι ὅτι· “Κληρικοὶ τινες τῆς κώμης ἡμῶν ἀπέρχονται πρὸς τὸν δίκαιον καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ Νικόλαον ἐν τῇ ἀγίᾳ Σιών, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτόν, ὅπως ἔλθῃ καὶ ἐλεήσῃ ἡμᾶς.” καὶ ἀπιστήσας ἐγὼ εἶπον αὐτῷ· “Τίς ἐστὶν δοῦλος τοῦ θεοῦ; ζῆ κύριος ὁ θεός, οὐκ ἂν πιστεύσω ἀνθρώπῳ ἐπὶ τῆς γῆς.” ἰδὼν δὲ ὁ θεὸς τὴν ἀπιστίαν μου, τῇ νυκτὶ ἐκείνη φαίνεται μοι ποταμὸς πεπληρωμένος βορβόρου, πνίγων με διὰ τὴν ἀπιστίαν μου. ἐξάρπασόν με ἀπὸ τοῦ βορβόρου τούτου.” φωνὴ δὲ ἐπέστη μοι ἐκ τῶν ὑψίστων λέγουσα· “Ἐρχεται πρὸς σὲ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος, ὃς ἀναγάγῃ σε ἐκ τοῦ βορβόρου τούτου.” καὶ εὐθέως ἐφάνης μοι, ἅγιε τοῦ θεοῦ, τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα κρατήσας ἀνήγαγές με ἐκ τοῦ βορβόρου λέγων· “Τέκνον, γίνου.” ταῦτα εἶπεν ὁ ἄνθρωπος ὁ τῇ ἀπιστίᾳ κρατηθεῖς.

Adamın biri Tanrı'nın hizmetkarının önünde diz çöktü şunları söyledi: "ey Tanrı'nın aziz kulu bana merhamet et ve kafirliğim yüzünden bana insafsızlık yapma, yoksa öleceğim". Zira ben Kabalia'daki Akarassos'daydım, komşularımdan biri gelip bana "köyümüzün bazı din adamlarının, Tanrı'nın hizmetkârı adaletli Nikolaos'a bize gelmesini ve bizlere merhamet etmesini dilemek için Sion'daki manastıra gittiklerini söyledi. Fakat ben dinsizdim ve ona, "Tanrı'nın hizmetkârı da kimmiş, efendi tanrı yaşıyor, ve ben yeryüzündeki bir insana inanmam" dedim. Fakat tanrı benim kafirliğimi gördü ve bana hergece çamurla dolu bir nehir gösterdi ve beni kafirliğimden dolayı bunun içinde boğdu. Ben yüksek sesle ey tanrım bana merhamet et ve beni bu bataklıktan kurtar diye bağırdım. Gökten gelen bir ses bana şöyle cevap verdi: "Tanrı'nın hizmetkârı sana gelecek ve seni bu bataklıktan kurtaracak". Ey tanrının aziz kulu sen bana hemen görüldün ve ellerini uzatarak beni yakaladın ve bataklıktan çıkardınız. Sonra da bana, "ey çocuk artık inanmamazlık yapma, inan, çünkü bu yazgıyı inançsızlık belirler". İnançsızlık'tan kurtarılan adam bunları anlattı.

TLit.61. Vita Nik. Sion Nr. 77

κατακειμένου δὲ αὐτοῦ καὶ ἀσθενοῦντος, ἦλθεν τις γυνὴ ὀνόματι Εὐγένεια, ἐκ τῆς Σοκλαῶν. ἔχουσα πνεῦμα σεληνιακόν. καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, κατεσφράγισεν αὐτήν. καὶ εὐξάμενος ἐπ' αὐτῇ κατακείμενος ἐν τῇ κλίνῃ καὶ μέλλων παραδιδόναι τὴν παραθήκην, ὁ τοῦ θεοῦ δοῦλος Νικόλαος ἐθεράπευσεν αὐτήν. ἡ δὲ γυνὴ ἡ ἰαθεῖσα παρέμενεν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιών, εὐχαριστοῦσα τῷ θεῷ.

O hastayken ve yatıyorken, Soklai'luların köyünden Eugeneia isminde bir kadın geldi. O uyurgezer bir ruh haline sahipti ve onun önünde yığıldı. Ve o (Nikholaos) onu mühürledi (alnına haç işareti yaparak). Ve yatağına yattığı zaman onun için dua etti, onun ruhunu geri getirmeliydi. Tanrının kölesi Nikholaos onu iyileştirdi. İyileşen kadın Sion'luların kutsal yerinde bulundu ve tanrıya dua etti.

9. TESTİMONİA EPIGRAPHICA

TEp.1 Akyürek Şahin-Şahin, *Meilenstein*, s. 476 vdd.

Ön yüz.

[Αὐτοκράτορσιν]
 Καίσαρσιν Λουκίω
 Σεπτιμίω Σ[ευήρω Περ]-
 τίνακι (ν) κα[ι (vac)]
 Μάρκω Αύρηλ[ίω Ἄντω]-
 νείνω Σεβασ[τοῖς]
 Ἄραβικοῖς Ἄδιαβ[εν]ι-
 κοῖς Παρθικοῖς μεγίστοις
 [καὶ Ποπλίω Σεπτιμίω]
 [Γέτα Καίσαρι υἱῶ καὶ]
 [ἀδελφῶ] τῶν μεγάλων
 (vac) βασιλέων (vac)
 Ι[Η]

İmparatorlar

Caesarlar Lucius

Septimius Severus

Pertinax ve

Marcus Aurelius

Antoninus, Augustuslar,

Arap, Adiaben ve

Büyük Parth Fatihleri

için ve [bu] yüce hükümdarların

oğlu ve kardeşi

Caesar Publius

Septimius Geta için

18 (mil)

Arka yüz.

[Αὐτοκράτορι]

[Καίσαρι]

Φλ.Ού.....

τῷ θιοτάτῳ δεσ-

πότη τῆς οἴκου-

μένης Σεβαστῷ

ἡ Τλωέων

(vac)

μητρό-μί(λιον) α' - πο(λις)

mi(liarium) I

Imperator

Kaisar

Fl(avius) Val(erius) 'a

Yeryüzünün en tanrısıl hükümdarına,

Augustus 'a Tlos 'luların metropolisi

(bu miltaşını ithaf etti); milion 1, miliarium I.

TEp.2 Anti, *Esplorazioni*, s. 679, nr. 5

μηδενί ἐξέ[στῳ]

Μ.ΔΕΙΠΑΡΕΙΣΕ.....Λ.....

σωματο[θήκη] ΕΛΥ.....ΛΓΟ.

τὸ ἀγγεῖον ΜΙ.....

ΔΩΣ..ΣΓΟΙΟΙ.....καὶ

.....ΠΑΕΑΙ.....

..... καὶ τῷ ΜΙΝΙΩΝ.....

TEp.3 Anti, *Esplorazioni*, s. 735, nr. 3 = SEG IV 735

Αὐρ(ήλιος) Εὐτυχῆς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Κούρου Κολαλημέως

κατεσκεύασα σωματοθήκην

κε αὐτῶ μ[όνῶ] [κε] γυ-

νεκί μου

[Α]ὐρ(ηλίῳ) Ἐρ..έλη ...

.τεχυσ κὲ τέκνο[ις ζῶ]

σιν αὐτῶν κὲ [θυ]γατρί μου Αὐρ(ηλίῳ) Ἄ[φφα]

κὲ τῆς ἐνγόνους [ῆ]μῶν

ἔτε[ρω] δὲ οὐδενὶ ἐ[ξον]

κηδ[ε]ῦ[σ]αι [τινα, <ἐπεὶ ἐκτεισει>] τη Φα-

σηλιτῶν πόλ[ει] (δηνάρια) ,εφ'.

Ben Kolalemeus oğlu Markus Aurelius Kuros'un oğlu

Aurelius Eutukhes, bu mezarı sadece kendim,

karım falanca kızı Aurelia ,

hayatta olan çocuklarımız

ve kızım Aurelius Aphpha

ve de torunlarım için yaptım,

başka hiç kimseye gömmek

(izinli değildir).....

Phaselis'lilerin kentine

5500 denaria (ödeyecek).

TEp.4 Bean, *Northern Lycia*, s. 28 nr. 49

τοῖς κυρίοις Α[ὐ]-

τοκράτορσι

Μ. Αὐρηλίῳ Ἄν'-

τωνείνω καὶ

Λ. Αὐρηλίῳ Οὐή-

ρω Μελέαγρος

δὶς [αρχ]ιερῶμε-

νος ἀνέστησε
εὐσεβείας ἔνε-
κεν.

*Efendileri İmparatorlar
M. Aurelius Antoneinus
ve Lucius Aurelius Verus
için, başrahiplik yapmış
olan Meleagros
dindarlığı nedeniyle
adadı.*

TEp.5 Bean, *Northern Lycia*, s. 29 nr. 50

Μᾶρκος Ἀντώνιος ΜΑΡ
ΚΕΙ Διοσκόροις εὐχήν.

*Markus Antonius MAR
KEI Dioskurlar için adadı.*

TEp.6 Bean, *Northern Lycia*, s. 30 nr. 52

[...]Ε[.....]

[...] Β', Μαλης ΟΔΙ

[.] Μινδριων ΑΝΑ.Η

[.]Ε Μινδριω Γαλη vac.

Κάστωρ, Κονφυλα-

σις δίς, Τροκονδας

Κανα Ὀνησίμου, Οἰ-

πραμῶς ΟΥΙΜ..ΜΗ

ΚΟΝΕΥΣ, Τρόφ[ι]μ[ο]ς,

Ἑρμης β' ΑΡΕΙ.ΕΥΣΥ

ΝΑΛΕΚΤΟΣ, Ονοβα-

ρος, στρατι(ῶται) λεγε(ῶνοσ) β'. Λυσί-

μαχος.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Μελέαγρος β΄

ἔγραψεν.

..... *ikinci falanca, Males.....*,

Mindrion..., Mindrios Gales'e,

.....

Kastor, ikinci Konfulasis, Onesimos oğlu

Kanas oğlu Trokondas Kana, Oipramos.....,

Trofimos, 2.Hermes.....

Onobaros, ikinci lejyonun

Komutanları, Lysimakhos.

2. Meleagros yazdı

ΤΕρ.7 Ἰπλικιοῦ, *Nord Lykien I, s.19vd. nr. 7*

Ἀγαθῆ Τύχη

Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας δις

Ἑρμαγόρου, ἐπιμελητή-

ς πόρων τὸ β΄. καὶ ἀμπελο-

φύλαξ ἱερατεύσας δὲ καὶ

Διὶ Ὀλυμπίῳ ἐπὶ τῇ γενο-

μένη αὐτοῦ εὐφορίᾳ Διὶ ἐπη-

κόῳ εὐχὴν

Hayırlı uğurlu olsun

(Görevinde) ikinci yılını icra eden boğazların gelir memuru ve Zeus Olympios'un rahipliğinde bulunmuş bağ bekçisi, Hermagoras oğlu Trokondas'ın oğlu Trokondas, (rahiplik görevinde gösterdiği) beceri için duaları işiten Zeus'a adadı.

ΤΕρ.8 Ἰπλίκιοğlu, *Nord Lykien I*, s.21 nr. 9

Ορομωζ
 Στεφάνου
 δίζ θεῶ Ἡρα-
 κλει εὐχὴν

*2. Stephanos'un
 oğlu Oromos tanrı
 Herakles için adadı.*

ΤΕρ.9 Ἰπλίκιοğlu, *Nord Lykien I*, s. 23vd. nr.12

Μολης καὶ Δημητρία
 καὶ Ἀρτεμιδεις καὶ Ἀρμαστα,
 [οἰ] Μολευσ, Μολην τὸν πατέρα
 [φι]λοστοργίας ἔνκεν

*Moles'in çocukları Moles,
 Demetria, Artemideis ve
 Armasta, babaları Moles'e
 duydukları sevgi nedeniyle (anarlar).*

ΤΕρ.10 Ἰπλίκιοğlu, *Territorium***

Μαρ(κία) Αὐ(ρηλία) Μυρμλα, θυ-
 γάτηρ Ἀττεους
 Κουκτου, Φαση-
 λεῖτις ἀπὸ Μνά-
 ρων, ἰέρεια θε-
 οῦ Ουαραθου, κα-
 τεσκεύασεν τὴν
 σωματοθήκην
 ἑαυτῇ καὶ τοῖς υἱοῖς·
 μηδενὶ δὲ ἐ[ξ]ὸν ἔ νν στω

βληθηῖνα[ι]· εἰ δὲ μὴ, δώσει
 προστείμου Διὶ Σολ[υ]-
 μεῖ δηνάρια διοξείλι[α]
 ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ

*Kuktos oğlu Attes,
 kızı, tanrı Varathos'un
 rahibesi olan
 Mnara'dan Phaselisli
 Markia Aurelia Murmla
 bu somathateki
 kendisi ve çocukları
 için yaptırdı
 Başka hiçkimseye
 içine girmek
 izinli olmasın:
 aksi taktirde kanun
 uyarınca Zeus Solymos'a
 2.500 denaria
 ödeyecek*

ΤΕρ.11 Mitchell, *Amyntas*, s. 97 vd.

vac. ἥρωα

vac. Τυπαλλιωτῶν ἡ πόλις ἐτείμησεν vac.

[Τ]ροκόνδαν Ὀβριμότου τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην
 [τ]ὸν πέμφθ<ε>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησεῶ[ν]
 πρὸς βασιλέα Ἀμύνταν Διυτάλου υἱὸν καὶ Γαλατῶν τετράρχην ἐπ[ὶ τὸν]
 [κ]ατὰ Σανδαλιωτῶν πόλεμον, πολλὰ καὶ ἄξια μνήμης διαπραξάμενον [τε]
 [κ]αὶ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου ἀριστείοις ἀποθανόντα καὶ τειμηθέντα ὑ[πὸ]
 [τ]οῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῖς μεγίστοις ἀριστείοις καὶ ἀνδριάντι

vac. ἐπιχρῦσῳ vac.

Typallia'luların kenti; anlaşma uyarınca Termessos'luların Halk Meclisi tarafından Dyitalos oğlu ve Galatlar'ın Tetrarkhes'i Kral Amyntas'a, Sandalion'lulara karşı yapılan savaşa katılmak üzere gönderilmiş; anmaya değer birçok değerli işler başarmış ve savaşta kahramanca eylemde bulunurken öldürülmüş ve kral tarafından, cesaretinden dolayı en büyük kahramanlık nişanlarıyla ve altın kaplama bir heykelle onurlandırılmış olan, kendilerinin kurtarıcısı ve hayırhahi, Obrimotes oğlu kahraman Trokondas'ı onurlandırdı.

TEp.12 Petersen-Luschan, *Reisen*, s. 150 vd. nr. 181.

Αὐρ(ήλιος) Μολλιανὸς Πιγράμου
κατεσκεύασε τὴν σωματοθήκην
ἑαυτῷ κ(αί) τῇ [γ]υν(αι)κί αὐτοῦ Αὐρ(-
ηλία) Ἀρτέμει Ἑρμαίου δῖς Ξανδυβέ-
ιος, καὶ τῷ υ(ί)οθέτῳ αὐτοῦ
Αὐρηλίῳ Μολλιανῳ δῖς Πιγράμου.

*Bu mezarı Pigramos oğlu Aurelius Mollianos
kendisi, karısı Ksandyberis oğlu ikinci
Hermaios kızı Aurelia Artemeis ve de
kendisinin evlatlığı Pigramos oğlu
ikinci Aurelius Mollianos için yaptırdı*

TEp.13 Şahin, *Inscripfen aus Pamphylien*, s.49 nr. 15

Ἀπόλλωνος Ἡρακλ-
είδου Λαδικεὺς
Ἄσκληπίαδι Ἄλε-
ξάνδρουΚιτιατῆι
ἑαυτοῦ γυναῖκι
μνήμης ἔνεκεν

*Herakleides oğlu
Laodikealı Apollonos,
karısı Aleksandros*

kızı Kita'lı
Asklepias'in
anısına (yaptırdı)

TEp.14 SEG XXXI 1295

[Αὐτοκράτωρ Κ]αῖσαρ (vac.) Λ.
 [Σεπτίμιος Σεουήρος Εὐ]σε-
 [βῆς Πέρτιναξ Σεβ. Π]αρθικός
 [Ἀδιαβηνικός πατ]ήρ πατρί-
 [δος δημαρχικῆς ἐξο]υσίας
 [τειμητῆς καὶ Αὐτοκ]ράτωρ
 [Καῖσαρ Μ. Αὐρήλιος Ἄντω-
 [νεῖνος Σεβ. Εὐσεβῆ]ς δημαρ-
 [χικῆς ἐξουσίας τειμ]ητῆς
 [καὶ Π. Σεπτίμιος Γέ]τας Καῖ-
 [σαρ] τὰς ὁδοὺς ἀποκ]ατέσ-
 [τησαν ἐπὶ ἐπιτρό]που τῶν
 Σεβαστῶν] Μαρια-
 νοῦ.....]

.....

Imperator Caesar L. Septimius
Severus dindar Pertinax Augustus,
parth fatihi, vatanın babası,
hükümdar, censor; ve imparator
Caesar M. Aurelius
Antoninus dindar hükümdar,
censor [ve P. Septimius
Getas Caesar]
yolları valileri aracılığıyla onarttılar.

TEp.15 TAM II/1 131

Σέξστον Μάρκιο[ν]
 Πρεῖσκον, πρεσβευτ[ῆ]ν
 Αὐτοκράτορος Καίσαρ[ος]
 Ούεσπασιανοῦ Σεβ[α]-
 στοῦ καὶ πάντων [Αὐ]-
 [τ]οκρατόρων ἀπὸ Τ[ι]-
 βερίου Καίσαρος,
 τὸν δικαιοδότην,
 Λυδατῶν ὁ δῆμος.

*Lydai'lıların demos'u
 İmparator Caesar
 Vespasianus Augustus'un
 ve Tiberius Caesar'dan
 itibaren bütüin
 İmparatorlar'ın
 elçisi, adalet veren Sextus
 Marcius Priscus'u
 onurlandırdı.*

TEp.16 TAM II/I 132

[Γ]ν[α]ῖον Αὐίλι[ον Γναίου? υἱὸν]
 Φίρμον πρε[σβ]ε[υτῆ]ν καὶ ἀντιστ[ρά]-
 τηγον Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος]
 Ούεσπασιανοῦ [Σ]ε[β]α[στοῦ]
 οἱ [ἔ]φεβοι (sic) [κ]αὶ [Λυ]δα[τ][ῶν ἡ βουλή]
 [καὶ ὁ δ]ῆμο[ς].

*Lydai'lıların bule'si, demos'u ve gençler
 İmparator Caesar Vespasianus
 Augustus'un eyalet valisi
 (legatus propraetor'u) ve elçisi*

(*procurator'u*), *Gnaius oğlu*
Gnaius Aulus Phirmus'u onurlandırdılar.

TEp.17 TAM II/1 133

Γάιον Ἐντιον Αὐλον
 Ἰούλιον Κουαδρᾶτο[ν],
 τὸν σωτῆρα καὶ εὐε[ρ]-
 [γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ-
 [ρας πόλ]εως [καὶ] κοιν[ῆ]
 [καὶ κ]ατ' ἰδίαν πάντων, Λ[υ]-
 [δατ]ῶν ἢ βουλή καὶ ὁ δ[ῆ]-
 [μος ε]ὐχαριστίας

ἔ]νεκεν.

Lydai'lıların bule ve demos'u,
kentimizin euergetes'i ve
kurtarıcısı olan Gaius
Antius Aulus Iulius Kuadratus'u
tek tek herkes
ve birlik için gösterdiği
iyi niyetinden dolayı
onurlandırdılar.

TEp.18 TAM II/1 134

Γάιον? Τρεβώνι[ον Πρό]-
 κλον Μέττιον Μ[ο]-
 δέστον, τὸν σω[τῆ]-
 ρα καὶ εὐεργέτην
 καὶ τῆς ἡμετέρας
 πόλε[ω]ς καὶ κοινῆ
 καὶ κα[τ]' ἰδίαν π<ι>άν-
 των, Λυδατῶν

ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος
εὐχαριστίας

ἔνεκεν.

*Lydai'lıların bule ve demos'u,
kentimizin euergetes'i ve
kurtarıcısı olan Gaius
Trebonius Proklus
Mettius Modestus'u
tek tek herkes
ve birlik için gösterdiği
iyi niyetinden dolayı
onurlandırdılar.*

TEp.19 TAM II/1 164

Κτ[ήσιος?

κατεσκεύασ[ε]ν τ[ὸν τά]φον Ε[ύ?]μν [ής?]του [ἐπί?
τῶ κ]α[ί] κη[δε]ῦσε? Διον[ύ]σι[ον], [ἄ]λ[λ]ον τ[ινά?
μὴ ἐξό?]ν [θ]ά[ψαι?·έά]ν [δέ τις] κα[τα-
θῆ] [τιν]α, [ἀποτείσ?]ει τῶ [Ὀκταπολειτῶν δήμω?
(δηνάρια) ,α, εἰ μ[ὴ ἐ]άν [ἔτι ζῶν σ]υ[ν]χωρήσω τῶν
συντραφ[?]έν[των] τιμι πο-
ῆσα[ι ταῦ]τα μ[ετὰ ἐμέ καὶ αὐτὸς βεβαιώ?]σομαι
διὰ τῶν ἐν Ὀκταπό[λ]ει ἀ[ρχ]είων.

*Ktesios Eumnestos'un mezarını onun için inşa etti
ve Dionysios'u gömdü, başka hiç kimseyi
gömmek izinli değildir: Eğer birisi birini
(bu mezarın) içine koyarsa Oktapolisliler'in demos'una
1000 denaria ödeyecek, eğer henüz yaşarken
akrabalarımın birine bunları benden
sonra yapması içinizin vermezsem
bunu bizzat Oktapolis'deki resmi makamlar sayesinde sağlayacağım.*

TEp.20 TAM II/1 165

Θεο[γενίς Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολιῆτις τὸ ἡρώ-
ον κ[α]τ[ε]σκεύασεν αὐτῇ καὶ τῇ θυγατρὶ καὶ ἐγγόνοις· ἐτέρῳ δὲ
οὐδενὶ ἐξέσται τεθῆναι ἔαν μὴ συνχωρήσῃ ὁ κληρονόμος μου
ρμοστος Ἀντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου· ἔαν δὲ τις τολ-
μήσῃ, ἐκτείσει τῇ πόλει (δηνάρια) φ'.

*Menekles oğlu 3. Menodoros kızı Oktapolisli Theogenis bu
heroonu kendisi, kızı ve torunları için yaptırdı. Eğer
benim varisim, Antipatros, namı diğer Menodoros'un oğlu
Armostos izin vermezse başka hiç kimseye gömmek iznli olmasın. Eğer
biri buna cüret ederse, kente 500 denaria ödeyecek*

TEp.21 TAM II/1 168

A

Ἐπὶ ἱερ]έ[ως Το]ά[λλεως τοῦ
Πειγάσεως] μηνὸς Ἡρ[αιῶνος?..
ἐν ? τοῖς] ἀρχαιρεσίοις ἐκλη[σία]ς κυ[ρί]-
ας γεν]ομένης ἔδοξεν Ἴπποκωμητῶ[ν]

- 5 τῇ βου]λῇ καὶ τῶ δήμῳ ἀρχόντων
γνώ]μη Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνω-
νος καὶ Θέωνος τοῦ Μηνοδώρου
καὶ γραμματέως Ἡφαιστίωνος το[ῦ
Παρδαλέοντος· ἐπεὶ συμφέρον ἐσ-
10 τὴν καὶ καλῶς ἔχον κατασκευάσ[αι
στήλην ἣτις ανατεθήσεται
εἰς τὸ ἱερόν τῶν θεῶν Λοαν-
δέων εἰς ἣν ἀναγραφῆσον-
ται οἱ γνησίως καὶ φιλαγά-
15 θως καὶ φιλοδόξως δαικεί-

- μενοι εἰς τὰ κοινὰ τῆς πό-
λεως πράγματα καὶ τὰς [ἐ-
παγγελίας πεπτοημέν[οι
εἰς τὴν τοῦ βαλανείου κατα-
20 σκευήν, ὅπως οὖν καὶ οἱ λοι-
ποὶ ζηλωταὶ γείνωνται
τῶν ὁμοίων, δεδόχθαι ἐ-
παινέσαι τε αὐτοὺς καὶ στε-
φανῶσαι χρυσῶ στεφάνῳ,
25 ἀναγραφῆναι δὲ καὶ τὰ ὀνόμα-
τα τῶν ἐπηγγελμένων κα-
θ?] ὅσον ἕκαστος ἐπηγγείλατο·
Τοαλλίς Πειγασεως (δραχμὰς) ν', Σωσίπο-
λίς Ζήνωνος (δραχμὰς) ν', Ἡφαιστίων Παρδαλ[ἐ-
30 οντος (δραχμὰς) ν', Θέων Μηνοδώρου (δραχμὰς) κέ,
Μηνόδωρος Παρδαλέοντος (δραχμὰς) ρ',
Δίκαιος Ἑρμαίου (δραχμὰς) ρ', Ἑρμων Ἀντι[γό-
νου (δραχμὰς) ρ', Πύθων Ἑρμίου (δραχμὰς) ν', Μενεκλῆς Πολέ-
μ(ωνος?) (δραχμὰς) [ν',
Πλουτογένης Ἀρτεμιδώρου (δραχμὰς) [ν',
35 Ζηνόδοτος Ζήνωνος (δραχμὰς) ν', Μην[ό-
δωρος Ζηνώνος (δραχμὰς) ν', Ἑρμότι-
μος Δημητρίου (δραχμὰς) ν', Νέων Μί-
δου (δραχμὰς) ν', Ἀρτεμίδωρος Ζηνοδό-
του (δραχμὰς) ν', Πιγασίς Ἑρμοφάντου (δραχμὰς) ν',
40 Ζήνων Ἑρμοφάντου (δραχμὰς) ν', Μενε-
κλῆς Μελεάγρου (δραχμὰς) ν', Αἰσχυρίων
Ἀνδρέου (δραχμὰς) ν', Κεδδηβης (sic.) Πύργωνος
(δραχμὰς) ν', Ζήνων καὶ Ἑρμαῖος Ἀρμεδύ-

- μ]νου (δραχμάς) ν', Άνδρέας καί Ζηνόδοτος
 45 Μαρσούου (δραχμάς) ν', Απολλόδωρος Θεοδ[ό-
 του (δραχμάς) λ', Άνδρέας Αρμεδύμνου (δραχμάς) [λ',
 Μυωνίδης Έρμαίου (δραχμάς) λ', Πύθων Κε-
 δηβου (δραχμάς) κέ, Πανταλέων Άρμαδίου
 (δραχμάς) κέ, Μίδας Μίδου (δραχμάς) κέ, Άντίπα-
 50 τρος Δικαίου (δραχμάς) κέ, Κρίτων Άγροί-
 του (δραχμάς) κέ, Μαρσούας Παρδαλέον-
 τος (δραχμάς) κέ, Πολέμων Μίδου (δραχμάς) κέ,
 Κενδηβης Σωσιπόλεως (δραχμάς) κέ, Δομα[ς
 Απολλωνίδου (δραχμάς) κέ, Ούλιάδης Λεο[ν-
 55 τίσκου (δραχμάς) κέ, Άφροδείσιος Μολέσιος
 (δραχμάς) κέ, Μηνοφάνης Μηνοδώρου μέτοι-
 κ]οσ (δραχμάς) ιέ, Διογένης Σώσου (δραχμάς) ι, Δίκαιο[ς
 Δικα?]ιάρχου (δραχμάς) κ', Διοσκυρίδης Μεγί-
 νορ?]ος μέτοικος (δραχμάς) κ', Αντί[πα]τρος [Έρ-
 μών?] ακτος (δραχμάς) ν' (sic.), Άφροδίσιος [Πλει?]στ[άρχου?
 (δραχμάς) ν'?,

Peigasis oğlu Toallis'in rahipliği sırasında, Heraion ayında olağan ekklesia toplantısında magistrat seçimleri yapılırken Hippukome'lilerin danışma ve halk meclisi arkhonlar Zenon oğlu Sosipolis ve Menodoros oğlu Theon ile yazman Pardaleon oğlu Hephaiston'un kararıyla karara vardı: mademki Loanda Tanrıları'nın kutsal alanına stel inşa etmek faydalıdır ve de güzel bir şeydir, yasal bir şekilde, iyiliksever ve ünsever bir şekilde kentin ortak işleriyle ilgilenenler ve balaneion'un inşasına ilişkin söz verenler, diğer insanlar da bunlara benzer işler yapsınlar diye bu stele yazılacaklardır. Danışma ve halk meclisi bu kişilerin övülmesine, altın bir taçla taçlandırılmalarına ve her bir kişinin söz verdiği değere göre isminin yazılmasına karar vermelidir: Peigasis oğlu

Toallis 50 drahmi, Zenon Oğlu Sosipolis 50 drahmi, Pardaleon oğlu Hephaistion 50 drahmi, Menodoros oğlu Theon 25 drahmi, Pardaleon oğlu Menodoros 100 drahmi, Hermaios oğlu Dikaios 100 drahmi, Antigonos oğlu Hermon 100 drahmi, Hermias oğlu Python 50 drahmi, Polemon oğlu Menekles 50 drahmi, Artemidoros oğlu Plutogenes 50 drahmi, Zenon oğlu Zenodotos 50 drahmi, Zenon oğlu Menodoros 50 drahmi, Demetrios oğlu Hermotimos 50 drahmi, Midas oğlu Neon 50 drahmi, Zenodotos oğlu Artemidoros 50 drahmi, Hermofantos oğlu Pigasis 50 drahmi, Hermofantos oğlu Zenon 50 drahmi, Meleagros oğlu Menekles 50 drahmi, Andreos oğlu Aiskhrion 50 drahmi, Pyrgon oğlu Keddebes 50 drahmi, Armedymnas oğulları Zenon ve Hermaios 50 drahmi, Marsyas oğulları Andreas ve Zenodotos 50 drahmi, Theodotos oğlu Apollodoro 30 drahmi, Armedymnas oğlu Andreas 30 drahmi, Hermaios oğlu Myonides 30 drahmi, Kedebos oğlu Pythos 25 drahmi, Harmadios oğlu Pantaleon 25 drahmi, Midas oğlu Midas 25 drahmi, Dikaios oğlu Antipatros 25 drahmi, Agroitos oğlu Kriton 25 drahmi, Pardaleon oğlu Marsyas 25 drahmi, Midas oğlu Polemon 25 drahmi, Sosipolis oğlu Kendebes 25 drahmi, Apollonios oğlu Domas 25 drahmi, Leontiskos oğlu Uliades 25 drahmi, Molesis oğlu Aphrodeisios 25 drahmi, Menodoros oğlu metoikos Menophanes 15 drahmi, Sosos oğlu Diogenes 10 drahmi, Dikaiarkhos oğlu Dikaios 20 drahmi, Megenor oğlu metoikos Dioskyrides 20 drahmi, Hermonaks oğlu Antipatros 50 drahmi, Pleistarkhos oğlu Aphrodisios 50 drahmi.

b

.....Α]ρτ[εμ.....

.....

.....Αρτε?]ίμ[α]ς.....

-Ἀνδ[ρ]έου (δραχμὰς) κ',.....-
- 5Ἀ]νδρέο[υ (δραχμὰς) ..',
ος Ἀντιπάτρο[υ (δραχμὰς) ..',
ιο]ς Ἀντιπά[τρου
 (δραχμὰς) ί, Ἀνδρέας καὶ Ἀν-
 τίπα]τρος (δραχμὰς) ί, Μαινέ[σ-
 10 τρα?]τος Καν[θ]ανοντος (sic.)
 Μυνδέυς (δραχμὰς) ν',
 Μ]ηνοφάν[η]ς Ἀγρεοφῶντος
 (δραχμὰς) ν', Ἀγρεοφῶν Ἀνδρέο[υ
 (δραχμὰς) ν'], Διονύσιος Ἐρμώνακ-
 15 τ]ος θ' (sic.), Ἀνδρέας καὶ Ἀρμό-
 διος καὶ Ζηνόδοτος (δραχμὰς) ρ',
 Σηστίων ὁ δῆμο<μο>ς (δραχμὰς) ..',
 Σηστίων· Διονύσι-
 ος καὶ Πανακέστωρ
 20 οὶ Νεοπτολέμου (δραχμὰς) ν', [Μέ-
 νανδ[ρ]ος Θηρωνίδου (δραχμὰς) ιέ,
 Ἀντίπατρος Ἀντιπάτρου
 (δραχμὰς) ί, Καλλισθένης Ἐρμοτε[ί-
 μου (δραχμὰς) ί, Δημοκράτης Ἀ[ν-
 25 τι]πάτρου ί, Ἐπίκουρος
 καὶ Ἀντίπατρος Ἀντιπά-
 τ]ρου τοῦ Μητροδώρου
 (δραχμὰς) ί, Δαμας Πανακέστο-
 ρ]ος (δραχμὰς) ί, Ἀγροίτας Ἀντι-
 30 π]άτρου (δραχμὰς) κ', Μένανδρος
 Ἐ]ρμοτείου (δραχμὰς) ί. Παλ[λη?-
 ν]έων ὁ δῆμος (δραχμὰς) ρ', Π[λου-

- το]γένης Μηνοδότ[ου (δραχμάς)
 ..', Ά]ρτεμίδορος Άγρεο-
 35 φῶ]ντος (δραχμάς) ί, Μηνόδωρος
 Κριν?]αγόρου (δραχμάς) ί, Έρμολέ-
 ων] Πανακέστορος (δραχμάς) ί,
 Μ]ενεκλῆς Σωπάτρο[υ
 (δραχμάς) ί, Θηρωνίδης Άγρεο-
 40 φῶ]ντος (δραχμάς) ί, Μενεκλῆ[ς
 Έρμολέοντος (δραχμάς) ί.
 Λυρνιτῶν: Έρμαῖος
 Άρίστωνος (δραχμάς)ν', Άγρ[ε-
 οφῶν Θηρωνίδου
 45 (δραχμάς) ν',
 Θηρ]ωνίδης Άγρεο-
 Φ]ῶντος (δραχμάς) κέ, Έρμῶ-
 ναξ Άντιπάτρου (δραχμάς) κ[έ.
 Κασταννεῖς Άγρε[ο-
 50 φῶν Άρμοδίου (δραχμάς) ν', Λ-
 έων Θηρωνίδου (δραχμάς) [ν'?
 'Ι]ππόλοχος Κενδηβου
 ίε]ρ[α]τεύσας Διὸς
 Έλίου διὰ βίου,

.....*Artem*.....*Arteimas*.....
Andreas oğlu.....20 *drahmi*,*Andreas oğlu*...
drahmi,*Antipatros oğlu*.....
drahmi,.....*Antipatros oğlu**ios 10 drahmi*,
Andreias ve Antipatros 10 drahmi, *Kanthanon oğlu Myndoslu*
Mainestratos 50 drahmi, *Agreophon oğlu Menophanes 50*
drahmi, *Andreas oğlu Agreophon 50 drahmi*, *Hermonaks*
oğlu Dionysios 9 drahmi, *Andreas ve Harmodias ve*

Zenodotos 100 drahmi, Sestos'luların halkı ... drahmi, Sestos'lulardan: Neoptolemos oğulları Dionysios ve Panakestor 50 drahmi, Theronides oğlu Menandros 15 drahmi, Antipatros oğlu Antipatros 10 drahmi, Hermoteimos oğlu Kallisthenes 10 drahmi, Antipatros oğlu Demokrates 10 drahmi, Metrodoros oğlu Antipatros oğlu Antipatros 10 drahmi, Panakestor oğlu Damas 10 drahmi, Antipatros oğlu Agroitas 20 drahmi, Hermodeimos oğlu Menandros 10 drahmi, Pallene'lilerin halkı 100 drahmi, Menodotos oğlu Plutogenes .. drahmi, Agreophon oğlu Artemidoros 10 drahmi, Krinagoras oğlu Menodoros 10 drahmi, Panakestor oğlu Hermoleon 10 drahmi, Sopatros oğlu Menekles 10 drahmi, Agreophon oğlu Theronides 10 drahmi, Hermoleon oğlu Menekles 10 drahmi. Lyrnai'lulardan: Ariston oğlu Hermaios 50 drahmi, Theronidos oğlu Agreophon 50 drahmi, Agreophon oğlu Theronides 25 drahmi, Antipatros oğlu Hermanaks 25 drahmi. Kastanna'lular: Harmodios oğlu Agreophon 50 drahmi, Theronides oğlu Leon 50 drahmi, hayatı boyunca Zeus Helios'un rahipliğini yapan Kendebes oğlu Hippolokhos,

TEp.22 TAM II/2 535

Ἡγεμονίδα Μηνο-
 δώρου δ' Ὀκταπο-
 λεί[τ]ιδα καὶ Πιναρί-
 δα, κ[α]θὰ διέθετο
 ὁ γενόμενος ἀνὴρ
 αὐτῆς Λεωνίδης
 ὁ καὶ Τληπόλεμος
 Πιναρεύς ὁ ἀξιολο-
 γώτατος ἀγωνοθέ-
 τῆς Μάρκος Αὐρήλι-

ος Βασιλείδης

Πιναρεύς.

*4. Menodoros 'un kızı
Oktapolis ve
Pinara 'lı
Hegemonis 'i,
kendisinin kocası
olan Leonides namı
diğer Pinara 'lı
Tlepolemos gömdü,
öngüye değer agonoteth
Pinara 'lı Markos
Aurelius Baselides
(bunu dikti).*

TEp.23 TAM II/3 718

Αὐτοκράτορ-
σιν' Καίσαρσιν
[Λε]υκίω Σεπτιμ[ί]ω
Σευήρω Περτί-
νακι καὶ Μάρκ[ω]
[Αὐ]ρηλίω Ἄντων[εῖ]-
[νω] Σεβαστοῖ[ς]
[Ἄραβι]κοῖς Ἄδιαβενι[κοῖς]
[Π]αρθικοῖς μεγί[στοις]
[καὶ Ποπλίω Σεπτι]-
[μίω Γέτα ἐπιφανε]-
[στάτω Καίσαρι].

ΛΛΟΙΝΒΑ.ΙΛΕ
ΟΝ
.ΙΗ

İmparatorlar Caesarlar

Lucius Septimius

Severus Pertinax ve

Marcus Aurelius

Antoninus, Augustuslar,

Arap, Adiaben ve

Büyük Parth Fatihleri

için ve haşmetli

Caesar Publius

Septimius Geta için

.....

....

18 (mil)

TEp.24 TAM II/3 719

Αὐτοκράτορσιν Καίσαρ-

σιν Λουκίῳ Σεπτιμίῳ

Σευήρῳ Περτίνακι καὶ

Μάρκῳ [Α]ύρηλί[ῳ Ἄντῳ]-

[νείνῳ Σεβαστοῖς?

İmparator Caesar Augustuslar

Lucius Septimius

Severus Pertinax ve

Marcus Aurelius

Antoninus için

TEp.25 TAM II/3 720

[Δι]ον[ύ]σ[ιος] βασιλε[ί]ου κατ[ε]σκε[ύ]ασεν τὸ

ἀγγελ[ί]ον? ἐαυ]τῷ καὶ Εὐνομ[ι]κῆ? τοῦ

Ἄφφαια[νοῦ, γυ]ναι[κί] αὐτοῦ, ἐν ἧ?

[κ]αὶ Ἄρ[ισ]τ[ων]ίδι? Λαμέν[ο]υς?· ἐτέρ[ῳ]

[ο]ύδενι ἐξεῖναι ἐνθάψαι τινά, ἢ

ὀφιλέσει τῇ Τλωέων πόλει [.....

*Bu mezarı Basileios oğlu Dionysios kendisi
ve karısı Aphaianos kızı Eunomike ve de
Lamenes kızı Aristonis için yaptırdı.
Başka hiçkimseye birini gömmek izinli
değildir, aksi taktirde Tlos 'luların kentine
.. ceza ödeyecektir.*

TEp.26 TAM Π/3 722

τὴν σωματοθήκην κα-

τεσκεύασαν Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) ἼΑπ-

φιανὸς ὁ καὶ Ἐπίμαχος

ἼΑρσάμου τοῦ καὶ.....

[... καὶ] ἼΑρτεμίων ἼΑρ-

τείμου Μενεκλέους

Τλωεῖς ἑαυτοῖς μόνοις·

ἐτέ[ρω δέ] οὐδενὶ ἐξέστε

ἐνθάψαι τινά, ἢ ὀφειλέ-

σει τῷ ἱερωτάτῳ τα-

μείῳ ,βφ' καὶ ὑπεύθυ-

νος ἔστε τυμβωρυχίᾳ.

*Bu mezarı adıyla da bilinen
Arsamos oğlu, namı diğer Epimakhos olan
Tlos 'lu Markus Aurelius Aphianos
ve Menekles oğlu Arteimas oğlu Tlos 'lu
Artemion sadece
kendileri için yaptırdılar.
Başka hiç kimseye birini
gömmek izinli değildir, aksi
takdirde en kutsal kasaya 2500
denaria ödesin ve mezar
hırsızılığıyla cezalı olsun.*

TEp.27 TAM II/3 896

τὸ ἀγγεῖον κατε-
 σκεύασεν Ἀνεῖκη[το]-
 ς ἑαυτῶ καὶ γυναικὶ αὐ-
 τοῦ Παρθενούνη καὶ υἱῶ
 μου Ἑρμοῖ καὶ γυναι-
 κὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλῖα) Ἑρμάστα
 καὶ ἐγγόνοις.

*Bu mezarı Aneikotos
 kendisi, karısı Parthenun,
 oğlu Hermon
 ve onun karısı
 Aurelia Hermasta
 ve de torunları için
 yaptırdı*

TEp.28 TAM II/3 897

Μόλης τρις τοῦ
 Νεῖτος κατεσκεύ-
 ασεν τὸ ἀγγεῖον
 ἑαυτῶ καὶ γυ<ν>αικὶ
 Ἀφφία καὶ τέκν[οις]
 καὶ ἐγγόνοις.

*Neis oğlu üçüncü
 Moles bu angeion 'u
 kendisi, karısı
 Affia, çocukları
 ve torunları
 için yaptırdı*

ΤΕρ.29 TAM Π/3 898

Αύρήλιος Μό-
λης γ' Νεῖτος
κατεσκεύασεν
τὸ ἀγγεῖον δού-
λοις αὐτοῦ Ζωτεί-
μῳ καὶ Πλατυνώ-
μῳ(?) καὶ Ζωσίμῳ

*Neis oğlu
Aurelius3. Moles
bu angeion'u
köleleri Zoteimos,
Platynomas ve
Zosimos için (yaptırdı).*

ΤΕρ.30 TAM Π/3 899

[Λεύκιος Κορνήλιος Λευκίου υἱὸς] Σύλλας
[δικτάτωρ, ὑπάτος τὸ δεύτε]ρον, συν-
[κλήτῳ συνεβουλεύσατο π]ρὸ ἡμερῶν
[----- ἐν] τῷ ναοί τοῦ
[Διός· γραφομένῳ παρήσαν Λε]ύκιο<ς> Σέντι-
[ος Γαίου υἱός, -----]ίου υἱός,
[-----]

*Leukios oğlu Leukios Kornelios diktator
Sullas, konsüllüğünün ikinci yılında
Zeus tapınağında
günler önce senatörlerle
müzakerede bulundu: Gaios oğlu Leukios
Sentios, oğlu.....
..... yazım işlerinde hazır bulundular.*

TEp.31 TAM II/3 905

XIX B

ἀνέστησεν δὲ καὶ ἄγαλμα Τυχοπόλεος κε-
 5 χρυσωμένον ἀναλώσας ὑπὲρ μύρια, τῆς
 θεοῦ καὶ τοῦ μεγίστου Αὐτοκράτορος συ-
 νεστήσατο καὶ πανήγυριν, τῇ δὲ Τελμησ-
 σέων πόλει εἰς κατασκευὴν βαλανείου καὶ ἐ-
 ξέδρας τρισμύρια καὶ δηνάρια πεντάκις
 10 χεῖλια καὶ τῇ Καδυανδέων μύρια πεντά-
 κισ χεῖλια καὶ τῇ Πιναρέων πεντάκις χεί-
 [λ]ια καὶ τῇ Ζανθίων εἰς κα[τ]ασκευὴν θεάτρου
 τρισμύρια καὶ τῇ Οἰνοαν`[δέ]ων εἰς κατασκευ-
 [ήν] βαλανείου μύρια κ[αὶ τῇ Κα]λυνδίων θ

XIX C καὶ τῇ Βουβων?[έ]ω[ν δ]ι[σχεῖλια? καὶ τ]ῇ Βαλ-

βουρέων ζ [καὶ] τῇ Κρυ[έων -] καὶ τῇ
 Συνβρέων [- κ]αὶ τῇ Ἄρν[ε]α[τῶν] ζ
 καὶ τῇ Ζωματέων εἰς στοᾶν [καὶ Σεβα]στεῖον
 5 ζ' καὶ τῇ Π[ο]δαλιωτῶν [- καὶ] τῇ Ἄρυ-
 κανδέων μύρια καὶ τ[ῇ Λιμυ]ρέων εἰς
 κατασκευὴν θεάτρου [τρισμ]ύρια
 καὶ τῇ Φελλει τῶν πεν[τάκ]ισ χεῖλια
 [κα]ὶ τῇ Ἄντιφελ λει τῶν [πεντι?]άκις χεί-
 10 [λια] καὶ τῇ Φασ?ηλειτῶν [μύρι]α καὶ
 [τῇ Κ]υανειτῶν μύρια πεν[τάκισ] χεῖλια
 [καὶ] τῇ Ἄπερλειτῶν λ' κα[ὶ τῇ Νε]ισέων

XIX D [- καὶ τῇ ----- -- κ]αὶ τῇ Σιδυμέων

*Tykhopolis'in altın kaplı heykelini restore ettirmek için
 10.000 denaria verdi, Tanrıça ve büyük imparator'un*

*panegyris'ini birleştirdi, Telmessos'luların kentine balaneion ve eksedra inşası için 35.000 denaria, Kadyanda'luların kentine 15.000 denaria, Pinara'luların kentine 5.000 denaria, Ksathos'luların kentine tiyatro inşası için 30.000 denaria, Oinoanda'luların kentine balaneion inşası için 10.000 denaria, Kalynda'luların kentine 9.000 denaria, Bubon'luların kentine 2.000 denaria, Balbura'luların kentine 2.000 denaria, Krya'luların kentine, Symbra'luların kentine ve Arneai'luların kentine 6.000 denaria, Khoma'luların kentine stoa ve Augusteum için 7.000 denaria, Podalia'luların kentine, Arykanda'luların kentine 10.000 denaria, Limyra'luların kentine tiyatro inşası için 30.000 denaria, Phellos'luların kentine 5.000 denaria, Antiphellos'luların kentine 5.000 (?) denaria, Phaselis'lilerin kentine 10.000 denaria, Kyaneai'luların kentine 15.000 denaria, Aperlai'luların kentine 30.000 denaria, Nysa'luların kentine * denaria, Sidyma'luların kentine*

TEp. 32 TAM II/3 1213

[Κοτοράλημις]

καί? Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ]

[Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνοὶ [κατεσκεύα]-

[σαν τὸ ἀ]νγειῖον τῆ γλυκυ[τάτη μητρὶ?]

[τῆς συμβίου] τοῦ Κοτο[ραλήμιοσ]

[Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ[ιανῆ? καὶ Α]ὐρ(ηλίω) Τανδά-

[σει -----]νω καὶ [------]

Symeneus oğlu Demetrios'un oğulları

olan Olymposlu Kotoralemis

ve Demetrios bu mezarı

Kotoralemis'in eşinin

pek sevgili annesi Aurelia
Benantiane ve Aurelio
Tandasis.....ve deiçin yaptirdilar.

TEp.33 TAM II/3 1214

[Κοτοράλη] μισ [καί] Δημήτριος οί Δη-
 [μητρίου τοῦ Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνο[ί]
 [κατεσκεύασαν τὸ ἀ]νγειῖον τῆ γλυκ[υ]-
 [τάτη ἀδελφῆ? τῆς συμβ]ίου τοῦ Κο[το]-
 [ραλήμιος Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ[ιανῆ --]

Symeneus oğlu Demetrios'un oğulları
olan Olymposlu Kotoralemis ve Demetrios
bu mezarı Kotoralemis'in eşinin
pek sevgili kızkardeşi Aurelia
Benantiane için yaptirdilar

TEp.34 TAM II/3. 1215

Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας Δη-
 μητρίου β τοῦ [Χ]αρί-
 τωνος κατεσκεύ-
 ασε τὴν σωματο-
 θήκην ἑαυτῶ [καί]
 [τ]ῆ γυναικί Τα[τί]ω
 καί τέκνοις καί γυνα[ί]-
 [ξ]ίν [αὐτῶν] ...οταις
 [κα]ὶ ἐν[γόνους· .]τ[--]
 [δὲ] ἐκτ[ίσι] τῶ τ[αμ]εῖ[ω]
 [-].

Khariton oğlu
ikinci Demetrios
oğlu Aurelius

*Trokondas bu
mezari kendisi,
karısı Tation, çocukları
ve onların karıları
ve de torunları için
yaptırdı; kasaya
..... ödeyecek*

TEp.35 TAM II/3. 1223

Τροκόνδας β' Ἀττέους κατεσκεύασε τοῦτο τὸ ἡρώων ἑαυτῶ ἐπὶ τῶ μηδὲνα βλη-
θῆναι ἄλλον ἐν τῇ σωματοθήκῃ ἢ αὐτὸν μόνον μηδέ ἐπεισενε[χ]θῆναι ἄλλου τιν-
ὸς σωματοθήκην ἢ ἀποτεῖσει ὁ παρὰ τοῦτο ποιήσας τῶ τοῦ κυρίου Καί-
σαρος ταμειῶ μύρια), βφ'. τοῦ δὲ ὑποσορίου καὶ τῶν περὶ τὸ ἡρώων ἔξωθεν πάν-
των ἔξουσινέξουσιν οἱ ... καὶ ὁ πρόμυρός μου υἱὸς Τροκόνδας γ' Ἀττέους· τοῦτο
γνώμη τῇ ἐμῇ ἐγένετο καὶ οὐδεμίαν ἔξι ἐπή[ι]αν.

*Bu Heroon'u Attes oğlu 2. Trokondas kendisi için yaptırdı, başka birini bu
mezarın içine koymak veyahutta kendinin başka birinin mezarına
taşınması..... aksi taktirde bunu yapan kişi efendimiz Caesar'in kasasına
2500 denaria ödeyecek oğlum Attes oğlu 3 Trokondas
Hyposorion ve heroon'un çevresi hariç herşeyde izinli olsunlar: Benim dileğim
budur ve hiçkimseyi mülküme yaklaştırmasınlar.*

TEp..36 TAM II/3. 1225

Σύρος ὁ καὶ Συριάρχης
τὸ ἀγγεῖον κατεσκεύ-
ασεν ἑαυτῶ καὶ τῇ γυ-
ναικὶ αὐτοῦ Ἀρτέμει
Ἀρτείμους καὶ τοῖς τέ-
κνοις μόνοις· ἄλλω
δὲ μὴ ἔξὸν εἶναι κατα-
τεθῆναι· εἰ δὲ μὴ γε, δώ-

σει προστίμου τῶ ἱερῶ
τοῦ Σώζοντος

*, βφ'

*Bu mezarı Syriarkhes
olarak da bilnen Syros
kendisi, karısı Arteimes
kızı Artemeis ve
yalnızca çocukları
için yaptırdı. Başka
birine gömmek
izinli değildir. Aksi
takdirde Sozon'un kutsal
yerine kanun uyarınca
2500 denaria ödeyecektir.*

TEp.37 TAM II/3 1226

Χρήσιμος Τροκόνδου
κατασκεύασεν σω-
ματοθήκην ἑαυτῶ
καὶ τῆ γυναικὶ καὶ
τῆ ἀ]δελφῆ μόνα[ις·
οὐδενὶ δὲ ἐξέσται ἕτερόν
τινα ἐπιβάλαι· εἰ δὲ μή, ἀπο-[τείσει.....

*Bu mezarı Trokondas
oğlu Khresimos
sadece kendisi, karısı
ve kızkardeşi için yaptırdı:
hiçkimseye başka birini
üzerine koymak izinli
değildir: aksi takdirde
.....ödeyecek.*

TEp.38 TAM II/3 1227

Ὀρέστης Εὐνοῦ-
 ΤΟΣ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑ-
 ΣΕΝ ΤΗΝ ΣΩΜΑΤΟ-
 ΘΗΚΗΝ ἑαυτῷ καὶ
 τῇ γυναικὶ αὐτοῦ
 Ἀρτέμει Ὀπραμόου·
 καὶ οἱ υἱοὶ δέ μου
 ἔξουσίαν ἔξουσιν
 τῆς ἐν τῇ σωρῶ τα-
 φῆς, ἅμα καὶ αὐτοὶ σὺν
 ἡμῖν θαπτόμενοι

*Bu mezarı Eunus
 oğlu Orestes
 kendisi ve karısı
 Opramoos kızı
 Artemeis için
 yaptırdı. Oğullarım
 bizimle birlikte gömülenlerle
 mezar odasına gömülme
 iznine sahip olacaklardır*

TEp.39 TAM II/3 1228

Κ.....μας καὶ Στέ-
 φ]ανος [Τ?]αύρου κατε-
 σκεύασαν τὴν σωμα-
 τοθήκην ἑαυτοῖς καὶ
 ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν
 καὶ τοῖς τέκνοις· ἐὰν
 δέ βουληθῶσιν, καὶ Εἰρ-
 ...αιτη Ὀννάτας?.....

.....
*Tauros'un oğulları K.....mas ve
 Stephanos*

bu mezarı kendileri,

kendilerinin karıları

ve çocukları

için yaptırıldılar.

Eğer isterlerse

..... Onnatas

.....

TEp.40 TAM II/3 1230

[.....ένταφῆ-

ναι εἰς τῆ[ν σωματο-

θήκ]ην· ἐτέρ[ῳ δὲ οὐκ ἐ-

ξέσται, ἢ ἐκτείσ[ει θεᾶ

Ἀ]ρτέμιδι * ,α

.....*bu*

mezara gömmek

başka birine izinli değildir.

Aksi takdirde tanrıça

Artemis'e 1000 denar ödeyecektir.

10. Sonuç

Lykia Bölgesi İ.S. 43 yılında Claudius tarafından Roma Eyaleti olarak organize edilmiş ve Quintus Veranius bölgenin ilk valisi olarak atanmıştır. Bölgenin eyalet ilan edilmesinin hemen arıdından askeri açıdan güvenliğin sağlanabilmesi için muazzam bir yol projesi gerçekleştirilmiştir. 1994 yılında Patara'dan ele geçen bir anıt bu dönemde yaptırılan roma yollarının güzergahlarını vermektedir. Stadiasmus Patarensis olarak adlandırılan anıtta 48 yerleşim yeri 7 de bölge ismi geçmektedir. Burada geçen yerleşimlerden dokuz tanesinin (Kosara, Kitanaura, Lykai, Pygela, Laodikea, Madnausa, [...]lesei[...], Kodopa, Kastabara), bölgelerden ise altısının ismi (Mnarike, Kollyba, Asia, Epikam[...], Plata[...], [...]assi[...]) ilk olarak bu anıtta karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Stadiasmus Patarensis çerçevesinde, bugüne kadar antik literatürde isimleri bilinip de yerleri lokalize edilmemiş ya da yerleri bilinip de isimleri bilinmeyen kentler ve bölgeler araştırılmış ve adı geçen kentlerin tarihi antik literatür ve yazıtlar aracılığı ile tespit edilerek, epigrafik, kent topografyası ve mimarisi açılarından incelenmiştir. Araştırma 16 yerleşim ve 4 bölgenin lokalizasyonunu kapsamaktadır. Bunlardan sekizi Doğu Lykia, biri Orta Lykia, dördü Kuzey Lykia, beşi de Batı Lykia Bölgesi'nde yer almaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda Doğu Lykia yerleşmelerinden Typallia, Attaleia'nın 27 km güneybatısında, Çandır Çayı Vadisi'nin batı tarafında, Çitdibiköyü'nün batısında bulunan Karabel mevkiindeki kalıntılara; Kosara, Kozarası mahallesinin kuzeyindeki Kaplan Dağı'nda yer alan harabeliğe; Mnara, Kosara ile Phaselis arasında konumlanan Kavak Dağı'ndaki harabeliğe; Kitanaura, Antalya'nın 40 km güneybatısında yer alan Saraycık mevkiindeki örene; Lykai, Antalya'nın 37 km güneybatısında, Gedalma'nın yaklaşık 2 km batısında, bugünkü Bölücekaş Tepesi üzerindeki harabeliğe; Pygela, Korydalla'dan 11 km. kuzeydoğusunda, Savrun'un kuzeyinde yer alan bugünkü Kepez Tepe üzerindeki harabeliğe; Laodikea, Tahtalı Dağ'ının güneydoğu eteklerinde, Yukarı Beycik mevkiindeki kalıntılara; Korykos, Olympos'un konumlandığı Deliktaş harabeliğine yerleştirilmişlerdir. Doğu Lykia'nın son kenti olan Madnausa ise arazi araştırması yapılamadığından dolayı tam olarak lokalize edilememiştir, fakat Kızıldağ'da yer alan harabelik konum olarak bu yerleşime uygun gözükmektedir. Orta Lykia'da olduğu düşünülen [...]lesei[...] yerleşmesi için de tam

bir yer saptamak mümkün olamamıştır. Bunun için bölgede kapsamlı bir yüzey araştırması yapılması gerekmektedir.

Batı Lykia yerleşmelerinden Soklai, Elmalı'nın 12 km. güneyinde, Elmalı Yaylası'nın güneydoğu eteklerindeki Söğle Kasabası'na; Akarassos, Elmalı Yaylası'nın merkezi kenti olan bugünkü Elmalı Kasabası'na; Kodopa kesin olmamakla birlikte Elmalı Ovası içindeki Kızılbıl harabeliğine yerleştirilmişlerdir. Son olarak Batı Lykia yerleşmelerinden Kastabara, Akdağ'ın yukarısında, Komba'dan 11 km kuzeybatıda, Fırnaz Yaylası ile Darıözü arasında yer alan Deliktaş'a; Lyrnai şimdiye kadar Oktapolis'in lokalize edildiği Kızılkaya'ya; Hippukome, Telmessos'un 25 km kuzeybatısında, Çökmen/Çöğmen Köyü'nün 2 km güneybatısındaki İthisar/Atasar'a; Symbra ise Telmessos'un 24 km kuzeydoğusunda, Glaukos Potamos'un kaynağı yakınında, bugün Arpacık olarak adlandırılan mevkide yer alan Nif Köy'e yerleştirilmişlerdir.

Antik Dönem'de yoğun bir şekilde iskan edilmiş olan Lykia şimdiye kadar lokalize edilmeyen daha pek çok yerleşime sahiptir. Bölgenin en yoğun şekilde iskan edilmiş kısmı orta bölgedir. Stadiasmus Patarensis çerçevesinde yapılan bu çalışma, diğer bölgelere oranla daha dağlık olduğundan dolayı pek iskan edilmediği düşünülen Doğu Lykia Bölgesi'nde yoğun bir yerleşme olduğu ortaya çıkmıştır. Burada geçen ve arazide tespit edilen örenlerle bağlantılı olarak İ.S. 6. yüzyılda yaşamış olan Stephanos Byzantios'un, *Ethnika* adlı eserinde andığı pek çok Lykia yerleşmesinin de nerede yer aldıkları henüz bilinmemektedir⁵⁰³. Adı geçen bu yerleşmelerin arazide tespit edilen örenlerle eşleştirilebilmeleri için, bütün bölgeyi kapsayan ayrıntılı bir yüzey araştırması gerekmektedir. İleride yapılacak araştırmalar bugüne kadar bilinmezliğini koruyan bu lokalizasyonların yapılabilmesini mümkün kılacaktır.

⁵⁰³ 'Αλίμαλα (Step. Byz. 75); Διάς (229); Δρεπάννα (Step. Byz. 238); 'Ελευθεραί (Step. Byz. 265); 'Ερευάτης (Step. Byz. 276); 'Ερυμναί (Step. Byz. 281); 'Ιλαρις (Step. Byz. 330); Καβασσός (Step. Byz. 344); Κάρβανα (Step. Byz. 357); Μελαιναί (Step. Byz. 441); Μερόη (Step. Byz. 446); Μίθεια (Step. Byz. 451); Μολύνδεια (Step. Byz. 455); Σιδάκη (Step. Byz. 565); Σκάροι (Step. Byz. 573); "Υλαμοι (Step. Byz. 647); Τραύαλα (Step. Byz. 631); "Υτεννα (Step. Byz. 653); Φρίξος (Step. Byz. 672); Φυσκία (Step. Byz. 675).

KAYNAKÇA KISALTMALARI VE KAYNAKÇA

ABSA	Annual of the British School at Athens.
AA	Archäologischer Anzeiger.
Akşit, Likya Tarihi	O. Akşit, Likya Tarihi (İstanbul 1967).
ACO	Acta Conciliorum Oecumenicorum.
Actes Lycie	Actes du Colloque sur la Lycie antique (Paris 1980 [Bibliothèque de l'Institut français d'études anatoliennes d'Istanbul 27]).
Adak/Atvur, Das Grabhaus Zosimos und der Schiffseigner Eudemos	M.Adak/O.Atvur, Das Grabhaus Zosimos und der Schiffseigner Eudemos aus Olympos in Lykien, şurada: EA 28 (1997) 11-31.
AJA	American Journal of Archaeology.
Akten Lykien	Akten des II. Internationalen Lykien-Symposiums (Wien, 6.-12. Mai 1990), (Ed.) J. Borchhardt-G. Dobesch I-II ([ETAM 17, 18] Wien 1993).
Akyürek-Şahin, Dodekathēia	N.E.Akyürek-Şahin, Dodekathēia, şurada: Lykia İncelemeleri I (ya. 2002).
Akyürek-Şahin/Şahin, Meilenstein	N.E.Akyürek-Şahin/S.Şahin, Ein Meilenstein aus Tlos, şurada: Klio 82 (2000) 2, 475-482.
AMS	Asia Minor Studien.
Anti, Esplorazioni	C. Anti, Esplorazioni archeologiche nella Licia e nella Pamfilia, şurada: Monumenti antichi pubblicati Per cura della Reale Accademia dei Lincei 29 (1923) 657-786.
Anrich, Hagios Nikolaos	G. Anrich, Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, I-II (Leipzig-Berlin 1913-1917).
ANRW	Aufstieg und Niedergang der römischen Welt.
AnzWien	Anzeiger der philosophisch-historische Klasse der Österreichische Akademie der Wissenschaften.
Arkwright, Frontier	W. Arkwright, The Frontier of Lycia and Caria, şurada: JHS 15 (1895) 93-99.
Arslan, Galatlar	M.Arslan, Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi: Galatlar (İstanbul 2000).

- Arundell, Discoveries** F.V.J. Arundell, Discoveries in Asia Minor, Including a Description of the Ruins of Several Ancient Cities, and Especially Antioch of Pisidia, I-II (London, 1834).
- AS** Anatolian Studies. Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara.
- AST** Araştırma Sonuçları Toplantısı
- Astour, New Evidence** M.C. Astour, New Evidence on the Last Days of Ugarit, şurada: AJA 49 (1965) 253-258.
- ATL** B.D.Meritt/H. T.Wade-Gery/M.F.McGregor, The Athenian Tribute Lists I-IV Cambridge (Mass.) I, Princeton II-IV 1939-1953.
- Aulock, Lykien** H. von Aulock, Die Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien (Tübingen 1979).
- Bass et al., Cape Gelidonya** G.F. Bass et al., Cape Gelidonya. A Bronze Age Shipwreck (Philadelphia 1967).
- Bass, Bronze Age Shipwreck** G.F. Bass, The Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun, şurada, AJA 90 (1986) 269-296.
- BCH** Bulletin de Correspondance Hellénique.
- Bean, Caunus** G.E. Bean, Notes and Inscriptions from Caunus I, şurada: JHS 74 (1954) 85-110.
- Bean, Cibyratis** G.E.Bean, Notes and Inscriptions from the Cibyratis and Caralitis, şurada: ABSA 51(1956) 136-156.
- Bean, Report** G.E. Bean, Report on a Journey in Lycia 1960, şurada: AnzWien 1962, 4-9.
- Bean, Podalia** G.E. Bean, The Site of Podalia, şurada: AnzWien 1968, 157-163.
- Bean, Northern Lycia** G.E. Bean, Journeys in Northern Lycia 1965-1967 (Wien1971 [ETAM 4]).
- Bean, Lycian Turkey** G.E.Bean, Lycian Turkey. An Archaeological Guide (London 1978).
- Bean, Lykia Bölgesi** G.E. Bean, Eskiçağ'da Lykia Bölgesi. Çev.: Hande Kökten (İstanbul 1998).
- Beaufort, Karamania** F. Beaufort, Karamania, or a Brief Description of the

South Coast Asia Minor and of the Remains of Antiquity
(London 1817 [2. Baskı 1818]).

- Behrwald, Lykischer Bund** R. Behrwald, Der Lykische Bund (Bonn 2000).
- Benndorf/Niemann, Trysa** O. Benndorf/G. Niemann, Das Heroon Gjölbashi-Trysa I - II (Wien 1889).
- Benndorf/Niemann, Reisen** O. Benndorf/G. Niemann, Reisen in Lykien und Karien (Wien 1884 [Reisen im südwestlichen Kleinasien I]).
- Borchhardt, Limyra** J. Borchhardt, Limyra. Zemuri Taşları (İstanbul 1999).
- Borchhardt, Myra** J. Borchhardt (ed.), Myra. Eine lykische Metropole in antiker und byzantischer Zeit (Berlin 1975 [Ist. Forsch. 30]).
- Bosch, Pamphylia Tarihi'ne dair tetkikler** E. Bosch, Pamphylia Tarihi'ne dair tetkikler (Antalya Araştırmaları I) / Studien zur Geschichte Pamphyliens (Untersuchungen in der Gegend von Antalya I) TTKY V, 17 (Ankara 1957).
- Bryce, Lukka Problem** T.R. Bryce, The Lukka Problem and a possible Solution, şurada: JNES 33 (1974) 395-404.
- Bryce, Lycians** T.R. Bryce, The Lycians in Literary and Epigraphic Sources (Kopenhagen 1986).
- Bryce, Kingdom** T. R Bryce, The Kingdom of the Hittites (1998).
- Buschmann, Hızırlık bei Fethiye** K. Buschmann, Hızırlık bei Fethiye ; Das altlykische Telebehi, şurada : AST 10 (1992 [1993]) 429-437.
- Childs, The City Reliefs of Lycia** W.A.P. Childs, The City Reliefs of Lycia (1978).
- Choiseul-Gouffier, Voyage** Comte de Choiseul-Gouffier, Voyage pittoresque dans l'Empire ottomane, en Grèce, dans la Troade, les îles de l'Archipel et sur les côtes d'Asie Mineure (Paris, 1782).
- Coulton, Termessians at Oinoanda** J.J. Coulton, Termessians at Oinoanda, şurada: AS 32 (1982) 115-131.
- Coulton, North Lycia** J.J. Coulton, North Lycia before the Romans, şurada: Akten Lykien I (1993) 79-85.
- Cousin, Voyage en Carie de Termessos** G. Cousin, Voyage en Carie de Termessos à Aydın, şurada: BCH 24 (1900) 334-347.
- CRAI** Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (Paris).

- Crane, Evliya** H. Crane, Evliya Çelebi's Journey through the Pamphylian Plain in 1711-12, şurada: *Muqarras* 10 (1993) 157-168.
- Cuinet, La Turquie** V. Cuinet, *La Turquie d'Asie Géographie administrative, statistique, descriptive et raisonnée de chaque province de l'Asie-Mineure I-IV* (Paris 1890, 1892, 1894, 1895 ve 1900).
- Çevik/Varkıvanç, Tlos 1998** N. Çevik/B. Varkıvanç, Tlos ve Çevresi 1998 Yüzeysel Araştırmaları: Darıözü Yerleşimi, şurada: *AST XVII* 2 (2000) 329-344.
- Darrouzès, Notitiae** J. Darrouzès, *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae* (Paris 1981 [Geographie ecclesiastique de l'empire byzantin 1]).
- Delatte, Portulans** A. Delatte, *Les Portulans grecs* (Brüssel 1950).
- Del Monte, RGTC VI** G. Del Monte/T. Tischler, *RGTC VI, Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte* (1978).
- DNP** *Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike.*
- DOP** *Dumbarton Oaks Papers.*
- EA** *Epigraphica Anatolica.*
- EMA** *Epigraphische Mitteilungen aus Antalya.*
- Erkelenz, Die Provinzzugehörigkeit Kibyras** D. Erkelenz, Zur Provinzzugehörigkeit Kibyras in der römischen Kaiserzeit, şurada: *EA* 30 (1998) 81-95.
- ETAM** *Ergänzungsbände zu den Tituli Asiae Minoris.*
- FdX** *Fouilles de Xanthos.*
- Fellows, Lycia** C. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia Being a Journal Kept During a Second Excursion in Asia Minor* (London 1841).
- Ferray, Lex Antonia** J.-L. Ferray, *La Lex Antonia de Termessus*, şurada: *Athenaeum* 63 (1985) 419-457.
- FGrHist** *Die Fragmente der griechischen Historiker.* 14 cild, ed. F. Jacoby (Leiden 1923-1958).
- Flemming, Landschaftsgeschichte** B. Flemming, *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter* (Wiesbaden

1964) 1729-1864.

- Foss, Lycian Coast** C. Foss, The Lycian Coast in the Byzantine Age, şurada: DOP 48 (1994)1-52.
- Frei, Götterkulte** P. Frei, Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit, şurada: ANRW II 18, 3 (Berlin/New York 1990).
- Frei, Solymer** P. Frei, Solymer – Milyer – Termilen – Lykier. Etnische und politische Einheiten auf der lykischen Halbinsel, şurada: Akten Lykien II, 87-97.
- French, Milestones** D. French, Milestones of Pontus, Galatia, Phrygia, Lycia, şurada: ZPE 43 (1981) 149-74.
- French, Severan Milestone** D. French, A Severan Milestone in the Antalya Museum, şurada: EA 8 (1986) 84-90.
- French, Catalogue** D. French, Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Fasc 2: An Interim Catalogue of Milestones I-II (BAR Int. Ser. 392 [I, II]=Brit. Inst. Of Archaeolog at Ankara Monograph 9) Oxford 1988.
- French, 1991 Yılı Araştırması** D. French, 1991 yılı Roma Yolları, Miltaşları ve Yazıtları Araştırması, şurada: AST 10 (1992-1993) 199-206.
- Georgacas, Asia Minor** D.J.Georgacas, The Names for the Asia Minor Peninsula and a Register of Surviving Anatolian Pre-Turkisch Placenames (Heidelberg 1971).
- Geppert, Gehöfte und Gräber im Gebiet des Avşar Tepesi** K. Geppert, Gehöfte und Gräber im Gebiet des Avşar Tepesi, şurada: Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 19923 (Bonn 1996 [AMS 24]) 39-50.
- Götter-Heroen-Herrscher** Götter, Heroen, Herscher in Lykien. Ausstellungskatalog Schallaburg (Wien-München 1990).
- Gurney, Annals of Hattusilis III** O. R. Gurney, The Annals of Hattusilis III, şurada: AS 47 (1997) 127-139.
- Haggi Halifa, Cihannuma** Haggi Halifa (Katip Çelebi), Cihannuma (İstanbul 1730 [çev.: M. Norberg, Hagi Chalifa, Cihan Numa. Geographia Orientalis ex Turcia in Latinum versa I-II (Landini

Gothorum 1818).

- Harrison, Central Lycia** R.M. Harrison, Survey in Central Lycia, şurada: AST 1 (1983 [1984]) 75-77.
- Harrison, Nouvelles découvertes** R.M. Harrison, Nouvelles découvertes romaines tardives et paléobyzantines en Lycie, şurada: CRAI (1979) 222-239.
- Hawkins, Hieroglyphic Inscription** J. D. Hawkins, The Hieroglyphic Inscription of the Sacred Pool Complex at Hattusa (SÜDBURG). StBoT III (1995).
- Hawkins, Tarkasnawa King of Mira** J. D. Hawkins, Tarkasnawa King of Mira: Tarkondemos, Boğazköy sealings and Karabel, şurada: AS 48 (1998) 1-31.
- Head, HN2** B.V. Head, Historia Numorum (Oxford² 1911 [yeni baskı Chicago.1967]).
- Heberdey, Termessische Studien** R. Heberdey, Termessische Studien (Wien-Leipzig 1929 [Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften 69]).
- Heberdey/Kalinka, Bericht 1987** R.Heberdey-E. Kalinka, Bericht über zwei Reisen im südwestlichen Kleinasien (Wien 1987 [Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften 45]).
- Hild, Oktapolis** F. Hild, Die lykische Oktapolis und das Bistum Lornaia, şurada: EA 32 (2000) 151-153.
- Hild/Hellenkemper, TIB 8** F. Hild/H. Hellenkemper, Tabula Imperii Byzantini 8: Pamphylien und Lykien (hazırlık halinde: Wien yak. 2002).
- Hoskyn, South Coast** Rd. Hoskyn, Narrative of a Survey of parth of the South Coast of Asia Minor; and of a tour into the Interior of Lycia in 1840-1841, şurada: Journal of the Royal Geographical Society 12 (1842) 143-161.
- Hölb, Geschichte** G. Hölb, Geschichte des Ptolemäerreiches. Politik, Ideologie und religiöse Kultur von Alexander dem Grosen bis zur römische Eroberung (Darmstadt 1994).
- IG** Inscriptiones Graecae consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussicae ed. Maior:I-XIV. (Berlin 1873).

- IGR** R. Cagnat et al., *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas pertinentes I-IV* (Paris 1906-1927).
- I.K.** *Inchriften griechischer Städte aus Kleinasien*
- İplikçioğlu, Nord Lykien I** B.İplikçioğlu-G. Und V. Çelgin, *Neue Inschriften aus Nord Lykien I*, (AnzWien 1992).
- İplikçioğlu, Nord Lykien 1996*** B. İplikçioğlu, *Epigraphische Forschungen in Nord Lykien 1996* (Yayınlanmamış manuskript).
- İplikçioğlu-Çelgin, Termessos IV** B.İplikçioğlu/G./V. Çelgin, *Epigraphische Forschungen in Termessos und seinem Territorium IV* (ETAM [Baskıda]).
- İplikçioğlu, Epigraphische Forschungen (2000)** B.İplikçioğlu, *Epigraphische Forschungen Westpamphylien und Ostlykien* (2000 araştırma yılı, henüz yayınlanmamış manuskript).
- Işın, Topal Gavur** Gül Işın, *The Easternmost Rock Tomb in Lycia: "Topal Gavur" at Asartaş*, şurada: *Lykia* 1 (1994) 68-75.
- Jameson, Antiphellos** S. Jameson, *Antiphellos*, şurada: *RE suppl. XIV* (1974) 49-50
- Jameson, Attaleia** S. Jameson, *Attaleia*, şurada: *RE suppl. XII* (1973) 110-129.
- Jameson, Lykia** S. Jameson, *Lykia*, şurada: *RE suppl. XIII* (1973) 265-308.
- JHS** *Journal of Hellenic Studies.*
- JNG** *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte.*
- JNES** *Journal of Near Eastern Studies.*
- Jones, Cities** A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces* (Oxford² 1971).
- JRS** *Journal of Roman Studies.*
- Kahrstedt, Das wirtschaftliche Gesicht** U. Kahrstedt, *Das wirtschaftliche Gesicht Griechenlands in der Kaiserzeit* (1954).
- Kalinka, Topographie Lykiens** E. Kalinka, *Zur historischen Topographie Lykiens*, şurada: *Festschrift für H. Kiepert. Beiträge zur Alten Geschichte und Geographie* (Berlin 1898) 159-178.
- Kallet/Marx, Hegemony** R.M. Kallet/Marx, *Hegemony to Empire. The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.* (Berkeley – Los Angeles – Oxford 1995).

- Keen, Lycia** G. Keen, *Dynastic Lycia* (Leiden1998).
- Kjeldsen/Zahle, Dynastic Tomb** K.Kjeldsen/J.Zahle, A Dynastic Tomb in Central Lycia. New Evidence for the Study of Lycian Architecture and History in the Classical Period, şurada: *Acta Archaeologica* 47 (1976) 29-46.
- Kolb, Stadt im Altertum** F. Kolb, *Stadt im Altertum* (München 1984).
- Kolb, Siedlungsgeschichtlichen Erforschung Lykiens** F. Kolb, Überlegungen zur siedlungsgeschichtlichen Erforschung Lykiens, şurada: *Stuttgarter Kolloquium zur Historischen Geographie des Altertums* 3 (Bonn 1987) 367-376.
- Kolb, Siedlungskammer** F. Kolb, Eine antike Siedlungskammer-Feldforschung in Lykien, şurada: W. Hoepfner (ed.) *Frühe Sdatdkulturen, Spektrum Wiessenschaft* (Mai 1993)82-91.
- Kolb, Akültürasyon** F. Kolb, Hanedanlık yerleşiminden Otonom kente gelişme: Klasik Çağ'da Lykia'da Akültürasyon, şurada: *Adalya* 3 (1998) 37-62.
- Kolb/Kupke, Lykien** F. Kolb-B/Kupke, *Lykien (Geschichte Lykiens im Altertum)* Zaberns Bildbände zur Archäologie 2 (Mainz 1992).
- Konecny, Hellenistische Turmgehöfte** A. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte in Zentral und Ost Lykien* (Wien 1997 (Forschungen in Limyra 2)).
- Konecny, Ölpresen** A. Konecny, *Lykische Ölpresen. Einige Ölpresen auf dem Bonda Tepesi und im Gebiet von Işlada*, şurada: *ÖJh* 67 (1998) Beibl. 121-194.
- Konecny, Ölpresen (II)** A.Konecny, *Lykische Ölpresen (II). Ölverarbeitungsanlagen in der Siedlung auf dem Dinek Tepesi*, şurada: *ÖJh* 68 (1999) Beibl. 141-170.
- Kretschmer, Portolane** K. Kretschmer, *Die italienischen Portolane des Mittelalters* (Berlin 1909 [Veröff. Inst. F. Meereskunde Geogr. Inst. Univ. Berlin 13])
- KST** Kazı Sonuçları Toplantısı.
- Laroche, Lyciens et Termiles** E. Laroche, *Lyciens et Termiles*, şurada: *RA* (1976) 15-19.
- Likya İncelemeleri I** *Lykia İncelemeleri I*, (Ed.) S.Şahin/M.Adak, *Arkeoloji ve Sanat Yay.* (ya. 2002).

- Magie, Roman Rule** D.Magie, Roman Rule in Asia Minor, I-II (Princeton 1950).
- Mansi, Sacrorum Conciliorum** J.D. Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio (Graz 1960-62).
- Marek, Epigrafik Araştırmalar** Ch. Marek, 1992 ankırı ve Kastomonuda araştırmalar Kaunos ve Patara kazılarında Epigrafik araştırmalar, şurada: AST 11(1993 [1994]) 85-104.
- Marek, Lykischer Bund** Ch. Marek, Der lykische Bund, Rhodos, Kos und Mithradatas, şurada: Lykia 2 (1995) 9-21.
- Marksteiner, Siedlung von Büyük Avşar** Th. Marksteiner, Die befestigte Siedlung von Limyra, şurada: Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Fehldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 19923 (Bonn 1996 [AMS 24]) 141-152.
- Marksteiner, Siedlung von Limyra** Th. Marksteiner, Die befestigte Siedlung von Limyra. Studien zur vorrömischen Wehrarchitektur und Siedlungsentwicklung in Lykien unter besonderer Berücksichtigung der klassischen Periode (Wien 1997 [Forschungen in Limyra]).
- Marksteiner, Methode** Th. Marksteiner, Zu Methode und Zielsetzung zweier Oberflchenbegehungen im östlicher Lykien: Der Iıtlada und der Bonda-Survey, şurada: Byzanz als Raum Zu Methoden und Inhalten der historischen Geographie des östlichen Mittelmeerraumes (Wien 2000 [sterreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften 283]) 115-121.
- Marti, Der Feldzug des P. Servilius Vatia** E. Marti, Der Feldzug des P. Servilius Vatia gegen die Seeräuber Sdanatoliens, şurada: Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae 32 (1989) 309-316.
- Mellaart, Survey of Preclassical Remains** Mellaart, Preliminary Report on a Survey of Preclassical Remains in Southern Turkey, şurada: AS 4 (1954) 175-240.
- Mellink, Bronz Age** M.J. Mellink, The Early Bronze Age in Southwest Anatolia, a Start in Lycia, şurada: Archaeology 22 (1969) 290-299.
- Metzger, L'Akropole de Lycienne** H. Metzger, Catalogue des monuments votifs du Musée

- d'Adalia (Paris 1952).
- Metzger, Catalogue** H. Metzger, L'Akropole de Lycienne, şurada: FdX 2 (1963).
- Metzger, Forschungsgeschichte in Lykien** H. Metzger, Zur Forschungsgeschichte in Lykien, şurada: Götter-Heroen-Herrscher (1990) 1-6.
- Miller, Archäologische Befunde** M. Miller, Archäologische Befunde im Umland von Kyaneai: Festung, Tempel, Gehöfte, Kirchen, şurada: F. Kolb (ed.) Lykische Studien 1. Die Siedlungskammer von Kyaneai (Bonn 1993 [AMS 9]) 57-86.
- Mitchel, Amyntas** St. Mitchell, Amyntas in Pisidien-Der letzte Krieg der Galater, şurada: E. Schwertheim (ed.) Forschungen in Galatien (Bonn 1994 [AMS 12]) 97-103.
- Mitchel, Anatolia** St. Mitchell, Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I-II: The Celtes and the Impact of Roman Rule (Oxford – New York 1993).
- Mitchel, Three Cities in Pisidia** St. Mitchell, Three Cities in Pisidia, şurada: AS 44 (1994) 129–148.
- Moretti, Ricerche** L. Moretti, Ricerche sulle leghe greche, Peloponnesica-Boetica-Licia (Roma 1962)
- Naour, Inscriptions de Lycie** C. Naour, Inscriptions de Lycie, şurada: ZPE 24 (1977) 265-290.
- Naour, Balbura** C. Naour, Nouvelles inscriptions de Balbura, şurada: Ancient Society 9 (1978) 165-185.
- Naour, Tyriaion** C. Naour, Tyriaion en Cabalide: épigraphie et géographie historique (Zutphen 1980).
- Neumann, Neue lykische Texte vom Avşar Tepesi und aus Korba** G. Neumann, Neue lykische Texte vom Avşar Tepesi und aus Korba, şurada: Lykischen Studien 5. Die Siedlungskammer des Yavu-Berglandes. Berichte über die Ergebnisse der Feldforschungskampagne 1995 auf dem Territorium der zentrallykischen Polis Kyaneai (Bonn 2001 [AMS 41]) 183-185.
- Nollé, Kitanaura** J. Nollé, Kitanaura. Münzen und Gesichte einer kleinen Stadt in den ostlykischen Bergen, şurada: JNG 46 (1996) 7-29.

- Oberhammer, Olympos (21)** E. Oberhammer, Olympos (21), şurada: RE 18/1 (1939) 315-320
- OGIS** Orientis Graeci Inscriptiones Selectae I-II, ed. W. Dittenberger (Leipzig 1903-1905).
- ÖJh** Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes.
- Ormerod, Servilius Isauricus** H.A. Ormerod, The Campaigns of Servilius Isauricus against the Pirates, şurada: JRS 12 (1922) 35-56.
- Otten, Land Lukka in der hethitischen Topographie** H. Otten, Das Land Lukka in der hethitischen Topographie, şurada: Akten Lykien (1993) 117-121.
- Pace, Escursioni** B. Pace, Escursioni in Lycia. Carabel, şurada: Annuario 3 (1916-1920 [1921]) 60-71.
- Pamir, Siedlung XLII in der Ova von Büyük Avşar** H. Pamir, Siedlung XLII in der Ova von Büyük Avşar, şurada: Lykieschen Studien 5. Die Siedlungskammer des Yavu-Berglandes. Berichte über die Ergebnisse der Feldforschungskampagne 1995 auf dem Territorium der zentrallykischen Polis Kyaneai (Bonn 2001 [AMS 41] 196-198.
- Petersen/Luschan, Reisen** E. Petersen/F.v.Luschan, Reisen in Lykien, Milyas und Kibyrtis (Wien 1889[Reisen im südwestlichen Kleinasien II]).
- Poetto, Yalburt** M. Poetto, L'iscrizione Luvio-Geroglifica Di Yalburt: Nuove Acquisizioni Relative alla Geografia Dell'Anatolia Sud-Occidentale (1993).
- RA** Revue Archéologique (Paris 1888 vd.).
- RE** Pauly-Wissowa et al., Real-Encyclopädie der Klassischen Altertumswissenschaft.
- Ramsay, Servilius Isauricus** W.M. Ramsay, Anatolica quaedam 1. The Campaigns of Servilius Isauricus in Asia Minor, şurada: JHS 48 (1928) 46-50.
- Ritter, Kleinasien II** C. Ritter, Die Erdkunde im Verhältnis zur Natur und zur Geschichte des Menschen usw. 19 Theil: Klein-Asien, Band II (Berlin² 1859).
- RGTC** Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes.
- Robert, Lycie** L.Robert, Villes et monnaies de Lycie, şurada: Hellenica 10 (1955) V, 188-222.

- Robert, Villes d'Asie Mineure** L. Robert, Villes d'Asie Mineure, Études de géographie ancienne (Paris² 1962).
- Robert, Romaia de Xanthos** L. Robert, Catalogue agonistique des Romaia de Xanthos, şurada: RA (1978) 277-290.
- Robert, Éveché** L. Robert, Documents d'Asie Mineure XIX Un Éveché de Lycie, şurada; BCH 106 (1982) 309-319.
- Robert, Documents 1983** L. Robert, Documents d'Asie Mineure, şurada BCH 107 (1983) 497-599.
- Roos, South – eastern Caria** P. Roos, Topographical and other Notes on South – eastern Caria, şurada: Opuscula Atheniensia 9 (1969) 59-93.
- Rott, Keinasiatische Denkmäler** H. Rott, Kleinasiatische Denkmäler aus Psidien, Pamphylien, Kappodokien und Lykien (Leipzig 1908).
- Ruge, Symbra 1** Ruge, Symbra 1, şurada: RE 4A₁ (1931) 1095
- Ruge, Telandros** Ruge, Telandros, şurada: RE 5A₁ (1934) 193.
- Ruge, Trebenna** Ruge, Trebenna, şurada: RE 6A₂ (1937) 2268-2269.
- SbWien** Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, phil-hist Klasse
- Schindler, Bubon** F. Schindler, Inschriften von Bubon (Nordlykien), şurada: SbWien 278, 3 (1972).
- Schuler, Ländliche Siedlungen** Ch. Schuler, Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien (München 1988 [Vestigia 50]).
- SEG** Supplementum Epigraphicum Graecum (1-25 Leiden 1923; 26-7 Alphen 1979-80; 28 vd. Amsterdam 1982 vd.).
- Seibert, Eroberung** Die Eroberung des Perserreiches durch Alexander den Grossen aufkartographischer Grundlage (Wiesbaden 1985).
- Sherwin/White, Rome** A.N.Sherwin/White, Rome, Pamphylia and Cilicia, 133-70 B.C., şurada: JRS 66 (1976) 11-14.
- Spratt/Forbes, Travels in Lycia** T.A.B.Spratt/E.Forbes, Travels in Lycia, Milyas and the Cibyratis I-II (London 1847).
- Stark, Alexander's March** Fr. Stark, Alexander's March from Miletus to Phrygia,

- Stark, Alexander's Path** Fr. Stark, Alexander's Path from Caria to Clidia (London 1958).
- Stark, Spuren Alexanders** Fr. Stark, Auf den Spuren Alexanders. Reise durch die unbekannte Türkei (Stuttgart 1962 [H. Stiehl tarafından İngilizce'den Almanvaya çeviri]).
- Starke, Hattuşa** F. Starke, Hattuşa, şurada: DNP 5 (1998) 185-198.
- StBoT** Studien zu den Boğazköy-Texten.
- Steiner, Lukka** G. Steiner, Die Historische Rolle der Lukka, şurada: Akten Lykien I, s. 123-37.
- Syme, Anatolica** R. Syme, Anatolica. Studies in Strabo (Oxford 1995).
- Şahin, Arykanda** S. Şahin, Die Inschriften von Arykanda, şurada: I.K. 48 (Bonn 1994).
- Şahin, Inschriften aus Pamphylien und Lykien** S. Şahin, EMA I: Inschriften aus Pamphylien und Lykien, şurada: EA 31 (1999) 40-52.
- Şahin, Olbia** S. Şahin, EMA V: Olbia und einige andere Küstenorte bei Kemer in Westpamphylien, EA 33 (2001) 145-168.
- Şahin/Adak, Stadiasmus Patarensis** S. Şahin-M.Adak, Stadiasmus Patarensis. Itinera Provinciae Lyciae (I.K. yak. 2002).
- Takmer, Orografya** B.Takmer, Lykia'nın Orografyası, şurada: Lykia İncelemeleri I (yak. 2002)
- Takmer/Arca, Ogyges** B.Takmer/E.N. Akdoğu-Arca, Ogyges'in Kişiliğinde Panyasis'in Fragmanı için Bazı Yorumlar: Bellerophon Mitozu'nun Yeniden Değerlendirilmesi ve Lykia'nın Erken Tarihi, şurada: Adalya V, (ya. 2001).
- TAM** Tituli Asia Minoris I-IV (Wien 1901-1981).
- TAVO** Tübinger Atlas des Vorderen Orients: B V 15; hazırlayanlar: K.Buschmann, K.Sommer, M.Held (Wiesbaden 1992).
- Texier, Asie Mineure** Texier, Description de l'Asie Mineure, faite par ordre du gouvernement français, de 1833 à 1837, I-III (Paris, 1839-1849).
- TH 1: 200 000** 1947'de yürürlükten kaldırılan 1 : 200 000 ölçekli Türkiye Haritası (Harita Genel Müdürlüğü. Ankara).

- Thompsen, Siedlung auf dem Avşar Tepesi** Th. Thompsen, Die Siedlung auf dem Avşar Tepesi – ein neuentdeckter lykischer “Dynasten” – Sitz nahe Kyaneai, şurada: Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Fehldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 19923 (Bonn 1996 [AMS 24]) 31-38.
- Thompsen, Dynastgrab auf dem Avşar Tepesi** Th. Thompsen, Bericht über eine Sondage am Dynastgrab auf dem Avşar Tepesi, şurada: Lykischen Studien 5. Die Siedlungskammer des Yavu-Berglandes. Berichte über die Ergebnisse der Feldforschungs-kampagne 1995 auf dem Territorium der zentrallykischen Polis Kyaneai (Bonn 2001 [AMS 41] 19-31.
- TIB** Tabula Imperii Byzantini (Denkschriften, phil.-hist. Klasse) (yayın aşamasında).
- TL** Tituli Lyciae
- TTKY** Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Treuber, Geschichte der Lykier** O.Treuber, Geschichte der Lykier (Stuttgart 1887).
- Troxell, Coinage** H.A. Troxell, The Coinage of The Lycian League (New York 1982).
- Viale, Relazione** V.Viale, Relazione sull’attività della missione archeologica di Adalia nell’anno 1922, şurada: Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente 8/9 (1925/26 [1929]) 357-392.
- Woodward/Ormerod, South-Western Asia Minor** A. M. Woodward/H. A. Ormerod, A Journey in South-Western Asia Minor, şurada: ABSA 16 (1909-1910) 76-136.
- Wörrle, Epigraphische Forschungen I** M.Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykies I, şurada: Chiron 7 (1977) 43-66.
- Wörrle, Epigraphische Forschungen II** M.Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykies II, şurada: Chiron 8 (1978) 201-246.
- Wörrle, Stadt und Fest** M.Wörrle, Stadt und Fest im Kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda (München 1988 [Vestigia 39]).
- Wörrle, Leben und Sterben wie ein Fürst** M.Wörrle, Leben und Sterben wie ein Fürst. Überlegungen zu den Inschriften eines neuen

Dynastengrab in Lykien, *Chiron* 28 (1998) 77-83.

- Wörrle, Epigraphische Forschungen VII** M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens VII, *şurada: Chirion* 29 (1999) 353-370.
- Wörrle/Wurster, Dereköy** M. Wörrle/W. Wurster, Dereköy: Eine befestigte Siedlung in nordwestlichen Lykien und die Reform ihres dorflichen Zeuskultes, *şurada: Chiron* 27 (1997) 393-469.
- Wurster, Die Sperrmauer oberhalb der Südstadt von Andriake** W. Wurster, Die Sperrmauer oberhalb der Südstadt von Andriake *şurada: J. Borchhardt, Myra* (1975) 52-55.
- Wurster, Romanisierung** W. W. Wurster, Dynastensitz wird Römerstadt: eine Skizze über Prozesse der Romanisierung in Lykien, *şurada: Fremde Zeiten* 161-174.
- Wurster/Ganzert, Brücke** W. W. Wurster/J. Ganzert, Eine Brücke bei Limyra in Lykien (K. Ströhle'nin bir ekiyle birlikte), *şurada: AA* (1978) 288-307.
- Yılmaz/Çevik, Tlos 1994** H. Yılmaz/N. Çevik, Tlos 1994, *şurada: AST XIII* 1 (1995) 185-203.
- Zahle, Lycian Tombs** J. Zahle, Lycian Tombs and Lycian Cities, *şurada: H. Metzger (ed.), Actes du colloque sur la Lycie antique* (Paris 1980) 37-49.
- Zgusta, Kleinas. Ortsnamen** L. Zgusta, Kleinasiatische Ortsnamen (Heidelberg 1984).
- Zimmermann, Lykische Häfen** M. Zimmermann, Die lykische Häfen und die Handelswege im östlichen Mittelmeer, *şurada: ZPE* 92 (1992) 201-217.
- Zimmermann, Grenzen lykischer Poleis** M. Zimmermann, Die Grenzen der lykischen Poleis, *şurada: Stuttgarter Kolloquium zur historischen Geographie des Altertums* 4 (1990) 189-198.
- Zimmermann, Räuber** M. Zimmermann, Probus, Carus und die Räuber im Gebiet des pisischen Termessos, *şurada: ZPE* 110 (1996) 265-277.
- Zimmermann, Untersuchungen** M. Zimmermann, Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens (Bonn 1992).
- ZPE** Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik (Bonn 1967 vd.).

ANTİK KAYNAK EDİSYONLARI VE KISALTMALAR LİSTESİ

- AGATH.** **Agatharchides, Geogr.**
Frag. *Fragmenta*,
 Fragmenta, FGrHist 86: 2A:206-222; 3B:741 .
- APP.** **Appianos (İ.S. 1.-2. yüzyıl)**
Mithr. *Mithridatica*
 Mithridatica, ed. P. Viereck, A.G. Roos and E. Gabba, Appiani historia Romana, vol. 1. Leipzig: Teubner, 1939 repr. 1962 1st edn. corr.
Bell. civ. *Bellum civile*
 Bellum civile, ed. P. Viereck, Appian's Roman history, ed. H. White. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1913 repr. 3:1964.
- APULEIUS** **Apuleius Madaurensis.**
Mundo *De Mundo Apulee: Opuscules Philosophiques*
 Du Dieu de Socrate, Platon et sa Doctrine, Du Monde et Fragments, ed. J. Beaujeu, 1:
- ARIST.** **Aristoteles (İ.Ö. 4. yüzyıl)**
Hist. an.. *Historia animalium / τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν*
 Historia animalium, ed. P. Louis, Aristote. Histoire des animaux, Paris: Les Belles Lettres, 1:1964; 2:1968; 3:1969.
- ARR.** **Flavius Arrianus**
Anab. *Alexandri anabasis/Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις*
 Flavii Arriani quae exstant omnia, vol. 1. ed. A.G. Roos and G. Wirth. Leipzig: Teubner, 1967 1st edn. corr.: 1-390.
- ATHEN.** **Athenaios (İ.S. 2.-3.yüzyıl)**
Deipn. *Deipnosophistae/δειπνοσοφισταί*
 Athenaei Naucraticae deipnosophistarum libri xv, 3 vols. ed. G. Kaibel. Leipzig Teubner, 1-2:1887; 3:1890 (repr. Stuttgart: 1-2:1965; 3:1966).

- BRUTI EPIST** **Bruti Epistulae (İ.Ö. 1. yüzyıl)**
Epistulae, ed. R. Hercher, Epistolographi Graeci. Paris: Didot, 1873
repr. Amsterdam: Hakkert, 1965.
- CICERO** **M. Tullius Cicero**
Verr. *In Verrem*
M. Tulli Ciceronis Orationes. Vol. 3, ed. W. Peterson, 1917.
Leg. Agr. *De Lege Agraria*
M. Tulli Ciceronis Orationes. Vol. 4, ed. A. C. Clark, 1909.
- DIOD.** **Diodoros Sikylos**
Bibl. Hist. *Bibliotheca historica /βιβλιοθήκη ιστορική*
Diodori bibliotheca historica, vols., 3rd edn. F. Vogel and K.T. Fischer
(post I. Bekker † L. Dindorf). Leipzig: Teubner, 1:1888; 2:1890; 3:1893;
4-5:1906 (repr. Stuttgart:1964).
- DION. PER.** **Dionysios Periegetes (İ.S. 2. yüzyıl)**
Orb. Desc. *Orbis descriptio/οίκουμένης περιήγησις*
K. Brodersen, Dionysios von Alexandria. Das Lied von der Welt.
Hildesheim: Olms, 1994: 42-116.
- EUSTH.** **Eustathios (İ.S. 12. yüzyıl)**
Dion. Per. *Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*
Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem, ed. K.
Muller, Geographi Graeci minores, vol. 2. Paris: Didot, 1861 repr.
Hildesheim: Olms, 1965.
Hom.. Il. *Commentarii ad Homeri Iliadem /παρεκβολαί εις την Όμήρου 'Ιλιάδα*
Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri
Iliadem pertinentes, Ed. M. van der Valk. Leiden. 1:1971; 2:1976;
3:1979; 4:1987.

- EUTR.** **Eutropios (İ.S. 4. yüzyıl)**
Brev. *Breviarium ab urbe condita* / "Τταιανίου μετάφρασις εἰς τὴν τοῦ
 Εὐτρόπιου Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν," *Νέος Ἑλληνομνήμων*
 Paeanii translatio, ed. S.P. Lambros, 9 1912 9-113.
- FLORUS** **Annius Florus**
Epitomae *Epitomae Bell. Omn. Ann. DCC L.*
 Epitomae Bell. Omn. Ann. DCC L. Annaei Flori Quae Exstant, ed. E.
 Malcovati, 1972.
- HDT.** **Herodotos (İ.Ö. 5. yüzyıl)**
Historiae / *Ἱστορίαι*
 Historiae, Ed. A. D. Godley, The Persian Wars, Loeb.
- HIER.** **Hierokles (İ.S. 6. Yüzyıl)**
Synecd. *Synecdemus*
 Accendunt Fragmenta Apud Constantinum Porphyrogenetum Servata
 et Urbium Mutata, Ed. A. Burckhardt. Lipsiae 1893
- HOM.** **Homeros (İ.Ö. 8. yüzyıl)**
Il. *Ilias* / *Ἰλιάς*
 Homeri Ilias, Ed. T.W. Allen. Oxford: Clarendon Press, 1931
- KAPİTO** **Kapito Hist. (İ.Ö. 5/6 yüzyıl)**
Frag. *Fragmenta*
 Fragmenta, ed. K. Muller, FHG 4. Paris: Didot, 1841-1870
- LIV.** **Titus Livius**
Ab Urbe Condita
 Titi Livi Ab Urbe Condita. Part 3 (Kitap 36 ve 40 arası). ed. W.
 Weissenborn. 1908

- LUCAN.** **M. Annaeus Lucanus**
Bell. civ. *Bellum Civile*
 M. Annaei Lucani Belli Civilis Libri Decem, ed. A. E. Housman, 1927.
- MELA** **Pomponius Mela**
De Chorographia
 Pomponius Mela. Kreuzfahrt durc die Alte Welt, ed. Kai Brodersen.
 Darmstadt 1994
- PANYASSIS** **Panyassis (İ.Ö. 5. yüzyıl)**
Frag. *Fragmenta*
 Poetarum epicorum Graecorum testimonia et fragmenta, pt. 1. ed. A.
 Bernabe. Leipzig: Teubner, 1987: 174-176, 179-187
- PAUS.** **Pausanias (İ.S. 2. yüzyıl)**
Graeciae descriptio / περιήγησις τῆς Ἑλλάδος
 Pausaniae Graeciae descriptio, 3 vols. ed. F. Spiro. Leipzig: Teubner,
 1903 (yeni baskı: Stuttgart 1967)
- PLIN.** **Gaius Plinius Secundus**
Nat. Hist. *Naturalis Historia*
 C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII. Vols. 1-5. ed. C.
 Mayhoff. 1892-1909.
- PLUT.** **Plutarkhos (İ.S. 1.-2. yüzyıl)**
Aleks. *Aleksandros / Ἀλέξανδρος καὶ Καῖσαρ*
 Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.2, 2nd edn. ed. K. Ziegler. Leipzig:
 Teubner, 1968.
Brut. *Brutus / Βρούτος*
 Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.1, 2nd edn. ed. K. Ziegler. Leipzig:
 Teubner, 1964: 135-179.
Pomp. *Pompeius*

Pompeius, ed. B. Perrin, Plutarch's lives, vol. 5. Cambridge, Mass.:
Harvard University Press, 1917 repr. 1968

POLY. Polybius (Ἰ.Ö. 3.-2 yüzyıl)

Historiae / Ἱστορίαι

Historiae, ed. T. Buttner-Wobst, Polybii historiae, vols. 1-4. Leipzig:
Teubner, 1:1905; 2:1889; 3:1893; 4:1904 repr. Stuttgart: 1:1962; 2-
3:1965; 4:1967

PTOL. Claudius Ptolemaeus (İ.S. 2. yüzyıl)

Geographia / Γεωγραφικὴ ὑφήγησις

Geographia lib. 4-8, ed. C.F.A. Nobbe, Claudii Ptolemaei geographia,
Leipzig: Teubner, 1:1843; 2:1845 repr. Hildesheim: Olms, 1966.

QUINT. SMYR. Quintus Smyrnaeus (İ.S. 4. yüzyıl)

Posthomerica / οἱ μεθ' Ὀμηρον λόγοι

Quintus de Smyrne. La suite d'Homere, 3 vols. ed. F. Vian. Paris: Les
Belles Lettres, 1:1963; 2:1966; 3:1969

SALLUST. C. Sallustius Crispus

Hist.

Historiae

C. Sallusti Crispi Historiarum Reliquiae. Vol. 2, ed. B. Maurenbrecher,
1893.

SKYL. Skylaks Periegetes

Periplus

*Periplus Scylacis / Σκύλακος Καρυάνδεως περίπλους τῆς θαλάσσης
τῆς οἰκουμένης Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ Λιβύης*

Periplus Scylacis, ed. K. Müller, GGM s. 15-96.

SMM Stadiasmus Sive Periplus Maris Magni

Ἀνωσύμου σταδιασμός ἤτοι περίπλους τῆς Μεγάλης
Θαλάσσης.

Stadiasmus sive periplus Maris Magni, ed. K. Müller, GGM s. 427-514.

- SOL.** **Gaius Iulius Solinus**
Collectanae Rerum Memorabilium
 C. Iulii Solini Collectanae Rerum Memorabilium. Ed. Th. Mommsen.
 Berlin 1958.
- STEPH. BYZ.** **Stephanos Byzantios (İ.S. 6. yüzyıl)**
Ethnika / Ἐθνικά
 Stephan von Byzanz. Ethnika. ed. A. Meineke. Berlin: Reimer, 1849
 repr. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1958
- STRAB.** **Strabon (İ.Ö. 1.-İ.S. 2. yüzyıl)**
Geographica / Γεωγραφικά
 Strabonis geographica, 3 vols. ed. A. Meineke. Leipzig: Teubner, 1877.
- THEOPOMP.** **Theopompus Hist. (İ.Ö. 4. yüzyıl)**
Frag. Fragmenta
 Fragmenta, FGrH 115: 2B:536-617; 3B:742 addenda.fr. 165: P. Oxy.
 7.1012. fr. 305: Inscr. Priene 37. Pap, Epigr: 23,521: Encom., Epist.,
 Hist.
- VITA NIK. SION** **Vita Nikolaos Sion**
 I. Şevçenko–N. Patterson Şevçenko, The Life of Saint Nicholas of Sion.
 Text and Translation (Brookline, Mass. 1984 [The Archbishop Iakovos
 Library of Ecclesiastical and Historical Sources 10])

İNDEKS I – YAZAR ADINA GÖRE

Agatharchides

Frag.16: Antiokhos III İÖ 197 yılında büyük bir ordu ve donanmayla birlikte Küçük Asia'ya girer ve Lykia'da Korykos, Andriake, Limyra, Arykanda, Patara/Arsinoe ve Ksanthos'u ele geçirir (*TLit.1*).

Appianos

Mith 24 Telmessos Mithridates savaşında Lykia ile birlikte Rhodos'lularla ittifak kurmuştur ve burada Lykia'dan ayrı anılmıştır (*TLit.2*).

Apuleius Madaurensis

Mundo 29 vdd. Nysa'nın dorukları, Corycos'un mabetleri ve Olympos'un kutsal alanları yüceltilir (*TLit.3*).

Flavius Arrianus

Anab.1.24.3-6 İskenderin Lykia'ya gelir ve bölgeyi yönetimi altına alır (*TLit.4*).

Anab.1.26.1-2 İskender Phaselis'de birkaç gün dinlendikten sonra Pamphylia'ya doğru devam eder (*TLit.5*).

Athenaios

Deipn 8.42 Pamphylia'daki halklardan Phaselis'liler, iskan edilmiş bütün dünyadaki halklardan ise Side'liler çok sahtekar kişilerdir (*TLit.6*).

Bruti Epistulae

27,28 Brutus'un Patara'lılara, Myra'lılara, Korykos'lulara ve Phaselis'lilere yazdığı mektup ve onların cevabı (*TLit.7*).

Cicero

Verr. II 1.56 Publius Servilius, birliklerini topladı her açıdan güçlü, zengin ve çok eski bir kent olan Olympos'u aldı (*TLit.8*).

Leg. Agr. 1.5,2.50 Attaleia, Phaselis ve Olympos'a ait topraklar ager publicus yapıldılar (*TLit.9*).

Diodoros

Bibl. Hist. 17.27.7,28.1-5 Aleksandros Kilikia'ya kadar bütün kıyı şeridini ele geçirerek pek çok kenti ve kaleyi fetheder. Fakat Phaselis yakınlarında Marmara'lılara ait bir kaleyi ele geçişi çok ünlüdür (*TLit.10*).

Dionysios Periegetes

Orb.Desc. 855 Korykos, Perge ve rüzgarlı Phaselis Pamphylia kentleridir (*TLit.11*).

Eustathios

Hom. Il.II 285 Lykia sınırında Korykos sahil şeridi, daha sonra, üç limana sahip ünlü Phaselis kenti ve gölü vardır, bu kentin üzerinde Solyma Dağı yükselir (*TLit.12*).

Dion. Per.855 Strabon bir pasajında Korykos ve Phaselis Pamphylia'ya ait yerlerdirderken, başka bir yerde ise şunları söyler: “ Korykos Lykia'da bir sahil şerididir, bundan sonra Phaselis gölü ve söz edilmeye değer üç limana sahip Phaselis kenti gelir (*TLit.13*).

Eutropios

Brev. 4.3 P. Servilius konsüllüğünden sonra Cilicia ve Pamphylia'ya gönderildi. Cilicia'yı fethetti; Lycia'nın en gözde kentlerini kuşattı ve ele geçirdi. Bu kentler arasında Phaselis, Olympus ve Cilicia Corycus'u bulunuyordu (*TLit.14*).

Florus

Epitomae I.41. 6 Publius korsanları denizlerden kovmakla yetinmeyip onların, uzun süreli yağmalardan elde edilen ganimetlerle dolu güçlü kaleleri Olympos ve Phaselis'le oradaki başarısının büyüklüğünden dolayı Isauricus unvanını aldığı, Clicia'nın güçlü kalesi Isauria'yı yerle bir etti (*TLit.15*).

Hierokles

Synec. 683-685 Lykia kentlerini sayıyor (*TLit.16*).

Kapito

Frag. 750 Sybra, Phrygia kalesi değildir. Etnikonu Sybrianos'dur (*TLit.17*).

Livius

33.19.8-11 Antiokhos III, Ptolemaios'un müttefiki olan Cilicia, Lycia ve Caria kıyılarındaki bütün kentlere boyun eğdirmek ve onunla olan savaşı henüz bitmemiş olan Philip'e hem karadan hem de denizden destek vermek istiyordu (*TLit.18*).

37.16 Romalı komutan Livius Patara açıklarında demirleyemeyince, buradan birkaç mil uzaklıkta bulunan Phoinicus limanına yöneldiler. Bu liman azgın dalgalar için uygun bir sığınaktır (*TLit.19*).

37.23.1 Phaselis, Lycia-Pamphylia sınırında ve denize doğru çıkan bir burun üzerinde yer almaktadır (*TLit.20*).

Lucan

Bell. Civ.8.249 vdd. Pompeius donanmasıyla Pamphylia kenti Phaselis'e geldiği zaman kentteki insanlar, gemilerdekilerden daha az sayıdaydılar (*TLit.21*).

Mela

1.79 Phaselis Pamphylia'nın son kentidir (*TLit.22*).

1.82 Telmessos Lykia'nın son kentidir (*TLit.23*).

Paionios

Publius Servilius Pamphylia'ya varduktan sonra Kilikia'yı ve Lykia'nın pek çok yerini hükmü altına aldı. Phaselis'i, Olympos'u ve de Korykos'u Romalılar'a vakfetti (*TLit.25*).

Plinius

Nat. Hist 5.95 Arykanda Milyas Bölgesi içinde sayılır (*TLit.26*).

Nat. Hist 5.96 Olbia ve Phaselis Pamphylia kentleridir. Phaselis Phamphylia'nın son kentidir (*TLit.27*)

Nat. Hist 5.100 Burada (eskiden) Olympos kenti vardı, şimdi ise (burada) dağlık Gagae, Corydalla, Rhodiapolis kentleri vardır. (Lykia kentleri sayılır) (*TLit.28*)

Nat. Hist 5.101 Lykia önceden 70 kente sahipti; şimdi ise 36 kente sahiptir. Telmessos Lykia'nın batıdaki sınırındır. (ünlü Lykia kentleri sayılır)(*TLit.29*)

Plutarkhos

Aleks. 17.1-8 İskender Lykia gelir, bölgeyi fethder ve Buradan Pamphylia'ya geçer. Pamphylia'ya geçişi ise tarihçilerin bir çoğu için, sanki deniz tanrısall bir talihle Aleksandros'a yol vermişmiş gibi, hayret uyandırıcı ve abartılı hikayelere konu olmuştur. (*TLit.30*)

Pomp. Korsanlar adet olmayan kurbanlarını Olympos'ta kurban ediyorlardı ve bazı gizli mysterileri yerine getiriyorlardı. (*TLit.31*).

Polybios

21.46 (Magnesia savaşından sonra)Phrygia Bölgesi, Büyük Phrygia, Mysia, Lykaonia Milyas, Lydia, Tralleis, Ephesos ve de Telmessos Eumenes'e doreia (hediye) olarak verildiler (*TLit.32*).

Porhyrios

Frag.46 Antiokhos III Aphrodisias, Soloe, Zephyrion, Mallos, Anemorium, Selenium, Coracesium, Coricus, Andriace, Limyra, Patara, Ksanthos ve nihayet Ephesus ele geçirdi (*TLit.32*).

Ptolemaios

- 5.2 Lykia'nın Phaselis kentinden sonraki Pamphylia'nın kıyı kentlerini sayar (TLit.34).
- 5.3 Lykia kentlerini sayar (TLit.35).

Quintius Smyrnaios

- 7.83 Indos Nehri Karia-Lydia arasındaki sınırdır (TLit.36).
- 11.90-98 Menelaos ölümlülerde hayret uyandıran, akıl sahibi Hephaistos'un yamaçtaki Korykie kayalığını yurt edinmişti (TLit.37).

Sallustius

- Hist.* Korykos civarı.... (TLit.38).

Skylaks

- Periplus* Karia'dan sonra gelen Lykia kentlerini sayar (TLit.39).

Stadiasmus Maris Magni

- 226-234 Pamphylia'nın kıyı kentlerini ve bunların arasındaki deniz mesafelerini; 235-254: Lykia'nın kıyı kentlerini ve bunların arasındaki deniz mesafelerini verir (TLit.40).

Solinus

Olympos Lykia'nın seçkin bir kentiydi, fakat varlığı sürmedi: şimdi bir kaledir, aşağısındaki Krallık suları, akıntısının gösterişinden dolayı manzarasıyla görülmeye değerdirler(TLit.41).

Stephanos Byzantios

- 58 Akarassos bir Lykia kentidir. Etnikonu Akarassios ve Akarasseus'dir (TLit.42).
- 129 Artymnesos Lykia'nın bir kentidir ve etnikonu da Artymneseus'dür (TLit.43).
- 336 Hippu Kome, Lykia'nın bir köyüdür, oraya giden kişilerin atları öldüğü için bu ismi almıştır (TLit.44).
- 491 Olympos Pamphylia'nın diğeriyle aynı soydan olan kentidir (TLit.45).
- 591 Symbra, Phrygia kalesi değildir (TLit.46).
- 660 Phaselis, önceleri Pityousa, daha sonraysa Pharsalos olarak bilinen bir Pamphylia kentidir (TLit.47).

14.4.1 Phaselis'ten sonra Olbia (kenti) gelir, (bu) Pamphylia'nın başlangıcı olup, büyük bir kaledir. Daha sonra adını kurucusu Philadelphos'dan alan Attaleia kentine gelinir, ki o (Philadelphos) sınır komşusu olan Korykos'a başka bir koloni yerleştirmiş ve Korykos'u büyük bir surla çevirmiştir (*TLit.57*).

14.5.7 Tauros'un yamaçlarında hem Olympos Dağı hem de aynı adı taşıyan ve buradan bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas'ın görülebildiği, Zeniketes'in korsan kalesi bulunmaktadır. Fakat bu dağ İsauricus tarafından ele geçirilince, kendini ailesiyle birlikte ateşe verdi. Korykos, Phaselis ve Pamphylia'nın bir çok bölgesi onundu; ama İsauricus hepsini ele geçirdi (*TLit.58*).

Theopompos

Frag 17

Lykia'lılar, kıralları Perikles onlara hükmettiği sırada Telmessos'lulara karşı savaş açtılar, onları kuşatıncaya kadar da bırakmadılar ve uzlaşmaya vardılar (*TLit.59*).

Vita Nik.Sion

42 Kabalia'daki Akarassos'dan biri Tanrı'nın hizmetkarı Nikolaos'tan yaptığı kafirlikten dolayı merhamet diler.

77 Soklai'luların köyünden Eugeneia isminde bir kadın geldi. Tanrının kölesi Nikholaos onu iyileştirdi (*TLit.61*).

Strabon

- 11.12.2 Tauros Dağı Karia ve Lykia'dan başlar, Pamphylia sahilinin başlangıcında yer alan Khelidonia Adaları'na doğru iyice yükselirler (TLit.48).
- 13.4.17 Murena Moagetes'in tiranlığına son vererek, Kibyra tetrapolis'ine bağlı olan Balbura ile Bubon'u Lykia ülkesine kattı. (TLit.49).
- 14.2.1 Pamphylia Lykia sınırının başlangıcı olan Khelidoniai denen adaların üst kısmında bulunan dağların Tauros'un başlangıcını oluşturduğu ve bu nedenle Tauros'un buradan yükseldiği söylenir; Rhodos'luların peraiası, Rhodos'luların toprakları olan Daidala'dan başlar (TLit.50).
- 14.3.2 Rhodos'luların Daidala'sından sonra, bütün Lykia kıyıları boyunca yapılacak deniz yolculuğunun buradan başlayacağı ve Daidala kenti ile aynı adı taşıyan Lykia'nın bir dağına gelinir. 1700 stadia uzunluğunda olan bu kıyı şeridi oldukça dağlıktır ve zor geçit verir (TLit.51).
- 14.3.3. Oyları kendi içlerinde farklı bir oranda paylaşan 23 kent vardır Kentlerden en büyüklerinin üçer; orta büyüklüktekilerin ikişer ve geriye kalanların da birer oy hakkı vardı. Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Kibyra'ya yol veren geçitin yakınında konumlanan Tlos bölgenin en büyük altı kentidir (TLit.52).
- 14.3.4,5 Eumenes, Antiokhos Savaşı'nda Telmessos'u Romalılar'dan almış; ama krallığının son bulmasıyla Lykia'lılar kenti geri almışlardı. Bundan sonra, üzerinde, derin bir vadide iskan edilmiş olan Karmyléssos'un bulunduğu ve sarp bir dağ olan Antikragos; bundan sonra da sekiz tepeye ve aynı adı taşıyan bir kente sahip olan Kragos gelir (TLit.53).
- 14.3.6,7 Ptolemaios Philadelphos kenti yeniden imar ettikten sonra ona Lykia Arsinoesi adını verdi (TLit.54).
- 14.3.8 Hiera Burnu'ndan Olbia'ya üçyüzaltmışyedi stadia katedilir. Bu yolculuk üzerinde yalnız Krambousa değil; büyük Olympos kenti ve kentle aynı adı taşıyıp Phoinikous olarak da adlandırılan bir dağ bulunur. Bundan sonra bir kıyı şeridi olan Kórykos gelir (TLit.55).
- 14.3.9 Pamphylia denizi kenarında Klimaks olarak adlandırılan ve sahil kenarında, durgun havalarda yolcuların ancak geçebileceği kadar meydana çıkan, deniz kabardığında ise dalgalarla tamamen örtülen dar bir geçiş noktası bırakan bir dağ bulunmaktadır. Dağ aşırı giden yol dolambaçlı ve dik olduğu için iyi havalarda sahil yolu kullanılır. Aleksandros ise kışa yakalanmasına rağmen şansına çok fazla inanan biri olarak dalgalar çekilmeden önce yola çıktı ve askerleri bütün gün boyunca göbeklerine kadar suya batarak yürüdüler. Pamphylia sınırında kurulmuş olan bu kent bir Lykia kentidir (TLit.56).

İNDEKS II – YENİ LOKALİZASYONLARA GÖRE

Akarassos (Ἀκαρασός)

Stadiasmus Patarensis

30, 31 Kodopa'dan Akarassos'a * stadia. Akarassos'tan Soklai'a * stadia (s.100).

Steph. Byz.

58 Akarassos bir Lykia kentidir. Etnikonu Akarassios ve Akarasseus'dir (TLit.42).

Vita Nik.Sion

42 Kabalia'daki Akarassos'dan biri Tanrı'nın hizmetkârı Nikolaos'tan yaptığı kafirlikten dolayı merhamet diler (TLit.60).

Hippukome (Ἰππουκώμη)

Steph. Byz.

336 Hippu Kome, Lykia'nın bir köyüdür, oraya giden kişilerin atları öldüğü için bu ismi almıştır (TLit.44).

Stadiasmus Patarensis

14, 15 Lyrnai'dan Hippukome'ye * stadia. Hippukome'den Symbra'ya 128 stadia. (s.116).

Kastabara (Καστάβαρα)

Stadiasmus Patarensis

26, 27 Tlos'tan Kastabara'ya 128 stadia. Kastabara'dan Khoma'ya * stadia. (s.112).

Kitanaura (Κιτάνευρα)

Stadiasmus Patarensis

37, 38, 41 Idebessos'tan Termessos teritoriumunda olan Kitanavra'ya doğru devam eden yol yaklaşık 100 stadia yapıldı/ tamir edildi. Kitanaura'dan Mnarike'nin Kosara'sına * stadia. Lykai'dan Kitanaura'ya 60 stadia (s.56).

Kodopa (Κόδοπα)**Stadiasmus Patarensis**

29, 30

Khoma'dan Mylias'ın Kodopa'sına 3.* stadia. Kodopa'dan Akarassos'a * stadia. (s.102).

Kollyba (Κόλλυβα)**Stadiasmus Patarensis**

46

Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya * stadia. (s.64).

Korykos (Κώρυκος)**Apuleius Madaurensis***Mundo 29 vdd.*

Nysa'nın dorukları, Corycos'un mabetleri ve Olympos'un kutsal alanları yüceltilir (TLit.3).

Bruti Epistulae

27,28

Brutus' Patara'lılara, Myra'lılara, Korykos'lulara ve Phaselis'lilere yazdığı mektup ve onların cevabı (TLit.7).

Dion. Per.*Orb.Desc. 855*

Korykos, Perge ve rüzgarlı Phaselis Pamphylia kentleridir (TLit.11).

Eustathios*Hom. Il.II 285*

Lykia sınırında Korykos sahil şeridi, daha sonra, üç limana sahip ünlü Phaselis kenti ve gölü vardır, bu kentin üzerinde Solyma Dağı yükselir (TLit.12).

Dion. Per.855

Strabon bir pasajında Korykos ve Phaselis Pamphylia'ya ait yerlerdirderken, başka bir yerde ise şunları söyler: " Korykos Lykia'da bir sahil şerididir, bundan sonra Phaselis gölü ve söz edilmeye değer üç limana sahip Phaselis kenti gelir (TLit.13).

Eutropios*Brev. 4.3*

P. Servilius konsüllüğünden sonra Cilicia ve Pamphylia'ya gönderildi. Cilicia'yı fethetti; Lycia'nın en gözde kentlerini kuşattı ve ele geçirdi. Bu kentler arasında Phaselis, Olympus ve Cilicia Corycus'u bulunuyordu (TLit.14).

Paionios

Publius Servilius Pamphylia'ya varduktan sonra Kilikia'yı ve Lykia'nın pek çok yerini hükmü altına aldı. Phaselis'i, Olympos'u ve de Korykos'u Romalılar'a vakfetti (TLit.25).

Porp.*Frag.46*

Antiokhos III Aphrodisias, Soloe, Zephyrion, Mallos, Anemorium, Selenium, Coracesium, Coricus, Andriace, Limyra, Patara, Ksanthos ve nihayet Ephesus ele geçirdi (TLit.32).

Quintius Smyrnaios

7.83 Indos Nehri Karia-Lykia arasındaki sınırdır (*TLit.36*).

11.90-98 Menelaos ölümlülerde hayret uyandıran, akıl sahibi Hephaistos'un yamaçtaki Korykie kayalığını yurt edinmişti (*TLit.37*).

Sall.

Hist. Servilius korsan savaşlarından sonra Pamphyli'ya, Olympos ve Phaselis'e çekilir. Buradan Korykos'u gözler (*TLit.38*).

SMM

227 Phaselis'ten Korykos'a * stadia

228 Korykos'tan Phoinikus üzerine 30 stadia. [Bunun] (nehirin) arkasında Olympos olarak adlandırılan muazzam yükseklikteki büyük dağ bulunmaktadır (*TLit.40*).

Stadiasmus Patarensis

59, 60, 61, 62 Gagai'dan Korykos'a * stadia. Korykos'tan Phaselis'e ve Korykos ve Epikam...'daki Laodikea arasında, Asia Bölgesi'nde yer alan Phaselis'e (s.71).

Strab.

14.3.8 Hiera Burnu'ndan Olbia'ya üçyüzaltmışyedi stadia katedilir. Bu yolculuk üzerinde yalnız Krambousa değil; büyük Olympos kenti ve kentle aynı adı taşıyıp Phoinikous olarak da adlandırılan bir dağ bulunur. Bundan sonra bir kıyı şeridi olan Korykos gelir (*TLit.55*).

14.5.7: Tauros'un yamaçlarında hem Olympos Dağı hem de aynı adı taşıyan ve buradan bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas'ın görülebildiği, Zeniketes'in korsan kalesi bulunmaktadır. Fakat bu dağ İsauricus tarafından ele geçirilince, kendini ailesiyle birlikte ateşe verdi. Korykos, Phaselis ve Pamphylia'nın bir çok bölgesi onundu; ama İsauricus hepsini ele geçirdi (*TLit.58*).

Kosara (Κόσαρα)**Stadiasmus Patarensis**

38, 39, 44, 47 Kitanaura'dan Mnarike'nin Kosara'sına * stadia. Kosara'dan Typallia'ya * stadia Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a * stadia⁴⁷Mnarike'nin Kosara'sından Phaselis'e * stadia (s.49).

Laodikea (Λαοδικήα)**Stadiasmus Patarensis**

62 Epikam Bölgesi'nde yer alan Laodikea (s.67).

[...]lese[...] ([...]λεσει[...])

Stadiasmus Patarensis

65, 66 Arykanda'dan [...]lese[...]e * stadia. [...]lese[...]den Rhodia Polis'e * stadia (s.85).

Lykai (Λύκαι)

Stadiasmus Patarensis

44, 45, 46 Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a * stadia. Lykai'dan Kitanaura'ya 60 stadia Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya * stadia. (s.62)

Lyrnai (Λύρναι, Λόρναια)

Stadiasmus Patarensis

13, 14 Kalynda'dan Oktapolis'in Lyrnai'ına * stadia. Lyrnai'dan Hippukome'ye * stadia (s.115).

TAM

III/1 168 Lyrnai'lılardan(TEp.21).

Madnausa (Μάδναυσα)

Stadiasmus Patarensis

58 Madnausa'dan Akalissos'a * stadia (s.74).

Mnarike (Μναρική)/Mnara (Μνάρα)/Marmara (Μαρμαρά)

Stadiasmus Patarensis

38, 44, 47 Kitanaura'dan Mnarike'nin Kosara'sına * stadia. Mnarike'nin Kosara'sından Lykai'a * stadia. Mnarike'nin Kosara'sından Phaselis'e * stadia (s.51).

İplikçiöğlü

*Territorium*** Kuktos oğlu Attes'in kızı, Varathos'un rahibesi, Mnara'dan Phaselis'li Markia Aurelia Murmla (TEp.11).

Diod.

Bibl. Hist. 17.28.1-5 Aleksandros Kilikia'ya kadar bütün kıyı şeridini ele geçirerek pek çok kenti ve kaleyi fetheder. Fakat Phaselis yakınlarında Marmara'lılara ait bir kaleyi ele geçişi çok ünlüdür (TLit.10).

Oktapolis (Ὀκτάπολις)

Ptol.

V.3.3 Oktapolis Lykia'nın Kragos Dağı eteklerinde yer alır (TLit.35).

Stadiasmus Patarensis

13 Kalynda'dan Oktapolis'in Lyrnai'ına * stadia (s.114).

TAM

II/1 164 Oktapolisliler'in demos'u... (TEp.19).

II/1 165 Menekles oğlu 3. Menodoros kızı Oktapolisli Theogenis (TEp.20).

II/2 585 4. Menodoros'un kızı Oktapolis ve Pinara'lı Hegemonis'i... (TEp.22).

Plata[...] (Πλατα[...])**Stadiasmus Patarensis**

25 Tlos'tan Oinoanda'ya, Plata[...] arasından * stadia (s.103).

Pygela (Πύγελα)**Stadiasmus Patarensis**

46, 48 Lykai'dan Kollyba arasından Pygela'ya * stadia. Pygela'dan Korydalla'ya 60 stadia (s.65).

Soklai (Σόκλαι)**Stadiasmus Patarensis**

31, 32 Akarassos'tan Soklai'a * stadia. Soklai'dan Podalia'ya * stadia (s.99).

Vita. Nik. Sion

77 Soklai'luların köyünden Eugeneia isminde bir kadın geldi. Tanrının kölesi Nikholaos onu iyileştirdi (TLit.61).

Symbra (Σύμβρα)**Plin.**

Nat. Hist. V. 101 Sybra Lykia'nın önemli kentleri arasında sayılmaktadır (TLit.29).

Ptol.

V.3.3 Symbra Lykia'nın Kragos Dağı eteklerinde yer alır (TLit.35).

Stadiasmus Patarensis

15, 16 Hippukome'den Symbra'ya 128 stadia. Symbra'dan Kadyanda'ya 72 stadia (s. 117).

Steph. Byz.

591 Symbra, Phrygia kalesi değildir (TLit.46).

TAM

II/3 905 Sybra'luların kentine (TEp.31).

Typallia (Τυπάλλια)**Mitchell,**

Amyntas, s. 97vd. Typallia'lıların kenti kendilerinin kurtarıcısı olan Obrimates oğlu Trokondas'ı onurlandırır (*TEp.11*).

Stadiasmus Patarensis.

39 Kosara'dan Typallia'ya * stadia (s.47).

INDEKS III – ΕΠΙΓΡΑΦΙΚ ΒΕΛΓΕΛΕΡΕ GÖRE

NOMINA HOMINUM

Άγροίτος:Κρίτων Άγροίτου ΤΕρ.21.

Άγρεοφών:Μηνοφάν[η]ς Άγρεοφώντος ΤΕρ. 21.

Αίσχρίων :Αίσχρίων Άνδρέου ΤΕρ.21.

Άλέξανδρος: Άσκληπιάδι Άλεξάνδρου Κιτιατῆι ΤΕρ.13.

Άνδρέας: Αίσχρίων Άνδρέου ΤΕρ.21.

Άνείκτης: τὸ ἀνγεῖον κατεσκεύασεν Άνείκη[το]ς ἑαυτῷ ΤΕρ.27.

Άντίγονος: Έρμων Άντι[γόνου] ΤΕρ.21.

Άντιος: Γάιον Άντιον Αὔλον Ιούλιον Κουαδράτο[ν], τὸν σωτῆρα καὶ εὐε[ρ][γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ[ρας] πόλ[εως] ΤΕρ.17.

Άντίπατρος: Άρμοστος Άντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου ΤΕρ.20.

Άπολλωνίς: Δομα[ς] Άπολλωνίδου ΤΕρ.21.

Άπόλλωνος: Άπόλλωνος Ηρακλείδου Λαδικεύς ΤΕρ.13.

Άπφαιανός: Εὐνομ[ι]κῆ? τοῦ Άπφαια[νοῦ] ΤΕρ.25.

Άπφιανός: Μάρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Άπφιανός ὁ καὶ Επίμαχος Άρσάμου τοῦ καὶ..... ΤΕρ.26.

Άρίστων:Έρμαῖος Άρίστωνος ΤΕρ.21.

Άριστωνίς: Άρ[ισ]τ[ων]ίδι? Λαμέν[ο]υς? ΤΕρ.25.

Άρμάδιος: Πανταλέων Άρμαδίο[ν] ΤΕρ.21.

Άρμαστα: Μόλης καὶ Δημητρία καὶ Αρτεμίδεις καὶ Άρμαστα, [οί] Μολευσ, Μόλην ΤΕρ.9.

Άρμεδυνας:Ζήνων καὶ Έρμαῖος Άρμεδύ[νου] ΤΕρ.21.

Άρμοστος: Άρμοστος Άντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου ΤΕρ.20.

Άρσαμος: Μάρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Άπφιανός ὁ καὶ Επίμαχος Άρσάμου τοῦ καὶ..... ΤΕρ.26.

Ἀρτεΐμας: Ἀρτεμίων Ἀρτείου Μενεκλέους Τλωεῖς **TEp.26.**

Ἀρτεΐμης: τῆ γυναικὶ αὐτοῦ Ἀρτέμει Ἀρτείου **TEp.36.**

Ἄρτεμεις: Αὐρ(ηλία) Ἀρτέμει Ἐρμαίου δὶς Ζανδυβέριος, **TEp.12;** τῆ γυναικὶ αὐτοῦ

Ἀρτέμει Ἀρτείου **TEp.36;** τῆ γυναικὶ αὐτοῦ Ἀρτέμει Ὀπραμόου **TEp.38.**

Ἀρτεμίδεις: Μόλης καὶ Δημητρία καὶ Ἀρτεμίδεις καὶ Ἀρμαστα, [οἱ] Μολευσ, Μόλην **TEp.9.**

Ἀρτεμίδωρος: Πλουτογένης Ἀρτεμίδώρου **TEp.21.**

Ἀρτεμίων: Ἀρτεμίων Ἀρτείου Μενεκλέους Τλωεῖς **TEp.26.**

Ἀσκληπιάς: Ἀσκληπιάδι Ἀλεξάνδρου Κιτιατῆι **TEp.13.**

Ἄττης: Μαρ(κία) Αὐρ(ηλία) Μυρμλα, θυγάτηρ Ἀττέους Κουκτου, Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων, ἰέρεια θεοῦ Ουαραθου **TEp.10;** Τροκόνδας β' Ἀττέους **TEp.35.**

Αὐίλιος: [Γ]ν[α]ῖον Αὐίλιον Γναίου? υἱὸν] Φίρμον πρε[σβ]ε[υ]τήν καὶ ἀντιστ[ρά]τηγον Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος] Οὐεσπασιανοῦ [Σ]ε[β]αστοῦ **TEp.16.**

Αὐλος: Γάιον Ἄντιον Αὐλον Ἰούλιον Κουαδράτο[ν], τὸν σωτήρα καὶ εὐε[ρ][γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ[ρας πόλ]εως **TEp.17.**

Αὐρηλία: Μαρ(κία) Αὐρ(ηλία) Μυρμλα, θυγάτηρ Ἀττέους Κουκτου, Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων, ἰέρεια θεοῦ Ουαραθου **TEp.10;** Αὐρ(ηλία) Ἀρτέμει Ἐρμαίου δὶς Ζανδυβέριος, **TEp.12;** γυναικὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλία) Ἐρμάστα **TEp.27;** τῆ γλυκυ[τάτη μητρὶ?] [τῆς συμβίου] Κοτο[ραλήμιος] [Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ[ιανῆ?] **TEp.32;** τῆ γλυκ[υ][τάτη ἀδελφῆ?] τῆς συμβίου τοῦ Κο[το][ραλήμιος Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ[ιανῆ] **TEp.33.**

Αὐρήλιος: Αὐρ(ήλιος) Μολλιανὸς Πιγράμου; Αὐρηλίω Μολλιανω δὶς Πιγράμου **TEp.12;** ὁ ἀξιολογώτατος ἀγωνοθέτης Μάρκος Αὐρήλιος Βασιλείδης Πιναρεὺς **TEp.22;** Μάρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Ἀπφιανὸς ὁ καὶ Ἐπίμαχος Ἀρσάμου τοῦ καὶ..... **TEp.26;** Αὐρήλιος Μόλης γ' Νεῖτος **TEp.29;** Α]ὐρ(ηλίω) Τανδά[σει] **TEp.32;** Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας Δημητρίου β τοῦ [Χ]αρίτωνος **TEp.34.**

Ἄφροδεΐσιος: Ἄφροδεΐσιος Μολέσιος **TEp.21.**

Ἄφφα: [θυ]γατρί μου Αὐρ(ηλία) Ἄ[φφα] ΤΕρ.3.

Ἄφφια: γυ<ν>αικὶ Ἄφφια ΤΕρ.28.

Βασιλείδης: ὁ ἀξιολογώτατος ἀγωνοθέτης Μάρκος Αὐρήλιος Βασιλείδης Πιναρεύς ΤΕρ.22.

βασίλειος: [Δι]ον[ύ]σ[ιος] βασιλε[ί]ου ΤΕρ.25.

Βεναντιανή: Κοτο[ραλήμιος] [Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ[ιανῆ? καὶ Α]ὐρ(ηλίω) Τανδά[σει ΤΕρ.32; τῆ γλυκ[υ][τάτη ἀδελφῆ? τῆς συμβ[ί]ου τοῦ Κο[το][ραλήμιος Αὐρ(ηλία) Βε]ναντ [ιανῆ – –] ΤΕρ.33.

Γάιος: Γάιον Ἄντιον Αὔλον Ἰούλιον Κουαδράτο[ν], τὸν σωτήρα καὶ εὐε[ρ][γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ[ρας πόλ]εως ΤΕρ.17; Γάιον? Τρ]εβώνι[ον Πρό]κλον Μέττιον Μ[ο]δέστον, τὸν σω[τῆ]ρα καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς ἡμετέρας πόλε[ω]ς ΤΕρ.18; Λε]ύκιο<ς> Σέντι[ος Γαίου υἱός, ΤΕρ.30.

Γαλα: Μινδριων ΑΝΑ.Η[.]Ε Μινδριω Γαλη ΤΕρ.6.

Γναῖος: [Γ]ν[α]ῖον Αύλι[ον Γναίου? υἱόν] Φίρμον πρε[σβ]ε[υτήν καὶ ἀντι]στ[ρά]τηγον Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος] Οὔεσπασιανοῦ [Σ]ε[βα]στοῦ ΤΕρ.16.

Δημητρία: Μόλης καὶ Δημητρία καὶ Ἀρτεμιδεις καὶ Ἀρμαστα, [οἱ] Μολευς, Μόλην ΤΕρ.9.

Δημήτριος: Ἐρμότ[ιμος Δημητρίου ΤΕρ.21; [Κοτοράλημις] καὶ? Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] [Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνοὶ ΤΕρ.32; [Κοτοράλη]μις [καὶ] Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνο[ι] ΤΕρ.33; Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας Δημητρίου β τοῦ [Χ]αρίτωνος ΤΕρ.34.

Δημοκράτης: Δημοκράτης Ἄ[ν τι]πάτρου ΤΕρ.21.

Δίκαιος: Δίκαιος Ἐρμαίου ΤΕρ.21.

Δικαίαρχος: Δίκαιο[ς Δικα?]ιάρχου ΤΕρ.21.

Διογένης: Διογένης Σώσου ΤΕρ.21.

Διονύσιος: κη[δ]ε[ῦσε? Διον?]ύσ[ι]ον ΤΕρ.19; [Δι]ον[ύ]σ[ιος] βασιλε[ί]ου ΤΕρ.25.

Διοσκυρίδης: Διοσκυρίδης Μεγήνορ(?)ος ΤΕρ.21.

Δομας: Δομα[ς Ἀπολλωνίδου ΤΕρ.21.

Δύιταλος: βασιλέα Ἀμύνταν Δυιτάλου υἱὸν καὶ Γαλατῶν τετράρχην ΤΕρ.11.

Ἐπίκουρος: Ἐπίκουρος καὶ Ἀντίπατρος Ἀντιπάτ]ρου τοῦ Μητροδώρου ΤΕρ.21.

Ἐπίμαχος: Μᾶρ(κος) Αὐρ(ήλιος) Ἄπφιανὸς ὁ καὶ Ἐπίμαχος Ἀρσάμου τοῦ καὶ..... ΤΕρ.26.

Ἐρμαγόρας: Τροκόνδας Κανα Ὀνησίμου, ΤΕρ.6; Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας δις Ἐρμαγόρου, ἐπιμελητῆς πόρων τὸ β'. καὶ ἀμπελοφύλαξ ἱερατεύσας δὲ καὶ Διὶ Ὀλυμπίῳ ΤΕρ.7.

Ἐρμαῖος: Αὐρ(ηλία) Ἀρτέμει Ἐρμαίου δις Ζανδυβέριος, ΤΕρ.12; Δίκαιος Ἐρμαίου ΤΕρ.21.

Ἐρμάστα: Ἐρμονι καὶ γυναικὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλία) Ἐρμάστα ΤΕρ.27.

Ἐρμόφαντος : Πιγασίς Ἐρμοφάντου ΤΕρ.21.

Ἐρμες: Ἐρμες β' ΤΕρ.6.

Ἐρμίας: Πύθων Ἐρμίου ΤΕρ.21.

Ἐρμότιμος: Ἐρμότ[ιμος Δημητρίου ΤΕρ.21.

Ἐρμολέων: Ἐρμολέων] Πανακέστορος ΤΕρ.21.

Ἐρμων: Ἐρμων Ἀντι[γόνου ΤΕρ.21; Ἐρμονι καὶ γυναικὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλία) Ἐρμάστα ΤΕρ.27.

Εὐμνήστος: Κτ[ήσιος? κατεσκευάσ[ε]ν τ[ὸν τά]φον Ε[ὐ?]μν[ήσ?]του [ἐπὶ? τῷ ΤΕρ.19.

Εὐνομική: Εὐνομ[ικῆ?] τοῦ Ἀπφαια[νοῦ ΤΕρ.25.

Εὐνους: Ὀρέστης Εὐνοῦτος ΤΕρ.38.

Εὐτυχής: Αὐρ(ήλιος) Εὐτυχῆς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Κούρου Κολαλημέως ΤΕρ.3.

Ζήνων: ἀρχόντων γνῶ]μη Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνωνος καὶ Θέωνος τοῦ Μηνοδώρου ΤΕρ. 21.

Ζώσιμος: Ζωτείμω καὶ Πλατυνώ(?) καὶ Ζωσίμω ΤΕρ.29.

Ἠγεμονίς: Ἠγεμονίδα Μηνοδώρου δ' Ὀκταπολείτιδα καὶ Πιναρί ΤΕρ.22.

Ἡρακλείδης: Ἀπόλλωνος Ἡρακλείδου Λαδικεὺς **TEp.13.**

Ἡφαιστίων: γραμματέως Ἡφαιστίωνος τοῦ Παρδαλέοντος **TEp.21.**

Θεογενίς: Θεο[γενίς Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολῆτις **TEp.20.**

Θεόδοτος: Ἀπολλόδωρος Θεοδ[ότου] **TEp. 21.**

Θηρώνιδος: [Μένανδ[ρ]ος Θηρωνίδου] **TEp. 21.**

Θεών: ἀρχόντων γνώμη Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνωνος καὶ Θεώνος τοῦ Μηνοδώρου **TEp. 21.**

Ἰούλιος: Γάιον Ἄντιον Αὔλον Ἰούλιον Κουαδράτο[ν], τὸν σωτήρα καὶ εὐε[ρ][γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ[ρας πόλ]εως **TEp.17.**

Ἰππόλοχος: Ἰππόλοχος Κενδηβου **TEp. 21.**

Καλλισθένης: Καλλισθένης Ἐρμοτε[ίμου] **TEp. 21.**

Κανας: Τροκονδος Κανα Ὀνησίμου, **TEp.6.**

Κανθανων: Μαινέ[στρα?]τος Καν[θ]ανοντος Μινδέυς **TEp.21;**

Κάστωρ: Κάστωρ, Κονφυλασις δῖς, **TEp.6.**

Κεδδηβης: Κεδδηβης (sic.) Πύργωνος **TEp. 21.**

Κεδηβος: Πύθων Κεδηβου **TEp. 21.**

Κολαλημεύς: Αὐρ(ἡλίου) Εὐτυχῆς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Κούρου Κολαλημέως **TEp.3.**

Κονφυλασις: Κονφυλασις δῖς, **TEp.6.**

Κορνήλιος: [Λεύκιος Κορνήλιος Λευκίου υἱός] Σύλλας [δικτάτωρ, ὕπατος τὸ δεύτε]ρον **TEp.30.**

Κοτοράλημις: [Κοτοράλημις] καὶ? Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] [Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνοὶ **TEp.32;** [Κοτοράλη]μις [καὶ] Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνο[ί] **TEp.33.**

Κουαδράτος: Γάιον Ἄντιον Αὔλον Ἰούλιον Κουαδράτο[ν], τὸν σωτήρα καὶ εὐε[ρ][γέ]την καὶ τῆς ἡμετέ[ρας πόλ]εως **TEp.17.**

Κουκτος: Μαρ(κία) Αὐ(ρηλία) Μυρμλα, θυγάτηρ Αττεους Κουκτου, Φασηλεῖτις ἀπὸ Μινάρων, ἰέρεια θεοῦ Ουαραθου **TEp.10.**

Κούρος: Αὐρ(ἡλίου) Εὐτυχῆς Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Κούρου Κολαλημέως **TEp.3.**

Κρινάγορος:Μηνόδωρος Κριν[?]αγόρου ΤΕρ.21.

Κρίτων:Κρίτων Άγροίτου ΤΕρ.21.

Κτήσιος: Κτ[ήσιος? κατεσκεύασ[ε]ν τ[ὸν τά]φον Ε[ύ?]μν[ής?]του [ἐπί? τῷ
ΤΕρ.19.

Λαμένης: Ἄρ[ισ]τ[ων]ίδι? Λαμέν[ο]υς?· ΤΕρ.25.

Λεόντισκος:Ούλιάδης Λεο[ντίσκου ΤΕρ.21.

Λεύκιος: [Λεύκιος Κορνήλιος Λευκίου υἱός] Σύλλας [δικτάτωρ, ὕπατος τὸ
δεύτε]ρον ΤΕρ.30.

Λέων:Λέων Θηρωνίδου ΤΕρ.21.

Λεωνίδης: Λεωνίδης ὁ καὶ Τληπόλεμος Πιναρεύς ΤΕρ.22.

Λυσίμαχος: Τρόφ[ι]μ[ο]ς, Ἑρмес β' ΑΡΕΙ.ΕΥΣΥ ΝΑΛΕΚΤΟΣ, Ονοβαρος,
στρατι(ῶται) λεγε(ῶνοσ) β'. Λυσίμαχος. ΤΕρ.6.

Μαινέστρατος:Μαινέ[στρα?]τος Καν[θ]ανοντος Μινδέυς ΤΕρ.21.

Μαρκία: Μαρ(κία) Αὐ(ρηλία) Μυρμλα, θυγάτηρ Αττεους Κουκτου, Φασηλεῖτις
ἀπὸ Μνάρων, ἰέρεια θεοῦ Ουαραθου ΤΕρ.10.

Μάρκιος: Σέξστον Μάρκιο[ν] Πρεῖσκον, πρεσβευτ[ήν] Α]ὐτοκράτορος
Καίσαρ[ος] Ούεσπασιανουῦ Σεβ[α]στοῦ καὶ πάντων [Αὐ][τ]οκρατόρων ἀπὸ
Τ[ι]βερίου Καίσαρος ΤΕρ.15.

Μᾶρκος: Αὐρ(ήλιος) Εὐτυχής Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Κούρου Κολαλημέως
ΤΕρ.3;Μᾶρκος Ἄντωνιος ΜΑΡ ΚΕΙ Διοσκόροις εὐχήν ΤΕρ.5; ὁ ἀξιολογώτατος
ἀγωνοθέτης Μᾶρκος Αὐρήλιος Βασιλείδης Πιναρεύς. ΤΕρ.22; Μᾶρ(κος)
Αὐρ(ήλιος) Ἄπφιανὸς ὁ καὶ Ἐπίμαχος Ἄρσάμου τοῦ καί..... ΤΕρ.26.

Μάρσας: Ἄνδρέας καὶ Ζηνόδοτος Μαρσούου ΤΕρ.21.

Μαλης: Μαλης ΟΔΙ [..]ΤΕρ.6.

Μεγήνωρ:Διοσκυρίδης Μεγήνορ[?]ος ΤΕρ.21.

Μελέαγρος: Μελέαγρος δις [αρχ]ιερῶμενος ΤΕρ.4; Μελέαγρος β' ἔγραψεν
ΤΕρ.6; Μενεκλῆς Μελεάγρου ΤΕρ.21.

Μενεκλῆς: Θεο[γενίς Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολῆτις **TEp.20;**
Μενεκλῆς Πολέμ(ωνος?) **TEp.21;** Ἀρτεμίωv Ἀρτείου Μενεκλέους Τλωεῖς
TEp.26.

Μέττιος: Γάιον? Τρ]εβώνι[ον Πρό]κλον Μέττιον Μ[ο]δέστον, τὸν σω[τῆ]ρα καὶ
 εὐεργέτην καὶ τῆς ἡμετέρας πόλε[ω]ς **TEp.18.**

Μηνοδώρος: Θεο[γενίς Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολῆτις.....;
 Ἄρμοστος Ἀντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου **TEp.20;** ἀρχόντων γνώμη
 Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνωνος καὶ Θέωνος τοῦ Μηνοδώρου **TEp. 21;** Ἡγεμονίδα
 Μηνοδώρου δ' Ὀκταπολεί[τ]ιδα καὶ Πιναρίδα **TEp.22.**

Μηνοφάνης:Μ]ηνοφάν[η]ς Ἀγρεοφῶντος **TEp. 21.**

Μητροδώρος:Ἐπίκουρος καὶ] Ἀντίπατρος Ἀντιπάτ]ρου τοῦ Μητροδώρου
TEp.21.

Μίδας:Νέων Μίδου **TEp. 21.**

Μινδριων: Μινδριων ΑΝΑ.Η[.]Ε Μινδριω Γαλη **TEp.6.**

Μοδέστος: Γάιον? Τρ]εβώνι[ον Πρό]κλον Μέττιον Μ[ο]δέστον, τὸν σω[τῆ]ρα
 καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς ἡμετέρας πόλε[ω]ς **TEp.18.**

Μόλεσις:Ἀφροδείσιος Μολέσιος **TEp.21.**

Μόλης: Μόλης καὶ Δημητρία καὶ Ἀρτεμιδεῖς καὶ Ἀρμαστα, [οἱ] Μολεὺς, Μόλην
TEp.9; Μόλης τρὶς τοῦ Νεῖτος **TEp.28;** Αὐρήλιος Μόλης γ' Νεῖτος **TEp.29.**

Μολλιανός: Αὐρ(ήλιος) Μολλιανός Πιγράμου; Αὐρηλίω Μολλιανω δὶς
 Πιγράμου **TEp.12.**

Μυρμλα: Μαρκία Αὐ(ρηλία) Μυρμλα, θυγάτηρ Ἀττεοὺς Κουκτου, Φασηλεῖτις
 ἀπὸ Μνάρων, ἰέρεια θεοῦ Ουαραθου **TEp.10.**

Μυωνίδης:Μυωνίδης Ἐρμαίου **TEp. 21.**

Νεῖς: Μόλης τρὶς τοῦ Νεῖτος **TEp.28;** Αὐρήλιος Μόλης γ' Νεῖτος **TEp.29.**

Νεοπτόλεμος: Διονύσιος καὶ Πανακέστωρ οἱ Νεοπτολέμου **TEp.21.**

Νέων:Νέων Μίδου **TEp. 21.**

Ξανδύβερης: Αὐρ(ηλία) Ἀρτέμει Ἐρμαίου δὶς Ξανδυβέριος, **TEp.12.**

Ὀβριμότης: Τ]ροκόνδαν Ὀβριμότου τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην [τ]ὸν πέμφθ<ε>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησεῶ[ν] ΤΕρ.11.

Οἰπραμῶς: Οἰπραμῶς ΟΥΙΜ..ΜΗ ΚΟΝΕΥΣ, ΤΕρ.6.

Ὀνήσιμος: Τροκονδος Κανα Ὀνησίμου, ΤΕρ.6.

Ὀννάτας: καὶ Εἰρ...αιτη Ὀννάτας?..... ΤΕρ.39.

Ονοβαρος: Τρόφ[ι]μ[ο]ς, Ἔρμες β' ΑΡΕΙ.ΕΥΣΥ ΝΑΛΕΚΤΟΣ, Ονοβαρος, στρατι(ῶται) λεγε(ῶνος) β'. Λυσίμαχος. ΤΕρ.6.

Ὀπραμόας τῆ γυναικὶ αὐτοῦ Ἀρτέμει Ὀπραμόου. ΤΕρ.38.

Ὀρέστης: Ὀρέστης Εὐνοῦτος ΤΕρ.38.

Ορομῶς: Ορομῶς Στεφάνου δις ΤΕρ.8.

Οὐλιάδης: Οὐλιάδης Λεο[ντίσκου] ΤΕρ.21.

Πανακέστωρ: Διονύσιος καὶ Πανακέστωρ οἱ Νεοπτολέμου ΤΕρ.21.

Πανταλέων : Πανταλέων Ἄρμαδίο[υ] ΤΕρ.21.

Παρδαλέων: γραμματέως Ἡφαιστίωνος το[ῦ] Παρδαλέοντος ΤΕρ.21;

Παρθενουν: Παρθενοῦνι καὶ υἱῶ μου Ἐρμονι καὶ γυναικὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλία) Ἐρμάστα ΤΕρ.27.

Πείγασις: Ἐπὶ ἱερ]έ[ως] Το]ά[λλεως] τοῦ Πειγάσεως] ΤΕρ.21.

Πιγασις: Πιγασις Ἐρμοφάντου ΤΕρ.21.

Πίγραμος: Αὐρ(ήλιος) Μολλιανὸς Πιγράμου; Αὐρηλίω Μολλιανῶ δις Πιγράμου ΤΕρ.12.

Πλείσταρχος: Ἀφροδίσιος [Πλει?]στ[άρχου] ΤΕρ.21.

Πλατυνώμας: Ζωτείμω καὶ Πλατυνώμω(?) καὶ Ζωσίμω ΤΕρ.29.

Πλουτογένης: Πλουτογένης Ἀρτεμιδώρου ΤΕρ.21.

Πολέμων: Μενεκλῆς Πολέμ(ωνος?) ΤΕρ.21.

Πρεῖσκος: Σέξστον Μάρκιο[ν] Πρεῖσκον, πρεσβευτ[ήν] Α]ὐτοκράτορος Καίσαρ[ος] Οὐεσπασιανοῦ Σεβ[α]στοῦ καὶ πάντων [Αὐ][τ]οκρατόρων ἀπὸ Τ[ι]βερίου Καίσαρος ΤΕρ.15;

Πρόκλος: Γάιον? Τρ]εβώνι[ον Πρό]κλον Μέττιον Μ[ο]δέστον, τὸν σω[τῆ]ρα καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς ἡμετέρας πόλε[ω]ς ΤΕρ.18.

Πύθων: Πύθων Ἑρμίου ΤΕρ.21.

Πύργων: Κεδδηβης (sic.) Πύργωνος ΤΕρ. 21.

Σέντιος: Λε]ύκιο<ς> Σέντι[ος Γάιου υἱός, ΤΕρ.30.

Σέξστος: Σέξστον Μάρκιο[ν] Πρεῖσκον, πρεσβευτ[ήν] Α]ύτοκράτορος Καίσαρ[ος] Ούεσπασιανουῦ Σεβ[α]στοῦ καὶ πάντων [Αύ][τ]οκρατόρων ἀπὸ Τ[ι]βερίου Καίσαρος ΤΕρ.15.

Στέφανος: Ορομωσ Στεφάνου δις ΤΕρ.8; Κ.....μας καὶ Στέφ]ανος [Τ?]άυρου ΤΕρ.39.

Σύλλας: [Λεύκιος Κορνήλιος Λευκίου υἱός] Σύλλας [δικτάτωρ, ὕπατος τὸ δεύτε]ρον ΤΕρ.30.

Συμνηεύς: [Κοτοράλημις] καὶ? Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] [Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνοὶ ΤΕρ.32; [Κοτοράλη]μις [καὶ] Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνο[ι] ΤΕρ.33.

Συριάρχης: Σύρος ὁ καὶ Συριάρχης ΤΕρ.36.

Σύρος: Σύρος ὁ καὶ Συριάρχης ΤΕρ.36.

Σώπατρος: Μ]ενεκλῆς Σωπάτρο[υ ΤΕρ. 21.

Σωσίπολις: ἀρχόντων γνώ]μη Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνωνος καὶ Θέωνος τοῦ Μηνοδώρου ΤΕρ. 21.

Σῶσος: Διογένης Σώσου ΤΕρ. 21.

Τανδασίς: Α]ύρ(ηλίω) Τανδά[σει ΤΕρ.32.

Τάτιον: [τ]ῆ γυναικὶ Τα[τί]ω ΤΕρ.34.

Ταῦρος: Κ.....μας καὶ Στέφ]ανος [Τ?]άυρου ΤΕρ.39.

Τληπόλεμος: Λεωνίδης ὁ καὶ Τληπόλεμος Πιναρεύς ΤΕρ.22.

Τόαλλις: Ἐπὶ ἱερ]έ[ως Το]ά[λλεως τοῦ Πειγάσεως] ΤΕρ.21.

Τρεβώνιος: Γάιον? Τρ]εβώνι[ον Πρό]κλον Μέττιον Μ[ο]δέστον, τὸν σω[τῆ]ρα καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς ἡμετέρας πόλε[ω]ς ΤΕρ.18.

Τροκόνδας: Τροκόνδας Κανα Ὀνησίμου, ΤΕρ.6; Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας δις Ἐρμαγόρου, ἐπιμελητῆς πόρων τὸ β'. καὶ ἀμπελοφύλαξ ἱερατεύσας δὲ καὶ Δι Ὀλυμπίω ΤΕρ.7; [Τ]ροκόνδαν Ὀβριμότου τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην [τ]ὸν πέμφθ<ε>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησεῶ[ν] ΤΕρ.11; Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας Δημητρίου β τοῦ [Χ]αρίτωνος ΤΕρ.34; Τροκόνδας β' Ἀττέους ΤΕρ.35; Χρήσιμος Τροκόνδου ΤΕρ.37.

Τρόφιμος: Τρόφ[ι]μ[ο]ς, Ἔρμες β' ΑΡΕΙ.ΕΥΣΥ ΝΑΛΕΚΤΟΣ, Ονοβαρος, στρατι(ῶται) λεγε(ῶνος) β'. Λυσίμαχος. ΤΕρ.6.

Φίρμος: [Γ]ν[α]ῖον Αὐίλι[ον Γναίου? υἱὸν] Φίρμον πρε[σβ]ε[υ]τὴν καὶ ἀντιστ[ρά]τηγον Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος] Οὐεσπασιανοῦ [Σ]ε[β]α[στοῦ] ΤΕρ.16.

Χαρίτων: Αὐρ(ήλιος) Τροκόνδας Δημητρίου β τοῦ [Χ]αρίτωνος ΤΕρ.34.

Χρήσιμος: Χρήσιμος Τροκόνδου ΤΕρ.37.

NOMINA GEOGRAPHICA, ETHNICA ET TRIBUUM

Ἄντιφελλείτης: τῆ Ἄντιφελλειτῶν [πεντι?]άκις χεῖ[λια] ΤΕρ.31.

Ἄπερλείτης: τῆ Ἄπερλειτῶν λ' ΤΕρ.31.

Ἄρνεάτης: τῆ Ἄρν[ε]α[τῶν] ς' ΤΕρ.31.

Ἄρυκανδεύς: τῆ Ἄρυκανδέων μύρια ΤΕρ.31.

Βαλβουρεύς: τῆ Βαλβουρέων ζ' ΤΕρ.31.

Βουβωνεύς: τῆ Βουβων[έ]ω[ν] δι[σ]χ[ε]ίλια? ΤΕρ.31.

Ἴπποκωμητής: ἔδοξεν Ἴπποκωμητῶ[ν] τῆ βου]λῆ καὶ τῶ δήμῳ ΤΕρ.21.

Καδυανδεύς: Καδυανδέων μύρια πεντάκις χεῖλια ΤΕρ.31.

Καλύνδιος: τῆ Κα]λυνδίων θ' ΤΕρ.31.

Κασταννεῖς: Κασταννεῖς ΤΕρ.21.

Κιτιατής: Ἄσκληπιάδι Ἀλεξάνδρου Κιτιατῆι ΤΕρ.13.

Κρυεύς: τῆ Κρυ[έων -] ΤΕρ.31.

Κυανείτης: [τῆ Κ]υανειτῶν μύρια πεν[τάκις] χείλια ΤΕρ.31.

Λαδικεύς: Ἀπόλλωνος Ἡρακλείδου Λαδικεύς ΤΕρ.13.

Λιμυρεύς: τ[ῆ] Λιμυ]ρέων εἰς κατασκευὴν θεά?τρου [τρισμ]ύρια ΤΕρ.31.

Λοανδεύς: τὸ ἱερόν τῶν θεῶν Λοανδέων ΤΕρ.21.

Λυδάτης: Λυδατῶν ὁ δῆμος ΤΕρ.15; [Λυ]δα[τ][ῶν ἢ βουλή] [καὶ ὁ δ]ῆμο[ς] ΤΕρ. 16; Λ[υ]δατ[ῶν ἢ βουλή] καὶ ὁ δ[ῆ]μος ΤΕρ. 17; Λυδατῶν ἢ βουλή καὶ ὁ δῆμος εὐχαριστίας ἔνεκεν. ΤΕρ. 18.

Λούρνια: Λυρνιτῶν ΤΕρ. 21.

Μνάρα: Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων ΤΕρ. 10.

Μυνδεύς: Μαινέ[στρα?]τος Καν[θ]ανοντος Μυνδέυς ΤΕρ. 21.

Νεισεύς: τῆ Νει]ισέων ΤΕρ. 31.

Ξάνθιος: τῆ Ξανθίων εἰς κα[τ]ασκευὴν θεάτρου τρισμύρια ΤΕρ. 31.

Οἰνοανδεύς: τῆ Οἰνοαν[δέ]ων εἰς κατασκευ[ῆν] βαλανείου . μύρια ΤΕρ. 31.

Ὀκτάπολις: αὐτὸς βεβαιώ?σομαι διὰ τῶν ἐν Ὀκταπό[λ]ει ἀ[ρχ]είων. ΤΕρ. 19.

Ὀκταπολείτης: [ἀποτείσ?]ει τῷ [Ὀκταπολειτῶν δήμῳ? (δηνάρια) ,α, ΤΕρ. 19.

Ὀκταπολῆτις: Θεο[γενίς Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολῆτις ΤΕρ.20;

Ἠγεμονίδα Μηνοδώρου δ' Ὀκταπολεί[τ]ιδα καὶ Πιναρίδα ΤΕρ.22.

Ὀλυμπηνός: [Κοτοράλημις] καί? Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] [Συμ]ηνέος

Ὀλυμπηνοὶ ΤΕρ.32; [Κοτοράλη]μις [καὶ] Δημήτριος οἱ Δη[μητρίου τοῦ] Συμ]ηνέος Ὀλυμπηνο[ί] ΤΕρ.33.

Παλληνεῖς: Παλ[λη?ν]έων ὁ δῆμος ΤΕρ. 21.

Πιναρεύς: Λεωνίδης ὁ καὶ Τληπόλεμος Πιναρεύς ΤΕρ.22; τῆ Πιναρέων πεντάκις χεί[λ]ια ΤΕρ. 31.

Πιναρίς: Ἠγεμονίδα Μηνοδώρου δ' Ὀκταπολεί[τ]ιδα καὶ Πιναρίδα ΤΕρ.22.

Ποδαλιώτης: τῆ Π[ο]δαλιωτῶν ΤΕρ. 31.

Σανδαλιον: ἐπ[ι τὸν] [κ]ατὰ Σανδαλιωτῶν πόλεμον ΤΕρ. 11.

Σήστιοι: Σηστίων ὁ δῆμο<μο>ς ΤΕρ.21;

Σιδυμεύς: τῆ Σιδυμέων ΤΕρ.31.

Συνβρεύς: τῆ Συνβρέων ΤΕρ.31.

Τελμησσεύς: Τελμησσεῶν πόλει εἰς κατασκευὴν βαλανείου καὶ ἐξέδρας τρισμύρια καὶ δηνάρια πεντάκις χεῖλια ΤΕρ.31.

Τερμησσεύς: Τ]ροκόνδαν Ὀβριμότου τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην [τ]ὸν πέμφθ<ε>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησσεῶ[ν] ΤΕρ.11.

Τλωεύς: [Αὐτοκράτορι] [Καίσαρι] Φλ.Οὐ..... τῷ θιοτάτῳ δεσπότη τῆς οἰκουμένης Σεβαστῷ ἢ Τλωέων ΤΕρ. 1; ὀφιλέσει τῆ Τλωέων πόλει [.....] ΤΕρ. 25;

Ἄρτεμιών Ἄρτείου Μενεκλέους Τλωεῖς ΤΕρ. 26.

Τυπάλλια: Τυπαλλιωτῶν ἢ πόλις ἐτείμησεν ΤΕρ.11.

Φασηλείτης: <ἐπεὶ ἐκτεῖσει>] τῆ Φασηλιτῶν πόλ[ει] (δηνάρια) ,εφ' ΤΕρ. 3; τῆ Φασηλιτῶν [μύρια] ΤΕρ.31.

Φασηλεῖτις: Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων ΤΕρ. 10.

Φελλεῖτης: τῆ Φελλειτῶν πεν[τάκ]ισ χεῖλια ΤΕρ.31.

IMPORATORES ROMANI

Ἀμύντας: βασιλέα Ἀμύνταν Δυιτάλου υἱὸν καὶ Γαλατῶν τετράρχην ΤΕρ.11.

Caracalla: Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἄντων[νεῖνῳ] Σεβασ[τοῖς] Ἄραβικοῖς Ἄδιαβ[εν]ικοῖς Παρθικοῖς μεγίστοις ΤΕρ.1; Αὐτοκ[ρά]τωρ [Καῖσαρ Μ. Αὐρήλι]ος Ἄντων[νεῖνος] Σεβ. Εὐσεβῆ]ς ΤΕρ.14; Μάρκ[ῳ] [Αὐ]ρηλίῳ Ἄντων[εῖ][νῳ] Σεβαστοῖ[ς] [Ἄραβι]κοῖς Ἄδιαβεν[ι]κοῖς [Π]αρθικοῖς μεγί[στοις] ΤΕρ.23; Μάρκῳ [Α]ὐρηλί[ῳ] Ἄντων[νεῖνῳ] ΤΕρ.24.

Geta: Ποπλίω Σεπτιμίω] [Γέτα Καίσαρι υἱῶ καὶ][ἀδελφῶ] τῶν μεγάλων (*vac*) βασιλέων (*vac*) **TEp.1**; Π. Σεπτίμιος Γέ]τας Καί]σαρ] **TEp.14**; Ποπλίω Σεπτι] [μίω Γέτα ἐπιφανε] [στάτω Καίσαρι] **TEp.23**.

Lucius Verus: τοῖς κυρίοις Α[ύ]τοκράτορι Μ. Αύρηλίω Ἄντωνεῖνω καὶ Λ. Αύρηλίω Οὐήρω **TEp.4**.

Marcus Aurelius: τοῖς κυρίοις Α[ύ]τοκράτορι Μ. Αύρηλίω Ἄντωνεῖνω καὶ Λ. Αύρηλίω Οὐήρω **TEp.4**.

Septimius Severus: [Αὐτοκράτορσιν] Καίσ[αρσιν Λουκίω] Σεπτιμίω Σευήρω Περ]τίνακι **TEp.1**; [Αὐτοκράτωρ Κ]αῖσαρ (*vac.*) Λ.[Σεπτίμιος Σεουήρος Εὐ]σε[βῆς Πέρτιναξ Σεβ. Π]αρθικὸς[Ἄδιαβηνικὸς πατ]ήρ πατρί[δος δημαρχικῆς ἐξο]υσίας [τειμητῆς **TEp.14**; [Λ]υκίω Σεπτιμ[ί]ω Σευήρω Περτίνακι **TEp.23**; Λουκίω Σεπτιμίω Σευήρω Περτίνακι **TEp.24**.

Tiberius: Α]ὐτοκράτορος Καίσαρ[ος] Οὐεσπασιανοῦ Σεβ[α]στοῦ καὶ πάντων [Αὐ][τ]οκρατόρων ἀπὸ Τ[ι]βερίου Καίσαρος **TEp.15**.

Vespasianus: Α]ὐτοκράτορος Καίσαρ[ος] Οὐεσπασιανοῦ Σεβ[α]στοῦ καὶ πάντων [Αὐ][τ]οκρατόρων ἀπὸ Τ[ι]βερίου Καίσαρος **TEp.15**; Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος] Οὐεσπασιανοῦ [Σ]ε[β]α[στοῦ] **TEp.16**.

DI DEAEQUE

Ἄρτεμις: ἐκτείσ[ει θεᾶ Ἄ]ρτέμιδι * ,α **TEp.30**.

Ζεύς: Διὶ Ὀλυμπίω ἐπὶ τῇ γενομένη αὐτοῦ εὐφορίᾳ Διὶ ἐπηκόω εὐχὴν **TEp.7**; δώσει προστείμου Διὶ Σολ[υ] μεῖ **TEp.10**; Διὸς Ἡλίου **TEp.21**; ἐν] τῶι ναοι τοῦ [Διὸς **TEp.30**.

Ἡρακλῆς: θεῶ Ἡρακλεῖ εὐχὴν **TEp.8**.

Ουαραθος: ἰερεία θεοῦ Ουαραθου **TEp.10**.

Σώζων: τῶ ἱερῶ τοῦ Σώζοντος **TEp.36**.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Nihal Tüner
Doğum yeri ve Tarihi : Almanya 25.11.1976
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Torbalı Lisesi
Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Diploması : Klasik Arkeoloji Bölümü
Tez konusu : Lykia'nın yerleşim coğrafyasında yeni lokalizasyonlar
Yabancı Dil/Diller : Almanca

Bilimsel Faaliyetler
1. Four Epigrams From Periphery of Nicaia, şurada: EA 33 (2001) 179-183
2. Lykia'nın yerleşim coğrafyasında yeni lokalizasyonlar, şurada: Lykia İncelemeleri I (yak. 2002)

İş Deneyimi

Stajlar : 1995 - 1999 yıllarında Patara Kazıları
Projeler : Yüksek Lisans Tezi, Akd. Üniv. Araştırma Fonu'nda proje olarak yürütülmektedir.
Çalıştığı Kurumlar : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Adres : 100. Yıl Cad. Altinkum Mah. 428 Sok. No:10 Daire:3

Tel. no : 0242-2282573

Prof. Dr. Nihal Tüner
Arkeolog